ОСНОВНА МУЗИЧКА ШКОЛА
"ДР ДРАГУТИН ГОСТУШКИ"
П И Р О Т

ШКОЛСКИ ПРОГРАМ

ШКОЛСКЕ 2023-2027. год.

Пирот, јул 2023. год.

САДРЖАЈ

1. ШКОЛСКИ ПРОГРАМ ОСНОВНЕ МУЗИЧКЕ ШКОЛЕ „Др Драгутин Гостушки“ .....

1.1. Специфичност школског програма.....5
1.2. Циљеви школског програма 6
1.3. Полазне основе и регулатива.....7
1.4. Садржај Школског програма.....7
1.5. Кратак историјат школе 8
1.6. Језик на коме се остварује настава 8
1.7. Циљеви, задаци и очекивани исходи наставе у основној музичкој школи 9
1.8. Програми оријентисани на исходе и процес учења 10
1.9. Препоруке за планирање образовно-васпитне праксе и праћење напредовања и оцењивање постигнућа ученика.....10

2. НАСТАВНИ ПЛАН ЗА ОСНОВНО МУЗИЧКО ОБРАЗОВАЊЕ И ВАСПИТАЊЕ 11

2.1. Основни облици извођења програма.....14
2.2. Организација наставе.....15

3.и 4. ПРОГРАМИ НАСТАВНИХ ПРЕДМЕТА

3.1. Шестогодишње образовање 19
3.1. Заједнички предмети за шестогодишње образовање *.....19*
4.1.1. Клавир *.....43*
4.1.2. Хармоника *.....62*
4.1.3. Виолина *.....75*
4.1.4. Гитара *.....106*
4.2.1. Теорија музике *.....147*

5. НАЧИН ОСТАВАРИВАЊА ПРОГРАМА ИНДИВИДУАЛНЕ И ГРУПНЕ НАСТАВЕ 177

5.1. Начин остваривања програма вокално-инструменталне наставе 177
5.2. Начин остваривања програма наставе солфеђа и теорије музике 178
5.3. Начин остваривања програма наставе оркестра, хора и камерне музике.....179

6. ОСТВАРИВАЊЕ ИНДИВИДУАЛНИХ ОБРАЗОВНИХ ПЛАНОВА..... 180

7. ИСПИТИ У ОСНОВНОЈ МУЗИЧКОЈ ШКОЛИ..... 185

Пријемни испит 185

Годишњи испити 185
Поправни испит 186
Разредни испит 186

8. ФАКУЛТАТИВНИ ПРЕДМЕТИ, ВАННАСТАВНЕ И СЛОБОДНЕ АКТИВНОСТИ 187

8.1. Факултативни наставни предмети 187
8.2. Обавезне ваннаставне активности 187
8.3. Факултативне ваннаставне активности 187

9. ПРОГРАМИ ВАННАСТАВАННАСТАВНИХ АКТИВНОСТИ У ШКОЛИ 187

9.1. Програм рада секције „Музика у слици и речи“ 188
9.2. Програм рада секције „Хорић“ 191

10. ПОСЕБНИ ПРОГРАМИ 206

10.1. Програм додатне, допунске и припремне наставе 206
Додатна настава *206*
Програм допунске наставе *206*
Припремна настава *206*
10.2. Програм културне и јавне делатности школе 206
10.3. Програм професионалне орјентације 207
10.3.1. Улога родитеља у професионалној оријентацији *207*
10.4. Програм заштите ученика од дискриминације, насиља, злостављања и занемаривања 208
Појам и врсте насиља *208*
Основни принципи и циљеви програма заштите ученика од насиља *210*
10.5. Програми превенције других облика ризичног понашања – малолетничка деликвенција 223
10.6. Програм здравствене заштите 225
10.6.1. Програм превенције употребе дрога *225*
10.6.2. План превенције употребе дрога *226*
10.7. Програм социјалне заштите 227
10.8. Програм васпитног рада са ученицима 228
10.9. Програм корективног рада са ученицима 230
10.10. Програм инклузивног образовања 230
10.11. Програм заштите животне средине 231
10.12. Програм активности којима се развијају способности за решавање проблема, комуникација, тимски рад, самоиницијатива и подстицање међупредметне компетенције у предузетничког духа 232
11.12.1. Програм оријентације ка општим међупредметним компетенцијама ученика *236*
10.13. Програм сарадње са друштвеном заједницом 242
10.14. Програм сарадње породице и школе 243
10.15. Програм рада школске нототеке/медијатеке 246
10.16. Програм безбедности и здравља на раду 253
10.17. Програм за обезбеђивање квалитета и развоја установе 257
10.18. Програм школског маркетинга 258

11. НАЧИН ОСТВАРИВАЊА ДРУГИХ ОБЛАСТИ РАЗВОЈНОГ ПЛАНА ШКОЛЕ КОЈИ УТИЧУ НА ОБРАЗОВНО-ВАСПИТНИ РАД 259

13. НАЧИН ПРАЋЕЊА ОСТВАРИВАЊА ШКОЛСКОГ ПРОГРАМА 268

14. ПРИЛОЗИ..... 268

1. ШКОЛСКИ ПРОГРАМ ОСНОВНЕ МУЗИЧКЕ ШКОЛЕ „ Др Драгутин Гостушки“

Школски програм је програмски документ, који доноси Школски одбор на сваке четири године, најкасније два месеца пре почетка школске године. Школски програм припремају и израђују чланови стручног актива за развој школског програма, а разматра га и Савет родитеља. Овај документ израдили су чланови Стручног актива за развој школског програма у сарадњи са свим наставницима.

Стручни актив за развој школског програма чине следећи чланови:

Марија Мијалковић - директор
Ненад Јанковић – координатор тима
Владимир Пешић
Миљан Мадић

Овај школски програм чине сви садржаји, процеси и активности који имају за циљ остваривање образовно-васпитних задатака и сврху развијања знања, вештина, садржаја и вредности које оспособљавају ученика да успешно задовољава сопствене потребе и интересе, развија сопствену личност и потенцијале, поштује интересе и потребе других.

1.1. Специфичност школског програма

Школски програм се ослања на Правилнике о наставном плану и програму, али се не своди на пуко преписивање наставних садржаја. Програми обавезних предмета прилагођени су од стране стручних већа на начин који одговара потребама наших ученика.

Наша школа, пратила је новине које је уводило Министарство просвете Републике Србије и у складу са тим организовала свој рад. Главно полазиште за израду садржаја програма јесу потребе и интереси наших ученика, родитеља и локалне заједнице.

У изради програма обавезних предмета учествовали су:

- ✓ Стручно веће за клавир: Александар Јанковић, Ненад Јанковић, Ирена Вељковић, Теодора Спасојевић, Јован Ашковић, Миљана Антанасијевић, Саша Алексић
- ✓ Стручно веће за гитару: Меланија Станковић
- ✓ Стручно веће за виолину: Драган Јовановић, Владимир Пешић, Лука Илић
- ✓ Стручно веће за хармонику: Миљан Мадић и Душан Ђорђевић
- ✓ Стручно веће за теоријске предмете: Владица Игњатовић и Ирена Пејчић

Приликом израде Школског програма чланови Стручног већа руководили су се Извештајем о самовредновању и Извештајем о реализацији Школског развојног плана.

1.2. Циљеви школског програма

✓ Омогућавање остваривања Развојног плана Основне музичке школе ;
✓ Доношење програмске основе за израду и реализацију Годишњег плана рада школе;
✓ Остваривање и прилагођавање Наставних планова и програма;
✓ Остваривање циљева и задатака наставе;
✓ Унапређивање квалитета наставног процеса;
✓ Оспособљавање ученика да промишљено и одговорно доносе одлуке које се тичу уметничког развоја;
✓ Развој стваралачких способности, креативности, естетске перцепције и укуса, као и изражавање на језицима различитих уметности;
✓ Развијање позитивног односа ученика према школи и учењу;
✓ Уважавање и повезивање искустава и знања које ученици стичу ван школе са садржајима наставе;
✓ Задовољавање потреба, уважавање индивидуалних карактеристика ученика у процесу стицања знања и вештина;
✓ Остваривање хоризонталне и вертикалне повезаности у оквиру наставних предмета и између различитих наставних предмета;
✓ Обезбеђивање једнаких услова за живот и рад у школи, како за ученике, тако и за наставнике;
✓ Укључивање ученика у културне активности, не само Школе, већ и локалне заједнице;
✓ Подстицање здравствених и физичких активности ученика, развој здравствене и социјалне заштите ученика;
✓ Развијање негативног става према насиљу;
✓ Заштита ученика од насиља, злостављања и занемаривања;
✓ Развијање свести о друштвеној одговорности и припадности, усвајање вредносних ставова и подстицање индивидуалне одговорности;
✓ Оспособљављање ученика за доношење избора о даљем образовању;
✓ Развој здравог начина живота, свести о важности сопственог здравља, еколошке свести и очувања животне средине;
✓ Развој свести о значају друштвене одговорности и улога, као и учествовања у животу локалне заједнице;
✓ Развој осећања припадности друштву и култури као целини и осећање припадности ширем европском друштвеном и културном простору;
✓ Усвајање и изградња општекултурних и цивилизацијских вредносних ставова који произилазе из националне, европске и светске културне баштине, уз очување и преношење властитог културног наслеђа и неговање традиције;
✓ Активна укљученост у живот заједнице, односно породице;
✓ Усмеравање и учење ученика да кориристе различите ресурсе;
✓ Оспособљавање за решавање проблема, развој свести о себи, самоиницијативе, тимског и предузетничког духа;

1.3. Полазне основе и регулатива

✓ Закон о основама система образовања и васпитања („Сл.гласник РС" бр. 88/2017, 27/2018 - др. закони, 10/2019, 6/20, 129/21)

✓ Закон о основном образовању и васпитању ("Сл. гласник РС" 55/2013, 101/2007, 27/2018-др. закони, 10/2019, 129/21)

✓ Закон о уџбеницима и другим наставним средствима („Службени гласник РС" бр. 27/2018);

✓ Правилник о наставном плану и програму основног музичког образовања и васпитања („Сл Гласник РС72/09, из 2010. годинекоји се примењује сао за ученике 6.разреда у школској 2023/24.години)

✓ Правилник о плану и програму наставе и учења за основно музичко образовање и васпитање ("Сл. Гласник РС" -Просветни гласник бр.5/2019)

✓ Правилник о изменама и допунама Правилника о плану и програму наставе и учења за основно музичко образовање и васпитање („Сл. Гласник РС – Просветни гласник бр. 9/2020)

✓ Правилник о протоколу поступања у установи у одговору на насиље, злостављање и занемаривање („Сл. гласник РС" бр. 46/2019);

✓ Правилник о вредновању квалитета рада установе („Сл.гласник РС" бр.10/2019);

✓ Правилник о стандардима квалитета рада установе („Сл.гласник РС"-Просветни гласник бр.14/2018)

1.4. Садржај Школског програма

Школски програм доноси се на основу Наставног плана и програма, односно програма одређених облика стручног образовања.

Школским програмом обезбеђује се остваривање принципа, циљева и стандарда постигнућа, према потребама ученика и родитеља, односно старатеља и локалне заједнице.

Школски програм садржи:

✓ циљеве школског програма;
✓ назив, врсту и трајање свих програма образовања и васпитања које школа остварује и језик на коме се остварује програм;
✓ обавезне предмете по циклусима и разредима;
✓ начин остваривања принципа и циљева образовања и стандарда постигнућа, начин и поступак остваривања прописаних наставних планова и програма, програма других облика стручног образовања и врсте активности у образовно-васпитном раду;
✓ друга питања од значаја за школски програм.
✓ Школски програм садржи и посебне програме:
  - програм допунске и додатне наставе;
  - програм културних активности школе;
  - програм заштите од насиља, злостављања и занемаривања и програми превенције других облика ризичног понашања;
  - програм слободних активности ученика;
  - програм међупредметних компетенција и предузетништва;
  - програм професионалне оријентације;
  - програм здравствене заштите;
  - програм социјалне заштите;
  - програм заштите животне средине;

- програм сарадње са локалном самоуправом;
- програм сарадње са породицом;
- програм безбедности и здравља на раду;
- програм рада школске библиотеке;
- начин остваривања других области развојног плана школе који утичу на образовно- васпитни рад, друге програме од значаја за школу

✓ Индивидуални образовни планови свих ученика који се образују по индивидуалном образовном плану чине прилог школског програма.

1.5. Кратак историјат школе

Школа је основана одлуком Владе Републике Србије бр.610-13665/2002 од 3.10.2002. године ("Службени гласник РС",бр. 64/2002). Назив Школе је: Основна музичка школа „Др Драгутин Гостушки“ Пирот а у правном промету се равноправно користи скраћеница ОМШ „Др Драгутин Гостушки“.

Седиште Школе је у Пироту, у ул. Вука Караџића 1.

Школао бавља своју делатност у Пироту, у седишту, односно у матичној школи, и у издвојеним одељењима:

- у ОШ "Христо Ботев", ул. Христо Ботев бр. 3, у Димитровграду, и
- у ОШ "Деспот Стефан Лазаревић", ул. 7. Јула 26, у Бабушници.

У школи је у почетку постојао одсек клавира,виолине и хармонике,а десетак година касније је отворен одсек гитаре. Интересовање ученика за све осдеке је велико.

Поносни смо на успехе наших садашњих и бивших ученика носиоца различитих признања, као и на наставнике који су у раду са децом оставили посебан траг у препознавању ученика ове школе.

Желимо да у нашој школи у подржавајућој атмосфери, уз добру техничку опремљеност, ученици и запослени напредују, а да нам родитељи буду активни партнери у образовању и васпитању наших ученика.

1.6. Језик на коме се остварује настава

Школски програм се остварује на српском језику.

1.7. Циљеви, задаци и очекивани исходи наставе у основној музичкој школи

Циљ наставе у основној музичкој школи је оспособљавање ученика за наставак школовања у средњој музичкој школи, а истовремено и за самостално, аматерско бављење музиком, на нивоу основношколског знања и искуства.

Задаци наставе музичкој школи су:

✓ Оспособљавање ученика за јавне наступе, сваку врсту јавне презентације, самостално, као и у различитим ансамблима;
✓ Иновативна корелација међу одсецима у слободном садржају наставе;
✓ Интензиван и континуиран рад на развоју ученикових музичких способности слуха, ритма, музичке меморије;
✓ Упознавање ученика са грађом, акустичким својствима и изражајним могућностима одабраног инструмента (ученика који су одабрали српско традицинално певање – са својствима људског гласовног апарата);
✓ Овладавање техникама свирања на одабраном инструменту (за ученике српског традиционалног певања – вокалном техником);
✓ Упознавање са елементарним агогичким знацима и значењем универзалних музичких изражајних средстава (темпа, ритма, метра, динамике, артикулације, акцентуације;
✓ Усвајање вештина течног читања и писања нота у разним кључевима, као континуиран рад на развоју вештине свирања или певања;
✓ Усвајање основних знања из области музичке теорије;
✓ Стицање самосталности у процесу учења и вежбања;
✓ Изградња навике редовног слушања уметнички вредне музике, развијање и профилирање естетских музичких критеријума;
✓ Развијање афирмативних етичких ставова у односу на општељудске вредности, националну и светску културну баштину, значај музичке уметности у светској култури, професију музичара и важност његове улоге у друштву;
✓ Успостављање веза и комуникације са локалном заједницом и њихово информисање о активностима школе преко свих доступних електронских и писаних средстава (часописа које школа издаје, сајта школе, концерата који се организују);

Очекивани исходи

Након и за време остваривања процеса учења у основној музичкој школи „Др Драгутин Гостушки“, а у складу са Законом о основама система образовања и васпитања, очекује се да ће ученици моћи да:

✓ усвајају и изграђују знање, примењују и размењују стечено знање;
✓ науче како да уче и да користе свој ум;
✓ овладају знањима и вештинама потребним за наставак школовања;
✓ идентификују и решавају проблеме и доносе одлуке користећи критичко и креативно мишљење;
✓ раде ефикасно са другима као чланови тима, групе, организације и заједнице;

✓ одговорно и ефикасно управљају собом и својим активностима;
✓ прикупљају, анализирају, организују и критички процењују информације;
✓ ефикасно комуницирају користећи се разноврсним вербалним, визуелним и симболичким средствима;
✓ ефикасно и критички користе научна и технолошка знања, уз показивање одговорности према свом животу, животу других и животној средини;
✓ схватају свет као целину повезаних система и приликом решавања конкретних проблема разумеју да нису изоловани;
✓ покрећу и спремно прихватају промене, преузимају одговорност и имају предузетнички приступ и јасну оријентацију ка остварењу циљева и постизању успеха.

Остваривање општих исхода образовања и васпитања обезбеђује се укупним образовно- васпитним процесом на свим нивоима образовања, кроз све облике, начине и садржаје рада.

1.8. Програми оријентисани на исходе и процес учења

Структура програма свих наставних предмета је конципирана на исти начин. На почетку се налази циљ наставе и учења предмета за ниво основног образовања и васпитања. У табели која следи, у првој колони, дефинисани су предметни исходи за крај разреда, у другој колони дате су области и/или теме, а у трећој се налазе предметни садржаји. Иза табеле налазе се препоруке за остваривања наставе и учења конкретног предмета под насловом Упутство за дидактичко-методичко остваривање програма.

На путу остваривања циља и исхода кључна је улога наставника који добија значајан простор за слободу избора и повезивање садржаја, метода наставе и учења и активности ученика. Оријентација на процес учења и исходе брига је не само о резултатима, већ и начину на који се учи, односно како се гради и повезује знање у смислене целине, како се развија мрежа појмова и повезује знање са практичном применом.

Наставни програми су наставницима полазна основа и педагошко полазиште за развијање образовно-васпитне праксе: за планирање годишњих и оперативних планова, непосредну припрему за рад као и оквир за преиспитивање праксе развијања планова, остваривања и вредновања наставе и учења кроз сопствена промишљања и разговор са колегама.

1.9. Препоруке за планирање образовно-васпитне праксе и праћење напредовања и оцењивање постигнућа ученика

Образовно-васпитна пракса је сложена, променљива и не може се до краја и детаљно унапред предвидети. Она се одвија кроз динамичну спрегу међусобних односа и различитих активности у социјалном и физичком окружењу. Зато, уместо израза реализовати програм, боље је рећи да се на основу датог програма планира и остварује настава и учење које одговара конкретним потребама ученика.

Праћење напредовања и оцењивање постигнућа ученика је формативно и сумативно и реализује се у складу са Правилником о оцењивању ученика у основном образовању и васпитању. Потребно је да наставник континуирано и на примерен начин указује ученику на квалитет његовог постигнућа тако што ће повратна информација бити прилагођена, довољно јасна и информативна како би имала улогу подстицајне повратне информације.

Свака активност је добра прилика за процену напредовања и давање повратне информације, а ученике треба оспособљавати и охрабривати да процењују сопствени напредак у остваривању исхода предмета, као и напредак других ученика

2. НАСТАВНИ ПЛАН ЗА ОСНОВНО МУЗИЧКО ОБРАЗОВАЊЕ И ВАСПИТАЊЕ

/приказ циклуса образовања, наставних предмета и фонда часова по предметима и разредима/

Обавезни одсеци												
Одсек за класичну музику - шестогодишње образовање и васпитање												
НАЗИВ ПРЕДМЕТА	Први циклус						Други циклус					
	I разред		II разред		III разред		IV разред		V разред		VI разред	
	Фонд часова											
	нед.	год.	нед.	год.	нед.	год.	нед.	год.	нед.	год.	Нед.	год.

Инструмент	2	70	2	70	2	70	2	70	2	70	2	66
Солфеђо	2	70	2	70	2	70	2	70	2	70	2	66
Теорија музике	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	33
Хор и камерна музика	-	-	-	-	-	-	2	70	2	70	2	66
СВЕГА	4	140	4	140	4	140	6	120	6	120	7	231

Обавезни предмети у оквиру одсека за класичну музику Основне музичке школе „Др Драгутин Гостушки “ су: клавир, хармоника, виолина, гитара, солфеђо, теорија музике, камерна музика и хор.

Трајање извођења програма је 6 година.

Изборни предмети нису прописани наставним планом и програмом о ОМШ.

Трајање часова обавезних предмета			
Трајање часа главног предмета – **Инструмента – 2 часа недељно**			
I циклус	II циклус		
I, II и III разред	IV, V и VI разред		
30 мин	45 мин		
Трајање часа солфеђа – 2 часа недељно			
I, II и III разред	IV, V и VI разред	I, II разред	III, IV разред
45 мин	45 мин	45 мин	45 мин

Трајање часа теорије музике – 1 час недељно			
I, II, III, IV и V разред	VI разред		
-	45 мин		
Трајање часа клавирске сарадње - корепетиције за ученике гудачког и дувачког одсека			
I циклус	II циклус	I, II разред	III, IV разред
15 мин	30 мин	-	-
Трајање часа камерне музике, групног певања, хора и оркестра:			
I циклус	II циклус – хор, камерна музика, оркестар – 2 часа недељно		
-	45 мин		
Трајање часова је у складу са Правилником о плану и програму наставе и учења за основно музичко образовање и васпитање – Сл. Гласник РС- Просветни гласник број: 5 од 27.05.2019. год.			

Школа има 21 запосленог од чега је 15 наставника и то:

Клавир – 7 класа
Виолина – 3 класе
Гитара – 1 класа
Хармоника – 2 класе
Солфеђо и теорија музике -2 класе

Обавезни садржаји у оквиру обавезних предмета у основној музичкој школи :

- организовање школских и ваншколских ученичких јавних наступа и концерата (појединци, ансамбли, оркестри и хорови)
- активности везане за организовање ученичког учешћа на домаћим и међународним музичким такмичењима (за појединце, камерне ансамбле, оркестре и хорове), смотрама, фестивалима и сличним манифестацијама, као и за самостално организовање оваквих манифестација;

Слободни садржаји у оквиру обавезних предмета основне музичке:

- Организација концерата у локалној средини, чиме је школа организатор
- Организација новогодишњих, јесењих, пролећних, годишњих и хуманитарних концерата у матичној школи и издвојеним одељењима
- Организација међународне концертне и културне сарадње и размене
- Организација Школског такмичења вокално-инструменталних класа
- Организација семинара и различитих видова стручног усавршавања
- Учешће на свим видовима такмичења

2.1. Основни облици извођења програма

- ✓ **Редовна настава**

Индивидуална настава: главни предмет-инструмент,
Групна настава: Настава солфеђа и теорије музике, хора, оркестра и камерне музике. Групе солфеђа и теорије музике имају до 12 ученика у групи, оркестра 12 до 30 , хора до 50 ученика у групи и камерна музика од 2 до 5 ученика у групи.

✓ **Додатна настава**: Организује се за ученике који се истичу својим талентом, знањем и напредовањем.

✓ **Допунска настава**: Организује се за ученике који у учењу имају тешкоће због којих не постижу задовољавајући успех.

Организовање додатне и допунске наставе предлажу стручна већа предмета.

Припремна настава: за ученике који су упућени на разредни или поправни испит; за ученике завршних разреда основне школе, као вид припреме за наставак школовања у средњој школи.

ОБЛИК ОБРАЗОВНО-ВАСПИТНОГ РАДА	**I разред**	**II разред**	**III разред**	**IV разред**	**V разред**	**VI разред**
	часова	часова	часова	часова	часова	часова
Час одељењског старешине	35	35	35	35	35	33
Додатна настава*	до 30	до 30	до 30	до 30	до 30	до 30
Допунска настава*	до 30	до 30	до 30	до 30	до 30	до 30
Припремна настава*	до 30	до 30	до 30	до 30	до 30	до 30

* Ако се укаже потреба за овим облицима извођења програма

2.2. Организација наставе

✓ **Настава главног предмета** - инструмента,

Током првог циклуса образовања шестогодишњег (у I, II и III разреду), основног музичког образовања и васпитања, час траје 30 минута, а у свим осталим разредима у другом циклусу траје 45 минута.

Часови солфеђа и теорије музике трају по 45 минута, у свим разредима и на свим одсецима.

Часови групног певања првог циклуса четворогодишњег образовања српског традиционалног певања (у I и II разреду) трају по 30 минута, а у другом цилусу (у III и IV разреду) трају 45 минута.

✓ **Настава оркестра, хора и камерне музике**

Настава хора је обавезна за ученике IV, V и VI разреда клавира, гитаре, виолине и хармонике. Настава оркестра је факултативна за ученике IV, V и VI разреда уколико је школа у могућности да састави гудачки или неки други оркестар. С обзиром да наша школа по разноврсности инструмената и територијалној разуђености то није у могућности, ученици наше школе - инструменталисти обавезни су да похађају наставу хора или камерне музике. Уколико се стекну услови школа ће организовати оркестар.

Настава камерне музике организује се за ученике другог циклуса шестогодишњег образовања. Камерни ансамбли се формирају према бројном стању ученика и предвиђају се годишњим планом рада.

Часови хора и камерне музике трају по 45 минута.

✓ **Клавирска сарадња - корепетиција**

Часове корепетиције имају ученици гудачких и дувачких инструмената. Корепетиција за ученике првог циклуса (од 1. до 3. разреда) траје 15 минута недељно, а за ученике другог циклуса (од 4. до 6. разреда) траје 30 минута недељно.

Клавирски сарадник - корепетитор држи ученику наставу у присуству његовог наставника главног предмета и самостално као припрему за јавни наступ.

Школа учествује у реализацији пројекта обогаћеног једносменског рада, наставници учествују у раду републичких секција за области предмета преко Заједнице музичких и балетских школа Србије, преко којих се врши додатна размена материјала, снимљених часова, квизова, презентација и друго.

Начин праћења остваривања оперативног плана активности

Испуњење активности постављених планом контролисаће се кроз увид у испуњеност норме наставника и кроз степен реализације наставне материје, предвиђене предметним програмом, а реализоване кроз извештај о месечном раду и припремама за час. Такође, контрола плана ће се огледати кроз праћење постигнућа учинка, провере у којој су мери и колико ученици успешно усвојили одговарајућа знања, вештине и ставове, а огледаће се кроз интерне и јавне часове и смотре ученика. Овом контролом ће се бавити руководство школе и стручни сарадници, иако најбитнија улога у контроли предвиђеног рада припада самим наставницима. Вредност самоконтроле огледа се у објективној анализи процеса наставе, сагледавању пропуста и недостатака, тражењу могућности за побољшање метода рада, за организацијом ОВ рада у отежаним условима која подиже квалитет процеса наставе и учења. То ће се све сагледати кроз наведене извештаје о реализацији ОВ рада и припреме за час, које су припремили стручни сарадници школе.

3. ПРОГРАМИ НАСТАВНИХ ПРЕДМЕТА

3.1. Шестогодишње образовање

3.1.1. Заједнички предмети за шестогодишње образовање

3.1.1.1. Солфеђо Одсек: Клавир, хармоника, виолина, гитара – шестогодишње образовање	
Правилник о плану и програму наставе и учења за основно музичко образовање и васпитање – Сл. Гласник РС- Просветни гласник број: 5 од 27.05.2019. године	
ЦИЉ учења предмета Солфеђо је да код ученика развију знања и вештине које подразумевају музичко описмењавање и развој музикалности, креативности, моторичке осетљивости и осећаја за лепо, у циљу ефикаснијег разумевања нотног текста у свим његовим аспектима, што доприноси успешној корелацији са наставом инструмента.	
Задаци: Развијање музичких способности Развој читања, писања и схватања музике и музичког писма са развојем музичког мишљења Усађивање збучних представа и њихово везивање са сликом, односно слике са звуком Упознавање музичке литературе, интерпретације и основних елемената музичких стилова Остамостаљивање ученика и развој њихових креативних способности	
Облик рада	Групни
Недељни фон часова и трајање часа	2 часа недељно, 45 минута
Годишњи фонд часова	70 часова за ученике од 1. до 5. разреда
	66 часова за 6. разред

Први разред			
Област	***Садржаји***	***Циљеви наставне области***	***Планирани поступци у реализаији наставне области и начини провере остварености циљева***
	Кључни појмови садржаја: слушање, покрет, игра, импровизација, мелодија, ритам, музички бонтон		
Слушање музике	Слушање музике уз покрет. Слушање музике уз цртање. Слушање одабране музичке литературе различитих жанрова.	- Оспособљавање ученика за читање и репродукцију нотног музичког текста; - Развијање звучних представа и музичких способности. - Представљање ритмичких фигура преко мелодијских клишеа и песама са текстом за усвајање метричких врта и ритмичких фигура - Оспособљавање ученика да усвојене мелодијске садржаје примењују,препознају,репродукују и записују. - Развијање музичке меморије. Разумевање музичког градива и нотног материјала, а у корелацији са наставом солфеђа и инструмента.	- Активно укључивање ученика у рад (индивидуални, рад у пару и групни рад) и ангажовање на часу кроз демонстративну и дијалошку методу - Практичан рад на часу - Подстицање свесности и одговорности према задацима и развијање критичког мишљења према сопственим постигнућима - Усмена провера наставног садржаја - Писмена провера наставног садржаја - Самостално извођење задатака - Домаћи задаци
Мелодика	Песмице и мелодијски примери примерени инструменталној литератури за први разред кроз Це-дур, Ге-дур, Еф-дур (певање). Звучна слика дурског тонског рода. Именовање и интонирање лествичног и терцног кретања, скокова у: тонику, доминанту, вођицу и тонични трозвук. Функције главних ступњева. Песмице у молским тоналитетима (певање). Развој музикалности. Нотни систем: од велике октаве до треће октаве у зависности од врсте инструмента.		
Музичка писменост	Нотне вредности и одговарајуће паузе: цела, половина, половина с тачком, четвртина и осмина. Хроматски знаци: повисилице и снизилице. Појмови: такт, тактица, завршна тактица, предтакт, узмах. Именовање нота солмизацијом и музичком абецедом. Лествични појмови : лествица, тетрахорд, степен, полустепен, ступњеви. Музичке ознаке: понављање, прима и секунда волта, корона. Основне ознаке за динамику (форте, пиано, мецофорте, мецопиано, крешендо и декрешендо). Основне ознаке за темпо (анданте, модерато, алегро, виво). Основне ознаке за артикулацију (легато, стакато). Опажање и интонирање тонова и мотива у тоналитету. Записивање појединачних тонова, групе тонова и мотива. Записивање ритмичке окоснице. Мелодијске и ритмичке импровизације у складу са пређеним градивом. Импровизација мелодије на текст бројалице или дечије песмице. Врсте такта: 2/4, 3/4, 4/4.		

Опажање, интонирање, диктати	Препознавање ритма у примерима. Начини извођења ритма (куцање или тактирање или мануелна техника). Четвртина као јединица бројања. Равномерно читање. Ритмичке фигуре: синкопа, пунктирана и обрнуто пунктирана на две јединице бројања.		
Музичко стваралаштво	Покрет у функцији ритма. Знаци за продужавање трајања тона: тачка, лук, корона.		
Ритам	Ритмичко читање.		
Музички бонтон	Слушање и уважавање извођача.		
Исходи	По завршеној теми/области ученик ће бити у стању да: 1. слуша дечије и народне песме и примере из литературе уз покрете; 2. изрази доживљај музике коју слуша цртањем; 3. препозна елементе музичке писмености кроз једноставне примере за слушање; 4. пева по слуху и солмизацијом песмице у Це-дуру, Ге-дуру, Еф-дуру; 5. звучно препозна карактер дура; 6. пева и препозна лествично и терцно кретање, скок у тонику, доминанту и вођицу и тонични трозвук у Це-дуру, Ге-дуру, Еф-дуру; 7. чује и именује главне ступњеве; 8. пева по слуху и препозна мол; 9. опише својим речима доживљај музике различитог жанра и карактера; 10. пише и чита ноте солмизацијом и музичком абецедом у виолинском и бас кључу; 11. изводи и записује нотне вредности и одговарајуће паузе; 12. препозна и примени предзнаке: повисилицу и снизилицу у мелодијском примеру; 13. објасни својим речима појмове: такт, тактица, завршна тактица, предтакт и узмах; 14. објасни својим речима лествичне појмове; 15. примени музичке ознаке за понављање, динамику и темпо; 16. примени најчешће начине извођења у музичким примерима (повезано и кратко); 17. опажа и пева тонове и мотиве; 18. препозна и запише ритам у мелодијском примеру; 19. запише појединачне тонове, групе тонова и мотиве; 20. мења и допуњава мелодију и ритам научених песмица; 21. смишља мелодију на текст бројалице или дечије песмице; 22. пажљиво слуша и коментарише извођење музике друга-другарице; 23. препозна и изведе четвртинске тактове; 24. изведе бројалице, пева песме по слуху и песме различитих жанрова; 25. изводи ритам на различите начине; 26. одржи ритмички пулс; 27. равномерно чита ноте у виолинском и бас кључу;		

	28. визуелно сагледава и изводи као целину: синкопу, пунктирану и обрнуто пунктирану ритмичку фигуру на два откуцаја; 29. изводи ритам уз покрет; 30. препознаје и изводи знаке за продужавање трајања тона; 31. чита ритам солмизацијом.
Литература	- В. Цветковић и Ј. Михаљица: *Солфеђо за први разред шестогодишње основне музичке школе*, Завод за уџбенике и наставна средства, Београд. - Б. Поповић: *Солфеђо за I разред основне музичке школе*, Удружење музичких и балетских педагога Србије - В. Јовановић – *Солфеђо I* - З. М. Васиљевић: *Солфеђо – ритам* за I и II разред школе за основно музичко образовање, Нота, Књажевац. - С. Смиљанић-Марковић и Б. Цветковић: *Распевани ритам* за 1. разред основне музичке школе; Нота, Књажевац - Радни материјал по избору наставника - Лавињак: Збирка
Смотра	Првасмотра (у првој недељи децембра): 1. Мелодијска вежба у Це-дуру 2. Равномерно читање 3. Ритмичка вежба у такту 2/4 са осминама, четвртинама, половинама и четвртинском паузом
	Другасмотра (на крају школске године (годишња)): 1. Мелодијска вежба у обрађеним тоналитетима 2. Равномерно и ритмичко читање нота
Јавни час	Извођење научених песмица које обухватају програм првог разреда

Други разред			
Област	***Садржаји***	***Циљеви наставне области***	***Планирани поступци у реализаији наставне области и начини провере остварености циљева***
	Кључни појмови садржаја: слушање , покрет, игра, импровизација, мелодија, ритам, музички бонтон.		
Слушање музике	Слушање одабране музичке литературе различитих жанрова у функцији усвојеног програма.	- Рад на развоју слуха и интонативних способности. -Оспособљавање ученика за изражајно певање и разумевање	- Активно укључивање ученика у рад (индивидуални, рад у пару и групни рад) и ангажовање на часу кроз демонстративну и дијалошку методу - Практичан рад на часу
Мелодика	Тоналитети: Це-дур, Ге-дур, Еф-дур (утврђивање). Функционални односи у тоналитету. Песмице и мелодијски примери примерени инструменталној литератури за други разред (а-мол, де-мол и е-мол). Звучна слика молског тонског рода. Поставка штима.		

	Именовање и интонирање лествичног и терцног кретања, скок у тонику и доминанту и тонични трозвук у а-молу, д-молу и е-молу. Природни, хармонски и мелодијски мол. Функције главних ступњева. Развој музикалности	музичког садржаја. - Континуирано развијање ритмичких способности, као и усвајање, разумевање и примена нових ритмичких фигура у настави солфеђа и инструмента. - Оспособљавање ученика да усвојене мелодијске садржаје примењују, препознају, репродукују и записују. - Развијање музичке меморије. - Проширивање знања из музичке терминологије. - Проширивање знања из теорије музике, разумевање музичког градива и нотног материјала, а у ускоj вези са наставом солфеђа и инструмента.	- Подстицање свесности и одговорности према задацима и развијање критичког мишљења према сопственим постигнућима - Усмена провера наставног садржаја - Писмена провера наставног садржаја - Самостално извођење задатака - Домаћи задаци
Опажање, интонирање, диктати	Опажање и певање тонова и мотива у обрађеним дурским и молским тоналитетима. Записивање ритмичке окоснице. Записивање појединачних тонова, групе тонова и мотива. Писмени мелодијски диктат. Аутодиктат. Опажање и певање мале и велике терце и чисте квинте са тенденцијом везивања за тоналитет. Опажање и интонирање дурског, молског и хармонског тетрахорда. Опажање и интонирање дурских и молских квинтакорада. Опажање метра.		
Музичко стваралаштво	Мелодијске и ритмичке импровизације. Импровизација мелодије на текст бројалице или дечије песмице.		
Ритам	Врста такта: 2/4, 3/4, 4/4. Осмина као јединица бројања: 2/8, 3/8, 4/8. Звучна припрема основних ритмичких фигура у такту 6/8. Начини извођења ритма (уз куцање или тактирање или мануелном техником). Ритам у примерима од звука ка нотној слици. Покрет у функцији ритма. Равномерно читање: четвртина и осмина као јединица бројања. Четвороделна подела јединице бројања. Ритмичке фигуре: пунктирана и обрнуто пунктирана фигура на ритмичкој јединици – увод и припрема. Примена лукова, пауза, узмаха и предтакта. Ритмичко читање ауторских примера и примера из инструменталне литературе. Записивање и препознавање обрађених лествица и тетрахорада.		
Теорија музике	Интервали до квинте (мала и велика секунда, мала и велика терца, чиста кварта и чиста квинта), дурски и молски квинтакорд на основним тоновима. Проширивање знања из музичке терминологије (лествица, ступањ, степен/полустепен, тетрахорд, главни ступњеви, вођица, тонични трозвук, интервали).		
Музички бонтон	Слушање и уважавање извођача		

Исходи	По завршеној теми/области ученик ће бити у стању да: 1. слуша дечије и народне песме и примере из литературе уз покрете; 2. изрази доживљај музике коју слуша цртањем; 3. препозна елементе музичке писмености кроз једноставне примере за слушање; 4. звучно препозна карактер дура и мола; 5. слушно разликује и пева различите врсте мола – горњи тетрахорд молских тоналитета; 6. пева песмице по слуху и препозна лествично и терцно кретање, скок у тонику, доминанту и вођицу и тонични трозвук; 7. чује и именује главне ступњеве; 8. опише својим речима доживљај музике различитог жанра и карактера; 9. пише и чита ноте солмизацијом и музичком абецедом у виолинском и бас кључу; 10. изводи и записује нотне вредности и одговарајуће паузе; 11. препозна и примени предзнаке: повисилицу и снизилицу у мелодијском примеру; 12. објасни својим речима појмове: такт, тактица, завршна тактица, предтакт и узмах; 13. објасни својим речима лествичне појмове; 14. примени музичке ознаке за понављање, динамику и темпо; 15. примени најчешће начине извођења у музичким примерима (повезано и кратко); 16. опажа и пева тонове и мотиве; 17. препозна и запише ритам у мелодијском примеру; 18. запише појединачне тонове, групе тонова и мотиве; 19. мења и допуњава мелодију и ритам научених песмица; 20. смишља мелодију на текст бројалице или дечије песмице; 21. пажљиво слуша и коментарише извођење музике друга-другарице; 22. препозна и изведе четвртинске тактове; 23. изведе бројалице, пева песме по слуху и песме различитих жанрова; 24. изводи ритам на различите начине; 25. одржи ритмички пулс; 26. равномерно чита ноте у виолинском и бас кључу; 27. визуелно сагледава и изводи као целину: синкопу, пунктирану и обрнуто пунктирану ритмичку фигуру на два откуцаја; 28. изводи ритам уз покрет; 29. препознаје и изводи знаке за продужавање трајања тона; 30. чита ритам солмизацијом.
Литература	- В. Цветковић и Ј. Михаљица: *Солфеђо за други разред шестогодишње основне музичке школе*, Завод за уџбенике и наставна средства, Београд. - Б. Поповић: *Солфеђо за II разред основне музичке школе*, Удружење музичких и балетских педагога Србије - В. Јовановић: *Солфеђо II* - З. М. Васиљевић: *Солфеђо – ритам* за I и II разред школе за основно музичко образовање, Нота, Књажевац. - С. Смиљанић-Марковић и Б. Цветковић: *Распевани ритам* за 2. разред основне музичке школе; Нота, Књажевац - Радни материјал по избору наставника - Лавињак: Збирка
	Првасмотра:

Смотра	1. Мелодијске вежбе у обрађеним тоналитетима 2. Ритмичко читање: у бас кључу, јединица бројања четвртина са обрађеним фигурама 3. Тест из теорије музике са обрађеним градивом Другасмотра: 1. Мелодијске вежбе у обрађеним тоналитетима 2. Ритмичко читање: у бас кључу са обрађеним фигурама четвороделне поделе и четвртином и осмином као јединицом бројања 3. Тест из теорије музике са обрађеним градивом

Трећи разред			
Област	***Садржаји***	***Циљеви наставне области***	***Планирани поступци у реализацији наставне области и начини провере остварености циљева***
	Кључни појмови садржаја: слушање , покрет, игра, импровизација, мелодија, ритам, музички бонтон		
Слушање музике	Слушање одабране музичке литературе различитих жанрова у функцији усвојеног програма.	-Оспособљавање ученика за разумевање музичког тока и садржаја; фиксирање тониских висина и функција у новим тоналитетима. - Утврђивање обрађених фигура, као и усвајање нових метричких врста. -Оспособљавање ученика да усвојене ритмичке фигуре препознаје	- Активно укључивање ученика у рад (индивидуални, рад у пару и групни рад) и ангажовање на часу кроз демонстративну и дијалошку методу - Практичан рад на часу - Подстицање свесности и одговорности према задацима и развијање критичког мишљења према сопственим постигнућима
Мелодика	Обнављање градива (из претходних разреда). Функционални односи у тоналитету. Песмице и мелодијски примери који одговарају инструменталној литератури за трећи разред (Де-дур, ха-мол, Бе-дур и ге-мол). Штимови. Једноставне песмице по слуху и мелодијски примери у дуру и истоименом молу и обрнуто (а-мол/А дур, де-мол/Де-дур). Горњи тетрахорди у све три врсте мола: природни, хармонски и мелодијски мол. Развој музикалности. Двогласно певање.		
Опажање, интонирање, диктати	Опажање и певање тонова и мотива у обрађеним дурским и молским тоналитетима. Записивање ритмичке окоснице. Записивање и интонитање појединачних тонова, групе тонова и мотива. Писмени мелодијски диктат – записивање по двотактима.		

	Опажање и певање: мале и велике секунде, мале и велике терце, чисте кварте и чисте квинте обрађених кроз песмице и примере из литературе. Опажање и интонирање дурских и молских квинтакорада. Интонирање доминантног септакорда у обрађеним тоналитетима са разрешењем у тонику. Опажање метра.	и изводи у настави солфеђа и инструмента. -Оспособљавање ученика да усвојене мелодијске садржаје примењују, препознају, репродукују и записују. - Развијање музичке меморије. - Проширивање знања из музичке терминологије. - Проширивање знања из теорије музике, разумевање музичког градива и нотног материјала, а у корелацији наставе солфеђа и наставе инструмента.	- Усмена провера наставног садржаја - Писмена провера наставног садржаја - Самостално извођење задатака - Домаћи задаци
Музичко стваралаштво	Мелодијске и ритмичке импровизације. Импровизација мелодије на текст бројалице или дечије песмице. Музичко дидактичке игре.		
Ритам	Половина као јединице бројања: 2/2, 3/2, 4/2. Основне фигуре у такту 6/8 уз примену лукова и паузи. Начини извођења ритма (уз куцање или тактирање или мануелном техником). Ритам у примерима – од звука ка нотној слици. Покрет у функцији ритма. Равномерно читање уз повећање брзине читања и обележен темпо у зависности од инструмента. Четвороделне поделе јединице бројања: пунктирана и обрнуто пунктирана, синкопа на јединици бројања, паузе, лукови... Поставка триоле. Ритмичко читање ауторских примера и примера из инструменталне литературе.		
Теорија музике	Интервали до квинте (мала и велика секунда, мала и велика терца, чиста кварта и чиста квинта) дурски и молски квинтакорд на основним тоновима. Квинтакорди на главним ступњевима у обрађеним тоналитетима. Утврђивање знања из музичке терминологије. Ознаке за темпо: ленто, анданте, модерато, алегро, виво.		
Музички бонтон	Слушање и уважавање извођача.		
Исходи	По завршеној теми/области ученик ће бити у стању да: 1. препозна елементе пређеног градива кроз једноставне примере за слушање; 2. слуша дечије и народне композиције, примере из литературе уз покрет; 3. изражава утиске о слушаном делу цртањем; 4. препозна разлике и пева мелодијске примере у дуру и молу; 5. пева и препозна однос тонике и доминанте, и скокове у све ступњеве; 6. пева по слуху и солмизацијом песмице и мелодијске примере; 7. пева штимове обрађених дурских и молских лествица; 8. звучно разликује дур и све врсте мола; 9. опише својим речима доживљај музике различитог жанра и карактера; 10. пева двогласне примере и композиције са клавирском пратњом;		

	11. опажа и пева тонове и мотиве; 12. запише ритам у мелодијском примеру; 13. запише појединачне тонове, групе тонова и мотиве; 14. запише мелодијске диктате; 15. опажа и пева дурски и молски квинтакорд; 16. опажа и пева интервале до квинте; 17. пева доминантни септакорд у песмама и мелодијским примерима; 18. препозна врсту такта; 19. мења и допуњава мелодију и ритам научених песмица; 20. смишља мелодију на текст бројалице или дечије песмице; 21. примени знања и вештине уз игру; 22. пажљиво слуша и коментарише извођење музике друга-другарице; 23. поштује правила понашања на концерту; 24. препозна и изводи тактове са половином као јединицом бројања; 25. визуелно сагледава и изводи као целину основне фигуре, паузе и лукове у такту 6/8 уз певање одговарајућих песмица; 26. изводи ритам кроз покрет; 27. изведе ритам певајући песме по слуху и песме различитих жанрова; 28. равномерно чита ноте у виолинском, бас кључу у једном и два линијска система; 29. изводи ритмичке фигуре четвороделне поделе јединице бројања; 30. препозна и изводи триолу; 31. чита ритам солмизацијом; 32. запише и препозна интервале до квинте; 33. запише и препозна дурски и молски квинтакорд на основним тоновима и квинтакорде на главним ступњевима у обрађеним тоналитетима; 34. објасни својим речима појмове: лествица, ступањ,степен/полустепен, тетрахорд, главне ступњеве и вођицу, тонични трозвук, интервали.
Литература	- А. Јовић - Милетић и З. Николић: *Солфеђо за трећи разред шестогодишње основне музичке школе,* Завод за уџбенике и наставна средства, Београд. - Б. Поповић: *Солфеђо за III разред основне музичке школе*, Удружење музичких и балетских педагога Србије - В. Јовановић: *Солфеђо III* - З. М. Васиљевић: *Солфеђо – ритам* за III и IV разред школе за основно музичко образовање, Нота, Књажевац - С. Смиљанић-Марковић и Б. Цветковић: *Распевани ритам* за 3. разред основне музичке школе; Нота, Књажевац - Ноел-Галон: *Диктати* - Ладухин: *Мелодијски диктати* - Радни материјал по избору наставника - Лавињак: Збирка
Смотра	Прва недеља децембра месеца. Захтеви: 1. Мелодијске вежбе у обрађеним тоналитетима 2. Ритмичко читање: у виолински/бас кључ са обрађеним метром и ритмичким фигурама 3. Мелодијско-ритмички диктат у тоналитету до једног предзнака

Испит	**Писмени део:**	**Усмени део:**
	- Мелодијски диктат у тоналитетима до 2 предзнака;	- Мелодијски пример (тоналитети прећени у I, II и III разреду) уз анализу мелодијског примера: лествице, тетрахорди, имена и врста интервала до квинте, дурски и молски квинтакорд и лествични квинтакорди на главним ступњевима обрађених лествица. - Ритмичко читање: виолински/бас кључ (прећено градиво из I, II и III разреда).

Четврти разред			
Област	***Садржаји***	***Циљеви наставне области***	***Планирани поступци у реализаији наставне области и начини провере остварености циљева***
	Кључни појмови садржаја: функције, синкопа на један, троделни ритам, развој музичке меморије.		
Слушање музике	Слушање одабране музичке литературе различитих жанрова у функцији усвојеног програма.	-Оспособљавање ученика за разумевање музичког тока садржаја, фиксирање тонских висина и функција у новим тоналитетима - Утврђивање обрађенних ритмичких фигура, као и усвајање нових метричких врста и фигура. -Оспособљавање ученика да усвојене	- Активно укључивање ученика у рад (индивидуални, рад у пару и групни рад) и ангажовање на часу кроз демонстративну и дијалошку методу - Практичан рад на часу - Подстицање свесности и одговорности према задацима и развијање критичког мишљења према сопственим постигнућима - Усмена провера наставног садржаја - Писмена провера наставног садржаја
Мелодика	Обнављање градива (из претходних разреда). Функционални односи у тоналитету. Песме и мелодијски примери примерени инструменталној литератури за четврти разред (А-дур, фис-мол, Ес-дур, це-мол, Е-дур, цис-мол). Штимови. Једноставне песме по слуху и мелодијски примери у дуру и истоименом молу и обрнуто – мутација . Хроматске скретнице и пролазнице у прећеним тоналитетима. Развој музикалности. Двогласно певање. Композиције са клавирском пратњом.		
Опажање, интонирање, диктати	Опажање и певање тонова и мотива у обрађеним дурским и молским тоналитетима. Записивање и интонирање појединачних тонова, групе тонова и мотива. Писмени мелодијски диктат – записивање по двотактима. Записивање ритмичке окоснице		

	Опажање и певање: мале и велике секунде, мале и велике терце, чисте кварте и чисте квинте и мале и велике сексте обрађених кроз песмице и примере из литературе. Опажање и интонирање дурских и молских квинтакорада са обртајима. Опажање и интонирање доминантног септакорда.	ритмичке фигуре препознаје и изводи у настави солфеђа и инструмента. -Оспособљавање ученика да усвојене мелодијске садржаје примењују, препознају, репродукују и записују. -Развијање музичке меморије. - Развијање хармонског слуха. -Проширивање знања из теорије музике, разумевање музичког градива и нотног материјала у корелацији наставе солфеђа са наставом инструмента.	- Самостално извођење задатака - Домаћи задаци
Музичка импровизација	Мелодијске и ритмичке импровизације. Импровизација мелодије научене песме или мелодијског примера. Музичко дидактичке игре.		
Ритам	Обрађене врсте такта. Синкопа на једници бројања. Сложена подела тродела у такту 6/8 без примене лукова и шенаестинских пауза. Информативно упознавање врсте такта 9/8 и 12/8. Начини извођења ритма Ритам у примерима – од звука ка слици. Равномерно читање. Обрађене ритмичке фигуре четвороделне поделе јединице бројања и синкопа на јединици бројања, паузе, лукови... Триола у оквиру четвороделне поделе јединице бројања. Ритмичко читање ауторских примера и примера из инструменталне литературе.		
Теорија музике	Лествице и тетрахорди. Интервали до сексте (чисти, велики и мали). Квинтакорди на главним ступњевима у обрађеним тоналитетима. Доминантни септакорд. Ознаке за различите врсте темпа.		
Музички бонтон	Пажљиво слушање и уважавање извођача. Присуство концерту.		
Исходи	По завршеној теми/области ученик ће бити у стању да: 1. пева и препозна лествично кретање и скокове у све ступњеве 2. пева по слуху и солмизацијом песме различитих жанрова и мелодијске примере;		

	3. пева штимове обрађених дурских и молских лествица; 4. препозна и пева дурски и молски тонски род; 5. пева хроматске скретнице и пролазнице у мелодијским примерима; 6. пева изражајно мелодије различитих жанрова и карактера; 7. пева двогласне примере (у пару или групи) и композиције са клавирском пратњом; 8. опажа и пева тонове и мотиве; 9. запише појединачне тонове, групе тонова и мотиве; 10. запише лакше мелодијске диктате; 11. запише ритам у мелодијском примеру 12. опажа и пева интервале до сексте; 13. опажа и пева дурски и молски квинтакорд са обртајима; 14. опажа и пева доминантни септакорд; 15. мења и допуњава мелодију и ритам научених песмица; 16. смишља мелодију на научену песму или мелодијски пример; 17. примени знања и вештине уз игру; 18. препозна елементе пређеног градива кроз једноставне примере за слушање; 19. препозна и изводи четвртинске, осминске и половинске тактове; 20. препозна и изводи синкопу на јединици бројања; 21. визуелно сагледава и изводи сложену поделу у такту 6/8; 22. изводи такт 9/8 и 12/8 23. пева песме по слуху и песме различитих жанрова; 24. равномерно чита ноте у виолинском и бас кључу у једном или два линијска система; 25. изводи ритмичке фигуре четвороделне поделе јединице бројања; 26. ритмички прочита триолу и четири шеснаестине; 27. чита ритам солмизацијом; 28. запише и препозна обрађене дурске и молске лествице и тетрахорде; 29. запише и препозна интервале до сексте; 30. запише и препозна квинтакорде на главним ступњевима у обрађеним тоналитетима; 31. запише и препозна доминантни септакорд; 32. објасни различите врсте темпа; 33. пажљиво слуша и коментарише извођење музике друга-другарице; 34. поштује правила понашања на концерту.
Литература	- А. Јовић – Милетић, Г. Стојановић и З. Николић: *Солфеђо за четврти разред шестогодишње основне музичке школе*, Завод за уџбенике и наставна средства, Београд. - Б. Поповић: *Солфеђо за IV разред основне музичке школе*, Удружење музичких и балетских педагога Србије - В. Јовановић: *Солфеђо IV* - З. М. Васиљевић: *Солфеђо – ритам* за III и IV разред школе за основно музичко образовање, Нота, Књажевац

	- С. Смиљанић-Марковић и Б. Цветковић: *Распевани ритам* за 4. разред основне музичке школе; Нота, Књажевац - Ноел-Галон: *Диктати* - Ладухин: *Мелодијски диктати* - Радни материјал по избору наставника - Лавињак: Збирка
Смотра	Првасмотра – у првој недељи децембра месеца: 1. Мелодијско-ритмички диктат 2. Тест из теорије музике са обрађеним градивом 3. Мелодијске вежбе у обрађеним тоналитетима 4. Парлато важбе: у бас кључу са обрађеним фигурама
	Другасмотра - на крају школске године (годишња): 1. Мелодијско-ритмички диктат 2. Тест из теорије музике са обрађеним градивом 3. Мелодијске вежбе у обрађеним тоналитетима 4. Парлато важбе: у бас кључу са обрађеним фигурама

Пети разред			
Област	***Садржаји***	***Циљеви наставне области***	***Планирани поступци у реализаији наставне области и начини провере остварености циљева***
	Кључни појмови садржаја: функционалност, интерпретација, хармонски слух, метар, ритам, меморија, креативност, импровизација, музички бонтон.		
Слушање музике	Слушање одабране музичке литературе различитих жанрова у функцији усвојеног програма.	-Оспособљавање уеника за разумевање музичког тока и садржаја, фиксирање тонских висина и функција у новим тоналитетима. -Оспособљавање ученика за разумевање и	- Активно укључивање ученика у рад (индивидуални, рад у пару и групни рад) и ангажовање на часу кроз демонстративну и дијалошку методу - Практичан рад на часу - Подстицање свесности и одговорности према
Мелодика	Обнављање градива из претходних разреда. Функционални односи у тоналитету. Нови тоналитети: Ас-дур, еф-мол, Ха-дур, Дес-дур и бе-мол. Остали тоналитети са 5 и 6 предзнака – информативно. Штимови. Пева мелодије у истоименом дуру и молу. Звучна поставка модулације. првог квинтног сродства. Хроматске скретнице и пролазнице у пређеним тоналитетима.		

	Мешовито сложени тактови 5/8 и 7/8. Развој музикалности. Ознаке за темпо и карактер: ленто, анданте, модерато, алегро, виво, кантабиле. Двогласни примери и канони. Композиције са клавирском пратњом.	интерпретацију промене тоналитета, односно тонског рода. -Очување традиције кроз извођење народних песама. -Утврђивање обрађених ритмичких фигура, као и усвајање нових метричких врста и фигура. -Рад на прецизној и тачној пулсацији, посебно у метаритмовима. -Оспособљавање ученика да усвојене ритмичке фигуре препознаје и изводи у настави солфеђа и инструмента. -Оспособљавање ученика да усвојене мелодијске садржаје примењују, порепознају, репродукују и записују. -Развијање музичке меморије. -Развијање хармонског слуха. -Проширивање знања из теорије музике, разумевање музичког градива и нотног материјала, у корелацији наставе солфеђа и	задацима и развијање критичког мишљења према сопственим постигнућима - Усмена провера наставног садржаја - Писмена провера наставног садржаја - Самостално извођење задатака - Домаћи задаци
Опажање, интонирање, диктати	Записивање појединачних тонова, група тонова и мотива. Писмени мелодијски диктат – записивање по двотактима. Записивање ритмичке окоснице. Опажање и инторнирање интервала до октаве. Опажање и интонирање дурских и молских квинтакорада са обртајима. Опажање и инторнирање умањеног и прекомерног квинтакорда са разрешењем и везивањем за тоналитет. Опажање и интонирање доминантног и умањеног септакорда у тоналитету.	
Музичко стваралаштво	Мелодијске и ритмичке, импровизације. Импровизација мелодије научених песама или мелодијских примера. Савремена технологија у функцији наставе.	
Ритам	Обрађене врсте такта. Триола на половини јединице бројања. Сложена подела тродела у такту 6/8 уз примену лукова без шеснаестинских пауза. Пунктиране фигуре троделног ритма: сичилијана и тирана. Начини извођења ритма. Ритам кроз примере из литературе и песме различитих жанрова. Врсте такта: 5/8 и 7/8. Покрет у функцији ритма, тело као инструмент. Равномерно читање нота. Четвороделна подела јединице бројања. Триола у оквиру четвороделне поделе јединице бројања. Двоструко пунктиране и обрнуто пунктиране ритмичке фигуре на две јединице бројања – информативно. Ритмичко читање ауторских примера и примера из литературе.	
Теорија музике	Лествице и тетрахоради. Интервали до октаве (мали, велики и чисти интервали). Дурски и молски квинтакорд са обртајима и умањени и прекомерни квинтакорд. Доминантни септакорд са обртајима.	
Музички бонтон	Пажљиво слушање и уважавање извођача.	

	Присуство концерту.	инструмента и других предмета	
Исходи	По завршеној теми/области ученик ће бити у стању да: 1. пева мелодијске примере у дуру и молу; 2. пева и препозна лествично кретање и скокове у све ступњеве; 3. пева мелодијске примере солмизацијом као и примере из литературе различитих жанрова; 4. пева штимове обрађених дурских и молских тоналитета; 5. пева и препозна истоимене тоналитете у мелодијском примеру; 6. пева песме различитих жанрова са модулацијом у доминантни дурски тоналитет и паралелни мол; 7. пева хроматске скретнице и пролазнице у мелодијским примерима; 8. пева народне мелодије са текстом у тактовима 5/8 и 7/8; 9. пева изражајно мелодије различитог жанра и карактера; 10. примени ознаке за различите врсте темпа и карактера; 11. пева двогласне примере (у пару или групи), каноне и композиције са клавирском пратњом; 12. запише појединачне тонове, групе тонова и мотиве; 13. запише мелодијске диктате; 14. запише ритам у мелодијском примеру; 15. опажа и пева интервале до октаве; 16. опажа и пева дурски и молски квинтакорд са обртајима; 17. опажа и пева умањени и прекомерни квинтакорд са разрешењем и везивањем за тоналитет; 18. опажа и пева доминантни и умањени септакорд; 19. мења и допуњава мелодију и ритам научених примера; 20. смишља мелодију на научену песму или мелодијски пример; 21. користи самостално или уз помоћ одраслих доступне носиоце звука; 22. препозна елементе пређеног градива кроз примере за слушање; 23. својим речима изражава утиске о слушаном делу 24. изводи четвртинске, осминске и половинске тактове; 25. препозна и изводи малу триолу; 26. визуелно сагледава и изводи сложену поделу у такту 6/8 уз примену лукова и пауза; 27. препозна и изводи ритмичку фигуру: сичилијану и тирану 28. изводи ритам уз куцање или тактирање или мануелном техником; 29. пева народне мелодије у тактовима 5/8 и 7/8; 30. приказује ритам кроз покрет; 31. равномерно чита ноте у виолинском и бас кључу у једном или два линијска система; 32. изводи ритмичке фигуре четвороделне поделе јединице бројања; 33. ритмички прочита триолу и четири шеснаестине; 34. препозна двоструко пунктирану и обрнуто пунктирану ритмичку фигуру на две јединице бројања; 35. чита ритам солмизацијом; 36. запише и препозна обрађене дурске и молске лествице и тетрахорде;		

	37. запише и препозна интервале до октаве; 38. запише и препозна дурски и молски квинтакорд са обртајима и умањени и прекомерни квинтакорд; 39. запише и препозна доминантни септакорд са обртајима; 40. пажљиво слуша и коментарише извођење музике друга – другарице; 41. поштује правила понашања на концерту.
Литература	- Б. Поповић: *Солфеђо за V разред основне музичке школе*, Удружење музичких и балетских педагога Србије - В. Јовановић: *Солфеђо V* - З. М. Васиљевић: *Солфеђо – ритам* за V и VI разред, Нота, Књажевац. - С. Смиљанић-Марковић и Б. Цветковић: *Распевани ритам* за 5. разред основне музичке школе; Нота, Књажевац - Ноел-Галон: *Диктати* - Ладухин: *Мелодијски диктати* (једногласни, двогласни и трогласни) - Радни материјал по избору наставника - Лавињак: Збирка
Смотра	Првасмотра – у првој недељи децембра месеца: 1. Мелодијско-ритмички диктат 2. Тест из теорије музике са обрађеним градивом 3. Мелодијске вежбе у обрађеним тоналитетима 4. Парлато важбе: у бас кључу са обрађеним фигурама
	Другасмотра - на крају школске године (годишња): 1. Мелодијско-ритмички диктат 2. Тест изтеорије музике са обрађеним градивом 3. Мелодијске вежбе у обрађеним тоналитетима 4. Парлато важбе: у бас кључу са обрађеним фигурама.

Шести разред			
Област	***Садржаји***	***Циљеви наставне области***	***Планирани поступци у реализаији наставне области и начини провере остварености циљева***
	Кључни појмови садржаја: Функционалност, корелација, ритам, меморија, креативност, импровизација, музички бонтон.		
Слушање музике	Слушање одабране музичке литературе различитих жанрова у функцији усвојеног програма. Савремена технологија у функцији наставе.	- Оспособљавање ученика за разумевање музичког тока и садржаја, фиксирање тонских висина и функција у новим тоналитетима. - Оспособљавање ученика за разумевање и интерпретацију промене тоналитета, односно тонског рода. - Оспособљавање ученика за тачно извођење алтерација. - Очување традиције кроз извођење народних песама. - Утврђивање обрађених ритмичких фигура, као и усвајање нових метричких врста и фигура. Рад на прецизној и талној пулсацији, посебно у метаритмовима. - Оспособљавање ученика да усвојене ритмичке фигуре препознаје и изводи у	- Активно укључивање ученика у рад (индивидуални, рад у пару и групни рад) и ангажовање на часу кроз демонстративну и дијалошку методу - Практичан рад на часу - Подстицање свесности и одговорности према задацима и развијање критичког мишљења према сопственим постигнућима - Усмена провера наставног садржаја - Писмена провера наставног садржаја - Самостално извођење задатака - Домаћи задаци
Мелодика	Обнављање градива из претходних разреда. Тоналитети са 7 предзнака – информативно (да осете боју тоналитета). Функционални односи у тоналитету. Штимови. Мутација. Модулација првог квинтног сродства. Хроматске скретнице и пролазнице у пређеним тоналитетима које воде ка разрешевајућем лествичном тону. Мешовито сложени тактови 5/8 и 7/8. Неговање музичке традиције. Развој музикалности. Двогласни примери, канони и композиције са клавирском пратњом. Записивање ритмичке окоснице. Писмени мелодијски диктат – записивање по двотактима. Транспоновање мотива.		
Опажање, интонирање, диктати	Опажање и инторнирање интервала до октаве (велики, мали и чисти, као и опажање прекомерне кварте и умањене квинте). Опажање и интонирање дурских и молских квинтакорада са обртајима. Опажање и инторнирање умањеног и прекомерног квинтакорда са разрешењем и везивањем за тоналит. Опажање доминантног септакорда са обртајима и умањеног септакорда.		
Музичко стваралаштво	Мелодијске и ритмичке импровизације.		

Ритам	Обрађене врсте такта. Сложена подела тродела и прећене фигуре троделног ритма. Начини извођења ритма. Ритам кроз примере из литературе и песме различитих жанрова. Покрет у функцији ритма, тело као инструмент . Ритмичко читање етида инструменталног типа – градиво VI разреда. Ритмичко читање ауторских примера и примера из инструменталне литературе.	настави солфеђа и инструмента. - Проширивање знања из теорије музике, разумевање музичког градива и нотног материјала, у корелацији наставе солфеђа са инструменталном наставом	
Т еор и ја музик е	Прећено градиво из теорије музике.		
Музички бонтон	Пажљиво слушање и уважавање извођача. Присуство концерту.		
Исходи	По завршеној теми/области ученик ће бити у стању да: 1. пева мелодијске примере у дуру и молу; 2. пева и препозна лествично кретање и скокове у све ступњеве ; 3. пева штимове обрађених дурских и молских тоналитета; 4. препозна истоимене тоналитете у мелодијском примеру; 5. пева песме различитих жанрова и мелодијске примере са модулацијом; 6. пева хроматске скретнице и пролазнице у мелодијским примерима; 7. пева народне мелодије са текстом у тактовима 5/8 и 7/8; 8. пева српске песме и песме других националности; 9. пева изражајно мелодије различитих жанрова и карактера; 10. пева двогласне примере, каноне и композиције са клавирском пратњом; 11. запише ритам у мелодијском примеру; 12. запише мелодијске диктате; 13. пева научен мотив у другом тоналитету; 14. опажа и пева интервале до октаве; 15. опажа и пева дурски и молски квинтакорд са обртајима; 16. опажа и пева умањени и прекомерни квинтакорд са разрешењем и везивањем за тоналитет; 17. опажа и пева доминантни септакорд са обртајима и умањени септакорд; 18. мења и допуњава мелодију и ритам научених примера; 19. смишља мелодију на научену песму или мелодијски пример; 20. користи самостално или уз помоћ одраслих доступне носиоце звука; 21. препозна елементе прећеног градива кроз примере за слушање музике; 22. својим речима изражава утиске о слушаном делу; 23. препозна и изводи четвртинске, осминске и половинске тактове; 24. изводи и препозна прећене ритмичке фигуре троделног ритма; 25. изводи ритам уз куцање или тактирање или мануелном техником; 26. изводи примере из литературе као и песме различитих жанрова; 27. приказује ритам кроз покрет;		

<table>
<tr><td></td><td colspan="2">28. ритмички чита етиде инструменталног типа – градиво 6. разреда;
29. чита ритам солмизацијом
30. разуме и објасни својим речима музичке појмове;
31. пажљиво слуша и коментарише извођење музике друга – другарице;
32. поштује правила понашања на концерту.</td></tr>
<tr><td>Литература</td><td colspan="2">- В. Цветковић и Ј. Михаљица: Солфеђо за шести разред шестогодишње основне музичке школе, Завод за уџбенике и наставна средства, Београд.
- З. М. Васиљевић: Солфеђо – ритам за V и VI разред, Нота, Књажевац.
- Б. Поповић: Солфеђо за VI разред школе за основно музичко образовање, Удружење музичких и балетских педагога Србије
- С. Смиљанић-Марковић и Б. Цветковић: Распевани ритам за 6. разред основне музичке школе; Нота, Књажевац
- В. Јовановић: Солфеђо VI
- Ноел-Галон: Ритмичке етиде и мелодијски диктати
- Ладухин: Мелодијски диктати (једногласни, двогласни и трогласни)
- Радни материјал по избору наставника
- Лавињак: Збирка</td></tr>
<tr><td>Смотра</td><td colspan="2">У првој недељи децембра месеца – захтеви:
1. Мелодијско-ритмички диктат
2. Мелодијске вежбе у обрађеним тоналитетима
3. Парлато важбе: у бас кључу са обрађеним фигурама</td></tr>
<tr><td rowspan="2">Испит</td><td>Писмени део:</td><td>Усмени део:</td></tr>
<tr><td>- Диктат до 4 предзнака</td><td>- Мелодијска вежба - тоналитети до 4 предзнака, са скретницама и пролазницама ;
- Парлато – бас кључ пређено градиво</td></tr>
</table>

3.1.1.2. Хор

Правилник о плану и програму наставе и учења за основно музичко образовање и васпитање – Сл. Гласник РС- Просветни гласник број: 5 од 27.05.2019. године

Циљ учења предмета Хор је да код ученика развије интересовање и љубав према заједничком музицирању и музици кроз музичко искуство којим се подстиче развијање осетљивости, креативности, естетског сензибилитета, као и оспособљавање и мотивисање ученика за јавни наступ и наставак уметничког школовања

Задаци:

- Оспособљавање за даље музицирање;
- Усаглашавање индивидуалног са групним музицирањем;
- Усаглашавање интонације и артикулације са осталим члановима у групном раду;
- Развијање интонације и артикулације у складу са осталим члановима у групном раду и слушање других;
- Оспособљавање за даљи рад и школовање у оквиру наставе групног музицирања.

Облик рада	Групни
Недељни фонд часова и трајање часа	2 часа по 45 минута
Годишњи фонд часова	70 часова – четврти и пети разред
	66 – шести разред

Четврти, пети и шести разред			
Област	***Садржаји***	***Циљеви наставне области***	***Планирани поступци у реализацији наставне области и начини провере остварености циљева***
	Кључни појмови садржаја: тон, певање, слушање, интонација, музички бонтон		
Извођење музике	- Хор и карактеристике певања у хору. - Правилан начин певања – држање тела и дисање. - Дикција – значај правилне и јасне дикције, изговарање брзалица и бројалица. - Хармонски слух – развој. - Комуникација са диригентом. - Интонација – значај чисте интонације и начини постизања. - Композиције различитог карактера. - Музички бонтон. - Слушање дела помоћу доступних носиоца звука. - Музички бонтон.	- Вежбама правилног дисања и импостације ученици се упознају са основним елементима хорске технике. - Анимирање и оспособљавање ученика за групно музицирање. - Усавршавање интонације и артикулације свих ученика у свим видовима групног рада.	- Активно укључивање ученика у рад на часу кроз демонстративну, дијалошку и друге методе, уз коришћење одређених наставних средстава и различитих облика рада, као и уз практичан рад. - Начин провере: усмена провера (индивидуално, дуо, трио или квартет) са и без клавирске пратње.
Исходи	По завршеној теми/области ученик ће бити спреман да: - Користи знања из области теорије музике, приликом читања и интерпретације музичког дела		
Обавезан минимум програма	1. Једна народна песма, 2. Једна уметничка композиција, 3. Једна трогласна композиција		
Јавни наступ	– јавни часови у школи, – концерт поводом Дана школе, – различита домаћа и међународна такмичења, – сарадња са локалном заједницом		

3.1.1.3. Камерна музика

Правилник о плану и програму наставе и учења за основно музичко образовање и васпитање – Сл. Гласник РС- Просветни гласник број: 5 од 27.05.2019. године

Циљ:
- Анимирати и оспособити ученике за групно музицирање;
- Усагласити индивидуално извођење са потребама групног;
- Усагласити интонацију и артикулацију свих ученика у свим видовима групног музицирања;
- Развијати перцепцију слушања осталих чланова;
- Развијати жељу за успехом и радом у групном музицирању.

Задаци:
- Оспособљавање за даље музицирање;
- Усаглашавање индивидуалног са групним музицирањем;
- Усаглашавање интонације и артикулације са осталим члановима у групном раду;
- Развијање интонације и артикулације у складу са осталим члановима у групном раду и слушање других;
- Оспособљавање за даљи рад и школовање у оквиру наставе групног музицирања.

Облик рада	групни
Недељни фонд часова и трајање часа	2 часа у трајању од 45 минута
Годишњи фонд часова	70 часова – четврти и пети разред
	66 часова – шести разред

Четврти, пети и шести разред

Област	*Циљеви наставне области*	*Планирани поступци у реализацији наставне области и начини провере остварености циљева*
Техничке вежбе	-Прецизно интонирање и прилагођивање јачине и боје тона осталим члановима ансамбла.	-Демонстративна метода, рад у пару и у групама - усклађивање интонације и боје тона у односу на сродни и несродни инструмент. Начинпровере: - Свирање деониоца посебно и у групама. - Јавни наступи.
Интерпретација композиција различитих жанрова	- Оспособљавање ученика за групно музицирање као и за сарадњу између учесника у интерпретацији одређене композиције. - Упознавање ученика са лепотама и добробитима групног музицирања, као и приближавање класичне музике и ширење њиховог репертоара композицијама различитих стилова.	- Активно укључивање ученика у рад на часу као и рад по групама, дијалошка метода. Начинпровере: - Свирање деониоца посебно и у групама. - Јавни наступи.
Исходи	По завршеној области ученик ће бити у стању да:	
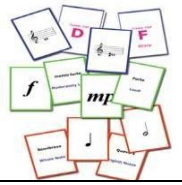
	1. усагласи индивидуално свирање са групним свирањем 2. усагласи интонацију са осталим члановима камерног састава 3. усагласи артикулацију са осталим члановима камерног састава 4. усагласи динамичке ознаке са осталим члановима састава 5. дефинише своју улогу у камерном саставу 6. примени различита изражајна средства у зависности од карактера музичког примера 7. комуницира са осталим члановима камерног састава кроз музику 8. учествује у јавним наступима 9. испољи самопоуздање у току јавног наступа 10. покаже спремност за тимски рад 11. користи самостално или уз помоћ одраслих доступне носиоце звука 12. поштује договорена правила у оквиру ансабла
Обавезан минимум програма	- две композиције из периода барока или једно дело из периода претклasicизма, класицизма, романтизма и савремене музике - или три комада из различитих стилских епоха.
Јавни наступ	– Најмање два јавна наступа годишње

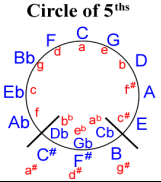
3.1.1.4. Теорија музике
одсек: клавир, хармоника, виолина, гитара

Правилник о плану и програму наставе и учења за основно музичко образовање и васпитање – Сл. Гласник РС- Просветни гласник број: 5 од 27.05.2019. године

Циљ учења предмета Теорија музике је да ученици стичу знања која подразумевају музичко описмењавање и спознају елемената музике а све то ради ефикаснијег разумевања нотног текста у свим његовим аспектима, што доприноси успешној корелацији са наставом инструмента.

Задаци:
- Познавање музичких појмова
- Владање законитостима теорије музике
- Остваривање функционалних задатака – стицање брзине у схватању тонских односа
- Владање музичком ортографијом

Облик рада	групни
Недељни фонд часова и трајање часа	1 час недељно, 45 минута
Годишњи фонд часова	35

<table>
<tr><th colspan="4">Шести разред</th></tr>
<tr><th>Област</th><th>Садржаји</th><th>Циљеви наставне области</th><th>Планирани поступци у реализацији наставне области и начини провере остварености циљева</th></tr>
<tr><td>Појмови</td><td>Музички појмови и термини.</td><td rowspan="4">- Упознавање ознака и њихово повезивање са музичким садржајима, што ће олакшати ученицима да правилно интерпретирају и препознају музички материјал
- Оспособљавање ученика за теоријску изградњу свих дијатонских лествица,
- владање законитостима квинтних кругова
- Развијање способности идентификације одређених интервалских односа како у самим интервалима тако и у оквиру тоналитета.
- Развијање способности идентификације одређених акордских односа како у самим трозвуцима тако и у оквиру једног или више тоналитета.
- Схватање конструкције свих врста септакорада и њихово везивање за тоналитет</td><td rowspan="4"><u>Облицирада:</u>
- активан рад ученика на часу,
- индивидуални рад,
- практичан рад,
- групни рад.

<u>Методерада</u>:
- демонстративна,
- дијалошка,
- активан рад на часу.

<u>Практичанрадначасу</u>:
- Писмена вежбања,
- писмене провере,
- домаћи задаци,
-15-минутне провере,
- писмене провере.</td></tr>
<tr><td>Тоналитети</td><td>Теоријско обнављање свих дијатонских лествица, упоређивање истоимених и паралелних тоналитета, карактеристични лествични интервали, лествични интервали и квинтакорди, доминантни и умањени септакорд у тоналитету.</td></tr>
<tr><td>Интервали</td><td>Прости интервали.</td></tr>
<tr><td>Акорди</td><td>Трозвуци: обнављање консонантних квинтакорада и њихових обртаја и умањени и прекомерни квинтакорд.
Четворозвуци: седам врста септакорада, мали дурски септакорд с обртајима.</td></tr>
<tr><td>Ортографија</td><td>Правилно писање.</td><td colspan="2"></td></tr>
<tr><td>Исходи</td><td colspan="3">По завршеној теми/области ученик ће бити у стању да:
1. објасни музичке појмове и термине: тонски и нотни систем од велике до треће октаве, виолински и бас кључ, особине тона, метар и метричке ознаке, музичку фразу, агогику, артикулацију, динамику и темпа.Основни украси и фигуре (информативно);
2. запише и препозна лествице, лествичне интервале и квинтакорде, доминантни и умањени септакорд у тоналитету;
3. запише и препозна врсте интервала до октаве (по узору на лествичне);
4. запише и препозна дурски и молски квинтакорд са обртајима и умањени и прекомерни квинтакорд;
5. запише и препозна све врсте септакорада и мали дурски септакорд с обртајима;
6. правилно пише ноте, паузе и нотне вредности у различитим тактовима.</td></tr>
<tr><td>Литература</td><td colspan="3">- Дробни и Васиљевић: Теорија музике, Завод за уџбенике и наставна средства, Београд.
- Д. Деспић: Теорија музике, Завод за уџбенике и наставна средства, Београд.
- М. Тајчевић: Теорија музике
- В. Јовановић,Теорија музике
- Радни материјал наставника школе</td></tr>
<tr><td>Испит</td><td colspan="3">- Писмени део испита:
- Музички појмови, интервали, лествице, акорди и ортографија</td></tr>
</table>

4.1.1. Клавир	
Правилник о плану и програму наставе и учења за основно музичко образовање и васпитање – Сл. Гласник РС- Просветни гласник број: 5 од 27.05.2019. године	
Циљ учења предмета Клавир је да код ученика развије интересовање и љубав према инструменту и музици кроз индивидуално музичко искуство којим се подстиче развијање моторичке флексибилности и осетљивости, креативности, естетског сензибилитета, као и оспособљавање и мотивисање ученика за самосталан јавни наступ и наставак уметничког школовања.	
Задаци су овладање технике свирања на клавиру, музичко описмењавање, и развијање и профилирање естетских музичких критеријума.	
Облик рада	индивидуални
Недељни фонд часова и трајање часа	2 часа недељно - 30 минута у првом циклусу, 45 минута у другом циклусу
Годишњи фонд часова	70 часова за ученике од 1. до 5. разреда
	66 часова – за ученике шестог разреда

Први разред			
Област	***Садржаји***	***Циљеви наставне области***	***Планирани поступци у реализацији наставне области и начини провере остварености циљева***
Извођење музике	Положај за клавиром. Поставка руку и прстију. Вежбе за опуштање. Вежбе за правилно ритмизирање. Неговање музичке меморије. Привикавање ученика на самоконтролу звука и схватање музичког облика. Основне врсте удара: портато, легато, стакато. Вежбе за гипкост зглоба (свирање интервала). Динамичке ознаке: пијано, мецофорте, форте, крешендо и диминуендо. Ознаке за темпо: анданте, модерато, алегро. Појам лука. Појам фразе. Скале и трозвуци Дурске скале по квинтном кругу (почевши од тона ЦЕ) до четири повисилице у размаку једне октаве, у четвртинама, у паралелном и супротном смеру од истог тона. Дурски трозвук разложено и истовремено – основни положај и два обртаја трогласно у четвртинама.	Упознавање са механизмом производње звука на клавиру. Правилна поставка тела за клавиром (руке, прстију, правилно седење за клавиром). Стицање почетних знања о различитим ознакама за темпа, карактер, динамику и артикулацију свирања. Развијање метрички тачног и ритмичног свирања. Развијање способности повезивања нотног текста са добијеним звуком.	- Демонстрација, - дијалог, - практични рад, - преслушавање, - смотра - јавни наступ -корелација са наставом солфеђа -размена мишљења између наставника инструмента
Исходи	По завршеној теми/области ученик ће бити у стању да: 1. опише својим речима делове клавира и начин добијања тона на клавиру; 2. правилно седи за клавиром; 3. изражајно пева, а потом самостално или уз пратњу наставника свира кратке и лаке песмице по слуху; 4. примени основне елементе нотне писмености у свирању и чита нотни текст у виолинском и бас кључу; 5. препозна основне ознаке за темпо, динамику, понављање, артикулацију и опише их својим речима; 6. опише својим речима појмове канон, имитација; 7. примени различита музичка изражајна средства у складу са карактером музичког дела; 8. самостално свира кратке композиције напамет; 9. самостално и уз помоћ наставника контролише квалитет звука; 10. учествује на јавним наступима у школи и ван ње; 11. испољи самопоуздање у току јавног наступа; 12. поштује договорена правила понашања при извођењу музике; 13. користи уз помоћ одраслих, доступне носиоце звука.		

Литература	– Једна од почетних школа за клавир – Томсон, Јела Кршић, Николајев – Бајер: Школа за клавир – од вежбе 85 и даље – Дивернoа: Етиде оп. 76 – основне вежбе за клавир – Черни: Оп. 599, оп. 139, 1. свеска – Гњесина: Клавирска абецеда, избор – Лешхорн: Мелодичне етиде оп. 192, избор – М. Лили Петровић: Школица за клавир Ниво А и Ниво Б – М. Лили Петровић: Увођење у музику и свирање на клавиру са професором – А. Артабаљевскаја: Први сусрет са музиком – и друге композиције одговарајуће тежине
Обавезан минимум програма	– лествице и трозвуци по програму – тридесетпет композиција – вежбе, етиде и разни комади
Смотра	1. смотра - на полугодишту из пређеног градива - Једна лествица, - Композиција по слободном избору (по избору) 2. смотра – на крају школске године - Три композиције различитих карактера по слободном избору Програм се изводи напамет.
Јавни наступи	Два јавна наступа у току године.

Други разред			
Област	***Садржаји***	***Циљеви наставне области***	***Планирани поступци у реализацији наставне области и начини провере остварености циљева***
Извођење музике	Технички и музички захтеви Повезивање прсторедних група навише и наниже (развијање спретности прстију кроз активно осмишљавање, слушање и свирање техничких вежби, лествица и етида). Вежбе за гипкост зглоба шаке кроз свирање интервала. Вежбе за легато свирање. Увођење у основне елементе форме – мотив, реченица, облик песме, сонатина. Упознавање са законима метрике – разне врсте тактова, слаб и јак део такта, акценти. Динамичко нијансирање лествица – пиано, пианисимо и мецопиано. Диференцирање мелодије од пратње, рад на полифонији. Увођење у педализацију – вежбе. Свирање четвороручно. Скале и трозвуци Молске скале по квинтном кругу до четири повисилице (почевши од тона А) у осминама у размаку две октаве, паралелно. Трозвуци, разложено и истовремено, у размаку две октаве – завршетак секстакордом.	Развијање спољашњег и унутрашњег слуха. Развијање музичке фантазије. Допуњавање стечених знања о различитим ознакама за темпа, карактер, динамику и артикулацију свирања. Развијање метрички тачног и ритмичног свирања Развијање способности повезивања нотног текста са добијеним звуком. Стицање знања о основним музичким облицима Развијање навике континуираног самосталног вежбања. Коришћење педала у делима једноставније фактуре. Течно читање нота у виолинском и бас кључу. Самостално свира композиције напамет. Јасно дистанцира у свом извођењу мелодијску линију од пратње. Упознавање са вишегласјем.	- Демонстрација - дијалог - практични рад - преслушавање - смотра -корелација са наставом солфеђа -размена мишљења између наставника инструмента

Исходи	По завршеној теми/области ученик ће бити у стању да: 1. чита течно нотни текст у виолинском и бас кључу; 2. опише својим речима и одсвира основне елементе музичке форме: мотив, реченица, облик песме, облик сонатине; 3. препозна и примени основне законе метрике, слаб и јак део такта; 4. користи педал у делима једноставније фактуре; 5. уочи у нотном тексту и примени у извођењу акценте; 6. чује и примени више динамичких нивоа пиајанисимо, мецопијано, фортисимо, мецофорте; 7. јасно дистанцира у свом извођењу мелодијску линију од пратње; 8. осмисли уз помоћ наставника и примени различита музичка изражајна средства у зависности од карактера музичког дела; 9. самостално и/или по потреби уз помоћ наставника контролише квалитет звука; 10. повезује прсторедне групе подметањем и пребацивањем палца уз слушну контролу самостално и уз помоћ наставника; 11. развија спретност целокупног апарата уз помоћ наставника; 12. свира са наставником или другим учеником дела за клавир четвороручно; 13. самостално, изражајно свира композиције напамет; 14. учествује на јавним наступима у школи и ван ње; 15. развија и испољи самопоуздање у току јавног наступа; 16. поштује договорена правила понашања при слушању и извођењу музике.
Литература	– Јела Кршић: Клавирска читанка за други разред – М. Лили Петровић Школица за клавир Ниво Ц – М. Лили Петровић Канон за почетнике – Дивернoа: Оп. 176 – Лемоан: Дечије етиде оп. 37 – Гњесина: Мале етиде, И део – Беренс: Оп. 70 – Черни: Оп. 139, 24 етиде – М. Живковић: Међумурје мало, Текла вода Карашица – Лаковицкаја: Редакција зборника полифоних композиција (Хендл, Корели, Кригер и други) – Ј. С. Бах: Мале композиције, избор лакших – Хендл: Избор композиција у редакцији Јеле Кршић – Избор сонатина: Ванхал, Хаслингер, Плејел, Бетовен, Хор, Рајнеке. Сонатине домаћих аутора и других композитора одговарајуће тежине – Збирка „Наши композитори за младе пијанисте” – З. Христић: Тачкице – Р. Петровић: Игра, Украјинска игра – С. Хофман: Две басне – Б. Предић: Прича моје лутке – М. Тајчевић: За мале – В. Миланковић: Дечје приче, 25 мијатура за 1. и 2. разред

	– Избор лаких композиција (Просвета, Београд) – Шуман: Оп. 68 – Гречанинов: Оп. 99 – Гедике: Оп. 36 – Гурлит: Оп. 82 – Раули: Оп. 36 и 37 – Б. Барток: За децу – Клавирска музика за почетнике, Микрокосмос 1, избор – Мајкапар: 24 лаке композиције оп. 16 – Кабалевски: Оп. 30 – Скот: Кутија играчака - Композиције за свирање четвороручно – Избор из Почетне школе Јеле Кршић. – Избор из школа Николајева и Соколова. – Дијабели: Мелодијске вежбе оп. 149 – Дијабели: Сонатине оп. 24 – Дијабели: оп. 163 – И друге композиције одговарајуће тежине
Обавезан минимум програма	– лествице и акорди по програму; – десет композиција по слободном избору од чега обавезно 5 виртуозног карактера (етиде или композиције виртуозних захтева); – две полифоне композиције; – Два става из различитих сонатина (сонате) или један став сонатине (сонате) и варијације.
Смотра	1. смотра - на крају првог полугодишта: - Једна лествица 2. смотра - на крају школске године: - Једна етида - Две композиције по слободном избору Програм се изводи напамет.
Јавни наступи	Два јавна наступа у току године.

Трећи разред			
Област	***Садржаји***	***Циљеви наставне области***	***Планирани поступци у реализацији наставне области и начини повере остварености циљева***
Извођење музике	Читање с листа. Унапређивање основних врста удара – легато, стакато из подлактице, из прста, нон легато, портато, репетиција. Даљи рад на техници зглоба кроз свирање интервала до квинте. Техничке вежбе са ритмичким варијантама и хроматским транспозицијама. Шире нијансирање у динамици, истицање мелодије и диференцирање десне и леве руке. Детаљнија анализа облика уз тумачење значења и конструкције дела која се обрађују – сонатина, менует, гавота, марш ... Шире упознавање са елементима полифоније – држани тонови, свирање двохвата, истицање гласова, динамизирање деоница. Употреба истовременог и синкопираног педала. Упознавање са украсима и припремне вежбе: дуги и кратки предудар, пралтрилер и краћи трилер. Свирање у дуу. Техничке вежбе Вежбе за: правилно низање тонова, изједначавање удара, учвршћивање прстију, различиту артикулацију. Скале и трозвуци Дурске скале по квартном кругу до четири предзнака (почевши од тона ЕФ) у распону две октаве у осминама паралелно и супротно. Хроматске скале у распону две октаве, паралелно. Трозвук четворогласно кроз две октаве разложено. Читање с листа лаганих вежби, одвојено и заједно.	Усавршавање вештине читања нота. Развијање спољашњег и унутрашњег слуха. Развијање музичке фантазије. Допуњавање стечених знања о различитим ознакама за темпа, карактер, динамику и артикулацију свирања. Развијање метрички тачног и ритмичног свирања. Развијање способности повезивања нотног текста са добијеним звуком. Развијање техничких способности и целокупног извођачког апарата. Проширивање знања о музичким облицима. Развијање навике континуираног самосталног вежбања. Развијање способности свирања у клавирском дуу. Упознавање и унапређивање са различитим врстама удара украса. Развијање способности коришћења синкопираног и акцентног педала. Даље развијање способности слушања више гласова у исто време.	- Демонстрација - дијалог - практични рад - преслушавање - смотра -корелација са наставом солфеђа -размена мишљења између наставника инструмента

Исходи	По завршеној теми/области ученик ће бити у стању да: 1. свира с листа лакше вежбе са обе руке или одвојено уз помоћ наставника; 2. јасно разликује и доследно изводи различите врсте удара; 3. транспонује хроматски лакше мотиве или реченице; 4. примени више динамичких нијанси у свирању; 5. негује културу тона; 6. објасни својим речима значења термина музичке форме и конструкције дела; 7. свира двохвате са јасним диференцирањем мелодијске линије; 8. свесно користи директан и синкопирани педал; 9. јасно разликује врсте украса и може да одсвира краћи трилер; 10. препознаје музичке елементе у свирању других клавириста; 11. свира у дуу са наставником или са другим учеником.
Литература	– Јела Кршић: Клавирска вежбанка за трећи разред – Лемоан: Дечје етиде оп. 37 – Черни: Оп. 849, избор – Бертини: 25 етида оп. 100, избор – Дивернoа оп. 176 – Гедике: Оп. 32 и 47, број 5, 6 и 8 – Лак: Оп. 172 Друге етиде одговарајуће тежине. – J. C. Бах: Мале композиције – J. C. Бах: Мали прелудијуми – Јела Кршић: Клавирска вежбанка, избор – Иванов – Радкевич: Осам полифоних двогласних комада, избор – Хендл: Избор композиција, у редакцији Јеле Кршић – Педагошки репертоар за децу – Кригер, Кунау, Пахелбел, Фишер, Фробергер Друге композиције одговарајуће тежине. – Клементи, Дијабели, Кулау, Дусик, Хајдн (лакше) као и сонатине домаћих и других аутора одговарајуће тежине. – Гњесина: Тема и шест малих варијација – Кабалевски оп. 51: Варијације Еф-дур – Сорокин: Тама са варијацијама а-мол – Кулау: Варијације Ге-дур – Кршић и Шишмановић: Збирка Наши композитори за младе пијанисте – Логар, Рајичић и Илић: За мале клавириста – Рајичић: Дечја збирка, избор – Тајчевић: Дјеци и 1. мала свита – Душан Радић: Рондино – Лотка¬Калински: Међумурје мало – Шкерјанц: 24 прелудијума, избор лакших – Р. Мац: Стара ура игра полку

	– Чајковски: Албум за младе, оп. 39, избор – Шуман: Албум за младе, оп. 68, избор – Б. Барток: Деци, Микрокосос ИИ – Гречанинов: Дечја књига оп. 98 – О. Шин: Од јутра до сумрака – Шите: Из веселог дечјег доба, избор – Хајдн: Мале игре, избор – Моцарт: 14 дечјих композиција – Скот: Животиње, избор – Сарауер: Слике из дечјег доба – Хачатуријан: Андантино – Лутославски: 12 малих комада – Мајкапар оп. 33: Минијатуре – Вилалобос: Изабрани лаки комади – Јела Кршић: Клавирска вежбанка, избор – Раули: 19 малих комада, избор – Поцоли: Мали комади – И друге композиције одговарајуће тежине Композиције за свирање четвороручно: – Дијабели: Две сонатине. – Стравински: Пет малих комада. – Беренс: Мелодијске вежбе. – Ржиковски: Од ступња ступњу, Сонатина, оп. 79. – Бинг: Из дечјег света. - Лили Петровић ниво Ц - Филмска музика (избор) – И друге композиције одговарајуће тежине.
Обавезан минимум програма	– лествице и акорди по програму; – десет композиција по слободном избору од чега обавезно 5 виртуозног карактера (етиде или композиције виртуозних захтева); – две полифоне композиције; – Два става из различитих сонатина (соната) или варијације и један став сонатине (сонате) или два циклуса варијација; – једна композиција за четвороручно свирање
Смотра	На крају првог полугодишта: - Једна лествица Програм се изводи напамет.
Испит	1. Једна етида 2. Једна полифона композиција 3. Један став из сонатине или варијације 4. Једна композиција по слободном избору

	Прогрм се изводи напамет.
Јавни наступи	Два јавна наступа у току године.

Четврти разред			
Област	***Садржаји***	***Циљеви наставне области***	***Планирани поступци у реализацији наставне области и начини провере остварености циљева***
Извођење музике	Решавање техничких и музичких проблема. Вежбе за: – јачање прстију (нарочито 4. и 5. прста); – подметање палца и брзо низање и промену прсторедних група; – повећање распона шаке. Припремне вежбе за веће интервале. Изграђивање технике двогласа у полифоним композицијама. Проширење динамичке лествице као рад на упознавању елемената правилне интерпретације. Примена педала. Анализа облика – дводелна песма, троделна песма, прелудијум ... Украси – двоструки предудар, групето, трилер. Читање с листа лаких композиција. Свирање у клавирском дуу. Скале и трозвуци се изводе у осминама и шеснаестинама Молске скале по квартном кругу (почевши од тона ДЕ) до пет предзнака кроз четири октаве у паралелном кретању. Хроматске скале кроз четири октаве у паралелном кретању. Велико разлагање трозвука (арпеђо) у осминама, кроз две октаве. – критички прати сопствени развој; – самостално вежба по плану који је утврдио са наставником;	Усавршавање вештине читања нота. Развијање спољашњег и унутрашњег слуха. Развијање музичке фантазије. Допуњавање стечених знања о различитим ознакама за темпа, карактер, агогику, динамику и артикулацију свирања. Развијање техничких способности и целокупног извођачког апарата. Стицање знања о већим музичким формама. Развијање способности свесног меморисања музичког дела. Развијање навике јавног наступања. Развијање навике континуираног самосталног вежбања. Развијање способности свирања у клавирском дуу. Упознавање и унапређивање са различитим врстама удара украса. Развијање и унапређивање способности коришћења синкопираног и акцентног педала. Даље развијање и унапређивање способности слушања више гласова у исто време.	- Демонстрација - дијалог - практични рад - преслушавање - смотра -корелација са наставом солфеђа -размена мишљења између наставника инструмента

	– поштује договорена правила понашања при слушању и извођењу музике. Доминантни и умањени септакорд (арпеђо) у осминама, кроз две октаве.		
Исходи	По завршеној теми/области ученик ће бити у стању да: 1. чита и свира течно с листа лакше вежбе са обе руке или одвојено; 2. самостално изведе различите врсте артикулације које се захтевају у музичком делу; 3. примени различите начине решавања техничких и музичких захтева приликом свирања; 4. коригује лоше извођење у току свирања; 5. у свирању примени више динамичких нијанси и јасно диференцира мелодијску линију од пратње; 6. појасни конструкцију дела и да својим речима објасни значења термина музичке форме; 7. јасно разликује врсте украса и може да одсвира различите врсте трилера; 8. негује културу тона кроз критичко слушање свог и туђег свирања; 9. свирањем у клавирском дуу примени принцип узајамног слушања и сарадње; 10. учествује на јавним наступима у школи и ван ње; 11. пренесе на публику сопствени емоционални доживљај кроз интерпретацију музичког дела (изражајно свира); 12. критички вреднује изведене композиције у односу на техничку припремљеност и музичку осмишљеност;		
Литература	– Јела Кршић: Клавирска хрестоматија за 4. разред – Беренс: Оп. 61, 1. и 2. свеска, избор од бројева 2, 3, 8, 10, 13,15, 16, 19 и 21 – Черни: Оп. 849, избор од бројева 13, 15, 25 и 26 – Черни: Оп. 299, 1. и 2. свеска, избор од бројева 1, 2, 4, 5, 8,11, 12, 13, 14, 15, 17, 18 и 20 – Хелер: Етиде 1. и 2. свеска, оп. 47, сизбор – Друге етиде одговарајуће тежине. – Ј. С. Бах: Мали прелудијуми (6 и 12), избор – Хендл: Избор композиција, у редакцији Јеле Кршић – Глинка: Четири двогласне фуге – Мјасковски оп. 78: Двогласне фуге де-мол и ге-мол – Друге полифоне композиције. – Хајдн: Сонатине и сонате – Моцарт: Бечке сонатине – Кулау: Сонатине – теже – Клементи: Сонатине – Бетовен: Сонатина оп. 49, Ге-дур – Кабалевски: Варијације де-мол на словачку тему – Николајев: Мале варијације у класичном стилу – Мајкапар: Варијације на руску тему оп. 8 – Бетовен: Варијације Еф-дур на швајцарску тему – Друге варијације по избору. – Рајичић: Свита де-мол, Мала клавирска свита – Ј. Бандур: Успаванка		

	– М. Тајчевић: Дјеци, 2. мала свита – Наши композитори за младе пијанисте. – Лотка¬Калински: Стари далматински плесови – Козина: Дивертимента – Готовац: Минијатуре – Григ: Лирски комади, избор – Кабалевски: Дечје композиције, избор – Черепњин: Десет веселих комада, избор – Гречанинов: Оп. 99–119, 123, 127, избор – Шуман: Албум за младе, избор, Сонатина Ге-дур – Прокофјев: Музика за децу – Дворжак: Два бисера – Мусоргски: Суза – Кулак: Дечји живот – Шостакович: Игра лутака, избор – Карганов: Албум за младе, оп. 21, избор – Пахуљски: Прелудијум це-мол – Глијер оп. 31: Дванаест лаких комада – Скарлати: Пет лаких комада – Драгои: Минијатуре – Кодаљ: Дечје игре – Бетовен: За Елизу – И друге композиције одговарајуће тежине Композиције за свирање четвороручно – Вебер: Тема с варијацијама Ге-дур оп. 10, Шест лаких комада – J. K. Бах: Рондо Еф-дур – Шуман: Оригинални четвороручни комади оп. 85 – Шуберт: Варијације е¬мол оп. 10 – Шите: Шпанске ноћи оп. 144 – Бертини: 25 етида оп. 97 – Дијабели: Соната оп. 73 – Ржиковски: Албум за младе оп. 22 - И друге композиције одговарајуће тежине. - Филмска музика (избор)
Обавезан минимум програма	– лествице и акорди по програму; – десет композиција по слободном избору од чега обавезно пет виртуозног карактера (етиде); – две полифоне композиције; – два става из различитих сонатина (соната) или варијације и један став сонатине (сонате) или два циклуса варијација; – једна композиција домаћег аутора.

Смотра	На крају првог полугодишта: - Једна лествица - Једна виртуозна етида Програм се изводи напамет.
Испит	1. Једна полифона композиција или барокни комад 2. Једна етида 3. Један став сонатине или циклус варијације 4. Једна композиција по слободном избору Програм се изводи напамет.
Јавни наступи	Два јавна наступа у току године.

Пети разред			
Област	***Садржаји***	***Циљеви наставне области***	***Планирани поступци у реализацији наставне области и начини провере остварености циљева***
Извођење музике	Решавање и усавршавање сложених техничких захтева (техника скокова), припрема за свирање октава, тремола... Ознаке за динамику са свим ступњевима у диференцирању јачине свирања, употреба више термина за брзину. Полиритмија – решавање основних проблема. Детаљнији рад на елементима полифоније – глас, тема, имитација, одговор, инверзија, инвенција ... Увођење ученика у самосталност у погледу примене прстореда и других дисциплина, као и оспособљавање ученика да сагледа тешкоће и сам нађе средства и начин да их реши. Свирање у клавирском дуу. Скале и трозвуци Изводе се у осминама и шеснаестинама. Четири дурске и шест молских скала у размаку октаве по избору, у паралелном и супротном кретању кроз четири октаве. Хроматске скале у паралелном кретању кроз четири октаве.	Усавршавање вештине читања нота. Развијање спољашњег и унутрашњег слуха. Развијање музичке фантазије. Допуњавање стечених знања о различитим ознакама за темпа, карактер, агогику, динамику и артикулацију свирања. Даље развијање техничких способности и целокупног извођачког апарата. Стицање знања о већим музичким формама. Развијање способности свесног меморисања музичког дела. Развијање навике јавног наступања. Развијање навике континуираног самосталног вежбања. Упознавање са основама полиритмије. Даље развијање истовременог слушања више мелодијских линија.	- Демонстрација - дијалог - практични рад - преслушавање - смотра -корелација са наставом солфеђа -размена мишљења између наставника инструмента

	Велико разлагање трозвука (арпеђо) кроз четири октаве, у осминама, паралелно. – Велико разлагање доминантног и умањеног септакорда (арпеђо), кроз четири октаве у осминама.	Даље развијање самосталног рада. Даље развијање способности свирања у клавирском дуу.	
Исходи	По завршеној теми/области ученик ће бити у стању да: 1. примени различите начине решавања техничких и музичких захтева приликом свирања; 2. самостално изведе различите врсте артикулације које се захтевају у музичком делу; 3. коригује лоше извођење у току свирања; 4. у свирању примени динамичке нијансе и јасно диференцира мелодијску линију од пратње; 5. негује културу тона; 6. појасни конструкцију дела и да својим речима објасни значења термина музичке форме; 7. јасно разликује врсте украса и може да одсвира различите врсте трилера; 8. учествује на јавним наступима у школи и ван ње; 9. пренесе на публику сопствени емоционални доживљај кроз интерпретацију музичког дела (изражајно свира); 10. критички вреднује изведене композиције у односу на техничку припремљеност и музичку осмишљеност; 11. самостално вежба по плану који је утврдио са наставником; 12. критички прати сопствени развој; 13. свирањем у клавирском дуу примени принцип узајамног слушања и сарадње; 14. користи носиоце звука за слушање музике; 15. препознаје музичке елементе у свирању других; 16. поштује договорена правила понашања при слушању и извођењу музике.		
Литература	– Черни: Оп. 299, 3. и 4. свеска, избор од 21, 22, 24, 25, 27, 29, 31, 33, 35, 36, 38 и 40 – Крамер и Билов: Етиде 1. свеска, избор од 1, 2, 6, 8, 10 и 11 – Кршић и Ранковић: Збирка за савлађивање техничких проблема 1. и 2. свеска – Беренс: Оп. 61, 3. и 4. свеска, избор – Лешхорн: Оп. 38 1. и 2. свеска, избор – Ј. С. Бах: Мали прелудијуми – Ј. С. Бах: Двогласне инвенције – Хендл: Избор композиција – Јасковки: У старом стилу, оп. 43 – Хајдн: Де-дур, Бе-дур и А-дур – Хајдн: Прва свеска А-дур бр. 5, Е-дур бр. 4 . Це-дур бр. 2, Ге-дур бр. 1, Ге-дур бр. 8. (редакција Раух) – Моцарт: Це-дур КВ 545, Еф-дур без ознаке, Де-дур КВ 283, Ес-дур КВ 282 – Бетовен: Соната ге-мол оп. 49 и друге сонате – Бетовен: Шест варијација Ге-дур „Нел кор пју нон ми сенто” – Хајдн: Избор оригиналних композиција – Вебер: Анданте с варијацијама оп. 3 – Кабалевски: Лаке варијације бр. 3 и 4, оп. 51 – Лукомски: Варијације еф¬мол		

– Сорокин: Песма са варијацијама
– Беркович: Варијације
Друге варијације одговарајуће тежине.
– С. Рајичић: Мала свита
– Славенски: Игре и песме са Балкана 1. и 2. свеска, избор лакших
– В. Мокрањац: Мала свита
– Кромбхолц: Дан емпромпти
– Кршић и Шишмановић: Наши композитори за младе пијанисте
– Логар: Два менуета
Друга дела одговарајуће тежине.
– Менделсон: Песме без речи, избор
– Григ: Лирски комади, избор
– Шуберт: Два скерца
– Прокофјев: Музика за децу
– Дебиси: Мали црнац
– Дусик: Матине
– Мартину: Лутке, избор лакших
– Душкин: Краљ вилењака, Вашар
– Грациоли: Соната Ге-дур
– Чимароза: Сонате, избор
– Кабалевски: Оп. 27
– Лутославски: Народне мелодије
– Б. Барток: За децу, Микрокосмос 3. и 4. свеска
– Пинтарић и Станковић: Композиције за клавир, избор
– Лотка¬Калински: Мала балканска свита, Сонатина ин Еф
– И друге композиције одговарајуће тежине
- Композиције за свирање четвороручно
– Рајнеке: Оп. 24, Варијације на Бахову сарабанду
– Моцарт: Оригиналне четвороручне композиције – сонате Де-дур, Бе-дур, Еф-дур, Це-дур – Фантазија еф-мол
– Шуберт: Оригиналне четвороручне композиције – соната це-мол
– Мушковски: Оп. 23
– Јенсен: Оп. 45
– Дворжак: Багателе оп. 47
– Ферстер: Виола адората, Роса мистика
– Ј. К. Бах: Соната Еф-дур
– Ј. К. Бах: Мали комади
– Шуман: 12 комада за клавир оп. 85
– И друге композиције одговарајуће тежине
- Филмска музика (избор)

Обавезан минимум програма	– лествице и акорди по програму; – десет композиција по слободном избору од чега обавезно пет виртуозног карактера (етиде); – две полифоне композиције; – два става из различитих сонатина (соната) или варијације и један став сонатине (сонате) или два циклуса варијација; – једна композиција за четвороручно свирање
Смотра	На крају првог полугодишта: - Једна лествица - Једна виртуозна етида Програм се изводи напамет.
Испит	1. Једна етида; 2. Једна полифона композиција; 3. Један став сонатине (сонате) или варијације; 4. Једна композиција по слободном избору Програм се изводи напамет.
Јавни наступи	Два јавна наступа у току године.

Шести разред			
Област	***Садржаји***	***Циљеви наставне области***	***Планирани поступци у реализацији наставне области и начини провере остварености циљева***
Извођење музике	Читање с листа. Унапређивање технике у смислу хитрине прстију и издржљивост, ритмичке стабилности, кантилене, јасне хармонизације. Течно извођење технички сложенијих композиција са поштовањем свих задатих параметара. Вођење техничког и музичког развоја ученика као нераздвојне целине. Технике свирања удвојених интервала: терце, октаве. Врсте меморије – фотографска, аудитивна, меморија прстију, ради сигурнијег учења напамет. Основни појмови и стилови у вези с композицијама које се изводе – динамика, фраза, израз, темпо, агогика и остали елементи интерпретације као одлике стилских периода: барок, класицизам, XX век. Једноставније импровизације пратње, свирање каденци. Скале и трозвуци	Усавршавање вештине читања нота. Развијање спољашњег и унутрашњег слуха. Развијање способности самосталног изражавања музичке фантазије. Допуњавање стечених знања о различитим ознакама за темпа, карактер, агогику, динамику и артикулацију свирања. Развијање техничких способности и целокупног извођачког апарата.	- Демонстрација - дијалог - практични рад - преслушавање - смотра -корелација са наставом солфеђа -размена мишљења између наставника инструмента

	Четири дурске и четири молске лествице које нису рађене у петом разреду у размаку октаве у паралелном и супротном кретању, у осминама и шеснаестинама, кроз четири октаве. Хроматске лествице у размаку октаве паралелно, у осминама и шеснаестинама кроз четири октаве. Велико разлагање трозвука (арпеђо) у паралелном кретању кроз четири октаве у шеснаестинама. Велико разлагање доминантног и умањеног септакорда, кроз четири октаве паралелно у шеснаестинама.	Стицање знања о већим музичким формама. Вежбање разноврсних начина меморисања нотног текста. Упознавање са хармонизацијом једноставног мелодијског материјала.	
Исходи	По завршеној теми/области ученик ће бити у стању да: 1. чита и свира течно с листа са обе руке; 2. повеже знање из теорије музике са елементима интерпретације; 3. препозна период настанка одређене композиције; 4. спретно изведе технички захтевније композиције; 5. самостално хармонизује једноставни тематски материјал; 6. појасни конструкцију дела и да објасни значења термина музичке форме; 7. својим речима објасни и користи одговарајуће врсте меморије; 8. учествује на јавним наступима у школи и ван ње; 9. критички вреднује изведене композиције у односу на техничку припремљеност и музичку осветљеност; 10. негује културу тона; 11. критички прати сопствени развој и самостално опредељује средства за његово побољшање; 12. самостално вежба по плану који је утврдио 13. поштује договорена правила понашања при слушању и извођењу музике; 14. користи носиоце звука за слушање музике.		
Литература	– Черни: Оп. 299, 3. и 4. свеска, теже – Черни: Оп. 740, И и ИИ свеска, избор 1, 2, 3, 5, 7, 8, 11, 12, 13,14, 17, 21 и 23 – Крамер и Билов: Етиде 1. и 2. свеска, избор од 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24 и 30 – Бил: Октавне етиде – лакше – Лешхорн: Етиде оп. 66, бр. 11, 15, 17, 24 и 28 – Мошковски: Етиде оп. 18, бр. 3, 8, 10 и 11 – Рутхард: Етиде за трилер оп. 40 - Друге етиде одговарајуће тежине. – J. C. Бах: Двогласне инвенције, Трогласне инвенције, избор – J. C. Бах: Француске свите – лакше, поједини ставови – Хендл: Избор композиција за клавир – Хајдн: Еф-дур бр. 10, Де-дур бр. 17, е-мол бр. 14, Де-дур бр.16, Де-дур бр. 3, цис-мол (редакција Раух) – Моцарт: Еф-дур КВ 280, Це-дур КВ 330, Це-дур КВ 309, Еф-дур КВ 332, Бе-дур КВ 333, Де-дур КВ 311, Бе-дур КВ 570, А-дур КВ 331, Ес-дур КВ 282, Ге-дур КВ 283. – Бетовен: Варијације Ге-дур на оригиналну тему		

	– Беркович: Варијације на тему Паганинија, Варијације на руску тему – Кабалевски: Лаке варијације Бе-дур оп. 40 – Бетовен: Рондо Це-дур, Багателе оп. 33, Екосезе – Моцарт: Рондо Де-дур, Фантазија де-мол – Хендл: Концерт Еф-дур, 1. став – J. Кр. Бах: Концер Де-дур, Бе-дур 1. став Друге варијације одговарајуће тежине. – Тајчевић: Српске игре – М. Логар: Композиције за клавир 2. и 3. свеска – Д. Деспић: Сонатина ин Еф – Наши композитори за младе пијанисте, избор. – J. Славенски: Игре и песме са Балкана – З. Јовановић: Минијатуре за клавир 1. и 2. свеска, Бела сонатина, Црна сонатина, Мини кончертино, Дечји кончертино – Шулек: Музика за малишане – Кунц: Младо лишће, избор – Шкерјанц: 12 варијација без теме – Дакен: Кукавица, Ласта – Рамо: Тамбурен, Два ригодона – Менделсон: Песме без речи – Шуман: Албум за младе, избор, – Григ: Лирски комади 3. и И4. свеска, избор – Шуберт: Два скерца, Музички тренуци еф-мол и цис-мол – Турина: Минијатуре – Северак: На одмору – Черепњин: Багателе – Гречанинов: Пастели оп. 3, 1. свеска – Глинка: Тарантела – Ибер: Истуар, избор – Казела: 11 дечјих комада, избор – Галупи: Сонате, избор – Чимароза: Сонате, избор – J. К. Бах: Сонате – Регер: 10 малих комада оп. 44 – Хачатуријан: Дечји албум, избор – Чајковски: Годишња доба, избор лакших – Бородин: Мала свита – Дворжак: Силуете оп. 8 – Дворжак: Валцери оп. 54, избор

	– Збирка клавирских композиција од 21. века до данас: 1, 2. и 3. свеска (редакција Ружице Ранковић), избор – Музика преткласичара, Музика класичара, Музика за клавир, (редакција Вере Богдановић), избор – 100 година музике за клавир: 1, 2, 3 и 4. свеска (редакција Миланке Мишевић), избор – Лутке у клавирској музици XX века (редакција Миланке Мишевић), избор – И друге композиције одговарајуће тежине Композиције за свирање четвороручно: – Шуберт: Оригиналне четвороручне композиције – Шуман: Оп. 66 – Стравински: Три лака комада – Моцарт: Оригиналне четвороручне композиције – Бетовен: Пет лаких комада за четири руке – Равел: Моја мајка гуска – Респиги: Шест малих комада – Казела: Пупацетио – Сметана: Рондо за два клавира – осморучно (избор) - Филмска музика (избор) - и друге композиције одговарајуће тежине
Обавезан минимум програма	– шест дурских и шест молских лествица и акорди по програму; – десет композиција по слободном избору од чега обавезно пет виртуозног карактера (етиде и композиције виртуозних захтева); – две полифоне композиције; – два прва става из различитих соната или сонатине; – једна композиција домаћег аутора.
Смотра	На крају првог полугодишта: - Једна лествица - Једна виртуозна етида Програм се изводи напамет.
Испит	1. Једна етида; 2. Једна полифона композиција или барокни комад; 3. Први став сонате или сонатине; 4. Једна композиција по слободном избору. Програм се изводи напамет.
Јавни наступи	Два јавна наступа у току године.

4.1.2. Хармоника

Правилник о плану и програму наставе и учења за основно музичко образовање и васпитање – Сл. Гласник РС- Просветни гласник број: 5 од 27.05.2019. године

Циљ учења предмета Хармоника је да код ученика развије интересовање и љубав према инструменту и музици кроз индивидуално музичко искуство којим се подстиче развијање моторичке флексибилности и осетљивости, креативности, естетског сензибилитета, као и оспособљавање и мотивисање ученика за самосталан јавни наступи наставак уметничког школовања.

Задаци:

- Упознавање са инструментом и деловима инструмента.
- Овладавање поставком инструмента.
- Овладавање техником интерпретације и основним врстама артикулације.
- Оспособљавање за самосталност у раду.
- Стицање основних елемената музичке писмености.
- Развијање осећаја за фразу, музички облик, карактер и стил композиције.
- Развијање музичког укуса.
- Извођење дурских и молских лествица, трозвука и четворозвука са одговарајућим захтевима.
- Упознавање метрике и ритма.
- Упознавање и анализа различитости интерпретације.
- Развијање интересовања за нове задатке и садржаје у области интерпретације на хармоници.

Облик рада	Индивидуални
Недељни фонд часова и трајање часа	2 часа недељно, трајање 30 минута у првом циклусу, 45 минута у другом
Годишњи фонд часова	70 часова годишње за ученике од 1. до 5. разреда
	66 часова годишње – за ученике шестог разред

Први разред			
Област	***Садржај***	***Циљеви наставне области***	***Планирани поступци у реализацији наставне области и начини провере остварености циљева***
	Кључни појмови садржаја: хармоника, тон, музичка фраза, нотне вредности, јавни наступи		
Извођење музике	Карактеристике инструмента. Седење и држање инструмента. Поставка леве и десне руке. Мех. Виолински и бас кључ. Основне ознаке. Артикулација. Регистри. Музичка меморија. Јавни наступи. Понашање на јавном наступу Це-дур, Ге-дур, Де-дур, Еф-дур (паралелно у четвртинама, трозвук-мало разлагање и симултано)	- Делови инструмента - развијање музичке фантазије - упознавање са механизмом производње звука на хармоници - павилна поставка тела (руке, прстију, правилно седење и држање инструмента) -стицање почетних знања о различитим ознакама за темпа, карактер, динамику и артикулацију свирања -развијање метрички тачног и ритмичног свирања развијање способности повезивања нотног текста са добијеним звукомо и поставка правилног прстореда	- Предавање - Демонстрација <u>Начинпровере</u>: Усвојено градиво се провера периодично, путем преслушавања у оквиру часова и на годишњој смотри.
Исходи	По завршеној теми/области ученик ће бити у стању да: 1. опише својим речима карактеристике хармонике и начин добијања тона; 2. правилно седи и држи инструмент; 3. правилно поставља руке на обе клавијатуре; 4. правилно води и мења мех; 5. примени основне елементе нотне писмености, чита виолински и бас кључ; 6. препозна основне ознаке за темпо, динамику, акценте, понављање; 7. примени означену артикулацију и обликује фразу; 8. употреби регистре у циљу промене боје и висине тона; 9. самостално свира соло кратке композиције напамет; 10. учествује на јавним наступима у школи и ван ње; 11. поштује договорена правила понашања при слушању и извођењу музике.		

Литература	– З. Ракић: Хармоника за 1.разред основне музичке школе (уџбеник); – З. Ракић: Хрестоматија за хармонику; – З. Ракић: Композиције за хармонику; – В. В.Терзић: Школа за хармонику , 1. свеска; – А. Факин: Школа за хармонику, 1. свеска; – Л. Мађери: Избор композиција за хармонику, 1.свеска; – М. Барачков: Избор композиција за хармонику, 1. свеска; - Шира литература по избору наставника, а у складу са програмом
Обавезан минимум програма	– Це-дур, Ге-дур, лествице (паралелно у четвртинама, трозвук-мало разлагање и симултано); – тридесет техничких вежби-етида (са различитим техничким захтевима); – осам комада, песмица;
Смотра	1. смотра – на крају првог полугодишта Једна етида или комад по избору
	2. смотра – Годишња (на крају школске године) Једна лествица, Једна етида, Две композиције (по слободном избору). Програм се изводи напамет
Јавни наступ	Два јавна наступа током школске године

Други разред			
Област	***Садржај***	***Циљеви наставне области***	***Планирани поступци у реализацији наставне области и начини провере остварености циљева***
	Кључни појмови садржаја: тон, нотне вредности, такт, техника, регистри, јавни наступи.		
Извођење музике	Мотив и реченица. Шеснаестина, пунктирана осмина и триоле. Динамичко нијансирање – пиано, мецопиано, мецофорте, форте, крешендо и декрешендо. Легато и интервали. Техника леве и десне руке. Врсте такта: 4/8,2/2,3/2,4/2. Нове ознаке за темпо. Мелодијска кретања. Акцентирање мехом. Регистри. Јавни наступи. Понашање на јавном наступу.	- Усвајања уједначеног рада прстију десне и леве и руке - укрштање басова - упознавање са свим акордским басовима - интервали терце и сексте - артикулација - праћење фразе - праћење различитих мелодијских линија у оквиру полифоне композиције - Усвајање обликовање тона, - фразе - динамичке ознаке (pp,p,mf,f, ff) - упознавање са темпом	- Предавање - демонстрација - објашњавање - Начин провере: Усвојено градиво се провера периодично, путем преслушавања у оквиру часова и на годишњој смотри.
Исходи	По завршеној области ученик ће бити у стању да: 1. одсвира мотив и реченицу уз јасно диференцирање мелодије од пратње; 2. свира шеснаестине, пунктиране осмине и триоле; 3. примени основне елементе динамичког нијансирања; 4. свира хармонске интервале и легато помоћу заједничког тона; 5. уједначи технику леве и десне руке; 6. свира у тактовима 4/8,2/2,3/2,4/2; 7. примени ознаке за темпо: алегро, андантино, адаџо, ленто; 8. изводи једноставнија мелодијска кретања на обе клавијатуре, као увод у полифонију; 9. примени акцентирање тона мехом; 10. користи све регистре који су на располагању; 11. учествује на јавним наступима у школи и ван ње; 12. поштује договорена правила понашања при слушању и извођењу музике.		

Литература	– З. Ракић: Хармоника за 2.разред основне музичке школе(уџбеник); – З. Ракић: Хрестоматија за хармонику; – З. Ракић: Композиције за хармонику; – В. В.Терзић: Школа за хармонику, 2.свеска; – А.Факин: Школа за хармонику, 2.свеска; – Л. Мађери: Избор композиција за хармонику, 1.свеска; – М. Барачков: Избор композиција за хармонику, 1.свеска; - Шира литература по избору наставника, а у складу са програмом
Обавезан минимум програма	– лествице и трозвуци по програму; – петнаест техничких вежби-етида (са различитим техничким захтевима); – шест композиција различитих епоха и садржаја;
Смотра	1. смотра – на крају првог полугодишта - једна лествица - једна етида по слободном избору
	2. смотра – Годишња (на крају школске године) - једна лествица - једна етида - једна полифона композиција - једна композиција по слободном избору Програм се изводи напамет!
Јавни наступ	Два јавна наступа током школске године

Трећи разред			
Област	***Садржај***	***Циљеви наставне области***	***Планирани поступци у реализацији наставне области и начини провере остварености циљева***
	Кључни појмови садржаја: музички облици, меморија,техника, артикулација, динамика, јавни наступи		
Извођење музике	Техника леве и десне руке. Свирање подметањем и пребацивањем прстију. Репетиција тона. Украси: дуги и кратки предудар, мордент, пралтрилер и крађи трилер. Динамичко нијансирање. Регистри. Музички облици. Музичка меморија. Јавни наступи. Понашање на јавном наступу. Скале и трозвуци Дурске и молске скале до три предзнака паралелно у четвртинама, осминама и шеснестинама, трозвук-мало разлагање и симултано	- Усвајање уједначеног рада прстију десне и леве и руке - Усвајање украса: савладаних врста артикулације кроз одговарајући стил и карактер композиције - Усвајање: одговарајућих врста артикулације, агогике, регистара у односу на стил и карактер композиције -усавршавање вештине читања нота -развијање спољашњег и унутрашњег слуха -развијање музичке фантазије -допуњавање стечених знања о различитим ознакама за темпа, мех, карактер, динамику и артикулацију свирања -развијање метрички тачног и ритмичног свирања -развијање способности повезивања нотног текста са добијеним звуком -развијање техничких способности и целокупног извођачког апарата -проширивање знања о музичким облицима развијање навике континуираног самосталног вежбања	- Предавање - демонстрација - објашњавање - Начин провере: Усвојено градиво се провера периодично, путем преслушавања у оквиру часова и на годишњој смотри.
Исходи	По завршеној области ученик ће бити у стању да: 1. испољи техничку спретност леве и десне руке; 2. свира хармонске интервале са подметањем и пребацивањем прстијудесне руке; 3. примени репетицију тона десном и левом руком са разним комбинацијама прстореда; 4. примени украсе; 5. примени динамичко нијансирање;		

	6. примени регистре у односу на стил и карактер композиције; 7. примени знања из музичких облика при тумачењу нотног текста; 8. меморише музички текст; 9. учествује на јавним наступима у школи и ван ње; 10. поштује договорена правила понашања при слушању и извођењу музике.
Литература	– З. Ракић: Хармоника за 3. разред основне музичке школе (уџбеник); – З. Ракић: Хрестоматија за хармонику; – З. Ракић: Композиције за хармонику; – В. В.Терзић: Школа за хармонику, 3. свеска; – З. Вукосављев: Избор композиција за хармонику за 3. и 4. разред – 1. и 2. свеска; – А.Факин: Школа за хармонику, 2. свеска; – Л. Мађери: Избор композиција за хармонику, 2. свеска; – М. Барачков: Избор композиција за хармонику, 2. свеска; - Шира литература по избору наставника, а у складу са програмом
Обавезан минимум програма	– лествице по програму; – десет техничких вежби – етида; – пет композиција различитих епоха и садржаја;
Смотра	1. Једна лествица 2. Једна етида по слободном избору Програм се изводи напамет!
Испит	1. Једна лествица (четвртина= 66) 2. Једна етида 3. Једна полифона композиција 4. Једна композиција по слободном избору Програм се изводи напамет!
Јавни наступ	Два јавна наступа током школске године

Четврти разред			
Област	***Садржај***	***Циљеви наставне области***	***Планирани поступци у реализацији наставне области и начини провере остварености циљева***
	Кључни појмови садржаја: техника, артикулација, динамика,регистри, јавни наступи		
Извођење музике	Техника десне и леве руке. Прстореди. Регистри. Украси. Скокови на обе клавијатуре. Музички облици. Јавни наступи. Скале и трозвицо Дурске и молске скале до четири предзнака кроз две октаве у паралелном и супротном кретању у четвртинама, осминама и шеснаестинама, а одговарајуће молске скале кроз две октаве у паралелном кретању у четвртинама, осминама и шеснаестинама Дурски и молски трозвуци четворогласно у малом разлагању и симултано Свирање октава симултано и разложено	- Усвајање уједначеног рада прстију десне и леве и руке, двохвата у дисканту и басу, репетиције тона, пунктираног ритма, хроматике, акорада у дисканту - Усвајање украса, савладаних врста артикулације кроз одговарајући стил и карактер композиције, упознавање са облицима полифоније, примене и промене регистара у односу на стил и карактер композиције - Усвајање једноставнијих композиција цикличног облика (сонатина, свита и варијације - Усвајање одговарајућих врста артикулације, агогика, регистара у односу на стил и карактер композиције -усавршавање вештине читања нота -развијање спољашњег и унутрашњег слуха -допуњавање стечених знања о различитим ознакама за темпа, карактер, мех (кратак мех, вибрато), агогику, динамику и артикулацију свирања -развијање техничких способности и целокупног извођачког апарата -развијање способности свесног меморисања музичког дела -развијање навике јавног наступања развијање навике континуираног самосталног вежбања	- Предавање - демонстрација - објашњавање Начин провере: Усвојено градиво се провера периодично, путем преслушавања у оквиру часова, на смотри и годишњем испиту
Исходи	По завршеној области ученик ће бити у стању да: 1. испољи техничку спретност десне и леве руке при свирању композиције са елементима полифоније; 2. примени различите прстореде при свирању интервала и акорада; 3. користи различите регистре у зависности од стила и карактера композиције;		

	4. свира једноставније композиције цикличног облика, сонатине, свите; 5. примени украсе, двоструки предудар, групето и трилер; 6. учествује на јавним наступима у школи и ван ње; 7. поштује договорена правила понашања при слушању и извођењу музике.
Литература	– З. Ракић: Хармоника за 4. разред основне музичке школе (уџбеник); – З. Ракић: Хрестоматија за хармонику; – З. Ракић: Композиције за хармонику; – В. В.Терзић: Избор етида и композиција, 1. свеска; – З. Вукосављев: Избор композиција за хармонику за 3. и 4. разред – 1. и 2.свеска; – А.Факин: Школа за хармонику, 3. свеска; – Л.Мађери: Избор композиција за хармонику, 2. свеска; – М. Барачков: Избор композиција за хармонику, 2. свеска; - Шира литература по избору наставника, а у складу са програмом;
Обавезан минимум програма	– лествице по програму; – осам техничких вежби-етида; – четири композиције различитих епоха и садржаја; – једна циклична композиција
Смотра	На крају првог полугодишта - Две композиције по слободном избору; Програм се изводи напамет!
Испит	1. Једна лествица; 2. Једна етида; 3. Једна полифона композиција; 4. Једна циклична композиција или две композиције различитог карактера; Програм се изводи напамет!
Јавни наступ	Два јавна наступа током школске године

Пети разред			
Област	***Садржај***	***Циљеви наставне области***	***Планирани поступци у реализацији наставне области и начини провере остварености циљева***
	Кључни појмови садржаја: техника, артикулација, динамика,прстореди, јавни наступи		
Извођење музике	Музички облици. Цикличне композиције. Ознаке и за динамику и темпо. Техника десне и леве руке. Регистри. Прстореди. Артикулација и мех. Јавни наступи. Понашање на јавном наступу. Скале и трозвуци Дурске и молске скале до пет предзнака кроз две октаве у паралелном и супротном кретању. Дурски и молски трозвуци у великом разлагању и симултано. Доминантни септакорд у малом разлагању и симултано, октаве симултано и разложено.	- Самостално решавање у примени прстореда, разних начина извођења појединих врста артикулације, вођење меха и примене регистара - Усвајање: знања о елементима полифоније (глас, тема, имитације...) и техничких средстава којима се она остварује. - Усвајање знања о анализи облика - Усвајање: сложенијих техника вођења меха, већег броја ознака за динамику и темпо -развијање спољашњег и унутрашњег слуха -развијање музичке фантазије -допуњавање стеченихзнања о различитим ознакама за темпа, карактер, агогику, темпо, вођење меха, динамику и артикулацију свирања -развијање техничких способности и целокупног извођачког апарата -стицање знања о већим музичким формама -развијање способности свесног меморисања музичког дела -развијање навике јавног наступања - развијање навике континуираног самосталног вежбања	- Предавање - демонстрација - објашњавање - Начин провере: Усвојено градиво се провера периодично, путем преслушавања у оквиру часова, на смотри и годишњем испиту
Исходи	По завршеној области ученик ће бити у стању да: 1. примени знања из музичких облика у делима са елементима полифоније; 2. свира композиције цикличног карактера: тема са варијацијама, свита, сонатина, сонатни облик; 3. примени ознаке за динамику и темпо; 4. испољи техничку спретност десне и леве руке; 5. користи различите регистре у зависности од стила и карактера композиције;		

	6. самостално решава лакше проблеме у примени прстореда; 7. самостално решава извођење појединих врста артикулације и писања ознака за мех; 8. испољи креативност у реализацији музичке фантазије и естетике; 9. критички вреднује изведене композиције у односу на техничку припремљеност и емоционални утицај; 10. учествује на јавним наступима у школи и ван ње; 11. поштује договорена правила понашања при слушању и извођењу музике.
Литература	– З. Ракић: Хармоника за 5. разред основне музичке школе(уџбеник); – З. Ракић: Хрестоматија за хармонику; – З. Ракић: Композиције за хармонику; – В. В.Терзић: Избор етида и композиција, 1.и 2. свеска; – З. Вукосављев: Избор композиција за хармонику за 5. и 6. разред – 1. и 2. свеска; – З. Ракић: Хармоника-албум за младе; – А.Факин: Марљиви хармоникаш; – Л. Мађери: Избор композиција за хармонику, 3. свеска; – М. Барачков: Избор композиција за хармонику, 3. свеска; - Шира литература по избору наставника, а у складу са програмом;
Обавезан минимум програма	– лествице по програму – осам етида – четири композиције различитих епоха и садржаја – једна циклична композиција
Смотра	На крају пвог полугодишта: 1. једна лествица 2. једна етида по слободном избору Програм се изводи напамет
Испит	1. Једна лествица 2. Једна етида; 3. Једна полифона композиција; 4. Једна циклична композиција; Програм се изводи напамет
Јавни наступ	Два јавна наступа током школске године

Шести разред			
Област	***Садржај***	***Циљеви наставне области***	***Планирани поступци у реализацији наставне области и начини провере остварености циљева***
	Кључни појмови садржаја: стилови, техника, артикулација, динамика, јавни наступи		
Извођење музике	Музички стилови – основне карактеристике. Технички и музички елементи Регистри. Артикулација и динамика. Читање са листа. Јавни наступи. Понашање на јавном наступу. Скале и трозвуци Дурске и молске скале до шест предзнака кроз две октаве у паралелном и супротном кретању. Дурски и молски трозвуци у малом, великом разлагању и симултано. Доминантни и умањени септакорди у малом, великом разлагању и симултано кроз две октаве у паралелном кретању. Октаве симултано и разложено Хроматска скала у паралелном кретању.	- Самостално решавање у примени прстореда, разних начина извођења појединих врста артикулације, вођење меха и примене регистара - Усвајање знања о елементима полифоније (глас, тема, имитације...) и техничких средстава којима се она остварује - Усвајање знања о анализи облика - Усвајање сложенијих техника вођења меха, већег броја ознака за динамику и темпо -развијање спољашњег и унутрашњег слуха -развијање способности самосталног изражавања музичке фантазије -допуњавање стечених знања о различитим ознакама за темпа, карактер, агогику, динамику, мех и артикулацију свирања -развијање техничких способности и целокупног извођачког апарата	- Предавање - демонстрација - објашњавање - Начин провере: Усвојено градиво се провера периодично, путем преслушавања у оквиру часова, на смотри и годишњем испиту
Исходи	По завршеној области ученик ће бити у стању да: 1. примени основне карактеристике музичких стилова кроз одговарајућу литературу; 2. повеже техничке и музичке елементе у интерпретацији композиције; 3. користи регистре без предходне припреме и усаврши транспоновање регистрима; 4. примени артикулацију и динамику у зависности од стила и карактера композиције; 5. чита са листа лакше комаде и етиде; 6. учествује на јавним наступима у школи и ван ње; 7. испољи креативност у реализацији музичке фантазије и естетике; 8. критички вреднује изведене композиције у односу на техничку припремљеност и емоционални утицај; 9. поштује договорена правила понашања при слушању и извођењу музике.		

Литература	– З. Ракић: Хармоника за 6.разред основне музичке школе (уџбеник); – З. Ракић: Хрестоматија за хармонику; – З. Ракић: Композиције за хармонику; – В. В.Терзић: Избор етида и композиција, 2. и 3. свеска; – З. Вукосављев: Избор композиција за хармонику за 5. и 6. разред – 1. и 2. свеска; – З. Ракић: Хармоника – албум за младе; – А. Факин: Марљиви хармоникаш; – Л. Мађери: Избор композиција за хармонику, 3.свеска; – М. Барачков: Избор композиција за хармонику, 3. свеска; - Шира литература по избору наставника, а у складу са програмом
Обавезан минимум програма	– лествице по програму; – шест етида; – четири композиције различитих епоха и садржаја; – једна циклична композиција;
Смотра	На крају првог полугодишта: 1. једна лествица 2. једна етида по слободном избору Програм се изводи напамет
Испит	1. Једна лествица; 2. Једна етида; 3. Једна полифона композиција; 4. Једна циклична композиција; 5. Једна композиција виртуозног карактера; Програм се изводи напамет
Јавни наступ	Два јавна наступа током школске године

4.1.3. Виолина

Правилник о плану и програму наставе и учења за основно музичко образовање и васпитање – Сл. Гласник РС- Просветни гласник број: 5 од 27.05.2019. године

Циљ учења предмета Виолина је да код ученика развије интересовање и љубав према инструменту и музици кроз индивидуално музичко искуство којим се подстиче развијање моторичке флексибилности и осетљивости, креативности, естетског сензибилитета, као и оспособљавање и мотивисање ученика за самосталан јавни наступ и наставак уметничког школовања.

Задаци:

- Формирање психомоторних извођачких релација
- Овладавање основном техником свирања у складу са индивидуалним, анатомским, психофизичким и уметничким могућностима ученика.
- Развијање критичког односа према основним елементима музичког извођења и извођење композиција квалитетним тоном интонативно тачно, ритмички тачно
- Постизање разумевања значења и важности универзалних музичких изражајних средстава
- Музичко описмењавање
- Развијање стваралачко-извођачких способности. Развијање креативности у складу са музичким, емоционалним и интелектуалним способностима појединца.
- Усмеравање ученика за самостално бављење инструментом (формирање радних навика).
- Извођење програма у целини, напамет.
- Самостално увежбавање задате композиције.
- Самостално читање непознатог нотног текста.
- Учествовање ученика у раду оркестра, камерних састава и осталих облика групног музицирања.
- Активно учешће у музичком животу средине у којој живи.

Облик рада	индивидуални
Недељни фонд часова и трајање часа	2 часа недељно, трајање 30 минута у првом циклусу, 45 минута у другом
Годишњи фонд часова	70 часова годишње за ученике од 1. до 5. разреда
	66 часова годишње за ученике шестог разреда

Први разред			
Област	***Садржај***	***Циљеви наставне области***	***Планирани поступци у реализацији наставне области и начини провере остварености циљева***
	Кључни појмови садржаја: тон, интонација, слушање музике, певање, пицикато, свирање, музички бонтон.		
Извођење музике	Карактеристике инструмента. Начин добијања тона. Поставка леве и десне руке. Техника десне руке: – квалитет звука на празним жицама; – држање и вођење гудала по једној жици; – прелазак са жице на жицу; – основне динамичке различитости по једној жици; – расподела гудала. Основни потези: деташе, легато, маркато (2 и 4 ноте на једном гудалу). Техника леве руке: – поставка прве позиције; – разлика степена и полустепена; – прва позиција, распореди прстију (полустепен 2-3 и 1-2 прст); – поставка прстију и упоређивање полустепена у односу на суседне жице. Једноставне вежбе за развој моторике прстију леве руке. Музички бонтон. Скале и трозвуци Дурске и молске скале са трозвуком у једној октави.	- Усвајање назива делова инструмента - правилно држање виолине и гудала - правилно држање и вођење гудала на жици (празне жице са прелазима гудала на другу жицу) - прилагођавање леве руке инструменту - усвајање основне поделе гудала - савладавање основних елемената музичке писмености и усвајање основних елемената технике леве и десне руке - усвајање прве позиције - даље усавршавање основних елемената технике леве и десне руке - рад на развијању музичког слуха, добијању звука, интонацији и ритму - развијање љубави према музици - свирање песмица различитог карактера	Поступци: - индивидуални облик рада - демонстративни, дијалошки и метод самосталног и активног рада ученика Начинпровере: - формативно оцењивање, редовно месечно проверавање постигнућа ученика на часу у току савладавања школског програма (описна оцена) - сумативно оцењивање, на крају програмске целине или за класификациони период (описна оцена)
Исходи	По завршеној области ученик ће бити у стању да: 1. опише својим речима карактеристике виолине и начин добијања тона; 2. правилно стоји и држи инструмент и гудало; 3. изводи пицикато и основне потезе гудалом; 4. самостално поставља прсте леве руке на хватник у првој позицији на свим жицама;		

	5. изражајно пева а потом самостално или уз пратњу наставника свира кратке и лаке песмице по слуху; 6. интонативно и ритмички правилно контролише и чита нотни текст; 7. примени основне елементе нотне писмености у свирању нотног текста у виолинском кључу; 8. примени што богатију музичку фантазију коју је развио путем приче и игре са наставником у свирању; 9. користи различита музичка изражајна средства у зависности од карактера музичког примера уз помоћ наставника; 10. свира кратке композиције напамет, соло и уз пратњу клавира; 11. учествује на јавним наступима у школи и ван ње; 12. испољи самопоуздање у току јавног наступа; 13. активно слуша часове и јавне наступе других ђака 14. поштује договорена правила понашања при слушању и извођењу музике.
Литература	– А. С. Шаљман: Бићу виолиниста (И свеска А) – К. Тахтаџиев: Виолина 1 – Фортунатов: Млади виолиниста (И свеска) – М. Гарлицкиј, К. Родионов, Ј. Уткин, К. Фортунатов: Хрестоматија И–II разред – Б. Ферара: Школа за виолину – Ј. Јорданова: Буквар за мале виолинисте – З. Мемедовић: Учим да свирам виолину – Д. Марковић: Почетна школа за виолину и свеска
Обавезан минимум програма	- три дурске, односно молске лествице са трозвуцима; - двадесет вежбица, етида; - десет малих комада песмица.
Смотра	1. смотра – у марту месецу: - комад по избору Програм се изводи напамет.
	2. смотра – Годишња (на крају школске године) - једна лествица са потезима и трозвуком - једна етида или једна композиција по слободном избору. Програм се изводи напамет!
Јавни наступ	Два јавна наступа током школске године

Други разред			
Област	***Садржај***	***Циљеви наставне области***	***Планирани поступци у реализацији наставне области и начини провере остварености циљева***
	Кључни појмови садржаја: тон, интонација, слушање музике, певање, пицикато, свирање, музички бонтон.		
Извођење музике	Усавршавање технике свирања на виолини. Темпо (анданте, модерато, аллегро, престо...). Динамика (пиано, мецо пиано, мецофорте, форте, диминуендо, крешендо...). Техника десне руке: – квалитет звука кроз динамичке промене; – динамичко нијансирање; – јасна расподела гудала уз различите ритмичке јединице; – место и количина гудала у односу на врсту потеза, динамику и темпо...; – повезивање свих жица кроз потезе легата. Потези: деташе, легато (4 и 8 нота на једно гудало), стакато, маркато и мартеле. Техника леве руке: – прва позиција, сви распореди прстију; – поставка првог прста уз пражић; – лака хроматика у првој позицији; – глисанда до III позиције на свим жицама; – поставка прстију у односу на суседне жице кроз легато потез (припрема за једноставне акорде).	- правилно интонирање скала са новом поставком, усвајање полустепена између првог и другог прста, и трећег и четвртог - усавршавање и обрада потеза деташе, легато и мартеле - упознавање са релативним трајањем нота (целих,половина,четврти на, осмина и шеснаестина и њима одговарајућих пауза) и значењем пунктирања - даље усавршавање технике леве и десне руке, усвајање и усавршавање полустепена између трећег и четвртог прста - усавршавање вештине читања нота са циљем успостављања трајне навике упражњавања ове активности - развијање љубави према музици и инструменту - даљи рад на развоју слуховних способности - упознавање са значењем најчешћих ознака за темпо (andante, moderato, allegro, presto…) - упознавање са значењем основних динамичких ознака (piano, forte, mezoforte, diminuendo, crescendo…) - извођење композиција квалитетним тоном, интонативно и ритмички тачно	Поступци: - индивидуални облик рада - демонстративни, дијалошки и метод самосталног и активног рада ученика Начинпровере: - формативно оцењивање, редовно месечно проверавање постигнућа ученика на часу у току савладавања школског програма - сумативно оцењивање, на крају програмске целине или за класификациони период

	Вежбе за развој моторике прстију леве руке. Музички бонтон. Скале и трозвуци Дурске и молске скале са дурским или молским трозвуком кроз једну или две октаве у првој позицији.	- наставак рада на развијању музичке фантазије путем игре и приче - упознавање са појмом мисаоне целине (фраза)	
Исходи	По завршеној области ученик ће бити у стању да: 1. изражајно пева и свира песмице на виолини; 2. интонативно и ритмички правилно контролише и чита нотни текст; 3. примени основне елементе нотне писмености у свирању задатог нотног текста у виолинском кључу; 4. примени ознаке за динамику и темпо; 5. пренесе музичку фантазију коју је развио у раду са наставником кроз свирање; 6. самостално свира композиције напамет, соло и уз пратњу клавира; 7. учествује на јавним наступима у школи и ван ње; 8. покаже самопоуздање у току јавног наступа; 9. активно слуша часове и јавне наступе других ђака; 10. уз помоћ одраслих, користи предности дигитализације; 11. поштује договорена правила понашања при слушању и извођењу музике.		
Литература	– Грегоријан: Скале – Х. Шрадик: Школа виолинске технике (I свеска) – „Изабране етиде” различитих аутора I–II разреда (издање Москва, „Музика”) – А. С. Шаљман: Бићу виолиниста (I свеска А) – К. Тахтаџиев: Виолина 2 – Фортунатов: Млади виолиниста (I свеска) – М. Гарлицкиј, К. Родионов, Ј. Уткин, К. Фортунатов: – Хрестоматија I–II разред и II–III разред – Б. Ферара: Школа за виолину – Ј. Јорданова: Буквар за мале виолинисте – Д. Марковић: Почетна школа за виолину, I и II свеска		
Обавезан минимум програма	– четири дурске, односно молске једнооктавне или двооктавне скале са трозвуцима – шест етида са различитом проблематиком – четири комада различитог карактера		
Смотра	1. смотра – децембар - Једна лествица са потезима и трозвуцима - Етида или комад по избору		
	2. смотра – у марту месецу: - Лествица са потезима и трозвуцима - Етида		

	3. смотра - Годишња (на крају школске године) - Два комада или став кончертина или варијације Програм се изводи напамет!
Јавни наступ	Два јавна наступа током школске године

Трећи разред			
Област	***Садржај***	***Циљеви наставне области***	***Планирани поступци у реализацији наставне области и начини провере остварености циљева***
	Кључни појмови садржаја: тон, интонација, слушање музике, певање, пицикато, свирање, музички бонтон.		
Извођење музике	Музичка меморија – неговање и развијање. Самостално вежбање – планирање и процедуре. Држање инструмента и гудала (контрола) Квалитет тона – уједначеност у различитим позицијама и у комбинацији са техничким захтевима. Слушање и интонација. Усавршавање технике свирања на виолини. Темпо (ларго, вивађе, сфорцандо, глисандо, ритенуто, ађелерандо...). Техника десне руке: – вођење гудала на две жице истовремено, деташе; – увод у акорде наниже на три жице; – место и количина гудала у односу на врсту потеза, динамику и темпо... Потези: деташе, легато (3, 4, 6, 8 нота на једно гудало), стакато, маркато, мартеле, спикато. Техника леве руке:	- даље усавршавање основне технике свирања у складу са индивидуалним могућностима ученика - правилно интонирање скала са новом поставком, усвајање полустепена између празне жице и првог прста, поставка треће позиције у зависности од индивидуалних могућности и потреба ученика - усавршавање потеза деташе, легато, мартеле - почетни рад на формирању навике самосталног вежбања и принципа јединства слуховне и механичке компоненте - даље усавршавање могућности извођачког апарата, технике леве и десне руке - почетни рад на формирању навике самосталног вежбања и принципа јединства слуховне и механичке компоненте - обрада 3/8 , 6/8 такта - почетак рада на поступку свесног меморисања музичког дела	Поступци: - индивидуални облик рада - демонстративни, дијалошки и метод самосталног и активног рада ученика Начинпровере: - формативно оцењивање, редовно месечно проверавање постигнућа ученика на часу у току савладавања школског програма - сумативно оцењивање, на крају програмске целине или за класификациони период (смотра, испит

	– коришћење бар две различите позиције без прелаза; – почетне вежбе вибрата; – хроматика; – природни флажолети; – једноставни двозвуци са коришћењем једног прста и празних жица; – једноставни акорди на три жице; Музички бонтон. Скале и трозвуци Дурске и молске скале са трозвуцима (дурски или молски квинтакорд и квартсекстакорд) у једној позицији, кроз једну или две октаве.	- проширивање знања о ознакама темпа, карактера, динамике и агогике - наставак рада на развоју музичко – слушних представа усложњавањем тешкоћа савладаних у претходном разреду - извођење композиција квалитетним тоном, интонативно и ритмички тачно са циљем да се развије музички укус, склад и лепота звука - почетак рада на поступку свесног меморисања музичког дела - наставак рада на развијању музичке фантазије асоцијативно подстицајним разговорима и буђење интересовања за креативно музичко изражавање	
Исходи	По завршеној области ученик ће бити у стању да: 1. свесно меморише нотни текст; 2. контролише интонацију и квалитет тона при промени позиција са и без глисанда; 3. прати интонацију и коригује се; 4. примењује ознаке темпа, карактера, динамике и агогике; 5. користи вибрато на дужим нотама; 6. изводи правилно техничке вежбе за промену позиције и покретљивост уз помоћ наставника; 7. самостално и свакодневно вежба; 8. активно слуша часове и јавне наступе других ђака 9. уз помоћ одраслих, користи предности дигитализације; 10. учествује на јавним наступима у школи и ван ње; 11. прати музичку фразу у току јавног наступа; 12. поштује договорена правила понашања при слушању и извођењу музике.		
Литература	– Х. Шрадик: Школа виолинске технике (I свеска) – Грегоријан: Скале – А. С. Шаљман: Бићу виолиниста (I свеска Б) – К. Тахтаџиев: Виолина 2 – Фортунатов: Млади виолиниста (I свеска) – М. Гарлицкиј, К. Родионов, Ј. Уткин, К. Фортунатов: – Хрестоматија II –III разред – Б. Ферара: Школа за виолину – Т. Балашова – М. Кесељман: Изабране етиде (И свеска) – Изабране етиде различитих аутора I–III разреда (издање Москва, „Музика”) – З. Багиров: Романса		

	– Д. Кабалевски: Кловнови – Варијације (Н. Бакланова, Комаровски, Хендл) – А. Комаровски: Кончертино Ге-дур (I став) – О. Ридинг: Кончертина ха-мол, Ге-дур (I став) – П. Николић: Кончертино Ге¬дур (I став)
Обавезан минимум програма	– четири скале кроз две октаве и разлагања; – шест етида са различитом проблематиком; – четири комада различитог карактера.
Смотра	1. Смотра децембар - Лествица кроз две октаве са разлагањем - Етида
	2. смотра – у марту месецу: - Лествица кроз две октаве са разлагањем - Етида
Испит	Два комада или варијације или став концерта (кончертина) Програм се изводи напамет!
Јавни наступ	Два јавна наступа током школске године

Четврти разред			
Област	***Садржај***	***Циљеви наставне области***	***Планирани поступци у реализацији наставне области и начини провере остварености циљева***
	Кључни појмови садржаја: тон, интонација, слушање музике, певање, пицикато, свирање, музички бонтон.		
Извођење музике	Читање с листа. Метричко и ритмичко свирање уз метроном. Слушање и интонација Развијање музичке фантазије кроз одговарајућу литературу. Музичка меморија – неговање и развијање. Заједничко свирање (наставник–ученик, ученик–ученик). Развој извођачког апарата. Техника десне руке: – уједначеност звука кроз различите потезе; – свирање истовремено на две жице деташе и легато; – свирање акорада на три и четири жице (навише и наниже). Потези: деташе, легато (3, 4, 6, 8, 9, 16 нота на једно гудало), стакато, мартеле, спикато. Техника леве руке: – коришћење прве, друге треће и четврте позиције са прелазима; – вибрато; – хроматске скале у првој позицији; – разложене терце; – природни и вештачки флажолети; – једноставни двозвуци у првој позицији (сексте, терце, кварте); – једноставни акорди на три и четири жице у првој позицији. Скале и трозвуци Дурске и молске скале (4, 8, 16 на једно гудало) са различитим потезима, кроз две октаве са прелазима;	- правилно интонирање задатих скала, поставка или усавршавање треће позиције, обрада и поставка друге позиције, и повезивање научених позиција у складу са индивидуалним могућностима ученика - континуиран рад на развоју навике самосталног вежбања - даље усавршавање ефикасности извођачког апарата радом на композицијама сложенијих техничких захтева - оспособљавање ученика да одсвира композицију написану у другој или трећој позицији, да препозна и успешно прочита задати прсторед -обрада природних флажолета - континуиран рад на развоју навике самосталног вежбања	Поступци: - индивидуални облик рада - демонстративни, дијалошки и метод самосталног и активног рада ученика Начинпровере: - формативно оцењивање, редовно месечно проверавање постигнућа ученика на часу у токусавладавања школског програма - сумативно оцењивање, на крају програмске целине или за класификациони период (смотра, испит)

	Дурски и молски трозвуци (квинтакорд, секстакорд и квартсекстакорд - деташе и три легато) кроз две октаве са прелазима;		
Исходи	По завршеној области ученик ће бити у стању да: 1. самостално чита сложенији музички материјал; 2. брже меморише дужи нотни текст; 3. користи метроном приликом вежбања; 4. штимује се уз мању помоћ наставника; 5. примењује вибрато у свирању; 6. контролише интонацију и квалитет тона при промени позиција и коригује се; 7. учествује на јавним наступима у школи и ван ње; 8. пренесе на публику сопствени емоционални доживљај кроз интерпретацију музичког дела (изражајно свира); 9. критички вреднује изведене композиције у односу на техничку припремљеност и емоционални утицај; 10. активно слуша часове и јавне наступе других ђака у школи и ван ње; 11. у заједничком свирању примени принцип узајамног слушања; 12. примени различите начине решавања техничких и музичких захтева приликом самосталног вежбања и свирања; 13. самостално или уз помоћ одраслих, користи предности дигитализације; 14. поштује договорена правила понашања при слушању и извођењу музике.		
Литература	– Х. Шрадик: Школа виолинске технике (I свеска) – Скале по избору наставника – А. С. Шаљман: Бићу виолиниста (II свеска) – К. Тахтаџиев: Виолина 3 – Фортунатов: Млади виолиниста (II свеска) – М. Гарлицкиј, К. Родионов, Ј. Уткин, К. Фортунатов: – Хрестоматија III–IV разред – Т. Балашова – М. Кесељман: Изабране етиде (II свеска) – Изабране етиде различити аутори (II свеска), издање Москва, „Музика“ – Ј. Коњус: Мале етиде дуплих нота – Волфарт: 60 етида, оп. 45 -Кајзер: 36 етида, оп. 20 (I свеска) – Е. Џенкинсон: Игра – А. Јаншинов: Преслица – Ђ. Б. Перголези: Арија – П. И. Чајковски: Стара песма – Бакланова: Сонатина Бе¬дур – З. Фибих: Сонатина – А. Јаншинов: Кончертино оп. 35 – Кихлер: Кончертино у стилу Вивалдија, Де¬дур (I или II и III став) – А. Вивалди: Концерт Ге-дур (I став) – Ф. Зајц: Концерт бр. 1, 2 (I став)		

Обавезан минимум програма	– четири скале кроз две октаве и разлагања; – осам етида са различитом проблематиком; – четири комада (или тема са варијацијама) различитог карактера. – први или други и трећи став концерта (или кончертина) један или два става сонате
Смотра	1. смотра – децембар - Лествица кроз две октаве са разлагањем - Етида
	2. смотра – у марту месецу: - Лествица кроз две октаве са разлагањем - Етида
Испит	1. Комад 2. Први или други и трећи став из концерта или варијације или став сонате Програм се изводи напамет!
Јавни наступ	Два јавна наступа током школске године

Пети разред			
Област	***Садржај***	***Циљеви наставне области***	***Планирани поступци у реализацији наставне области и начини провере остварености циљева***
	Кључни појмови садржаја: тон, интонација, слушање музике, певање, пицикато, свирање, музички бонтон.		
Извођење музике	Читање с листа. Метричко и ритмичко свирање. Квалитет тона – уједначеност у различитим позицијама и у комбинацији са техничким захтевима. Слушање, интонација и штимовање инструмента. Музичка меморија – неговање и развијање. Камерно музицирање (наставник–ученик, ученик– ученик). Развој извођачког апарата и музичке фантазије кроз рад над одговарајућом	- интензиван рад на даљем развоју могућности извођачког апарата, путем савлађивања свих врста техничких тешкоћа (у варијантама прилагођеним индивидуалним могућностима ученика) - правилно интонирање задатих скала, повезивање научених позиција, обрада и поставка четврте позиције у складу са индивидуалним потребама и могућностима ученика - уз одређене скале и етиде обрадити нове потезе	Поступци: - индивидуални облик рада - демонстративна, дијалошка и метода самосталног и активног рада ученика Начинпровере: - формативно оцењивање,

	литературом и композицијама сложенијих техничких захтева. Музичка меморија – неговање и развијање. Музички бонтон. Техника десне руке: – владање комплетним звуком на инструменту; – свирање двозвука са једноставним прелазима како деташе тако и легато, стакато..; – свирање акорада на три и четири жице (навише и наниже) у различитим позицијама. Потези: деташе, легато (3, 6, 9, 12, 4, 8,16,24 нота на једно гудало), стакато, мартеле, спикато, сотије Техника леве руке: – коришћење првих пет позиција са прелазима; – вибрато; – хроматске скале на све четири жице кроз позиције; – разложене терце; – коришћење природних и вештачких флажолета; – једноставни двозвуци у различитим позицијама (сексте, терце, октаве, кварте); – једноставни акорди на три и четири жице у различитим позицијама. - Скале и трозвуци: Дурске и молске скале (4, 8, 16, 24 на једно гудало) са различитим потезима, кроз две и три октаве са прелазима; Дурски и молски трозвуци (квинтакорд, секстакорд и квартсекстакорд – деташе, три и шест легато) кроз две и три октаве са прелазима;	- континуиран рад на развоју навике самосталног вежбања интензиван рад на даљем развоју могућности извођачког апарата, путем савлађивања свих врста техничких тешкоћа (у варијантама прилагођеним индивидуалним могућностима ученика) -стално усвајање нових знања из области музичке теорије (повезано са композицијама које ученик изучава у току године) - континуиран рад на развоју навике самосталног вежбања - континуирани рад на развоју музичке фантазије - развијање креативности у складу са музичким, емоционалним и интелектуалним способностима ученика - развијање критичког односа према основним елементима музичког извођења - разликовање карактера композиције и развијање одређених начина интерпретације - континуирано употпуњавање знања о ознакама темпа и карактера, у зависности од ознака на које ученик наилази током изучавања задатих композиција - примењивање свих научених елемената музичке интерпретације - постизање разумевања значења и важности универзалних музичких изражајних средстава (темпа, динамике, ритма, агогике, артикулације..) и изградња способности њихове адекватне стилске употребе у процесу извођења - примењивање свих научених елемената музичке интерпретације - развијање креативности у складу са музичким, емоционалним и интелектуалним способностима ученика	редовно месечно проверавање постигнућа ученика на часу у току савладавања школског програма - сумативно оцењивање, на крају програмске целине или за класификациони период (смотра, испит)

	- Компликованије вежбе за развој моторике прстију леве руке у односу на предходни разред	- развијање критичког односа према основним елементима музичког извођења	
Исходи	По завршеној области ученик ће бити у стању да: 1. самостално штимује свој инструмент; 2. самостално вежба и поступа по процедури која се примењује у стицању технике леве и десне руке; 3. контролише интонацију ритам и квалитет тона при промени позиција и коригује се; 4. истражује начине добијања чистог тона и поштује договорена правила понашања при слушању и извођењу музике; 5. користи знања из области теорије музике и историје приликом интерпретације музичког дела; 6. пренесе на публику сопствени емоционални доживљај кроз интерпретацију музичког дела (изражајно свира); 7. испољи креативност у остварењу музичке фантазије и естетике; 8. критички вреднује изведене композиције у односу на техничку припремљеност и емоционални утицај; 9. свирањем у ансамблу примени принцип узајамног слушања; 10. самостално или уз помоћ одраслих, користи предности дигитализације; 11. користи првих пет позиција; 12. користи хармонски слух; 13. влада једноставнијом двозвучном и акордском техником у програму; 14. свира задате композиције напамет, соло и уз пратњу клавира; 15. учествује на јавним наступима у школи и ван ње; 15. активно слуша часове и јавне наступе других ђака у школи и ван ње; 16. поштује договорена правила понашања при слушању и извођењу музике.		
Литература	– Х. Шрадик: Школа виолинске технике (I свеска) – Скале по избору наставника – А. С. Шаљман: Бићу виолиниста (II свеска) – К. Тахтаџиев: Виолина 4 – Фортунатов: Млади виолиниста (II свеска) – М. Гарлицкиј, К. Родионов, Ј. Уткин, К. Фортунатов: - Хрестоматија IV–V разред и V–VI разред – Т. Балашова – М. Кесељман: Изабране етиде (II свеска) – Изабране етиде различити аутори (II свеска), издање Москва, „Музика“ – Ј. Коњус: Мале етиде дуплих нота – Волфарт: 60 етида, оп. 45 – Кајзер: 36 етида, оп. 20 (II свеска) – Мазас: Етиде оп. 36, И свеска – Донт: Етиде оп. 37 – избор – Н. Рубинштајн: Преслица – Ђ. Б. Перголези: Сицилијана – А. Вивалди: Концерт а-мол (I став) – А. Комаровски: Концерт бр. 2 – Ш. Берио: Концерт а-мол		

Обавезан минимум програма	– две двооктавне дурске и молске скале са разлагањима са променом позиција – осам етида различите проблематике; – два комада различитог карактера; или варијације; – Први или други и трећи став концерта и један или два става сонате
Смотра	1. смотра – децембар - Једна лествица кроз две октаве са променом позиција и разлагањем - Етида
	2. смотра – у марту месецу: - Једна лествица кроз две октаве са променом позиција и разлагањем - Етида Програм се изводи напамет!
Испит	1. Комад 2. Први или други и трећи став из концерта или варијације или став сонате Програм се изводи напамет!
Јавни наступ	Два јавна наступа током школске године

Шести разред			
Област	***Садржај***	***Циљеви наставне области***	***Планирани поступци у реализацији наставне области и начини провере остварености циљева***
	Кључни појмови садржаја: тон, интонација, слушање музике, певање, пицикато, свирање, музички бонтон.		
Извођење музике	Читање с листа. Метричко и ритмичко свирање уз метроном. Слушање и интонација Развијање музичке фантазије кроз одговарајућу литературу. Музичка меморија – неговање и развијање. Камерно музицирање (наставник–ученик, ученик–ученик). Развој извођачког апарата Техника десне руке: – владање комплетним звуком на инструменту; – свирање разложених двозвука у скали, деташе и легато; – свирање акорада на три и четири жице (навише и наниже) у различитим позицијама.	- интензиван рад на даљем усавршавању ефикасности извођачког апарата - оспособити ученика да изведе све предвиђене штрихове и да их употреби при извођењу скале и других композиција - интензиван рад на даљем усавршавању ефикасности извођачког апарата - развијањепокретљивости леве руке, припрема и усвајање пасажне технике	Поступци: - индивидуални облик рада - демонстративна, дијалошка и метода самосталног и активног рада ученика Начинпровере: - формативно оцењивање, редовно месечно проверавање постигнућа

	Потези: деташе, легато (3, 6, 9, 12, 4, 8, 16, 24 нота на једно гудало), стакато, мартеле, спикато, сотије, рикоше. Техника леве руке: – коришћење првих седам позиција са прелазима; – различите врсте вибрата; – хроматске скале на све четири жице кроз позиције; – коришћење природних и вештачких флажолета; – лака пицката левом руком; – једноставни двозвуци разложено или спојено у различитим позицијама (сексте, терце, октаве, кварте); – једноставни акорди на три и четири жице у различитим позицијама. Скале и трозвуци Дурске и молске скале (4, 8, 16, 24 на једно гудало) са различитим потезима, кроз две и три октаве са прелазима; Дурски и молски трозвуци (квинтакорд, секстакорд и квартсекстакорд – деташе, три и шест легато) кроз две и три октаве са прелазима; Сложеније вежбе за развој моторике прстију леве руке у односу на предходни разред	- континуиран рад на развоју навике самосталног вежбања - оспособљавање ученика за самостално развијање музичке фантазије - континуирано употпуњавање знања о ознакама темпа и карактера, у зависности од ознака на које ученик наилази током изучавања задатих композиција - композицијама писаним за тај инструмент - правилна интерпретација композиција, нагласак ставити на музичку изражајност, обликовање фразе - користити све научене елементе музичке интерпретације - упознавање са особеностима и изражајним могућностима инструмента	ученика на часу у току савладавања школског програма - сумативно оцењивање, на крају програмске целине или за класификациони период (смотра, испит)
Исходи	По завршеној области ученик ће бити у стању да: 1. самостално штимује свој инструмент; 2. самостално вежба и поступа по процедури која се примењује у стицању технике леве и десне руке; 3. контролише интонацију ритам и квалитет тона при промени позиција и коригује се; 4. користи метроном приликом вежбања; 5. истражује начине добијања чистог тона; 6. користи знања из области теорије музике и историје приликом интерпретације музичког дела; 7. пренесе на публику сопствени емоционални доживљај кроз интерпретацију музичког дела (изражајно свира); 8. критички вреднује изведене композиције у односу на техничку припремљеност и емоционални утицај; 9. свирањем у ансамблу примени принцип узајамног слушања; 10. самостално чита нотни текст и примењује различите начине решавања техничких и музичких захтева приликом свирања; 11. користи првих седам позиција; 12. користи хармонски слух; 13. влада двозвучном и акордском техником у програму; 14. свира задате композиције напамет, соло и уз пратњу клавира; 15. учествује на јавним наступима у школи и ван ње; 16. активно слуша часове других ђака и примењује на себи искуства стечена на тај начин; 17. самоиницијативно посећује концерте и друге музичке манифестације; 18. самостално или уз помоћ одраслих, користи предности дигитализације;		

	19. поштује договорена правила понашања при слушању и извођењу музике
Литература	– Х. Шрадик: Школа виолинске технике (I свеска) – Скале по избору наставника – М. Гарлицкиј, К. Родионов, Ј. Уткин, К. Фортунатов: – Фортунатов: Млади виолиниста (III свеска) – Хрестоматија IV–V разред и V–VI разред – Т. Балашова – М. Кесељман: Изабране етиде (II свеска) – Изабране етиде различити аутори (III свеска), издање Москва, Музика – Ј. Коњус: Мале етиде дуплих нота – Волфарт: 60 етида, оп. 45 -Кајзер: 36 етида, оп. 20 (II свеска) – Мазас: Етиде оп. 36, I свеска – Донт: Етиде оп. 37 – избор – Р. Кројцер: почетне етиде – Ш. Данкл: Варијације – А. Вивалди: Концерт а-мол (II и III став) – Ј. Б. Аколај: Концерт а¬мол – Ш. Берио: Балетске сцене – А. Комаровски: Концерт е-мол – Ј. С. Бах: Концерт а-мол – Г. Б. Виоти: Концерт оп. 23 – Д. Кабалевски: Омладински концерт
Обавезан минимум програма	– две трооктавне дурске или молске скале са разлагањима; – шест етида различите проблематике; – два комада различитог карактера; или варијације; – Први или други и трећи став концерта и два или сви ставови сонате
Смотра	1. смотра – децембар - Једна лествица кроз три октаве са променом позиција и разлагањем - Етида
	2. смотра – у марту месецу: - Једна лествица кроз три октаве са променом позиција и разлагањем - Етида Програм се изводи напамет!
Испит	1. Етида 2. Комад или варијације 3. Први или други и трећи став из концерта Програм се изводи напамет!
Јавни наступ	Два јавна наступа током школске године

4.1.4. Гитара

Правилник о плану и програму наставе и учења за основно музичко образовање и васпитање – „Службени гласник РС - Просветни гласник“ број: 5 од 27.05.2019. године

Циљ учења предмета Гитара је да код ученика развије интересовање и љубав према инструменту и музици кроз индивидуално музичко искуство којим се подстиче развијање моторичке флексибилности и осетљивости, креативности, естетског сензибилитета, као и оспособљавање и мотивисање ученика за самосталан јавни наступ и наставак уметничког школовања.

Задаци:

- Успостављање међусобног поверења између наставника и ученика.
- Формирање унутрашњих слуховних музичких представа и усвајање основних елемената музичке писмености.
- Овладавање основном техником свирања у складу са индивидуалним, анатомским, психо-физичким и уметничким могућностима ученика.
- Развијање критичког односа према основним елементима музичког извођења.
- Усмеравање ученика за самостално бављење инструментом (формирање радних навика).
- Оспособљавање ученика за наставак школовања.
- Развијање музичке писмености.
- Овладавање основним акордима и њихова примена кроз позиције на инструменту.
- Овладавање специфичним ознакама везаним за инструмент.
- Свирање лествица закључно са деветом позицијом користећи основне технике, као и основне прстореде (i, m, a, i, p, i
- Извођење комбинација арпеђа (p i m a, p a m i...).
- Коришћење великог и малог бареа.
- Коришћење једноструког и вишеструког легато.
- Извођење свих украса (од предудара до трилера).
- Развијање способности уочавања хармонских промена у току свирања.
- Препознавање: мотива, фразе, реченице, дводелне и троделне песме, варијација, сонатног облика.

Облик рада	Индивидуални
Недељни фонд часова и трајање часа	2 часа недељно, трајање 30 минута у првом циклусу, 45 минута у другом циклусу
Годишњи фонд часова	70 часова годишње
	66 часова годишње за шести разред

Први разред			
Област	***Садржаји***	***Циљеви наставне области***	***Планирани поступци у реализацији наставне области и начини провере остварености циљева***
	Кључни појмови садржаја: тон, техника, мелодија, музички бонтон		
Извођење музике	Делови инструмента и начин добијања тона. Правилно седење и држање инструмента. Празне жице и тонови ми, си, сол, ре, ла, ми. Називи прстију десне руке. Основни елементи нотне писмености – трајање нота. Апојандо техника свирања десне руке – свирање са наслоном. Тирандо техника свирања десне руке- чупкање. Ознаке за прсторед десне руке. Ознаке за прсторед леве руке. Техника леве руке – прва позиција. Двоглас, истовремено коришћење палца и прста. Извођење основне динамике (форте и пијано). Свирање у дуу... (наставник–ученик или два ученика). Музички бонтон	- Усвајање назива делова инструмента - правилно држање гитаре - правилно седење и положај леве и десне руке - прилагођавање леве руке инструменту - поставка основне технике свирања -Успостављање поверења између наставника и ученика -Усмеравање ученика на самостално бављење инструментом(формирање радних навика) -Усвајање основних елемената музичке писмености:основне ритмичке вредности,појам такта,абецедна имена тонова и тонови прве позиције на гитари. -Упознавање ученика са деловима инструмента,правилним седењем и положајем руку Упознавање са појмом музичке фразе и најједноставнијим димамичким контрастима - савладавање основних елемената музичке писмености и усвајање основних елемената технике леве и десне руке - усвајање прве позиције даље усавршавање основних елемената технике леве и десне руке - усвајање прве позиције - обрада 3/8 , 6/8 такта, почетак рада на поступку свесног меморисања музичког дела - рад на развијању музичког слуха, добијању звука, интонацији и ритму - развијање љубави према музици	- Поступци: - индивидуални облик рада - демонстративни, дијалошки и метод самосталног и активног рада ученика - Начинпровере: - формативно оцењивање, редовно месечно проверавање постигнућа ученика на часу у току савладавања школског програма (описна оцена) - сумативно оцењивање, на крају програмске целине или за класификациони период (описна оцена)

		- свирање песмица различитог карактера	
Исходи	По завршеној теми/области ученик ће бити у стању да: 1. именује делове гитаре и опише својим речима начин добијања тона; 2. демонстрира како се правилно седи и како се држи гитара; 3. наведе тонове празних жица на гитари и називе прстију десне руке; 4. изводи апојандо технику свирања десне руке; 5. самостално поставља прсте леве руке на врат гитаре у првој позицији; 6. изводи тирандо технику свирања десне руке; 7. користи истовремено прсте леве и десне руке; 8. разликује гласно и тихо свирање, као и споро и брзо свирање; 9. пева мелодије које свира; 10. свира двоглас, мелодија уз пратњу баса; 11. примењује елементе нотне писмености у свирању; 12. самостално свира кратке композиције напамет; 13. свирањем у дуу примењује принцип узајамног слушања; 14. учествује на јавним наступима у школи и ван ње; 15. поштује договорена правила понашања при слушању и извођењу музике.		
Литература	– Ј. Јовичић: Школа за гитару, I део – Ј. Јовичић: Почетница за гитару – М.Ђулијани: Техничке вежбе – Хуберт Кепел: Техничке вежбе – В. Андре: Збирка композиција за гитару – Едо Ђуга: избор композиција – Вера Огризовић: Збирка композиција Мој први концерт Шира литература по избору наставника, а у складу са програмом		
Обавезан минимум програма	- 4 лествице у првој позицији - 4 етиде - 3 комада		
Смотра	1. смотра –крајем првог полугодишта: - Једна композиција по слободном избору		
	2. смотра – на крају школске године (Годишња): - Једна лествица - Једна етида или композиција виртуозног карактера - Две композиције, по слободном избору. Програм се изводи напамет!		
Јавни наступи	Два јавна наступа у току године.		

Други разред			
Област	***Садржаји***	***Циљеви наставне области***	***Планирани поступци у реализацији наставне области и начини провере остварености циљева***
	Кључни појмови садржаја: боја тона, музичка фраза, баре хват, музички бонтон		
Извођење музике	Примена нотне писмености на гитари. Технике свирања у десној руци – тирандо и апојандо. Поставка малог баре хвата. Ознаке прстореда – читање и примена. Динамика (форте, фортисимо, пијано, пијанисимо). Боја тона (ординаре, тасто, понтичело). Свирање у дуу... (наставник – ученик или два ученика) Музички бонтон.	-Комплетно упознавање свих нота на свим жицама закључно са петом позицијом -Рад на дурским и молским лествицама до петог поља уз промену позиције -Поставка малог бареа -Даљи рад на коришћењу динамике и основе промене боје Учвршћивање техничких елемената научених у првом разреду (тирандо,апојандо техника и поставка инструмента) - правилно интонирање скала - упознавање са релативним трајањем нота (целих, половина, четвртина, осмина и шеснаестина и њима одговарајућих пауза) и значењем пунктирања - даље усавршавање технике леве и десне руке, усвајање и усавршавање полустепена између трећег и четвртог прста - усавршавање вештине читања нота са циљем успостављања трајне навике упражњавања ове активности - извођење композиција квалитетним тоном, интонативно и ритмички тачно - наставак рада на развијању музичке фантазије путем игре и приче - упознавање са појмом мисаоне целине (фраза) развијање љубави према музици и инструменту - даљи рад на развоју слуховних способности - упознавање са значењем најчешћих ознака за темпо (andante, moderato, allegro, presto…)	Поступци: - индивидуални облик рада - демонстративни, дијалошки и метод самосталног и активног рада ученика Начинпровере: - формативно оцењивање, редовно месечно проверавање постигнућа ученика на часу у току савладавања школског програма - сумативно оцењивање,на крају програмске целине или за класификациони период (смотра)

		- упознавање са значењем основних динамичких ознака (piano, forte, mezoforte, diminuendo, crescendo…)	
Исходи	По завршеној теми/области ученик ће бити у стању да: 1. правилно седи и држи гитару; 2. чита ноте на свим жицама, закључно са петом позицијом самостално или уз помоћ наставнока; 3. разликује ознаке за прсторед, празне жице и римске бројеве за поља; 4. користи обе технике свирања у десној руци, апојандо, тирандо; 5. чита нови нотни текст, уз помоћ наставника и проналази тонове задате композиције; 6. обликује једноставну музичку фразу на нивоу захтева; 7. примењује елементе нотне писмености у свирању; 8. демонстрира најједноставнију промену боје; 9. примењује основне смернице за извођење малог баре хвата уз помоћ наставника; 10. самостално броји у циљу постизања метрички тачног и ритмичног свирања; 11. демонстрира правилан начин вежбања; 12. свирањем у дуу примењује принцип узајамног слушања; 13. учествује на јавним наступима у школи и ван ње;		

	14. поштује договорена правила понашања при слушању и извођењу музике.
Литература	– Ј. Јовичић: Школа за гитару, I и II део – Вера Огризовић: Збирка композиција Мој први концерт – В. Андре: Збирка композиција за класичну гитару – Х. Сагрерас: Лекције за гитару – Хуберт Кепел: Техничке вежбе – М.Ђулијани: Техничке вежбе – Едо Ђуга: избор композиција Шира литература по избору наставника, а у складу са захтевима програма.
Обавезан минимум програма	- 4 лествице у првој позицији - 4 етиде - 3 комада
Смотра	1. смотра –крајем првог полугодишта: - Једна композиција по слободном избору
	2. смотра – на крају школске године (Годишња): - Једна лествица - Једна етида или композиција виртуозног карактера - Две композиције, по слободном избору. Програм се изводи напамет!
Јавни наступи	Два јавна наступа у току године.

Трећи разред			
Област	***Садржаји***	***Циљеви наставне области***	***Планирани поступци у реализацији наставне области и начини провере остварености циљева***
	Кључни појмови садржаја: вибрато, музички израз, баре хват, музички бонтон		
Извођење музике	Вежбе за четврту, пету и седму позицију. Техника вибрата. Усавршавање технике десне руке, тирандо. Елементи музичке форме- двотакт, мотив. Динамика – форте, фортисимо, пијано, пијанисимо. Свирање у дуу... (наставник – ученик или два ученика) Музички бонтон Скале и трозвуци Двооктавне скале – промена позиције и рада на ритмичким варијантама Лествични интервали	- Упознавање врата гитаре закључно са седмом позицијом Увођење типских двооктавних лествица и почетак рада на ритмичким варијантама Постављање технике вибрата Почетак поставке великог бареа Одвајање мелодије и пратње уз помоћ динамике и различитих врста удара Даљи рад на коришћењу динамике,боје и развијање музичког израза као и критичког односа према основним елементима извођења - даље усавршавање основне технике свирања у складу са индивидуалним могућностима ученика - правилно интонирање скала - почетни рад на формирању навике самосталног вежбања и принципа јединства слуховне и механичке компоненте - даље усавршавање могућности извођачког апарата, технике леве и десне руке - почетни рад на формирању навике самосталног вежбања и принципа јединства слуховне и механичке компоненте - проширивање знања о ознакама темпа, карактера, динамике и агогике - наставак рада на развоју музичко – слушних представа усложњавањем тешкоћа савладаних у претходном разреду - извођење композиција квалитетним тоном, интонативно и ритмички тачно са циљем да се развије музички укус, склад и лепота звука - почетак рада на поступку свесног меморисања музичког дела	<u>Поступци</u>: - индивидуални облик рада - демонстративни, дијалошки и метод самосталног и активног рада ученика <u>Начинпровере</u>: - формативно оцењивање, редовно месечно проверавање постигнућа ученика на часу у току савладавања школског програма - сумативно оцењивање,на крају програмске целине или за класификациони период (смотра)

		- наставак рада на развијању музичке фантазије асоцијативно подстицајним разговорима и буђење интересовања за креативно музичко изражавање - поставка основе легато технике	
Исходи	По завршеној теми/области ученик ће бити у стању да: 1. правилно седи и држи гитару; 2. препозна све ноте на свим жицама, закључно са седмом позицијом самостлно или уз помоћ наставника; 3. уз помоћ наставника чита нови нотни текст, проналази тонове задате композиције; 4. примењује задати прсторед; 5. примени основне смернице за правилно извођење вибрата; 6. изводи тирандо у једноставним акордским разлагањима уз већу стабилност десне руке; 7. уз помоћ наставника препозна и издвоји главну мелодију помоћу различите динамике и врсте удара; 8. самостално броји у циљу постизања метрички тачног и ритмичног свирања; 9. примени знања о елемената музичке форме у интерпретацији композиције; 10. демонстрира правилан начин вежбања; 11. уз помоћ наставника тежи за постизањем музичког израза уз употребу динамике и боје тона; 12. свирањем у дуу примењује принцип узајамног слушања; 13. учествује на јавним наступима у школи и ван ње; 14. поштује договорена правила понашања при слушању и извођењу музике.		
Литература	– Ј. Јовичић: Школа за гитару, II део – Х. Сагрерас: Лекције за гитару – М.Ђулијани: Техничке вежбе – Хуберт Кепел: Техничке вежбе – В. Андре: Збирка композиција за гитару – Д. Богдановић: Шест дечјих комада – Едо Ђуга: избор композиција – Вера Огризовић: Свирајте Баха Шира литература по избору наставника, а у складу са програмом		
Обавезан минимум програма	- 4 лествице - 4 етиде - 3 комада		
Смотра	Крајем првог полугодишта: - Једна етида или Композиција по слободном избору Програм се изводи напамет!		
Испит	1. Једна лествица са каденцом и интервалима једна врста 2. Једна етида 3. Два комада		
Јавни наступи	Два јавна наступа у току године.		

Четврти разред			
Област	***Садржаји***	***Циљеви наставне области***	***Планирани поступци у реализацији наставне области и начини провере остварености циљева***
	Кључни појмови садржаја: легато, украси, агогика, полифонија		
Извођење музике	Девета позиција. Упознавање са украсима. Вежбе за легато технику. Усавршавање арпеђа. Увођење у поставку великог баре хвата. Анализа композиције (назив и врста, облик, темпо, карактер). Музички израз. Ознаке: карактер, динамика, агогика. Увод у полифонију. Читање с листа. Свирање у дуу... (наставник– ученик или два ученика) Музички бонтон. Скале и трозвуци Скале кроз две октаве	-Упознавање врата гитаре закључно са деветом позицијом -Рад на усавршавању двооктавних лествица и интервала -Читање с листа врло једноставних композиција -Оспособљавање ученика за самосталан рад анализирањем проблема и изналажењем начина путем којих се они могу решити -Поставка легато технике -Даље усавршавање арпеђа -Потпуна контрола ритма и пулсације -Упознавање са једноставним украсима -Увођење ознака карактера Даљи рад на музичком изразу и развијање критичког односа према основним елементима музичког извођења - правилно интонирање задатих скала, поставка или усавршавање треће позиције, обрада и поставка друге позиције, и повезивање научених позиција у складу са индивидуалним могућностима ученика - континуиран рад на развоју навике самосталног вежбања - даље усавршавање ефикасности извођачког апарата радом на композицијама сложенијих техничких захтева - оспособљавање ученика да одсвира композицију написану у другој или трећој позицији, да препозна и успешно прочита задати прсторед - обрада природних флажолета - континуиран рад на развоју навике самосталног вежбања - наставак рада на развијању музичког израза подстицајним разговорима поједностављеног садржаја примереног ученичковом узрасту	Поступци: - индивидуални облик рада - демонстративни, дијалошки и метод самосталног и активног рада ученика Начинпровере: - формативно оцењивање, редовно месечно проверавање постигнућа ученика на часу у току савладавања школског програма - сумативно оцењивање,на крају програмске целине или за класификациони период (смотра)

		- употпуњавање знања о ознакама темпа, карактера, динамике и агогике у зависности од ознака на које ученик наилази током изучавања прописаног репертоара - развијање критичког односа према основним елементима музичког извођења и извођење композиција квалитетним тоном, интонативно и ритмички тачно - оспособљавање ученика да користи све научене елементе музичке интерпретације - наставак рада на постпку меморисања музичког дела - упознавање са украсима, припрема трилера	
Исходи	По завршеној теми/области ученик ће бити у стању да: 1. чита ноте закључно са деветом позицијом уз помоћ наставника или самостално; 2. чита са листа једноставне композиције; 3. примени легато у свирању; 4. изводи једноставне украсе, горњи и доњи предудар; 5. примени основне смернице за правилно извођење великог баре хвата; 6. свира техником арпеђа; 7. уз помоћ наставника користи ознаке за агогику и карактер у композицијама које изводи; 8. критички вреднује изведене композиције у односу на техничку припремљеност и емоционални утицај; 9. демонстрира правилан начин вежбања; 10. уз помоћ наставника тежи за постизањем музичког израза уз употребу артикулације, динамике и боје; 11. примењује елементе полифоније у извођењу; 12. свирањем у дуу примењује принцип узајамног слушања; 13. учествује на јавним наступима у школи и ван ње; 14. поштује договорена правила понашања при слушању и извођењу музике.		
Литература	– Ј. Јовичић: Школа за гитару, II део – Х. Сагрерас: Лекције за гитару – В. Андре: Збирка композиција за гитару – Д. Богдановић: Шест дечјих комада – Едо Ђуга: избор композиција – М.Ђулијани: 120 арпђа, оп. 1 – Хуберт Кепел: Техничке вежбе – Вера Огризовић: Свирајте Баха – Ј. Дауленд: Лаки комади – Ј. А. Логи: Партита – Ф. Сор: Етиде, оп.31/И и II Шира литература по избору наставника, а у складу са програмом.		
Обавезан минимум програма	- 4 лествице - 4 етида - 3 комада		

Смотра	Крајем првог полугодишта: - Једна етида или Композиција по слободном избору Програм се изводи напамет!
Испит	1. Лествица са каденцом и интервалима - само једна врста 2. Етида 3. Два комада - један полифони
Јавни наступи	Два јавна наступа у току године.

Пети разред			
Област	***Садржаји***	***Циљеви наставне области***	***Планирани поступци у реализацији наставне области и начини провере остварености циљева***
	Кључни појмови садржаја: фраза, полифонија, музички израз, музички бонтон		
Извођење музике	Садржаји наставног плана Техничке вежбе за усавршавање легато технике, арпеђа, баре хвата. Веза између анализе облика и интерпретације дела. Музичко фразирање. Свирање у дуу... (наставник – ученик или два ученика) Полифоне композиције – приступ и реализација. Читање с листа. Музички бонтон. Скале и трозвуци Скале кроз три октаве промена позиције, скокови за леву руку.	-Проширивање репертоара ренесансним,барокним или модерним композицијама уз упознавање карактеристика стила -Даљи рад на промени позиције и скоковима леве руке -Усавршавање технике легата -Даљи рад на украсима-поставка двоструког предудара,мордента и пратрилера -Даљи рад на артикулацији и контроли трајања тонова -Усвајање технике великог бареа -Даљи рад на музичком изразу и развијање критичког односа према основним елементима музичког извођења - интензиван рад на даљем развоју могућности извођачког апарата, путем савлађивања свих врста техничких тешкоћа (у варијантама прилагођеним индивидуалним могућностима ученика) - повезивање научених позиција, обрада и поставка четврте позиције у складу са индивидуалним потребама и могућностима ученика - уз одређене скале и етиде обрадити нове потезе - континуиран рад на развоју навике самосталног вежбања - интензиван рад на даљем развоју могућности извођачког апарата, путем савлађивања свих врста техничких тешкоћа (у	Поступци: - индивидуални облик рада - демонстративни, дијалошки и метод самосталног и активног рада ученика Начинпровере: - формативно оцењивање, редовно месечно проверавање постигнућа ученика на часу у току савладавања школског програма - сумативно оцењивање,на крају програмске целине или за класификациони период (смотра)

		варијантама прилагођеним индивидуалним могућностима ученика) - стално усвајање нових знања из области музичке теорије (повезано са композицијама које ученик изучава у току године) - континуиран рад на развоју навике самосталног вежбања - континуирани рад на развоју музичког израза - развијање креативности у складу са музичким, емоционалним и интелектуалним способностима ученика - развијање критичког односа према основним елементима музичког извођења - разликовање карактера композиције и развијање одређених начина интерпретације - континуирано употпуњавање знања о ознакама темпа и карактера, у зависности од ознака на које ученик наилази током изучавања задатих композиција - примењивање свих научених елемената музичке интерпретације	
Исходи	По завршеној теми/области ученик ће бити у стању да: 1. повеже стечено знање из основа музичке писмености са техничким процедурама на инструменту; 2. користи знања из области теорије музике и историје приликом интерпретације музичког дела; 3. користи одговарајућа изражајна средства да би исказао различите емоције; 4. чита са листа; 5. критички вреднује изведене композиције у односу на техничку припремљеност и емоционални утицај; 6. самостално вежба поштујући процедуру; 7. примењује основне елементе полифоније у свирању; 8. свирањем у дуу примењује принцип узајамног слушања; 9. учествује на јавним наступима у школи и ван ње; 10. поштује договорена правила понашања при слушању и извођењу музике.		
Литература	Проширивање репертоара ренесансним, барокним или модерним композицијама уз упознавање са карактеристикама стила. – Ј. Јовичић: Школа за гитару, II део – Х. Сагрерас: Лекције за гитару – В. Андре: Збирка композиција за гитару – Герхард Швертбергер: Збирка композиција – Едо Ђуга: избор композиција – М.Ђулијани: 120 арпђа, оп.1 – Хуберт Кепел: Техничке вежбе – Вера Огризовић: Свирајте Баха – Ј.Дауленд: Лаки комади – Ј.А. Логи: Партита – Ф.Сор: Етиде, оп.31/1 и 2		

	- Шира литература по избору наставника, а у складу са програмом.
Обавезан минимум програма	- 2 трооктавне лествице са каденцом са променом позиција - 4 етиде - 3 комада
Смотра	Крајем првог полугодишта: - Једна етида или Композиција по слободном избору Програм се изводи напамет!
Испит	1. Лествица са каденцом и интервалима- само једна врста 2. Етида 3. Два комада- један полифони
Јавни наступи	Два јавна наступа у току године.

Шести разред			
Област	***Садржаји***	***Циљеви наставне области***	***Планирани поступци у реализацији наставне области и начини провере остварености циљева***
	Кључни појмови садржаја: фраза, полифонија, музички израз, музички бонтон		
Извођење музике	Садржај наставне области Тонови до 12 поља Природни и вештачки флажолети, трилери, украси, пицикато. Техничке вежбе: усавршавање легато технике, арпеђа, баре хвата. Анализа облика и интерпретација дела – сонатни облик. Музичко фразирање. Полифоне композиције – приступ и реализација. Штимовање. Меморисање нотног текста. Полифона композиција	-Рад на штимовању инструмента -Усавршавање украса -Увођење тремоло технике -Увођење октавних флажолета и различитих ефеката(тамборе,пицикато..) -Владање музичким изразом које подразумева захтеве у темпу,квалитету тона,динамици,агогици и боји. Даљи рад на музичком изразу и развијање критичког односа према основним елементима музичког извођења - интензиван рад на даљем усавршавању ефикасности извођачког апарата - интензиван рад на даљем усавршавању ефикасности извођачког апарата	Поступци: - индивидуални облик рада - демонстративни, дијалошки и метод самосталног и активног рада ученика Начинпровере: - формативно оцењивање, редовно месечно проверавање постигнућа ученика на часу у току савладавања школског програма - сумативно оцењивање, на крају програмске целине или за класификациони период (смотра)

	Свирање у дуу... (наставник – ученик или два ученика) Читање са листа. Скале и трозвуци Скале кроз три октаве Промена позиције, скокови за леву руку. Тремоло техника	- развијање покретљивости леве и десне руке, припрема и усвајање пасажне технике - континуиран рад на развоју навике самосталног вежбања - упознавање са тремоло тахником - штимовање инструмента по слуху - оспособљавање ученика за самостално развијање музичког израза - континуирано употпуњавање знања о ознакама темпа и карактера, у зависности од ознака на које ученик наилази током изучавања задатих композиција - правилна интерпретација композиција, нагласак ставити на музичку изражајност, обликовање фразе -користити све научене елементе музичке интерпретације - упознавање са особеностима и изражајним могућностима инструмента и композицијама писаним за тај инструмент	
Исходи	По завршеној теми/области ученик ће бити у стању да: 1. повеже стечено знање из основа музичке писмености са техничким процедурама на инструменту; 2. користи знања из области теорије музике и историје приликом интерпретације музичког дела; 3. користи одговарајућа изражајна средства да би исказао различите емоције; 4. чита са листа; 5. критички вреднује изведене композиције у односу на техничку припремљеност и емоционални утицај; 6. самостално вежба поштујући процедуру; 7. примењује основне елементе полифоније у свирању; 8. свирањем у дуу примењује принцип узајамног слушања; 9. учествује на јавним наступима у школи и ван ње; 10. поштује договорена правила понашања при слушању и извођењу музике.		
Литература	- Проширивање репертоара ренесансним, барокним или модерним композицијама уз упознавање карактеристика стила. – Ј. Јовичић: Композиције на фолклорне теме Балкана и Шпаније – В. Андре: Збирка композиција за гитару – Ф. Карули: Сонате – М. Ђулијани: Сонатине – Ф. Сор и Сеговија: 20 етида – Вера Огризовић: Свирајте Баха – Едо Ђуга: избор композиција		

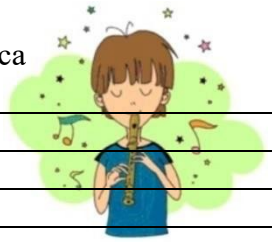
	– Хуберт Кепел: техничке вежбе - Шира литература по избору наставника, а у складу са програмом
Обавезан минимум програма	- 2 трооктавне лествице са каденцом и променом позиције - 2 етиде - 2 комада
Смотра	Крајем првог полугодишта: - Једна етида или Композиција по слободном избору Програм се изводи напамет!
Испит	1. Једна трооктавна лествица 2. Етида 3. Један став сонатине или сонате, свите или варијације 4. Један комад
Јавни наступи	Два јавна наступа у току године.

4.2.1. Теорија музике

Правилник о плану и програму за основне музичке школе – „Службени гласник-Просветни гласник“ бр.5 од 27.05.2019. год.

Циљ учења предмета Теорија музике је да ученици стичу знања која подразумевају музичко описмењавање и спознају елемената музике а све то ради ефикаснијег разумевања нотног текста у свим његовим аспектима, што доприноси успешној корелацији са наставом инструмента.

Задаци:
- Познавање музичких појмова
- Владање законитостима теорије музике
- Остваривање функционалних задатака – стицање брзине у схватању тонских односа
- Владање музичком ортографијом

Облик рада	групни
Недељни фонд часова и трајање часа	1 час недељно, 45 минута
Годишњи фонд часова	35 часова

<table>
<tr><th colspan="4">Четврти разред</th></tr>
<tr><th>Област</th><th>Садржаји</th><th>Циљеви наставне области</th><th>Планирани поступци у реализацији наставне области и начини провере остварености циљева</th></tr>
<tr><td>Појмови</td><td>Музички појмови и термини.</td><td rowspan="4">- Упознавање ознака и њихово повезивање са музичким садржајима, што ће олакшати ученицима да правилно интерпретирају и препознају музички материјал
- Оспособљавање ученика за теоријску изградњу свих дијатонских лествица,
- владање законитостима квинтних кругова
- Развијање способности идентификације одређених интервалских односа како у самим интервалима тако и у оквиру тоналитета.
- Развијање способности идентификације одређених акордских односа како у самим трозвуцима тако и у оквиру једног или више тоналитета.
- Схватање конструкције свих врста септакорада и њихово везивање за тоналитет</td><td rowspan="4"><u>Облицирада:</u>
- активан рад ученика на часу,
- индивидуални рад,
- практичан рад,
- групни рад.

<u>Методерада</u>:
- демонстративна,
- дијалошка,
- активан рад на часу.

<u>Практичанрадначасу</u>:
- Писмена вежбања,
- писмене провере,
- домаћи задаци,
-15-минутне провере,
- писмене провере.</td></tr>
<tr><td>Тоналитети</td><td>Теоријско обнављање свих дијатонских лествица, упоређивање истоимених и паралелних тоналитета, карактеристични лествични интервали, лествични интервали и квинтакорди, доминантни и умањени септакорд у тоналитету.</td></tr>
<tr><td>Интервали</td><td>Прости интервали.</td></tr>
<tr><td>Акорди</td><td>Трозвуци: обнављање консонантних квинтакорада и њихових обртаја и умањени и прекомерни квинтакорд.
Четворозвуци: седам врста септакорада, мали дурски септакорд с обртајима.</td></tr>
<tr><td>Ортографија</td><td>Правилно писање.</td><td colspan="2"></td></tr>
<tr><td>Исходи</td><td colspan="3">По завршеној теми/области ученик ће бити у стању да:
1. објасни музичке појмове и термине: тонски и нотни систем од велике до треће октаве, виолински и бас кључ, особине тона, метар и метричке ознаке, музичку фразу, агогику, артикулацију, динамику и темпа.Основни украси и фигуре (информативно);
2. запише и препозна лествице, лествичне интервале и квинтакорде, доминантни и умањени септакорд у тоналитету;
3. запише и препозна врсте интервала до октаве (по узору на лествичне);
4. запише и препозна дурски и молски квинтакорд са обртајима и умањени и прекомерни квинтакорд;
5. запише и препозна све врсте септакорада и мали дурски септакорд с обртајима;
6. правилно пише ноте, паузе и нотне вредности у различитим тактовима.</td></tr>
<tr><td>Литература</td><td colspan="3">- Дробни и Васиљевић: Теорија музике, Завод за уџбенике и наставна средства, Београд.
- Д. Деспић: Теорија музике, Завод за уџбенике и наставна средства, Београд.
- М. Тајчевић: Теорија музике
- В. Јовановић,Теорија музике
- Радни материјал наставника школе</td></tr>
<tr><td>Испит</td><td colspan="3">- Писмени део испита:
- Музички појмови, интервали, лествице, акорди и ортографија</td></tr>
</table>

4.2.2.План и програм 6.разреда школске 2023/24.

Шести разред у школској 2023/24.години остварује план и програм по старом Правилнику о наставном плану и програму за основно музичко образовање и васпитање

ФОНД ЧАСОВА ЗА ШЕСТИ РАЗРЕД ПО ПРЕДМЕТИМА

Ред. Број	**А. ОБАВЕЗНИ ПРЕДМЕТИ**	**ПРВИ РАЗРЕД**	
		Нед.	**Год.**
1	Инструмент	2	66
2	Солфеђо	2	66
3	Хор,оркестар,камерна музика	2	66
4.	Теорија музике	1	33
Укупно		**6**	**231**
Ред. Број	**ОБЛИК ОБРАЗОВНО - ВАСПИТНОГ РАДА**		
1	Редовна настава	4	140
3	Допунска настава	1	36
4	Додатна настава	1	36
Ред. Број	**ОСТАЛИ ОБЛИЦИ ОБРАЗОВНО-ВАСПИТНОГ РАДА**		
1	Час одељ. старешине	1	36
2	Ваннаставне активности-друштвене,хуманитарне , Културне, секција	1	36

VI РАЗРЕД
(2 часа недељно, 70 часова годишње)

(По правилнику о наставном плану и програму основног музичког образовања и васпитања („Службени гласник РС“ –„Просветни гласник“, број 5/2010))

ОПЕРАТИВНИЗАДАЦИ

–Интензивирање рада на развоју активности унутрашњег и спољашњег слуха употребом примера дијатонских и једноставних хроматских хармонско-мелодијских образаца, савлађивањем вештине њиховог репродуковања на инструменту и стицањем сложенијег искуства у импровизовању пратње за певачку, гудачку или дувачку деоницу - функционалног у оквирма аматерске делатности, а, истовремено, довољног за евентуалан наставак школовања у средњој музичкој школи.

–Наставак рада на техници свесног меморисања (учењем, само из нота, без употребе инструмента, нешто компликованијих, фактурално сложенијих композиција - по извођачким тешкоћама лако доступних ученику трећег разреда основне школе), у циљу довођења способности слуховне контемплације на солидан аматерски ниво, с перспективом даљег развоја током евентуалног наставка школовања у средњој музичкој школи.

–Оспособљавнаје ученика за самостално развијање музичке фантазије и континуирано индивидуално профилирање основних критеријума у области музичке

естетике настављењем са праксом повременог вођења дискусија и задавањем домаћих задатака различитог типа везаних за ову тематику.

– Даље посвећивање пажње изучавању композиција полифоне структуре (трогласних и, изузетно, са ученицима натпросечних способности, лаких четворогласних) и композиција са романтичарском кантиленом, ради дефинитивног, сталног усвајања извођачке вештине "певања" на клавиру.

– Интензиван рад на даљем усавршавању ефикасности извођачког апарата, с нагаласком на савлађивању тешкоће разложеног и симултаног свирања октава (само код ученика чијем је извођачком апарату овај технички проблем доступан) и на даљем унапређивању "Брзо-дуго-гласно-јасно" начина свирања - у сврху развијања навике дуготрајног, свакодневног рада на овој проблематици, с крајњим циљем достизања веома солидног степена извођачког виртуозитета (превасходно код ученика натпросечних извођачких способности).

– Заокруживање степена стечених знања из области музичке теорије и историје у целину која задовољава потребе аматерског бављења музиком, а уједно представља и солидну основу за даљу надградњу у оквирима средњег музичког школовања.

– Усавршавање вештине извођења полиритмичких тешкоћа свирањем лествица у још сложенијим полиритмичким комбинацијама, четвороручно или на два клавира, с наставником (квартоле са квинтолама и квинтоле са квартолама) и самостално (триоле са квартолама и квартоле са триолама, и квартоле са квинтолама и квинтоле са квартолама), с крајњим циљем постизања веома функционалне слуховно-моторне координације.

– Довођење вештине читања Prima vista на ниво који задовољава потребе у оквирима аматерског бављења музиком, једнако као и на ниво отворене перспективе даљег развоја ове способности током евентуалног наставка школовања у средњој музичкој школи.

– Проширивање знања о музичким облицима још сложенијим информацијама о варијацијама, ронду, сонати, сонатном циклусу и свити, кроз континуиран процес повезивања стеченог теоретског разумевања са личном извођачком праксом.

– Континуиран рад на развоју навике самосталног вежбања задавањем сложенијих домаћих задатака и подстицањем ученика на припремање тежих композиција за концертно извођење (без помоћи наставника, у потпуности самостално).

– Дефинитивно стварање сталне потребе за слушањем уметнички вредне музике и навике редовног одласка на концерте.

– Даље стицање такмичарског искуства узимањем учешћа у домаћим и интернационалним такмичењима са тежим програмским захтевима (за ученике који испољавају натпросечну извођачку способност).

– Интензивна, пажљива, свеобухватна анализа (наставника, у сарадњи са учеником и његовим родитељима) степена знања и искуства које је ученик усвојио током шестогодишњег школовања, стања његове мотивације везане за даља улагања у сопствени музички развој и постојања услова за евентуалан успешан наставак школовања у средњој музичкој школи.

ЛИТЕРАТУРА

ЕТИДЕ И КОМПОЗИЦИЈЕ ВИРТУОЗНИХ ИЗВОЂАЧКИХ ТЕШКОЋА

- Черни: Етиде, оп. 299 и оп. 740
- Лешхорн: Етиде, оп.66
- Крамер и Билов: Етиде
- Мошковски: Етиде, оп. 18
- Друге етиде сличних извођачких тешкоћа.

ПОЛИФОНЕ КОМПОЗИЦИЈЕ

- Шопен: Композиције из Оп. постх, ноктурна, валцери, полонезе
- Бах: Двогласне и Трогласне инвенције и Француске свите (поједини ставови)
- Хендл: Свите (поједини ставови)
- Друге полифоне композиције барокних, романтичних или савремених композитора доступне извођачком узрасту ученика.

КОМПОЗИЦИЈЕ МАЛЕ ФОРМЕ

- Моцарт: Рондо Де-дур, Фантазија де-мол
- Бетовен: Багателе, оп. 33
- Шуман: Оп. 99 и оп. 120
- Григ: Лирски комади
- Менделсон: Песме без речи
- Чајковски: Годишња доба
- Бородин: Мала свита
- Регер: 10 малих комада, оп. 44
- Барток: Микрокосмос, V и VI свеска
- Друге композиције сличних извођачких тешкоћа.

СОНАТЕ И ВАРИЈАЦИЈЕ

- Хајдн: Сонате, по избору
- Моцарт: Сонате у Це-дуру (КВ 309 и КВ 330), у Еф-дуру (КВ 280 и КВ 332)
- Бетовен: Соната у ге-молу, оп. 49, бр.1, Соната у Ге-дуру, оп. 79
- Кабалевски: Варијације у Бе-дуру, оп. 40
- Беркович: Варијације на Паганинијеву тему
- Друге сонате или варијације сличних извођачких тешкоћа

КОМПОЗИЦИЈЕ ДОМАЋИХ АУТОРА

- В. Мокрањац: Игре
- Ј. Славенски: Игре и песме са Балкана
- М. Тајчевић: Српске игре
- Д. Деспић: Сонатина in F
- Друге композиције домаћих аутора, сличних извођачких тешкоћа.

КОМПОЗИЦИЈЕ ПИСАНЕ ЗА ЧЕТВОРОРУЧНО ИЗВОЂЕЊЕ

- Шуман: Слике са истока, оп. 66
- Казела: Пупацетио
- Респиги: Шест малих комада
- Стравински: Три лака комада
- Равел: Моја мајка гуска
- Друге композиције сличних извођачких тешкоћа писане за четвороручно извођење.

<u>ЛЕСТВИЦЕ</u>

По слободном избору.

Препоручене варијанте:

- дурске и молске лествице, паралелно, у шеснаестинама, у интервалима октаве, терце, сексте и дециме, навише и наниже, континуирано, кроз четири октаве;

- у супротним смеровима, с почетком у интервалу октаве, навише и наниже, континуирано, сваком руком кроз две октаве;

- хроматске лествице, паралелно, у шеснаестинама, у интервалу октаве, навише и наниже, континуирано, кроз четири октаве.

Артикулација: легато.

Динамика: пиано или форте.

Препоручен минимални темпо: четвртина = 100.

ТРОЗВУЦИ

По слободном избору.

Препоручене варијанте:

- велики положај (мали положај са удвојеним основним тоном – такозвано"велико разлагање"), разложено и симултано, паралелно, у шеснаестинама, у интервалу октаве, навише и наниже, континуирано, кроз четири октаве;

- арпеђа, паралелно, у шеснаестинама, у интервалу октаве, навише и наниже, континуирано, кроз четири октаве.

Артикулација: разложено (велики положај и арпеђа) – легато; у акордима – портато.

Динамика: пиано или форте.

Препоручени минимални темпо: осмина = 80.

ЧЕТВОРОЗВУЦИ

Доминантни и умањени септакорди, по слободном избору.

Препоручене варијанте:

- велики положај (мали положај са удвојеним основним тоном – такозвано "велико разлагање"), разложено и симултано, паралелно, у шеснаестинама, у интервалу октаве, навише и наниже, континуирано, кроз четири октаве;

- арпеђа, паралелно, у шеснаестинама, у интервалу октаве, навише и наниже, континуирано, кроз четири октаве.

Артикулација: разложено (велики положај и арпеђа) – легато; у акордима – портато.

Динамика: пиано или форте.

Препоручени минимални темпо: четвртина = 80.

ОБАВЕЗНИМИНИМУМПРОГРАМА

- четири етиде (или композиције виртуозних извођачких тешкоћа);
- четири композиције, по слободном избору;
- три полифоне композиције;
- једна соната или став из сонате и циклус варијација;
- једна композиција домаћег аутора.

ЈАВНИНАСТУПИ

- обавезна два јавна наступа током школске године.

СМОТРА (на крају првог полугодишта)

- једна лествица и једна виртуозна етида.

ИСПИТНИПРОГРАМ

1. Једна полифна композиција;
2. Једна етида (или композиција виртуозних извођачких тешкоћа);
3. Један став сонате;
4. Једна композиција, по слободном избору;
5. Једна композиција домаћег аутора.

НАЧИН ОСТВАРИВАЊА ПРОГРАМА

Образовање и васпитање ученика музике је изразито захтеван и одговоран посао. Подразумева се да онај који се њиме бави, поред одговарајућег професионалног знања и искуства треба, свакако, поседује још и доста широк увид у основне принципе и законитости развојне психологије.

Будући да је, нарочито у оквирима индивидуалне наставе, наставни процес снажно обележен феноменом трансфера, наставник, у функцији "трећег родитеља", представља важну идентификациону фигуру, у пресудној мери одговорну за музичку, а знатним делом и личну судбину свог ученика. Оваква одговорност обавезује наставника на основно упознавање учениковог породичног окружења (пре свега, интензитета и карактера родитељске подршке учениковом музичком школовању и нивоа њихових очекивања), једнако као и услова у којима ученик живи (нарочито квалитета инструмента на којем вежба или могућности набавке инструмента, уколико га ученик не поседује). Опскрбљен подацима ове врсте, наставник ће бити у стању да прецизније процени ученикову личност, посебно његову музичку мотивацију и његове развојне капацитете те да, на основу такве процене, креира наставно-васпитни третман, којим ће ученика довести до оптималног остварења његовог индивидуалног потенцијала.

Није потребно наглашавати у којој мери наставников став према ученику ваља да буде обележен наклоношћу, топлином, саосећањем, разумевањем, подршком, охрабрењем и поштовањем.

Пошто је примарна наставникова улога да негује учеников таленат, то неизбежно ограничава његов критицизам на веома уско подручје крајње неопходности – једино у којем се он може сматрати конструктивним.

Од наставника се очекује да се редовно, савесно припрема за часове и пажљиво прати и планира развој сваког свог појединог ученика. Ова припрема обухвата читав спектар активности – од детаљног проучавања композиција са учениковог репертоара (аналитичким просвиравањем или, евентуално, припремањем за извођење на подијуму), преко упоређивања различитих издања и допуњавања одабраних редакција, до континуираног вођења обимне евиденције о учениковом раду и напретку.

Претпоставка је да ће добар наставник увек имати на уму комплексност и свеобухватност процеса музичке наставе и да ове њене важне стране никад неће запостављати ради пуког усавршавања искључиво занатске компоненте учениковог свирања. То значи да ће се он, током читавог периода учениковог рада на одабраном делу, трудити да му пренесе не само своје знање о прстореду, педализацији, техничким поступцима и извођачким изражајним средствима неопходним за примерено извођење дела, него и одређен број суштински важних информација о аутору дела, историјској епохи којој припада и специфичним особинама самог дела (облику у којем је написано, мелодијским, ритмичким, хармонским и контрапунктским појединостима које га карактеришу, емотивној, поетској, психолошкој или филозофској позадини његове уметничке представе и његовој естетској вредности).

Квалитет првог и неколицине наредних часова (педагошка пракса ово потврђује) најчешће пресудно утиче на даљи развој учениковог интересовања за музику. Наставнику се, из тог разлога, препоручује да посвети већу пажњу овој проблематици, проналажењем и практичном применом најподстицајнијих и најинспиративнијих могућих наставних метода.

Препоручују се велика умереност и опрез у организовању ученикових такмичарских активности. Обазрив наставник неће допустити да ученикова мотивација временом постане искључиво такмичарски обојена, једнако као што неће упасти у

опасну замку вредновања резултата сопственог рада бројем награда и признања које његови ученици освајају.

Равноправан третман свих ученика у класи наставник не сме, ни на какав начин и ни под каквим условима, да доведе у питање. Било какав дискриминаторски став у односу на степен музичке обдарености или неко друго учениково индивидуално својство сматра се педагошки и морално недопустивим.

Савестан наставник ће, разуме се, обазривим, интроспективно-аналитичким приступом проблематици индивидуалног наставног процеса пажљиво штитити ученика од развојно погубног пројектовања сопствених амбиција.

Једна од најважнијих потврда његове исправне педагошке позиције биће упоран рад на сопственом усавршавању – повременим учењем нових дела, стицањем додатних увида у област клавирске литературе, честим одласцима на концерте, праћењем актуелних збивања у светској дискографији, јавним наступањем, периодичним обнављањем теоријског знања, читањем методолошке, педагошке и психолошке литературе, сталним допуњавањем личног образовања и проширивањем својег културног и духовног хоризонта.

ХАРМОНИКА
VI РАЗРЕД
(2 часа недељно, 70 часова годишње)

(По правилнику о наставном плану и програму основног музичког образовања и васпитања („Службени гласник РС“ –„Просветни гласник“, број 5/2010))

ОПЕРАТИВНИ ЗАДАЦИ

- Стицање основних појмова о стиловима преко литературе која се обрађује.
- Обрада сложенијих двогласних и једноставнијих трогласних полифоних композиција, уз евентуалну употребу баритон-баса.
- Рад на даљем усавршавању техничких и музичких елемената као нераздвојне целине.
- Постизање ритмичке стабилности у вези са техничком сигурношћу у одређеном темпу.
- Укључивање регистра на краћим нотним вредностима без претходне припреме и сложенија примена регистра у циљу бољег музичког изражавања. Транспоновање регистрима.
- Проверавање стеченог знања и самосталности ученика у раду. Примена разних начина извођења појединих врста артикулације, динамике и регистара у зависности од стила и карактера композиције.
- Читање с листа етида и комада евентуално, импровизација пратње.

ЛЕСТВИЦЕ

- Дурске и молске лествице до шест предзнака кроз две октаве у паралелном и супротном кретању.
- Дурски и молски трозвуци (мало, велико разлагање и симултано), доминантни и умањени септакорди у малом великом разлагању и симултано кроз две октаве у паралелном кретању.
- Свирање октава симултано и разложено.
- Хроматска лествица у паралелном кретању.

ЛИТЕРАТУРА

- В. В. Терзић: Избор етида и композиција, II и III св.
- З. Ракић: Хармоника за 6. разред основне музичке школе (уџбеник).
- З. Ракић: Хрестоматија за хармонику.
- З. Ракић: Композиције за хармонику.
- З. Вукосављев: Избор композиција за хармонику за 5. и 6. разред - 1. и 2. свеска.
- З. Ракић: Хармоника – албум за младе.
- А. Факин: Марљиви хармоникаш
- М. Барачков: Избор композиција за хармонику, III св.
- Л. Мађери: Избор композиција за хармонику, III св.

ОБАВЕЗНИ МИНИМУМ ПРОГРАМА

- лествице по програму;
- шест етида ;
- четири композиције различитих епоха и садржаја;
- једна циклична композиција.

ЈАВНИНАСТУПИ

- обавезна два јавна наступа током школске године.

СМОТРА (на крају првог полугодишта)

- етида и композиција по слободном избору.

ИСПИТНИПРОГРАМ

1. Једна лествица;
2. Једна етида;
3. Једна полифона композиција;
4. Једна циклична композиција;
5. Једна композиција виртуозног карактера.

Испитни програм се изводи напамет.

НАЧИН ОСТВАРИВАЊА ПРОГРАМА

Индивидуалну наставу треба максимално користити у раду са ученицима, без обзира на њихове способности. То је неопходно код овог инструмента, а у складу са физичким могућностима почетника.

Приликом постављања односа између пограмских захтева и планираног градива треба имати у виду све основне особине ученика. Прилагођавање наведених програмских захтева способностима ученика и његовом интересовању уједно усмерава ка квалитетнијој литератури и слушању одговарајућих композиција на нивоу узраста. Све захтеве треба остварити кроз мањи или већи број једноставнијих, односно сложенијих примера, зависно од могућности ученика.

Техничке елементе лествица и акорада, разних вежби и етида треба користити за одговарајуће поступно напредовање и овладавање основним облицима техничке поставке. Треба постићи одређени темпо кроз уједначени рад прстију у техничким вежбама и етидама, као и рад на техници меха. Рад на техници меха се прилагођава одређеној артикулацији, стилу и комплетном музичком изражавању, адекватно узрасту ученика.

Транскрибоване композиције старих мајстора користе се путем упознавања стила, као припрема за полифонију и касније развој сложеније слушне контроле, уз независност прстију и руку.

Разни комади и једноставне цикличне форме су потребне за почетни развој музичке маште, смисла за облик и тонске боје, као и концентрације код ученика.

Употреба регистара треба да буде правилно постављена у односу на поједине музичке и техничке захтеве. Неговање квалитета тона, ритмичко-метричке стабилности, меморије, динамике, агогике и осталих елемената чак и код најједноставнијих примера школске литературе је важно за формирање комплетне музичке личности ученика на нивоу његовог узраста и могућности.

VI разред
(2 часа недељно, 70 часова годишње)

(По правилнику о наставном плану и програму основног музичког образовања и васпитања („Службени гласник РС“ –„Просветни гласник“, број 5/2010))

ОПЕРАТИВНИЗАДАЦИ

- Наставак рада на техници свесног меморисања.
- Оспособљавнаје ученика за самостално развијање музичке фантазије.
- Интензиван рад на даљем усавршавању ефикасности извођачког апарата.
- Континуиран рад на развоју навике самосталног вежбања.
- Континуирано употпуњавање знања о ознакама темпа и карактера, у зависности од ознака на које ученик наилази током изучавања композиција из задатог годишњег репертоара.

ШКОЛА

- Кајзер: 36 етида за виолину оп. 20, III свеска
- Мазас: Етиде оп. 36, I свеска
- Гарлицки, Родионов и Фортунатов: Избор етида, III свеска
- Кројцер и Јамполски: Етиде (почетне етиде)

КОМАДИ

- Г. Ф. Телеман: Сарабанда и Гавота
- Л. Бокерини: Менует
- J. X. Фиоко: Allegro
- А. Корели: Allegro Де-дур

- Н. Рубинштајн: Преслица
- Хрестоматија за V и VI разред
- Млади виолиниста III свеска
- Данкла: Варијације

ВЕЛИКЕФОРМЕ

- Г. Ф. Телеман: Сонатине Ге-дур, Е-дур, Еф-дур
- А. Корели: Сонате А-дур, е-мол
- З. Фибих: Сонатина де-мол
- А. Вивалди: Концерт а-мол, II и III став
- Ј. С: Бах: Концерт а-мол, I став
- Ј. Б. Аколај: Концерт а-мол
- Г. Б. Виоти: Концерт оп. 23, Ге-дур, I став

ОБАВЕЗНИМИНИМУМПРОГРАМА

- две трооктавне дурске и молске лествице са разлагањима по Грегоријану;
- шест етида различите проблематике;
- два комада различитог карактера;
- две велике форме: став из концерта и два става из барокне сонате.

ЈАВНИНАСТУПИ

- обавезна два јавна наступа током школске године.

ИСПИТНИПРОГРАМ

1. Једна лествица кроз три октаве са разлагањима по Грегоријану;
2. Две етиде са различитом проблематиком;
3. Један комад;
4. Један став концерта.

- препорученалитературазапрвициклус- ВИОЛИНА

Препоручена литература није обавезујућа нити је исцрпна и предлаже се као подсетник у којем се могу пронаћи упоришта за самосталну креацију у свакодневној школској пракси и као подстицај за даљи развој професионалних идеја и поступака.

- Н. Бакланова: Први часови, Москва, 1977.
- Денеш, Регер и Немет: Виолина А Бе Це, Будимпешта, 1997.
- Д. Марковић: Нека увек буде песма, почетна школа за виолину, Београд 1975.
- Д. Марковић: Нека увек буде песма, 2. део Београд, 1975.
- Д. Марковић: Коло око света, 3. део, Београд, 1982.
- К. Родионов: Почетна школа за виолину, Москва, 1972.
- Лањи и Денеш: Школа за виолину, I и II део, Будимпешта, 1997.
- Фортунатов: Млади виолиниста, I и II део, Ростов, 1997.
- С. М. Шаљман: Постаћу виолиниста, Лењинград, 1984.
- М. Гарлицкиј: Корак по корак, Москва, 1985.

- В. Јакубовскаја: На врх поступно, Сент-Петерсбург, 1974.
- Станко, Старјук: Први кораци младог виолинисте, Кијев, 1984.
- Љ. Степановић: Виолинска почетница
- Стеценка и Тугович: Виолина, I разред, Кијев, 1980.
- В. Стеценка: Прве мелодије, Кијев, 1960.
- К. И. Тахтаџиев: Виолина 1, Кијев, 1991.
- Пархоменко и Зељдис: Виолина, Кијев, 1974.
- А. Григоријан: Почетна школа свирања на виолини, Москва, 1991.
- Гарлицкиј, Родионов, Уткин и Фортунатов: Хрестоматија, I и II део, Москва, 1963.
- Д. Марковић: Мали комади за виолину и клавир, I и II део, Београд, 1977.
- М. Ивановић: Од класике до модерне, I и II део, Београд, 1972.
- Гарлицкиј, Родионов, Уткин и Фортунатов: Избор етида за виолину за ученике I–III разреда
- Волфарт: 60 етида за виолину, оп. 45, Београд, 1975.
- Кајзер: Етиде за виолину оп. 20, Београд, 1975.
- Сузуки: Школа за виолину, Токио, 1978.
- П. Николић: Кончертино бр. 1, Ге-дур
- С. Мах: Лаки кончертино
- О. Ридинг: Кончертино ха-мол, Ге-дур
- А. Комаровски: Кончертино Ге-дур
- Г. Ф. Хендл: Варијације А-дур
- А. Вивалди: Концерт Ге-дур, I став
- Ф. Кихлер: Концерт Ге-дур, I став
- Н. Бакланова: Кончертино, де-мол

- препорученалитературазадругициклус– ВИОЛИНА

Препоручена литература није обавезујућа нити је исцрпна и предлаже се као подсетник у којем се могу пронаћи упоришта за самосталну креацију у свакодневној школској пракси и као подстицај за даљи развој професионалних идеја и поступака.

- Гарлицкиј, Родионов, Уткин и Фортунатов: Избор етида за виолину за ученике III - V разреда
- Грегоријан Скале, Москва 1973
- Донт: Етиде оп.37
- Кројцер: 42 етиде Москва, 1973
- Мазас Етиде оп.36 св.1,2
- Шрадек: Вежбе св.1
- Гарлицкиј, Родионов, Уткин и Фортунатов: Хрестоматија, за 3,4,5,6 разред, Москва, 1963.
- Сузуки: Школа за виолину4-8св., Токио, 1978.
- Фортунатов: Млади виолиниста, II, III део, Ростов, 1997
- Бакланова: Варијације Г дур
- Ш.Данкла: Варијације 1(на тему Пачинија)
- Варијације 3 (на тему Белинија)
- Варијације 5 (на тему Вејгља)
- Варијације 6 (на тему Меркадантеа)
- Концертни соло

- А.Корели: Соната е мол
  Соната де мол
  Соната А дур
- Мартину: Сонатина
- Ж. Аколај: Концерт а мол
- А.Вивалди: Концерт а мол
  Концерт е мол
  Концерт Ге дур
  Концерт ге мол
- Ф.Зајц: Концерт 1,
  - А.Комаровски: Варијације на руску тему
  - Концерт 2
  - Концерт 1
  - Ј.С.Бах: Концерт а мол
  - Ш.Берио: Балетске сцене
  - Концерт а мол
  - В.Стојанов: Кончертино
  - П.Христосков: Кончертино
  - В. Марковић: Збирка најзаступљенијих виолинских концерата

Гитара

I ЦИКЛУС (I, II и III разред)

I РАЗРЕД
(2 часа недељно, 70 часова годишње)

(По правилнику о плану и програму наставе и учења за основно музичко образовање и васпитање (Сл. Гласник РС – Просветни гласник број: 5 од 27.05.2019.)

Назив предмета	**ГИТАРА**
Циљ	Циљ учења предмета Гитара је да код ученика развије интересовање и љубав према инструменту и музици кроз индивидуално музичко искуство којим се подстиче развијање моторичке флексибилности и осетљивости, креативности, естетског сензибилитета, као и оспособљавање и мотивисање ученика за самосталан јавни наступ и наставак уметничког школовања.
Разред	Први
Годишњи фонд часова	70 часова

ОБЛАСТ/ТЕМА: ИЗВОЂЕЊЕ МУЗИКЕ

ИСХОДИ

По завршеној теми/области ученик ће бити у стању да:

- именује делове гитаре и опише својим речима начин добијања тона;
- демонстрира како се правилно седи и како се држи гитара;
- наведе тонове празних жица на гитари и називе прстију десне руке;
- изводи апојандо технику свирања десне руке;
- самостално поставља прсте леве руке на врат гитаре у првој позицији;
- изводи тирандо технику свирања десне руке;
- користи истовремено прсте леве и десне руке;
- разликује гласно и тихо свирање, као и споро и брзо свирање;
- пева мелодије које свира;
- свира двоглас, мелодија уз пратњу баса;
- примењује елементе нотне писмености у свирању;
- самостално свира кратке композиције напамет;
- свирањем у дуу примењује принцип узајамног слушања;
- учествује на јавним наступима у школи и ван ње;
- поштује договорена правила понашања при слушању и извођењу музике.

САДРЖАЈИ

- Делови инструмента и начин добијања тона.
- Правилно седење и држање инструмента
- Празне жице и тонови ми, си, сол, ре, ла, ми.
- Називи прстију десне руке.
- Основни елементи нотне писмености – трајање нота.
- Апојандо техника свирања десне руке – свирање са наслоном.
- Тирандо техника свирања десне руке- чупкање.
- Ознаке за прсторед десне руке.
- Ознаке за прсторед леве руке.
- Техника леве руке – прва позиција.
- Двоглас, истовремено коришћење палца и прста.
- Извођење основне динамике (форте и пијано).
- Свирање у дуу... (наставник– ученик или два ученика).
- Музички бонтон.

ЛИТЕРАТУРА

- J. Јовичић: Школа за гитару, I део
- J. Јовичић: Почетница за гитару
- М.Ђулијани: Техничке вежбе
- Хуберт Кепел: Техничке вежбе
- В. Андре: Збирка композиција за гитару
- Едо Ђуга: избор композиција
- Вера Огризовић: Збирка композиција Мој први концерт

Шира литература по избору наставника, а у складу са програмом.

Обавезниминимумпрограма:

- четири лествице у првој позицији;
- четири етиде;
- три комада;

Јавнинаступи – обавезна су два јавна наступа током школске године.

Програмсмотре (на крају школске године)

1. Једна лествица;
2. Једна етида или краћа композиција одређених техничких захтева;
3. Две композиције по слободном избору.

Кључни појмови садржаја: тон, техника, мелодија, музички бонтон

НАПОМЕНЕ

Смотре и обавезни јавни наступи не подлежу конвенционалном, нумеричком начину оцењивања. Њихова сврха је да омогуће јавни увид у квалитет наставниковог рада и процес ученикoвог развоја и напретка, као и да буду неопходан полигон за учениково рано стицање извођачког искуства.

Школама се оставља могућност да, у оквирима својих школских програма, пропишу неки други вид оцењивања (усмени или писмени коментар наставника или групе наставника, чланова одговарајуће комисије).

Ученику је на смотри у току школске године допуштено да свира из нота, али на обавезним јавним наступима и на смотри на крају школске године мора да свира напамет, једнако као на свим осталим јавним наступима, смотрама и годишњим испитима, до краја школовања у основној музичкој школи.

УПУТСТВО ЗА ДИДАКТИЧКО-МЕТОДИЧКО ОСТВАРИВАЊЕПРОГРАМА ГИТАРА

(По правилнику о плану и програму наставе и учења за основно музичко образовање и васпитање (Сл. Гласник РС –Просветни гласник број: 5 од 27.05.2019.))

I. УВОДНИ ДЕО

Природа саме музике указује на стално прожимање свих области и тематских јединица које су предвиђене наставним програмом. Ниједна област или тема не може се изучавати изоловано у односу на друге и не треба да буде сама себи циљ, а да се истовремено не разговара о свим другим аспектима музике (јединство техничких и музичких елемената).

Бављење музиком уопште а посебно свирање на инструменту подстиче фину менталну комбинаторику драгоцену за развијање укупног менталног и психо-моторног потенцијала ученика и одлична је основа за интеграцију са другим предметима.

Настава је усмерена на остваривање исхода, при чему се даје предност искуственом учењу у оквиру којег ученици развијају лични однос према музици, а постепена рационализација искуства временом постаје теоријски оквир. Искуствено учење подразумева активно слушање музике и лично музичко изражавање ученика кроз извођење музике.

Исходи представљају музичке, опажајне и сазнајне активности ученика. Препоручени музички садржаји (литература) остављају простор за избор и других садржаја у складу са могућностима ученика и инвентивношћу наставника. Наставник има слободу али и одговорност да изабере оптималан програм у коме ће ученик моћи да репродукује све техничке и музичке задатке, а и да у истом ужива, не размишљајући о тежини захтева као о неком непребродивом проблему.

Корелација између предмета може бити полазиште за бројне активности у којима ученици могу бити учесници као истраживачи, креатори и извођачи. Код ученика треба развијати дух заједништва кроз заједничко свирање и комуникацијске вештине у циљу преношења и размене искустава и знања. Најважнији покретач наставе треба да буде принцип мотивације и инклузивности у подстицању максималног учешћа у музичком доживљају као и развијању потенцијала за музичко изражавање.

Музикауфункцијиздрављаимузичкибонтон

На сваком часу ученике треба упућивати да правилно седе и користе извођачки апарат што је важно за одржавање здравља коштано-мишићног апарата. Задатак наставника је да у том смислу, у зависности од врсте инструмента и специфичног става при свирању ученике упуте на потребу сталног јачања мускулатуре упражњавањем различитих физичких вежби и/или пливања. У односу на слушни апарат, ученике треба информисати и упозорити да прегласна и агресивна музика има штетан утицај и изазива физиолошки и психолошки одговор организма у негативном смислу.

Музичка уметност нам пружа могућност да изразимо наше јединствене мисли и осећања. Музика и друге уметности пружају прилику за људску креативност и самоизражавање. Партиципацијом у музици остварује се виши облик писмености развијањем интуиције, маште и размишљања, што доводи до јединствених облика комуникације. У том смислу позитиван ефекат музике у смислу опуштања, подизања пажње, развијања меморије, емоционалних и физичких реакција/одговора, когнитивне стимулације је од непроцењивог значаја.

Одговарајуће понашање на сцени и у публици је део опште културе, па је дужност наставника да ученике васпитно обликују кроз правила понашања (музички бонтон) при слушању и извођењу музике. Поред културе понашања ученике треба упутити и на културу одевања, како на сцени тако и у публици.

II.ПЛАНИРАЊЕНАСТАВЕИУЧЕЊА

Планирање наставе и учења, обухвата годишњи и оперативни план, као и припрему за час. Годишњим планом дефинисан је фонд часова у току школске године. Оперативни план подразумева одабир и разраду исхода на месечном нивоу.

Припрема за час посвећена је сваком ученику појединачно, имајући у виду музичке, интелектуалне, физичке и менталне предиспозиције.

С обзиром на дужину трајања часа (30/45 минута) рад треба ефикасно организовати. Код млађих ученика није лако дуже задржати пажњу, па је разноврстан и маштовит час најбољи начин за постизање резултата.

III. ОСТВАРИВАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

Избор композиција које носе у себи одређене техничке и музичке захтеве је од великог значаја за заинтересованост ученика и њихов напредак. То је нарочито важно за ученике првог циклуса, који тек освајају простор инструмента, а звучна слика која им се допада буди потребу да изнова истражују, вежбају и кроз то и напредују у техничком и музичком смислу.

Сваки ученик је посебан и у том смислу наставник мора имати и његову ширу слику (породица, школа, окружење, лични капацитети...) како би оптимално избалансирао одговарајући програм који ће ученика довести до практичних вештина, а ове пак отворити пут за даље напредовање.

Музички материјал који се обрађује обухвата различите композиције, почев од најједноставнијих вежби (празне жице), па све до развијенијих цикличних и полифоних форми.

Скале, вежбе или етиде морају бити саставни део свакога часа.

Највећу важност у свирању техничких вежби треба дати разговетности и правилној ритмизацији, па тек потом лепоти тона и брзини.

Полифонија има задатак да развија музичку интелигенцију, меморију, да побољша слушне способности и развије осећај за стил. Разноврстан избор комада подстаћи ће машту, осећајност и темперамент.

Веома је важно да ученици што чешће јавно свирају како би се ослободили страха од наступа као и да стекну навику посећивања концерата уметничке музике и представа. Дискусијом о одслушаним делима и извођењем истих (примереном старосном добу ученика), ученици стичу увид у тумачења музичких дела, начине извођења, различите техничке приступе извођача, развијајући тако критичко мишљење, о сопственом и туђем извођењу које ће им помоћи у даљем развоју и напредовању.

Када су у питању такмичења, препоручује се велика умереност и опрез. Мудар наставник неће допустити да ученичка мотивација временом постане искључиво такмичарски обојена, као и да сопствени рад вреднује бројем награда и признања које његови ученици освајају.

IV.ПРАЋЕЊЕ И ВРЕДНОВАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

Потребно је отклонити све разлоге за могуће страхове, несигурност и трему који су проузроковани превеликим На часовима инструмента најбитније је развијање музичких способности и изграђивање вештина, па функционални задаци имају приоритет. Смер наставе је такав да се увек креће од звука ка теоријском тумачењу. Из тих разлога, нарочито у првом циклусу не инсистира се на дефиницијама већ на препознавању, извођењу и идентификовању музичких садржаја.

Критеријум у оцењивању је уложен труд ученика и његово лично напредовање у складу са личним и музичким могућностима. У оквиру свих музичких активности потребно је обезбедити пријатну атмосферу, а код ученика потенцирати осећање сигурности и подршке.

Потребно је отклонити све разлоге за могуће страхове, несигурност и трему који су проузроковани превеликим и нереалним очекивањима професора или родитеља.

Учешће ученика на јавним наступима, такмичењима, фестивалима и резултати годишњих испита и смотри употпуњују слику о постигнућима наставе и учења

VI РАЗРЕД

(2 часа недељно, 70 часова годишње)

(По правилнику о наставном плану и програму основног музичког образовања и васпитања („Службени гласник РС“ –„Просветни гласник“, број 5/2010))

ОПЕРАТИВНИЗАДАЦИ

- Даљи рад на комплетном музичком усавршавању који подразумева захтеве у темпу, квалитету тона, динамици, боји, агогици, односно у целокупном музичком изразу.
- Рад на тремоло техници.
- Усавршавање украса – трилер.
- Рад на октавним флажолетима и на разним врстама ефеката (тамбора, пицината, ефекат добоша и др.).
- Рад на штимовању инструмента.

ЛИТЕРАТУРА

- J. Јовичић: Школа за гитару, III, IV и V део – само делови предвиђени програмом и прилагођени способностима ученика
- J. Јовичић: Композиције на фолклорне теме Балкана и Шпаније
- В. Андре: Збирка композиција за гитару
- Ф. Карули: Сонате
- М. Ђулијани: Сонатине
- Ф. Сор и Сеговија: 20 етида
- Шира литература по избору наставника

ОБАВЕЗНИМИНИМУМПРОГРАМА

- две лествице кроз три октаве;
- две етиде;
- два комада.

ЈАВНИНАСТУПИ

- обавезна два јавна наступа током школске године.

ИСПИТНИПРОГРАМ

1. Једна трооктавна лествица;
2. Једна етида;
3. Један став сонатине или сонате, свите или варијације;
4. Један комад.

НАЧИН ОСТВАРИВАЊА ПРОГРАМА

(По правилнику о наставном плану и програму основног музичког образовања и васпитања („Службени гласник РС“ –„Просветни гласник“, број 5/2010))

Примарни задатак коме професори, примењујући овај програм, треба да стреме је развој љубави ка музици и стварање потребе за музицирањем. Овако стечено музичко образовање мора постати важан део опште културе сваког ученика.

Следећи задатак је да се талентованим и амбициознијим ученицима постави здрава и чврста основа за наставак школовања и то не само техничка (рад прстију), већ права музичка, која подразумева музички израз.

Темељ програма чини Школа за гитару Јована Јовичића, чија прва три дела обрађују комплетну проблематику школе за основно музичко образовање. Музички материјал који се обрађује обухвата различите композиције, почев од најједноставнијих вежби (празне жице), па све до развијенијих цикличних и полифоних форми. Скале, вежбе или етиде морају бити саставни део свакога часа. Највећу важност у свирању техничких вежби треба дати разговетности и правилној ритмизацији, па тек потом лепоти тона и брзини. Полифонија има задатак да развија музичку интелигенцију, меморију, да побољша слушне способности и развије осећај за стил. Разноврстан избор комада подстаћи ће машту, осећајност и темперамент.

До доброг звучања композиција мора се доћи не само конкретним изражајним захтевима (динамиком боја, артикулација), већ и непрекидном анимацијом која мора прво оживети, а потом одржати ученикову жељу за музицирањем. Програм дозвољава велику слободу избора за све врсте композиција. Идеја је да се програм природније представи сваком ученику, а у зависности од његових способности и жеља. Слобода избора мора обезбедити квалитет свирања (ритмичност, тонска јасноћа, правилан избор темпа), а не број или тежина прећених композиција.

Будући да је, нарочито у оквирима индивидуалне наставе, наставни процес снажно обележен феноменом трансфера, наставник, у функцији "трећег родитеља", представља важну идентификациону фигуру, у пресудној мери одговорну за музичку, а знатним делом и личну судбину свог ученика. Оваква одговорност обавезује наставника на основно упознавање учениковог породичног окружења (пре свега, интензитета и карактера родитељске подршке учениковом музичком школовању и нивоа њихових очекивања), једнако као и услова у којима ученик живи (нарочито квалитета инструмента на којем вежба или могућности набавке инструмента, уколико га ученик не поседује). Опскрбљен подацима ове врсте, наставник ће бити у стању да прецизније процени ученикову личност, посебно његову музичку мотивацију и његове развојне капацитете те да, на основу такве процене, креира наставно-васпитни третман, којим ће ученика довести до оптималног остварења његовог индивидуалног потенцијала.

Није потребно наглашавати у којој мери наставников став према ученику ваља да буде обележен наклоношћу, топлином, саосећањем, разумевањем, подршком, охрабрењем и поштовањем.

Пошто је примарна наставникова улога да негује учеников таленат, то неизбежно ограничава његов критицизам на веома уско подручје крајње неопходности – једино у којем се он може сматрати конструктивним.

Од наставника се очекује да се редовно, савесно припрема за часове и пажљиво прати и планира развој сваког свог појединог ученика. Ова припрема обухвата читав спектар активности – од детаљног проучавања композиција са учениковог репертоара (аналитичким просвиравањем или, евентуално, припремањем за извођење на подијуму),

преко упоређивања различитих издања и допуњавања одабраних редакција, до континуираног вођења обимне евиденције о ученичковом раду и напретку.

Претпоставка је да ће добар наставник увек имати на уму комплексност и свеобухватност процеса музичке наставе и да ове њене важне стране никад неће запостављати ради пуког усавршавања искључиво занатске компоненте ученичковог свирања. То значи да ће се он, током читавог периода ученичковог рада на одабраном делу, трудити да му пренесе не само своје знање о прстореду, техничким поступцима и извођачким изражајним средствима неопходним за примерено извођење дела, него и одређен број суштински важних информација о аутору дела, историјској епохи којој припада и специфичним особинама самог дела (облику у којем је написано, мелодијским, ритмичким, хармонским и контрапунктским појединостима које га карактеришу, емотивној, поетској, психолошкој или филозофској позадини његове уметничке представе и његовој естетској вредности).

Квалитет првог и неколицине наредних часова (педагошка пракса ово потврђује) најчешће пресудно утиче на даљи развој ученичковог интересовања за музику. Наставнику се, из тог разлога, препоручује да посвети повишену пажњу овој проблематици, изналажењем и практичном применом најподстицајнијих и најинспиративнијих могућих наставних метода.

Препоручују се велика умереност и опрез у организовању ученикових такмичарских активности. Обазрив наставник неће допустити да ученикова мотивација временом постане искључиво такмичарски обојена, једнако као што неће упасти у опасну замку вредновања резултата сопственог рада бројем награда и признања које његови ученици освајају.

Равноправан третман свих ученика у класи наставник не сме, ни на какав начин и ни под каквим условима, да доведе у питање. Било какав дискриминаторски став у односу на степен музичке обдарености или неко друго учениково индивидуално својство сматра се педагошки и морално недопустивим.

Савестан наставник ће, разуме се, обазривим, интроспективно-аналитичким приступом проблематици индивидуалног наставног процеса пажљиво штитити ученика од развојно погубног пројектовања сопствених амбиција.

Једна од најважнијих потврда његове исправне педагошке позиције биће упоран рад на сопственом усавршавању – повременим учењем нових дела, стицањем додатних увида у област гитарске литературе, честим одласцима на концерте, праћењем актуелних збивања у светској дискографији, јавним наступањем, периодичним обнављањем теоријског знања, читањем методолошке, педагошке и психолошке литературе, сталним допуњавањем личног образовања и проширивањем свог културног и духовног хоризонта.

Оркестар,хорикамернамузика

(По правилнику о наставном плану и програму основног музичког образовања и васпитања („Службени гласник РС“ –„Просветни гласник“, број 5/2010))

ЦИЉЕВИ

- Анимирати и оспособити ученика за групно музицирање.
- Усагласити индивидуално извођење са потребама групног.
- Усагласити интонацију и артикулацију свих ученика у свим видовима групног музицирања.
- Развијати перцепцију слушања осталих чланова.
- Развијати жељу за успехом и радом у групном музицирању.

ЗАДАЦИ

- Оспособљавање за даље музицирање.
- Усаглашавање индивидуалног са групним музицирањем.
- Усаглашавање интонације и артикулације са осталим члановима у групном раду.
- Развијање интонације и артикулације у складу са осталим члановима у групном раду и слушање других.
- Оспособљавање за даљи рад и школовање у оквиру наставе групног музицирања.

ОРКЕСТАР: обавезан је за ученике IV, V, и VI разреда шестогодишњег и III и IV разреда четворогодишњег основног музичког образовања и васпитања.

ХОР: настава хора обавезна је за ученике IV, V, и VI разреда клавира, као и за оне ученике који нису укључени у рад оркестра или камерне музике.

КАМЕРНА МУЗИКА: настава камерне музике обавезна је за ученике IV, V, и VI разреда шестогодишњег и III и IV разреда четворогодишњег основног музичког образовања и васпитања који нису укључени у рад оркестра или хора. Организује се у групама од три ученика.

Хор

- Програм рада са хором треба да садржи: вежбе дисања, вокализе за уједњачавање боје гласова, певање канона, певање двогласних и трогласних композиција.
- Минимум програма: обрада најмање три трогласне композиције различитих стилских епоха, укључујући и домаће ауторе. Обавезни су јавни наступи хора у току школске године.

Камерна музика

Обухвата други циклус школовања.

ОБАВЕЗНИ МИНИМУМ ПРОГРАМА

- две композиције из периода барока или

- једно дело из периода претклсицизма, класицизма, романтизма и савремене музике, или
- три комада из различитих стилских епоха.

Наставник је обавезан да сваки камерни ансамбл припреми ученике за најмање један јавни наступ у току школске године.

НАЧИНОСТВАРИВАЊА ПРОГРАМА ОРКЕСТРА,ХОРА И КАМЕРНЕ МУЗИКЕ

Групно музицирање се у школи организује према могућностима извођења наставе. Ученицима инструменталне наставе, првенствено је потребно омогућити да буду организовани у рад оркестра и камерне музике.

Ученици могу бити истовремено обухваћени и радом оркестра као и учешћем у раду камерног ансамбла.

У школама у којима постоји хор укључити све ученике који нису обухваћени радом оркестра и камерног музицирања, а према Правилнику о наставном плану и програму.

Приликом одабира програма у групном музицирању, обратити пажњу да одговара техничким и музичким способностима свих учесника, нарочито када нису у питању ученици истих разреда и узраста. Програм треба да буде подстицајан и прихватљив да би се код ученика развила жеља и позитивна мотивација за рад у оркестру, хору и камерним ансамблима.

Солфеђо - VI разред

(2 часа недељно, 70 часова годишње)

(По правилнику о наставном плану и програму основног музичког образовања и васпитања („Службени гласник РС“ –„Просветни гласник“, број 5/2010))

ОПЕРАТИВНИ ЗАДАЦИ

МЕЛОДИКА

- Обнављање и утврђивање обрађених тоналитета.
- Обрада: Фис-дур, Гес-дур и ес-мол.
- Певање лествичних квинтакорда, штимова и каденци свих тоналитета до седам предзнака.
- Хроматске скретнице и пролазнице, мутације у мелодијским примерима (дијатонска модулација и даље информативно).
- Вишегласни примери и канони, композиције са клавирском пратњом.

- Импровизација.
- Певање српских народних песама.

РИТАМ

- Ритмичко читање етида инструменталног типа из градива VI разреда.
- Примена промене кључа или два система.
- Мануелно извођење ритма поставка дуоле.
- Ново градиво: народни ритмови 8/8 уз обнављање 5/8, 7/8 и 9/8 (упознавање са народним ритмовима 10/8, 11/8, 12/8).
- Ритмичка јединица шеснаестина, 6/16.
- Супротстављање 5/4 са 6/4 и 2/2 у умереном лаганом темпу.

ОПАЖАЊЕ, ИНТОНИРАЊЕ, ДИКТАТИ

- Опажање и интонирање комплетног обрађеног градива од првог разреда.
- Опажање и интонирање умањеног квинтакорда са обртајима.
- Опажање и интонирање малог дурског септакорда са обртајима и умањеног септакорда са разрешењем.
- Опажање и интонирање повезати за тоналитет.
- Опажање и бележење апсолутних висина уз повезивање низова.
- Ритмички и мелодијски диктат.

ИСПИТНИ ПРОГРАМ

1. Писмени део: -диктат до четири предзнака.
2. Усмени део:

- мелодијска вежба- тоналитети до четири предзнака (скретнице, пролазнице и мутација);
- парлато- промена кључа, виолински и бас, са свим ритмичким фигурама.

ПРЕДЛОГ ЛИТЕРАТУРЕ:

- В. Цветковић и Ј. Михаљица: Солфеђо за први разред шестогодишње основне музичке школе, Завод за уџбенике и наставна средства, Београд.
- В. Цветковић и Ј. Михаљица: Солфеђо за други разред шестогодишње основне музичке школе, Завод за уџбенике и наставна средства, Београд.
- А. Јовић-Милетић и З. Николић: Солфеђо за трећи разред шестогодишње основне музичке школе, Завод за уџбенике и наставна средства, Београд.
- А. Јовић-Милетић, Г. Стојановић и З. Николић: Солфеђо за четврти разред шестогодишње основне музичке школе, Завод за уџбенике и наставна средства, Београд.
- А. Јовић-Милетић, Г. Стојановић, З. Николић: Солфеђо за пети разред шестогодишње основне музичке школе, Завод за уџбенике и наставна средства, Београд.
- В. Цветковић и Ј. Михаљица: Солфеђо за шести разред шестогодишње основне музичке школе, Завод за уџбенике и наставна средства, Београд.
- З. М. Васиљевић: Солфеђо-ритам, I - VI, Нота, Књажевац.
- Б. Поповић: Солфеђо I - VI, Удружење музичких и балетских педагога Србије
- В. Јовановић: Солфеђо I - VI

НАЧИН ОСТВАРИВАЊА ПРОГРАМА

(По правилнику о наставном плану и програму основног музичког образовања и васпитања („Службени гласник РС“ –„Просветни гласник“, број 5/2010))

Основни дидактичко-методички поступци обухватају развијање звучних представа с нотом сликом, како за област мелодике тако и за област ритма. Овим се наставним смером усклађује рад на диктатима с певањем и ритмичким читањем. Звучне представе су, по правилу, мелодијски примери (песме са текстом и примери из литературе), мелодијски мотиви (за транспоновање, ради учвршћивања скокова у поједине ступњеве; за певање увек у оригиналном тоналитету ради постављања боје тоналитета и за постављање метричких врста и ритмичких фигура) и, тек на трећем месту, лествични низови (распевавање ученика, ширење обима гласа, упознавање лествица).

Примери се обрађују по слуху, у почетним разредима, или из нотног текста, наравно, уз помоћ наставника, а и певањем солмизационим слоговима уз тактирање. Свака нова наставна област праћена је наведеним поступцима, који се потом преносе на опажање појединачних и више тонова, ритмичких фигура, метричких врста и усмених мелодијско-ритмичких диктата.

Остале дисциплине, теорија, опажање, интонирање са диктатом, уско се повезују са наставним градивом из мелодике и ритма, нарочито у прва два разреда. За све годишње испите, шестогодишњег, четворогодишњег и двогодишњег образовања испитне вежбе и задатке не пише предметни наставник већ су истоветне за све ученике и задаје их актив наставника солфеђа.

РАСПОРЕД ГОДИШЊЕГ ГРАДИВА

Приликом планирања наставе за целу годину, полугодиште и тромесечје, треба предвидети време за обнављање већ постављених методских јединица, као и њихово даље разрађивање. После одређења када ће се припремати и поставити један тоналитет треба имати у виду то да се у последња два месеца школске године не постављају нове лествице. То исто важи и за ритмичке поставке јер је и за мелодику и за ритам потребно одређено време како би се звучне представе усвојиле и надоградиле новим захтевима (више скокова, тежи захтеви за ритмичко читање, примена вокалне и и нструменталне литературе из градива тог разреда, писмени диктати, певање примера са листа) – а ради припремања ученика за што самосталније извођење и опажање музичког тока.

Када се у оквиру методске јединице планира ново градиво из ритма треба користити певање у већ познатом тоналитету, а када је поставка нове лествице у питању, треба користити познате ритмичке фигуре и метричке врсте. Ново градиво увек прати – после поставке – рад на препознавању, као најелементарнијем виду учења. Писмени диктати и певање са листа (без претходне припреме) следе касније, на другим часовима, као и приликом обнављања претходних поставки, али са већим захтевима. Тиме се гарантује постојање концентричних кругова, познатих у свим педагошким дисциплинама у школама општег образовања.

ОПАЖАЊЕ – ИНТОНИРАЊЕ – ДИКТАТИ

Опажање појединачних тонова основа је памћења звука сваког ступња у лествици. Опажање појединачних тонова треба почети са неколико тонова (најбоље три) и то у једној до две октаве(мала и прва октава). Постепено се брзина свираних

тонова повећава и шири обим (до три октаве), с тим да се идентификовани тонови певају солмизацијом када се изводе у гласовном регистру, а изговарају или записују када се примењује већи обим. Овоме треба додати препознавање интервала, односно препознавање два симулативно одсвирана тона, која ученици најпре препознају певањем, а потом утврђују који је интервал (у зависности од програма одређеног разреда).

Усмене диктате (мелодијске и ритмичке) ученици изводе групно и појединачно, нарочито непосредно после учињене грешке у певању или писању диктата. Певањем диктираног мотива ученици развијају меморију, а она се даље усвршава техником рада на самодиктату (записивање научене песме или певање мелодијског примера са табле и његовог записивања после брисања).

Интонирање тонова према усменом диктату наставника треба да се избегава (осим када се припрема неки детаљ). Треба користити нотну слику – табулатор јер се тако више везује звук са нотном сликом. Интонирање интервала и акорада треба што више везивати за тоналитет, односно лествицу која се тада обрађује у мелодици. Интонирање и опажање акорада, дакле, има за ослонац каденцу, као и однос трозвука на главним ступњевима. Као допуна ових поступака интонирају се акорди и од слободних датих тонова, али увек са именовањем тонова.

Диктати као резултат постављених звучних представа су обавезни на сваком часу. Писмене диктате не могу успешно да раде ученици који нису вежбали писање нота и преписивање вежби из уџбеника и на тај начин савладали читко и брзо читање и, нарочито, правилну ортографију.

Ритмички диктати и записивање појединачних тонских висина претходе свакој појави мелодијско-ритмичких диктата.

Опажање апсолутних висина, област која је, као нова, уведена приликом конципирања претходних Наставних планова и програма, планирана је да се ради од II разреда. Дакле, ради се на опажању свих хроматских тонова од V до I ступња а-мола и де-мола, с тим да се опажени тонови не певају већ се изговарају абецедом или записују. Даљи развој се преноси у средњу школу с тенденцијом убрзавања диктирања, али са обавезном паузом између сваке тонске висине. Овиме се убрзава рад на мелодици и диктатима.

МЕЛОДИКА

Новину представља савлађивање лествица у неколико етапа. Припрема тоналитета, у почетним разредима, изводи се учењем песмама по слуху, прво са текстом, а потом солмизацијом, опажањем диктираних тонова сличних кретању мелодије у песми (по узору на многе стране школе), приказивањем и теоријским тумачењем лествице.

Поставка подразумева обнављање научене песме, утврђивање лествице абецедним изговором у секундама и терцама, изговором тоничног трозвука и каденце, препознавањем мотива, певањем инструктивних вежби и лакших примера из литературе и савлађивањем једног канона. Опажање тонова и касније интервала и акорада из каденци, певање тежих примера из литературе и двогласних примера одвија се у облику обнављања тоналитета обично следеће године. Тада се утврђују тежи скокови. Ова фаза обраде тоналитета праћена је писаним диктатима, док је претходна базирана на усменим диктатима, од писмених је тражено записивање само појединачних тонова и више тонова.

У старијим разредима, када ученици имају довољно усвојене функционалне односе, односно стабилне ступњеве, припрема и поставка следе непосредно једна иза

друге. Оне лествице које имају велики број предзнака савлађују се теоријски или упоређивањем и изводе се певањем лествица и каденце и илуструју примером из литературе (Цис-дур на пример).

Ритам је изражен у садржајима програма кроз постављање ритмичких фигура и метричких врста. Ове поставке, као и у мелодици, прати коришћење одговарајућих примера песама са текстом или из литературе. Наставник својим извођењем поставља звучне представе (фигуре, врсте), а ученици уче примере напамет и користе их за даљу поставку ритма. Она се одвија на следећи начин: препознавање мотива, извођење кратких ритмичких мотива са новим градивом, мануелно извођење, учење ритмичких примера без тонских висина, савлађивање ритмичких етида – парлато уз помоћ наставника ради правилног акцентовања, испитивање наученог градива, самостално извођење нових задатака са сличним садржајем, писмени диктати и читање примера из вокалне и инструменталне литературе.

Опажање врста такта стално прати рад на ритму и преноси се на записивање ритмичких окосница наших народних песама и игара.

Пре рада на парлату, али и касније (вежбе са променом кључа), користи се читање у једнаком трајању исписаних нота, са или без обележене метричке врсте.
Равномерним читањем ученици савлађују континуирано праћење нотног текста са обележеним темпом а тиме и технику читања литературе коју свирају, односно певају (без враћања код учињене грешке).

Домаћи задатак треба да садржи: преписивање нота, вежбе из ортографије, утврђивање научених ритмичких етида, вежбе равномерног читања, утврђивање добро научених примера за поставку мелодике и ритма (песме са текстом и примери из литературе), евентуално, утврђивање оних мелодијских вежби које су обрађене на часу.

Теорија музике

(По правилнику о наставном плану и програму основног музичког образовања и васпитања („Службени гласник РС“ –„Просветни гласник“, број 5/2010))

ЦИЉ

Теоријско обједињавање свих музичких појмова и израза, као и повезивање теоријске наставе са солфеђом и наставом инструмента, односно певања.

ЗАДАЦИ

- Упознавање музичких појмова и појава.
- Владање законитости теорије музике.
- Остваривање функционалних задатака - стицање брзине у схватању тонских односа (лествице, интервали и акорди).
- Владање музичком ортографијом.

VI РАЗРЕД
(1 час недељно, 35 часова годишње)

ОПЕРАТИВНИ ЗАДАЦИ

- Појмови и дефиниције.
- Постављање и упоређивање лествица.
- Тоналитети.
- Обрада интервала.
- Постављање акорада.
- Многостраност тонова.
- Орнаменти.

ГРАДИВО

- Утврђивање појмова и термина обрађених у претходним разредима, њихово дефинисање и систематизација (линијски систем, кључеви, тон и његове особине, метар и метричке ознаке, односно врсте такта, интервал, акорд-трозвук и четворозвук, тетрахорд, лествица, тоналитет).
- Ново градиво: музичка фраза, фразирање, агогика, артикулација, динамика, темпо с одговарајућим италијанским називима.
- Лествице: теоријско обнављање свих дијатонских лествица, упоређивање истоимених и паралелних тоналитета, упоређивањем лествица удаљених за хроматски полистепен (Де-дес, Це-цис) и енхармонских лествица (Дес-Цис, Гес-Фис, Бе-Аис).
- Поставка мол-дура.
- Лествични квинтакорди.
- Интервали: интервали до октаве и њихови обртаји.
- Сложени интервали.
- Хроматске промене интервала и њихова разрешења (умањени и прекомерни инетрвали).
- Карактеристични лествични интервали.

- Трозвуци и четворозвуци: обнављање консонантних квинтакорада и њихових обртаја и поставка умањеног и прекомерног квинтакорда. Основни облик и обртаји MD_7-везати у тоналитету за доминанту. Умањени, полуумањени и мали молски септакорд на одговарајућим ступњевима у тоналитету. Поставка септакорада у основној дурској и молској лествици.

- Многостраност тонова и дурског квинтакорда.

- Ортографија и орнаментика: вежбе правилног писања. Основни украси и фигуре.

ИСПИТНИ ПРОГРАМ

1. Писмени део: интервали, лествице, акорди и ортографија.
2. Усмени део:

- интервали и акорди и њихови обртаји; многостраност тонова и дурског квинтакорда;

- познавање термина и дефиниција; познавање свих ознака које прате нотни текст.

ЛИТЕРАТУРА

И. Дробни и З. М. Васиљевић: Теорија музике, Завод за уџбенике и наставна средства, Београд.
М. Тајчевић: Основе теорије музике
Д. Деспић: Теорија музике, Завод за уџбенике и наставна средства, Београд.

НАЧИН ОСТВАРИВАЊА ПРОГРАМА

Теорија музике је посебан предмет у завршном разреду шестогодишње школе. Од првог до петог разреда шестогодишње школе теорија музике прати сваку поставку и обраду методске јединице, како у мелодици и ритму, тако и у интонирању, опажању и диктатима.

У почетним разредима тежиште рада је на описмењавању ученика у оквиру домаћих задатака – преписивање примера из уџбеника и именовање исписаних нота и нотних записа, по диктату наставника, дакле, овладавање нотним писмом у виолинском и бас кључу (обележавање нотних трајања и пауза, врсте такта). Редослед нотних тонова, изговор солмизацијом и абецедом успешно је савладан када ученици нижу све тонове узлазно и силазно од било ког почетног тона у секундама, а затим у терцама у обиму две октаве. Иако се квинтакорд теоријски обрађује у другом разреду, у првом разреду је предвиђена припрема како би се лакше усвојио кроз изговор терци и трозвука на главним ступњевима обрађених дурских лествица (каденца).

Основне појмове наставник објашњава примерено узрасту ученика. У почетним разредима ће то бити једноставна објашњења, а потом ће се усложњавати зависно од развоја схватања ученика и методске јединице. Све основне појмове: ступањ, степен, полустепен, предзнаци, тетрахорд, лествица, трозвук, каденца, такт, тактица, темпо и друго, требало би исписивати на табли речима и нотном сликом, а и показивати и одсвирати на инструменту. Изградња тетрахорда од било ког основног тона и проналажење полустепена изванредна је вежба за схватање лествица. Увиђањем распореда целих степена и полустепена у тетрахорду ученици су спремни за теоријску изградњу свих дијатонских лествица.

Већ у I разреду се може поставити принцип изградње дурских лествица: на познати горњи (доминантни) тетрахорд Це-дура додавањем навише тетрахорда са

полустепеном на крају низа, добија се Ге-дур лествица (квинтни круг навише), и супротан смер – од тоничног тетрахорда Це-дура спуштањем још једног тетрахорда са истим распоредом целих степена и полустепена добијамо Еф-дур (квинтни круг наниже). Хроматске промене основних тонова догађају се у смеру кретања – код лествица са повисилицама у горњем тетрахорду (воћница), а код лествица са снизилицама у доњем тетрахорду (субдоминанта).

Молске лествице се постављају као лествице са истим тоновима паралелног дура. Ради очувања и даљег учвршћивања већ претходно постављених хармонских функција (T-SD-D) у почетном разреду обрађивати каденцу хармонског мола. Обрадама свих врста молске лествице утврђује се доминантни тетрахорд абецедним изговором. Изговарањем свих тонова доминантних тетрахорада молске лествице улази се у област хроматике. Промену у хармонском молу објаснити хармонским разлозима (дурска доминанта), а у мелодијском молу мелодијским разлозима (елиминисање прекомерне секунде).

Квинтне кругове треба обрадити у III разреду као и низање повисилица (последња повисилица – воћница) и снизилица (претпоследња снизилица – име тоналитета). У каснијим разредима упоређивати, теоријски и звучно, истоимени дур и мол, паралелне лествице, лествице удаљене за хроматски полустепен и енхармонске лествице.

Препоручују се писмена вежбања: исписивање предзнака задате лествице у оба кључа, исписивање лествичног низа са предзнацима испред нота, препознавање лествице на основу исписаног низа (не увек од првог ступња), упоређивање лествичних тетрахорда, проналажење једног тетрахорда у више лествица, и друг

5. НАЧИН ОСТАВАРИВАЊА ПРОГРАМА ИНДИВИДУАЛНЕ И ГРУПНЕ НАСТАВЕ

5.1 Начин остваривања програма инструменталне наставе

(виолина, гитара, клавир, хармоника,)

Образовање и васпитање ученика музике је изразито захтеван и одговоран посао. Подразумева се да онај који се њиме бави, поред одговарајућег професионалног знања и искуства треба да, свакако, поседује још и доста широк увид у основне принципе и законитости развојне психологије.

Од наставника се очекује да се редовно, савесно припрема за часове и пажљиво прати и планира развој сваког свог појединог ученика. Ова припрема обухвата читав спектар активности - од детаљног проучавања композиција са учениковог репертоара (аналитичким просвиравањем или, евентуално, припремањем за извођење на подијуму), преко упоређивања различитих издања и допуњавања одабраних редакција, до континуираног вођења обимне евиденције о учениковом раду и напретку.

Претпоставка је да ће добар наставник увек имати на уму комплексност и свеобухватност процеса музичке наставе и да ове њене важне стране никад неће запостављати ради пуког усавршавања искључиво занатске компоненте учениковог свирања, односно певања. То значи да ће се он, током читавог периода учениковог рада на одабраном делу, трудити да му пренесе, не само своје знање о прстореду, техничким поступцима и извођачким изражајним средствима неопходним за примерено извођење дела, него и одређен број суштински важних информација о аутору дела, историјској епохи којој припада и специфичним особинама самог дела.

Квалитет првог и неколицине наредних часова најчешће пресудно утиче на даљи развој учениковог интересовања за музику. Наставнику се, из тог разлога, препоручује да посвети повишену пажњу овој проблематици, изналажењем и практичном применом најподстицајнијих и најинспиративнијих могућих наставних метода. Препоручују се велика умереност и опрез у организовању ученикових такмичарских активности. Обазрив наставник неће допустити да ученикова мотивација временом постане искључиво такмичарски обојена, једнако као што неће упасти у опасну замку вредновања резултата сопственог рада бројем награда и признања које његови ученици освајају.

Равноправан третман свих ученика у класи наставник не сме, ни на какав начин и ни под каквим условима, да доведе у питање. Било какав дискриминаторски став у односу на степен музичке обдарености или неко друго учениково индивидуално својство сматра се педагошки и морално недопустивим.

Савестан наставник ће, разуме се, обазривим, интроспективно-аналитичким приступом проблематици индивидуалног наставног процеса пажљиво штитити ученика од развојно погубног пројектовања сопствених амбиција.

Једна од најважнијих потврда његове исправне педагошке позиције биће упоран рад на сопственом усавршавању - повременим учењем нових дела, стицањем додатних увида у област инструменталнее литературе, честим одласцима на концерте, праћењем актуелних збивања у светској дискографији, јавним наступањем, периодичним обнављањем теоријског знања, читањем методолошке, педагошке и психолошке литературе, сталним допуњавањем личног образовања и проширивањем свог културног и духовног хоризонта.

5.2. Начин остваривања програма наставе солфеђа и теорије музике

Основни дидактичко-методички поступци обухватају развијање звучних представа с нотом сликом, како за област мелодике тако и за област ритма. Овим се наставним смером усклађује рад на диктатима с певањем и ритмичким читањем. Звучне представе су, по правилу, мелодијски примери (песме са текстом и примери из литературе), мелодијски мотиви (за транспоновање, ради учвршћивања скокова у поједине ступњеве; за певање увек у оригиналном тоналитету ради постављања боје тоналитета и за постављање метричких врста и ритмичких фигура) и, тек на трећем месту, лествични низови (распевавање ученика, ширење обима гласа, упознавање лествица).

Примери се обрађују по слуху, у почетним разредима, или из нотног текста, наравно, уз помоћ наставника, а и певањем солмизационим слоговима уз тактирање. Свака нова Област праћена је наведеним поступцима, који се потом преносе на опажање појединачних и више тонова, ритмичких фигура, метричких врста и усмених мелодијско-ритмичких диктата.

Приликом планирања наставе за целу годину, полугодиште и тромесечје, треба предвидети време за обнављање већ постављених методских јединица, као и њихово даље разрађивање. После одређења када ће се припремати и поставити један тоналитет треба имати у виду то да се у последња два месеца школске године не постављају нове лествице. То исто важи и за ритмичке поставке јер је и за мелодику и за ритам потребно одређено време како би се звучне представе усвојиле и надоградиле новим захтевима (више скокова, тежи захтеви за ритмичко читање, примена вокалне и и инструменталне литературе из градива тог разреда, писмени диктати, певање примера са листа) - а ради припремања ученика за што самосталније извођење и опажање музичког тока.

Када се у оквиру методске јединице планира ново градиво из ритма треба користити певање у већ познатом тоналитету, а када је поставка нове лествице у питању, треба користити познате ритмичке фигуре и метричке врсте. Ново градиво увек прати - после поставке - рад на препознавању, као најелементарнијем виду учења. Писмени диктати и певање са листа (без претходне припреме) следе касније, на другим часовима, као и приликом обнављања претходних поставки, али са већим захтевима. Тиме се гарантује постојање концентричних кругова, познатих у свим педагошким дисциплинама у школама општег образовања.

Припрема тоналитета, у почетним разредима, изводи се учењем песмама по слуху, прво са текстом, а потом солмизацијом, опажањем диктираних тонова сличних кретању мелодије у песми (по узору на многе стране школе), приказивањем и теоријским тумачењем лествице.

Поставка подразумева обнављање научене песме, утврђивање лествице абецедним изговором у секундама и терцама, изговором тоничног трозвука и каденце, препознавањем мотива, певањем инструктивних вежби и лакших примера из литературе и савлађивањем једног канона. Опажање тонова и касније интервала и акорада из каденци, певање тежих примера из литературе и двогласних примера одвија се у облику обнављања тоналитета обично следеће године. Тада се утврђују тежи скокови. Ова фаза обраде тоналитета праћена је писаним диктатима, док је претходна базирана на усменим диктатима, од писмених је тражено записивање само појединачних тонова и више тонова.

У старијим разредима, када ученици имају довољно усвојене функционалне односе, односно стабилне ступњеве, припрема и поставка следе непосредно једна иза друге. Оне лествице које имају велики број преџнака савлађују се теоријски или упоређивањем и

изводе се певањем лествица и каденце и илуструју примером из литературе (Цис-дур на пример).

Ритам је изражен у садржајима програма кроз постављање ритмичких фигура и метричких врста. Ове поставке, као и у мелодици, прати коришћење одговарајућих примера песама са текстом или из литературе. Наставник својим извођењем поставља звучне представе (фигуре, врсте), а ученици уче примере напамет и користе их за даљу поставку ритма. Она се одвија на следећи начин: препознавање мотива, извођење кратких ритмичких мотива са новим градивом, мануелно извођење, учење ритмичких примера без тонских висина, савлађивање ритмичких етида парлато уз помоћ наставника ради правилног акцентовања, испитивање наученог градива, самостално извођење нових задатака са сличним садржајем, писмени диктати и читање примера из вокалне и инструменталне литературе. Пре рада на парлату, али и касније (вежбе са променом кључа), користи се читање у једнаком трајању исписаних нота, са или без обележене метричке врсте. Равномерним читањем ученици савлађују континуирано праћење нотног текста са обележеним темпом а тиме и технику читања литературе коју свирају, односно певају (без враћања код учињене грешке).

Домаћи задатак треба да садржи: преписивање нота, вежбе из ортографије, утврђивање научених ритмичких етида, вежбе равномерног читања, утврђивање добро научених примера за поставку мелодике и ритма (песме са текстом и примери из литературе), евентуално, утврђивање оних мелодијских вежби које су обрађене на часу.

Теорија музике је посебан предмет у завршном разреду шестогодишње школе. Од првог до петог разреда шестогодишње школе теорија музике прати сваку поставку и обраду методске јединице, како у мелодици и ритму, тако и у интонирању, опажању и диктатима. Препоручују се писмена вежбања: исписивање предзнака задате лествице у оба кључа, исписивање лествичног низа са прецнацима испред нота, препознавање лествице на основу исписаног низа (не увек од првог ступња), упоређивање лествичних тетрахорда, проналажење једног тетрахорда у више лествица, и друго.

5.3. Начин остваривања програма наставе хора и камерне музике

Групно музицирање се у школи организује према могућностима извођења наставе. Ученицима инструменталне наставе, првенствено је потребно омогућити да буду укључени у рад оркестра и камерне музике. Ученици могу бити истовремено укључени у рад оркестра и у рад камерног ансамбла. Наставом хора у школи обухваћени су ученици који нису укључени у рад оркестра, нити су обухваћени наставом камерног музицирања.

Приликом одабира програма у групном музицирању, потребно је обратити пажњу да програм одговара техничким и музичким способностима свих учесника, нарочито када нису у питању ученици истих разреда и узраста. Програм треба да буде подстицајан и прихватљив да би се код ученика развила жеља и позитивна мотивација за рад у оркестру, хору и камерним ансамблима.

6. ОСТВАРИВАЊЕ ИНДИВИДУАЛНИХ ОБРАЗОВНИХ ПЛАНОВА

За дете и ученика коме је услед социјалне ускраћености, сметњи у развоју, инвалидитета и других разлога потребна додатна подршка у образовању и васпитању,

школа обезбеђује отклањање физичких и комуникацијских препрека и доноси индивидуални образовни план.

Индивидуални образовни план (ИОП) је посебан документ којим се планира додатна подршка у образовању и васпитању за одређено дете и ученика, у складу са његовим способностима и могућностима.

Циљ ИОП-а је оптимални развој детета и ученика, укључивање у вршњачки колектив и остваривање општих и посебних исхода образовања и васпитања, односно задовољавања образовно-васпитних потреба детета и ученика. ИОП се израђује на основу претходно реализованих и евидентираних мера индивидуализације и израђеног педагошког профила за дете.

7. ИСПИТИ У ОСНОВНОЈ МУЗИЧКОЈ ШКОЛИ

Пре уписа у први разред Основне музичке школе „Др Драгутин Гостушки“ ученици полажу пријемни испит.

Пријемни испит полаже се по правилу у јунском или августовском року. На пријемном испиту проверава се слух, ритам, музичка меморија.

У току стицања основног музичког образовања и васпитања ученици полажу:
- пријемни испити,
- годишњи испити,(контролни испити)
- разредни испити,
- поправни испити,
- испити за ванредне ученике,
- испити по приговору или жалби

У обављању испита у школи обавезно су заступљени ови принципи:
- испит се обавља пред комисијом од најмање три члана које именује директор школе.
- испитна питања се односе на градиво из оквира одговарајућег програма који се у школи остварује,
- на испиту из инструмента ученик полаже практичан испит из градива које је унапред припремљено,
- ученик у једном дану може полагати највише један испит,
- испитна комисија утврђује оцену на испиту напосредно по завршеном испиту и истог дана саопштава ученику изузев када ученик полаже испит који представља део комплетног испита, о сваком испиту се води записник који потписују сви чланови испитне комисије, усмени испити у школи су јавни а лица која ометају ток испита испитна комисија има право да удаљи,
- ученик који се у току испита понаша недолично или се служи недозвољеним средствима комисија може удаљити са испита и оценити негативном оценом.

Годишњи испити

Ученик који стиче основно музичко образовање и васпитање полаже годишње испите из предмета који се утврђују одговарајућим Планом и програмом.

Ученик првог разреда основне музичке школе се оцењује описно, а закључна оцена из обавезних предмета утврђује се на крају првог и другог полугодишта.

Оцена се исказује као напредовање ученика у остваривању исхода, ангажовања и препорука.

Закључена оцене у првом разреду уносе се у ђачку књижицу и ученик прелази у наредни разред.

Ученици осталих разреда основне музичке школе који не полаже годишњи испит из главног предмета, понављају разред.

Ученик може само једном понављати разред у току стицања основног музичког образовања.

Поправни испит

Ученик не може полагати поправни испит из предмета који је одређен планом и програмом као главни предмет.

Ученик који стиче основно музичко образовање, почев од другог разреда може да полаже поправни испит само из једног предмета.

Поправни испит полаже и ученик који на разредном испиту има недовољне оцене.

Ученик од другог до завршног разреда ОМШ полаже поправни испит у августовском испитном року, а ученик завршног разреда у јунском и августовском року.

Ученик из предходног става овог члана завршава разред ако положи поправни испит из сваког предмета.

Ученик понавља разред ако не положи поправни испит.

Ученик завршног разреда основног образовања који не положи поправни, или завршни испит завршава започето образовање у истој школи у својству ванредног ученика полагањем испита, уз обавезу плаћања накнаде стварних трошкова које утврди школа.

Разредни испит

Разредни испит полаже ученик ОМШ који није оцењен из обавезног предмета, изборног програма и активности, уколико није похађао наставу више од трећине укупног годишњег броја часова тог обавезног предмета, и уколико се оцењивањем утврди да није достигао образовне стандарде на основном нивоу.

Ученици полажу разредни испит из предмета за који није организована настава најмање за једну трећину укупног годишњег броја часова наставе.

Разредни испит полаже се у јунском и августовском испитном року .

Ванредни ученик полаже испит из свих предмета утврђеног планом образовања. Одредбе о оцењивању редовних ученика ученика примењују се и на ванредне ученике. Владање ванредног ученика не оцењује се.

Испити се полажу на начин и у роковима који се утврђују општим актом школе.

Поред основних облика образовно – васпитног рада, Годишњим планом школе планирају се и остале допунске активности :

- ✓ интерни и јавни часови
- ✓ смотре и преслушавања
- ✓ припремни, допунски и додатни рад.

8. ФАКУЛТАТИВНИ ПРЕДМЕТИ, ВАННАСТАВНЕ И СЛОБОДНЕ АКТИВНОСТИ

8.1. Факултативни наставни предмети

У Основној музичкој школи „Др Драгутин Гостушки“ није организована настава за факултативне наставне предмете.

8.2. Обавезне ваннаставне активности

Обавезне ваннаставне активности су додатни рад, интерни часови и јавни часови.

Ученици свих разреда основне музичке школе испуњавају прописани минимум обавезних ваннаставних активности. За реализацију обавезних ваннаставних активности одговорни су наставници главног предмета, као и председници стручних већа.

8.3. Факултативне ваннаставне активности

У факултативне ваннаставне активности спадају такмичења, кампови и остале активности. Ученици свих разреда основне музичке школе у великој мери испуњавају минимум факултативних ваннаставних активности.

Остварености факултативних ваннаставних активности зависи од социо-економске ситуације породице ученика. За реализацију факултативних ваннаставних активности одговорне су класне старешине - наставници главног предмета, као и шефови стручних већа.

9. ПРОГРАМИ ВАННАСТАВАННАСТАВНИХ АКТИВНОСТИ У ШКОЛИ

Ваннаставна активност, која се испољава кроз утврђене форме које већ функционишу у саставу школе, има велики значај у формирању ученика у зреле, друштвено активне особе.

Циљ ангажовања ученика у активностима школе које се реализују у њихово слободно време је вишеструк. Ученици савладавају нове вештине, суочавају се са новим проблемима, пред њих се стављају изазови са којима се у регуларној настави можда никада не би сусрели. Ученици су посвећенији школи, више слободног времена проводе усавршавајући се у појединим областима, а као посебан циљ ових активности је и одвајање ученика од лоших утицаја окружења, интернета и разноразних порока.

Ученицима се на почетку школске године понуди листа ваннаставних и слободних активности, те се они опредељују на основу својих афинитета.

Као конкретне ваннаставне активности школа планира следеће:

Секција: Музика у слици и речи

Секција:Хор ученика првог циклуса , тзв. Хорић или оркестар

У школи се организује ликовно литерарна секција и хор млађих разреда , којима се проширује и допуњује образовање ученика, и тиме се задовољавају њихова интересовања и спајају две уметности-ликовна,литерарна и музичка, а тиме и афирмише вишестука талентованост ученика. На основу праћења потреба ученика, као и личних афинитета, наставник на почетку године предлаже рад секције. Програм рада секција израђује задужени наставник или ангажовани стручњак – сарадник, са ученицима који су се определили за секцију и саставни је део Годишњег плана рада школе.

У ваннаставним и слободним активностима ученици својим радом постижу додатно образовање, развијају интелектуалну и истраживачку радозналост и испуњавају део слободног времена. За све ученике слободне активности су организоване као интересне активности у оквиру група. На почетку школске године ученици се сами опредељују за одређену активност према својим интересовањима и способностима. Планови и програми активноси су код наставника. У школској 2023/24 ученици су на основу анкета изабрали секцију музика у слици и речи и хор млађих разреда .

Током године могу започети рад нове секције, уколико се за то покаже интересовање ученика. Рад секције одобрава Наставничко веће и као анекс Годишњем плану усваја Школски одбор.

9.1. ПРОГРАМ РАДА СЕКЦИЈЕ – М У З И К А У С Л И Ц И И Р Е Ч И

Вођа секције: Ирена Пејчић и Саша Алексић
Предвиђен број часова: 10
Предвиђен број ученика: од 3 до 50

Циљеви секције:
-развијање интересовања за музичко образовање
-упознавање ученика са занимљивостима из живота композитора
-Подстицање ученика да музику повежу са другим сферама живота
-Подстицање ученика да музику изразе кроз текст или слику
-подстицање креативности ученика кроз самостално осмишљавање нових начина изражавања о музици и школи
-развијање интереса за сарадњу и групни рад
-развијање комуникацијских способности, сигурности, самопоуздања -развијање социјалних вештина

Задаци секције:
-да се ученици упознају са занимљивим и њима приступачним начинима и з р а ж а в а њ а о м у з и ц и
-унапређивање музичке писмености ученика
-поспешивање креативности ученика
-охрабривање ученика да искажу све своје таленте

Активности	**Носиоци активности**
Формирање секције, пријављивање ученика; Представљање секције ученицима, као и разговор са ученицима о областима из предмета солфеђо и теорија музике које им представљају највећи проблем	наставници
Упознавање ученика са различитим техникама изражавања талента	Сви чланови
Упознавање ученика са различитим друштвеним играма које могу да се користе за учење и утврђивање градива из предмета солфеђо и теорија музике и инструмента; Примена друштвених игара; Рад на основним елементима мелодике и ритма (ритмичке фигуре, лествице)	Сви чланови
Упознавање ученика са различитим друштвеним играма које могу да се користе за учење и утврђивање градива из предмета солфеђо и теорија музике и главног предмета-инструмента; Упознавање ученика са различитим мобилним апликацијама које се могу користити за утврђивање градива из солфеђа и теорије музике; Примена друштвених игара и мобилних апликација; Рад на елеметнима из мелодике и ритма и теорије музике (интервали, квинтакорди и обртаји квинтакорда, лествице)	Сви чланови

Осмишљавање и израђивање нових друштвених игара које ће ученици сами креирати и које ће се користити у савладавању градива солфеђа и теорије музике	Сви чланови
Организовање изложбе радова ученика	Сви чланови

9.2. ПРОГРАМ РАДА СЕКЦИЈЕ – Х О Р У Ч Е Н И К А П Р В О Г Ц И К Л У С А - Х О Р И Ћ

Вођа секције: Ирена Пејчић
Предвиђен број часова: 10
Предвиђен број ученика: од 3 до 25

Циљеви секције:
-развијање интересовања за музичко образовање
-упознавање ученика са техникама хорског певања
-Подстицање ученика да музику повежу са искуством и интересовањима
-Подстицање ученика да примене знања из солфеђа
-подстицање креативности ученика
-развијање интереса за сарадњу и групни рад
-развијање комуникацијских способности, сигурности, самопоуздања код јавног наступа - развијање социјалних вештина

Задаци секције:
-унапређивање музичке писмености ученика
-Оспособљавање ученика за хорско певање
-охрабривање ученика да искажу све своје таленте и јавно наступају

Активности	**Носиоци активности**
Формирање секције, пријављивање ученика; Представљање секције ученицима, као и разговор са ученицима о областима из предмета солфеђо и хор које ће применити у секцији	наставник
Упознавање ученика са различитим техникама певања	наставник
Рад на основним елементима мелодике и ритма (ритмичке фигуре, лествице)	Наставник и сви чланови

Јавни наступи	сви чланови

10. ПОСЕБНИ ПРОГРАМИ

10.Програм културне и јавне делатности школе

-организовање школских и ваншколских ученичких јавних наступа и концерата;

- организовање концерата професора;
- организовање концерата гостујућих музичких уметника;
- активности везане за организовање ученичког учешћа на домаћим и међународним музичким такмичењима (за појединце и камерне ансамбле), смотрама, фестивалима и сличним манифестацијама;
- организовање разних врста прослава, меморијала, размена, гостовања и сличних манифестација;
- организовање концертних размена и гостовања и сличних манифестација на нивоу појединих одсека и на нивоу школе;
- организовање мајсторских курсева истакнутих музичких педагога и извођача;
- организовање предавања, семинара, трибина, саветовања и сличних скупова, везаних за музичку педагошко-извођачку проблематику;
- обезбеђивање редовне медијске промоције школе путем електронских и писаних медија и путем сајта школе;
- успостављање разних облика сарадње са домаћим и иностраним институцијама културе.

Временска динамика	Програмске активности	Носиоци активности	Начини остваривања	Исходи	Начин праћења	Мерљивост исхода
Октобар	Концерт поводом Дана школе	Наставници, ученици	Наступ на концерту поводом Дана школе, ученици и наставници припремају заједнички програм	Ученици показују стечена знања, овладавају јавним наступом, уче се успешном управљању стресом пре јавног наступа	Јавни наступ, извештај у медијима и на званичним страницама школе,видео запис	Реализован концерт, ангажовање ученика
Током године	Наступ на јавним манифестацијама и концертима	Ученици и наставници	Наступ на свечаностима и јавним догађајима у организацији Галерије „Чедомир Крстић“, Народне библиотеке и другим јавним установама	Развијају се културне компетенције, јача се осећај припадности и доприносу друштвеној заједници	Извештај у медијима, на званичној страници школе	Реализовани јавни наступи, ангажовање ученика и наставника
Током године	Учешће у хуманитарним акцијама	Ученици и наставници	Реализовање наступа, у хуманитарним акцијама, по потреби.	Подстицање предузетничког духа код ученика, развијање емпатије и заједништва	Извештај у медијима, на званичној страни школе	Одзив ученика да учествују у хуманитарним акцијама
Новембар	Радионица поводом Међународног дана толеранције	Стручни сарадници, наставници, ученици	Предметни наставници, у сарадњи са стручним сарадницима, реализују радионицу поводом Међународног дана толеранције.	Подизање свести код ученика о важности толеранције, подстицање сарадничког духа и мотивисање ученика да учествују у тимском раду	Извештај са радионице, фотографије на сајту, Инстаграм и Фејсбук страници школе	Листић за евалуацију на крају школске године
Децембар	Новогодишњи концерти ученика	Наставници и ученици	Наступ на Новогодишњем концерту у Пироту, Димитровграду и Бабушници	Ученици на јавним наступима показују стечена знања и вештине	Извештај у медијима, фотографије и снимци на званичном сајту школе, Инстаграм и Фејсбук страници школе	Реализовани јавни наступи, учешће ученика и наставника
Током године	Сарадња са другим музичким школама,студијске посете,међународна сарадња	Директор, стручни сарадници и наставници	Успостављање сарадње са школама из других градова и држава, размена ученика, студијске посете, организовање заједничких концерата	Упознавање ученика са културом и традицијом других градова и држава, размена искуства стечених у музичкој школи, подстицање сарадничког духа и развој међупредметних компетенција	Извештаји о реализованој посети, снимци и фотографије на званичном сајту школе, Фејсбук и Инстаграм страници	Ангажовање наставника и ученика да учествују у размената

Током године	Учешће на такмичењима	Наставници, ученици	Учешће на различитим нивоима такмичења	Јачање мотивације ученика за постизањем успеха, јачање осећаја припадности школи учешћем на такмичењима и представљањем школе	Дипломе и медаље са такмичења, извештај на званичном сајту школе, Фејсбук страници школе и Инстаграм страници школе	Ангажовање ученика да учествују на такмичењима, менторски рад наставника
Јануар	Наступ на додели награда Свети Сава	Наставници, ученици	Наступ ученика и наставника на свечаној додели диплома Свети Сава; награђивање најуспешних наставника и стручних актива за посебан допринос образовању	Развој културолошких компетенција ученика, јачање осећаја доприноса друштвеној заједници, подстицање предузетничког духа	Извештај у медијима, дипломе Свети Сава, снимци и фотографије на званичном сајту, Фејсбук и Инстаграм страници	Ангажовање ученика и наставника да учествују на јавном догађају
Фебруар	Дан розе мајица	Стручни сарадници, наставници	Реализовање радионице поводом Дана розе мајица, међународног дана борбе против вршњачког насиља	Подизање свести о нивоима, врстама, узроцима последицама насиља	Фотографије на Инстаграм и Фејсбук страници, ученички радови	Учешће ученика, наставника и стручних сарадника у реализацији радионице
Мај	Обележавање Недеље сећања и заједништва	Стручни сарадници, наставници и ученици	Реализовање активности у току целе Недеље сећања и заједништва, у сарадњи наставника, стручних сарадника и ученика	Одавање почасти страдалим младим људима у злочинима у ОШ „Владислав Рибникар“ и Орашју и Малој Дубони, подизање свести о важности превенције насиља и подстицање сарадничког духа међу ученицима, заједништва и толеранције	Ученички радови, фотографије и снимци на званичној Фејсбук и Инстраграм страници, извештаји са реализованих радионица	Учешће ученика, наставника и стручних сарадника.
Током године	Промоција школе у медијима	Директор, стручни сарадници и наставници	Гостовање директора, ученика и наставника у медијима, представљање резултата рада школе у медијима, позив на упис у први разред школе, промотивне активности за упис нових ученика	Представљање резултата ученика и наставника током целе школске године, најаве и медијска пропраћеност концерата и других јавних наступа ученика и наставника	Извештај у медијима	Одзив ученика и наставника
Јун	Годишњи концерт	Наставници и	Реализовање Годишњих	Представљање стечених	Извештај у	Број ученика и

	ученика и наставника	ученици	концерата у Пироту, Димитровграду и Бабушници	знања у току целе школске године	медијима, фотографије и снимци на Фејсбук и Инстаграм страници школе, на званичном сајту школе	наставника који учествују на концерту

10.3. Програм професионалне орјентације

Циљ програма професионалне оријетнације: подстицање развоја личности ученика до промишљене, ваљане и реалне одлуке о даљем избору смера, школе и занимања.

Концепт програма који ће се реализовати у нашој школи:

- Самоспознаја- препознавање сопственних потенцијала

• Информисање о занимањима и каријери- наставници инструменталне наставе

• Упознавање са путевима естетског и уметничког образовања – кроз радионице са нототекаром

• Реални сусрети са стручњацима из различитих области музике где ће ученици у непосредном контакту сазнати све што их интересује о важним питањима и даљем профилисању

• Доношење одлуке о избору школе и занимања – самостално, промишљено и одговорно доношење одлуке

Програм професионалне оријентације биће реализован на следећи начин:

• Рад са ученицима – одељењске старешине континуирано и стручни сарадник у индивидуалном раду са ученицима и кроз радионице и предавања

• рад са родитељима – одељењске старешине и стручни сарадник на родитељским састанцима и индивидуалним разговорима, Савету родитеља, Школском одбору

• Организовање посета страних стручних лица из различитих области уметности

• Активности школског тима за професионалну оријентацију на одређивању садржаја, музичке школе

10.3.1. Улога родитеља у професионалној оријентацији

Родитељи и старатељи су у фази одлучивања о избору даљег школовања и занимања неизоставни саговорници за своју децу. Како они познају добре стране и таленте својих кћери и синова, они имају јединствену могућност да им пруже подршку на њиховом путу ка одлуци.

У програму, родитељи се подржавају и оснажују кроз родитељске састанке за препознавање интересовања и способности сопственог детета, како би му помогли да на промишљени начин одаберу чиме ће се даље у у животу бавити. С обзиром да је музичка школа већ профилисана, нагласак ће бити на сарадњи са родитељима у информисању о оним одсецима и музичким правцима који одређеним ученицима, према мишљењу одељењских старешина, највише одговарају.

Родитељи представљају значајан извор информација о свету рада, јер своје знање и искуство могу да пренесу кроз сусрете са експертима-стручњацима за поједина занимања, и као важан ресурс за испробавање праксе. Укључивање родитеља као подршке у самоспознаји и самосталном одлучивању детета о будућем школовању, даје задовољство родитељу за испуњавањем нове улоге у школском животу, као и у родитељству.

Неке од радионица на тему професионалне оријентације спроводиће педагог школе.

Временска динамика	Програмске активности	Носиоци активности	Начини остваривања	Исходи	Начин праћења	Мерљивост исхода
Септембар	Праћење адаптације ученика	Стручни сарадници	Праћење адаптације ученика првог разреда, посета часова код ученика, разговор са предметниим наставницима и класним старешинама, обављање саветодавног рада по потреби	Процењена је адаптација ученика првог разреда, пружање подршке ученицима уколико је неопходна; саветодавни рад са ученицима по потреби	Вођење службених белешки, записници са састанка тима за професионалну оријентацију	Учесталост сарадње наставника и стручних сарадника и посете часова; учесталост реализације саветодавног рада
Током године	Радионице на тему препознавања сопствених компетенција	Стручни сарадници, наставници	Подстицање самопроцене ученика и идентификовање сопствених компетенција путем радионичарских активности	Ученици су мотивисани да препознају сопствене компетенције и потенцијале	Извештај и фотографије са радионица	Ученички радови, евалуациони листићи на крају радионице, дискусија са ученицима
Децембар	Анализа адаптације ученика првог разреда и ученика који су прешли у други циклус у току првог полугодишта	Стручни сарадници, наставници	Праћење адаптације ученика првог разреда и оних који су прешли у старије разреде, посета часова, саветодавни рад са наставницима и ученицима	Процењена је адаптација ученика који су прешли из млађих у старије разреде, саветодавни рад са ученицима са циљем пружање подршке за лакшу адаптацију по потреби; укључивање родитеља по потреби	Вођење службених белешки	Учесталост сарадње наставника и стручних сарадника, посете часова; учесталост реализације саветодавног рада
Током године	Предавање стручних лица из области уметности	Директор, стручни сарадници и наставници	Организовање гостовања и предавања стручних лица, која ће ученицима представити систематичнији приступ одређеној области уметности	Ученици су упознати са могућностима за даље напредовање; са аспектима уметности које нису предвиђене планом и програмом образовања и васпитања у музичкој школи	Извештај о реализованим активностима, фотографије са реализованог предавања	Успостављање сарадње са стручним лицима из других установа
Април/мај	Радионица на тему професионалне оријентације	Стручни сарадници и наставници	Реализовање радионице на којима ће се представити могућности за даље музичко образовање, представљање средњих школа	Стручни сарадници и предметни наставници су упознали ученике са могућностима даљег образовања, као и са могућностима самопроцене компетенција, које ће им помоћи приликом избора даљих могућности образовања	Извештај о реализованим радионицама	Број ученика који су се одазвали радионици; евалуациони листићи након реализоване радионице

Април/мај	Представљање образовних профила, на којима ученици могу да наставе своје музичко образовање	Директор, стручни сарадници и наставници	Успостављање сарадње са средњим музичким школама, посета и реализовање представљања образовних профила на којима ученици могу да наставе своје образовање; подела промотивних материјала и дискусија о могућностима образовања	Ученици су упознати са могућностима даљег образовања, имају могућности да поставе питања о могућностима за даље образовање и погодностима које пружа средња школа	Промотивни материјали, фотографије и извештај са реализоване радионције	Успостављена сарадња са средњим школама, број ученика који су се одазвали радионици
Јун	Процена адаптације ученика првог разреда и ученика који су прешли у 4..разред за целу школску годину	Стручни сарадници, предметни наставници	Континуирано праћење ученика, анализа успеха и владања ученика, обављање саветодавног рада са наставницима ради размене искуства о адаптацији ученика	Утврђени су успех и дисциплина ученика, идентификовани су евентуални проблеми приликом адаптације ученика и предлог мера за отклањање евентуалних проблема у адаптацији	Извештај са седнице Наставничког већа	Учесталост сарадње наставника и стручних сарадника, посете часова; учесталост реализације саветодавног рада

10.4. Програм заштите ученика од дискриминације, насиља, злостављања и занемаривања

Школа, као институција чија је основна делатност васпитање и образовање, има велику улогу у спречавању јављања непожељних и подстицању пожељних образаца понашања деце/ученика. У остваривању те њене улоге, значајну основу чине и програмска документа којима се дефинише правац превентицног и интервентног деловања школе. Полазећи од тога, у раду се анализирају законска документа у области образовања и васпитања, подзаконска акта којима се ближе уређују питања превенције дискриминације и насиља, као и програмска документа која се израђују на нивоу школе.

Наша Школа располаже знатним капацитетима који јој омогућавају да развије један свеобухватан систем подршке који уважава потребе све деце/ученика, односно има могућности да систематски, плански и стручно реализује различите активности у циљу подстицаја просоцијалних облика поначања, а спречаваразвијање различитих форми неприлагођених и неприхватљивих понашања, која су у супротности са насиљем, злостављањем и занемаривањем.

У складу са међународним документом Конвенција о правима детета и документима које је усвојила Влада Републике Србије (Национални план акције за децу и Општи протокол за заштиту деце од злостављања и занемаривања). Министарство просвете Републике Србије је објавило Посебан протокол за заштиту деце и ученика од дискриминације, насиља, злостављања и занемаривања у образовно-васпитној установи.

У Посебном протоколу су представљене превентивне активности и дефинисане процедуре у заштити деце од насиља у којима је прецизирана улога свих актера који су укључени у живот и рад образовно-васпитних установа.

Појам и врсте насиља

Насиље је појам, који обухвата различите врсте и облике насилног понашања, злостављања, занемаривања, злоупотребе и искоришћавања. Насиље може бити у оквиру вршњачких односа, као и односа одрасли-деца, који укључују одговорност, поверење и моћ.

Насиље се дефинише као сваки облик једанпут учињеног или поновљеног вербалног или невербалног понашања које има за последицу стварно или потенцијално угрожавање здравља, развоја и достојанства ученика.

Полазећи од става да се свако насиље над децом/ученицима може спречити,

важно је да установа креира климу у којој се:

• учи, развија и негује култура понашања и уважавања личности;

• не толерише насиље;

• не ћути у вези са насиљем;

• развија одговорност свих;

• сви који имају сазнање о насиљу обавезују на поступање.

Насиље може имати различите форме:

Физичко насиље се односи на понашање које доводи до стварног или потенцијалног телесног повређивања ученика. Примери физичког насиља су: ударање, шутирање, гурање, шамарање, чупање, дављење, бацање, гађање, напад оружјем, тровање, паљење, посипање врућом водом, ускраћивање хране, сна и слично.

Емоционално/психолошко насиље односи се на оно понашање које доводи до тренутног или трајног угрожавања психичког и емоционалног здравља и достојанства ученика. Односи се и на ситуације у којима се пропушта обезбеђивање прикладне и подржавајуће средине за здрав емоционални и социјални развој у складу са потенцијалима ученика.

Емоционално насиље и злостављање обухвата поступке којима се врши омаловажавање, етикетирање, игнорисање, вређање, уцењивање, називање погрдним именима, оговарање, подсмевање, исмејавање, неприхватање, изнуђивање, манипулисање, претња, застрашивање, ограничавање кретања ученика, као и други облици непријатељског понашања.

Искључивање из групе и дискриминација представљају социјално насиље. Односи се на следеће облике понашања: одвајање ученика од других на основу различитости, довођење у позицију неравноправности и неједнакости, изолацију, недружење, игнорисање и неприхватање по било ком основу.

Сексуално насиље и злоупотреба ученика подразумева њихово укључивање у сексуалну активност коју она не схватају у потпуности, за коју нису развојно дорасла (не прихватају је, нису у стању да се са њом сагласе) и која има за циљ да пружи уживање или задовољење потреба друге особе.

Дигитално насиље до појаве насиља коришћењем информационих технологија (електронско насиље): поруке послате електронском поштом, СМС-ом, ММС-ом, путем веб-сајта, четовањем, укључивањем у форуме и слично.

Злоупотреба деце/ученика представља све што појединци и институције чине или не чине, а што директно утиче или индиректно шкоди деци/ученицима или им смањује могућност за безбедан и здрав развој и доводи их у немоћан, неравноправан и зависан положај у односу на појединце и установу.

Занемаривање и немарно поступање представљајуу случајеве пропуштања установе или појединца да обезбеде услове за правилан развој детета/ученика у свим областима, што, у противном, може нарушити његово здравље, физички, ментални, духовни, морални и друштвени развој.

Занемаривање представља и пропуст родитеља, усвојиоца или старатеља, да обезбеди услове за развој по питању: здравља, образовања, емоционалног развоја, исхране, смештаја и безбедних живогних услова у оквиру разумно расположивих средстава

породице или пружаоца неге, што изазива, или може, са великом вероватноћом, нарушити здравље детета или физички, ментални, духовни, морални и његов социјални развој. Ово обухвата и пропусте у обављању правилног надзора и заштите детета од повређивања у оноликој мери у којој је то изводљиво.

Експлоатација деце/ученика односи се на њихов рад у корист других особа и/или установе. Она обухвата и киднаповање и продају деце у сврху радне или сексуалне

експлоатације. Ове активности имају за последицу нарушавање физичког или менталног здравља, образовања, као и моралног, социјалног и емоционалног развоја детета/ученика.

Основни принципи и циљеви програма заштите ученика од насиља

Принципи на којима се заснива Програм и поступање на основу њега, односе се на:

- право на живот, опстанак и развој;
- најбољи интерес детета, уз обезбеђивање поверљивости података;
- спречавање дискриминације;
- активно учешће ученика, које се обезбеђује правовременим информисањем и давањем могућности да искажу своје мишљење;

Програм заштите ученика од насиља има као општи циљ унапређивање квалитета живота ученика у школи применом мера превенције, ради стварања безбедне средине, и мера интервенције у ситуацијама када се јавља насиље, злостављање и занемаривање ученика.

У оквиру превентивних активности можемо нагласити да је пракса наше школе да се током школске године организује дежурство наставника и помоћно-техничког особља ради осигурања безбедности ученика у школи и дворишту, постављен је видео надзор који бележи кретања како запослених у школи, тако и ученика у издвојеном одељењу у Винчи. Редовно се води Књига дежурства у коју се бележе све активности . Остварује се сарадња са МУП-ом (око регулације саобраћаја око школе, по потреби и приликом школских манифестација).

Школска нототека располаже разноврсном литературом, како у стручном тако и у општеобразовном смислу.

Такође, учествујемо у хуманитарним акцијама са циљем да се код ученика развије емпатија и солидарност. Педагог школе реализује радионице са ученицима на тему насиља, толеранције, дискриминације.

Здраво и подстицајно окружење је саставни део професионалне и личне одговорности свих запослених у школи, те можемо резимирати да се превентивним активностима:

• подиже ниво свести и осетљивости детета и ученика, родитеља и свих запослених за препознавање насиља, злостављања и занемаривања;

• негује атмосфера сарадње и толеранције, уважавања и конструктивне комуникације у којој се не толерише насиље, злостављање и занемаривање;

• истичу и унапређују знања, вештине и ставови потребни за конструктивно реаговање на насиље;

• обезбеђује заштита детета и ученика, родитеља и свих запослених од насиља, злостављања и занемаривања.

Временска динамика	Програмске активности	Носиоци активности	Начини остваривања	Исходи	Начин праћења	Мерљивост исхода
Септембар	Расподела задужења члановима Тима за заштиту ученика од насиља, злостављања, занемаривања и дискриминације	Директор, стручни сарадници, наставници	На седници Наставничког већа именовани су нови чланови и координатор Тима, направљен је план рада Тима	Наставници су упознати са својим задужењима у оквиру Тима	Извештај са седнице Наставничког већа	Информисаност наставника о задужењима и плану рада Тима
Октобар	Подстицање деце на дружење,пријатељство, Сарадњу и развој емпатије	Наставници,стручни сарадници	Разговори и радионице на тему другарства,заједништва	Ученици су упознати са вредностима пријатељства и значајем дружења	Фотографије и извештај са радионица, на званичном сајту, Фејсбук и Инстаграм страници,израђени панои са порукама	Број учесника радионице, примери заједништва
Новембар	Обележавање Међународног дана толеранције	Стручни сарадници, наставници	Реализовање радионице поводом Међународног дана толеранције, групни рад ученика, сарадња ученика, наставника и стручних сарадника	Ученици су упознати са значајем исказивања толеранције, као облика ненасилне комуникације; учествују у дискусији и износе своје ставове	Фотографије и извештај са радионице	Број ученика који су се одазвали радионици, евалуациони листићи за попуњавање на крају радионице
Током године	Анализа безбедности ученика	Директор, стручни сарадници, наставници	Анализа безбедности ученика на састанцима Тима за заштиту ученика од насиља, злостављања, занемаривања и дискриминације; континуирано праћење понашања ученика на часовима и пријављивање евентуалних проблема	Утврђени су безбедност и понашање ученика у школи; израда плана превентивног поступања или поступања у случајевима насиља	Записник са састанка Тима	Сарадња директора, наставника и стручних сарадника
Током године	Стручно усавршавање наставника на тему узрока, последица и превенције насиља	Директор, стручни сарадници, наставници	Континуирано стручно усавршавање у установи или ван установе, похађање обука и праћење стручних скупова на	Наставници су усавршили своја знања о поступању у случајевима насиља, као и о начинима превенције насиља	Сертификати	Одзив наставника да учествују у различитим облицима стручног усавршавања

			тему превенције насиља			
Фебруар	Дан розе мајица	Стручни сарадници, предметни наставници	Радионица поводом обележавање Дана розе мајица-дана борбе против вршњачког насиља. Вођење дискусије уз реализовање креативних активности	Ученици су упознати са појмовима, узроцима, последицама и начинима превенције вршњачког насиља; учествују у дискусији и размењују искуства	Фотографије са реализованих активности, ученички радови	Број ученика на радионици, ученички радови, евалуациони листићи
Мај	Недеља сећања и заједништва	Стручни сарадници, предметни наставници	Реализација активности током читаве недеље, са циљем подизања свести о значају сарадништва, толеранције и емпатије, као одговорима на насиље	Ученици и запослени су одали почаст страдалима 3.и 4.маја 2023.године, подигли свест о значају неговања заједништва, толеранције и емпатије	Ученички радови, фотографије са радионица	Број ученика на радионици, ученички радови
Јун	Анализа безбедности ученика на крају школске године	Директор, стручни сарадници, предметни наставници	Одржавање састанка Тима за заштиту ученика, анализа безбедности током претходне школске године и прављење плана у случају да треба предузети нове мере безбедности	Стручни сарадници и предметни наставници су током целе године континуирано пратили понашање ученика	Извештај са састанка Тима за заштиту ученика од насиља, злостављања, занемаривања и дискриминације	Извештаји са састанка тима о безбедности

Превентивне активности планиране програмом заштите од дискриминације, н пасиља, злостављања и занемаривања остварују се кроз више области :

Област	**Активност и начин реализације**	**Временска динамика**	**Носиоци активности**
Услови рада школе	- поштовање Кућног реда школе; - дежурство наставника и помоћног особља у школи; - физичко обезбеђење објекта; - обавеза пријављивања лица који нису радници школе дежурним наставницима или помоћном особљу; - развијање и неговање богатства различитости и културе понашања у оквиру васпитно-образовних активности; - обележавање светског дана борбе против трговине људима;	Током школске године	Сви запослени, Тим, НВ
	- упознавање са Програмом заштите деце/ученика од дискриминације, насиља, злостављања и занемаривања;		

Рад са наставницима	- упознавање са функционисањем Система социјалне заштите деце / ученика; -организовање предавања користећи се Водичем за примену ревидираних идикатора за прелиминарну идентификацију ученика који су потенцијалне жртве трговине људима; - упознавање са постојањем и начином коришћења *Листе индикатора за прелиминарнуидентификацију ученика који су потенцијалне жртве трговине људи ма* - упознавање наставника са њиховом улогом када јен реч о трговини људима кроз организована предавања	Током године	Сви запослени
	- примена правила понашања; - развијање комуникацијских вештина (семинари, обуке, стручна литература); - рад на развијању кооперативне климе на групној настави- радионице, излети, дружења; - сензибилизација наставника за препознавање дискриминације, насиља,злостављања, занемаривања и		

Интервенцију у одговору на насиље, злостављање и занемаривање чине мере и активности којима се оно зауставља, осигурава безбедност учесника (оних који трпе, чине или сведоче), смањује ризик од понављања, ублажавају последице за све учеснике и прате ефекти предузетих мера.

У установи се интервенише на насиље, злостављање и занемаривање, када се оно дешава или се догодило између: деце или ученика (вршњачко насиље); запосленог и детета, односно ученика; родитеља и детета, односно ученика; родитеља и запосленог, као и када насиље, злостављање и занемаривање чини треће лице у односу на дете, запосленог или родитеља.

Установа је дужна да интервенише увек када постоји сумња или сазнање да дете и ученик трпи насиље, злостављање и занемаривање, без обзира на то где се оно догодило, где се догађа или где се припрема.

Разврставање насиља, злостављања и занемаривања по нивоима

Разврставање насиља, злостављања и занемаривања на нивое има за циљ обезбеђивање уједначеног поступања (интервенисања) установа у ситуацијама насиља и злостављања када су актери деца, односно ученици (дете - дете, ученик - ученик, дете и ученик - запослени). Исти облици насиља, злостављања и занемаривања могу да се појаве на више нивоа, али се разликују у интензитету, степену ризика, учесталости, последицама и учесницима.

Први ниво:

Облици физичког насиља и злостављања су, нарочито: ударање чврга, гурање, штипање, гребање, гађање, чупање, уједање, саплитање, шутирање, прљање, уништавање ствари. Облици психичког насиља и злостављања су, нарочито: омаловажавање, оговарање, вређање, ругање, називање погрдним именима, псовање, етикетирање, имитирање, "прозивање".

Облици социјалног насиља и злостављања су, нарочито: добацивање, подсмевање, искључивање из групе или заједничких активности, фаворизовање на основу различитости, ширење гласина.

Облици сексуалног насиља и злостављања су, нарочито, неумесно, са сексуалном поруком: добацивање, псовање, ласцивни коментари, ширење прича, етикетирање, сексуално недвосмислена гестикулација.

Облици насиља и злостављања злоупотребом информационих технологија и других комуникационих програма су, нарочито: узнемиравајуће позивање, слање узнемиравајућих порука СМС-ом, ММС-ом.

Други ниво:

Облици физичког насиља и злостављања су, нарочито: шамарање, ударање, гажење, цепање одела, "шутке", затварање, пљување, отимање и уништавање имовине, измицање столице, чупање за уши и косу.

Облици психичког насиља и злостављања су, нарочито: уцењивање, претње, неправедно кажњавање, забрана комуницирања, искључивање, манипулисање.

Облици социјалног насиља и злостављања су, нарочито: сплеткарење, ускраћивање пажње од стране групе (игнорисање), неукључивање, неприхватање, манипулисање, искоришћавање.

Облици сексуалног насиља и злостављања су, нарочито: сексуално додиривање, показивање порнографског материјала, показивање интимних делова тела, свлачење. Облици насиља и злостављања злоупотребом информационих технологија су, нарочито: оглашавање, снимање и слање видео записа, злоупотреба блогова, форума и четовања, снимање камером појединаца против њихове воље, снимање камером насилних сцена, дистрибуирање снимака и слика.

Трећи ниво:

Облици физичког насиља и злостављања су, нарочито: туча, дављење, бацање, проузроковање опекотина и других повреда, ускраћивање хране и сна, излагање ниским температурама, напад оружјем.

Облици психичког насиља и злостављања су, нарочито: застрашивање, уцењивање уз озбиљну претњу, изнуђивање новца или ствари, ограничавање кретања, навођење на коришћење наркотичких средстава и психоактивних супстанци, укључивање у деструктивне групе и организације.

Облици социјалног насиља и злостављања су, нарочито: претње, изолација, малтретирање групе према појединцу или групи, организовање затворених група (кланова) које има за последицу повређивање других.

Облици сексуалног насиља и злостављања су, нарочито: завођење од стране одраслих, подвођење, злоупотреба положаја, навођење, изнуђивање и принуда на сексуални чин, силовање, инцест.

Облици насиља и злостављања злоупотребом информационих технологија су, нарочито:

снимање насилних сцена, дистрибуирање снимака и слика, дечија порнографија.

Ради уједначеног и примереног поступања, установа у превенцији и интервенцији на насиље, злостављање и занемаривање, општим актом утврђује као лакше повреде обавеза ученика:

- понављање насилног понашања са првог нивоа када васпитни рад није делотворан;
- насилно понашање са другог нивоа када појачани васпитни рад није делотворан.

Насилно понашање са трећег нивоа може да буде третирано као тежа повреда обавеза и као повреда забране утврђене Законом, у зависности од околности (последице, интензитет, учесталост, учесници, време, место, начин и др.), што процењују тим за заштиту и директор.

Интервенција према нивоима насиља, злостављања и занемаривања Ниво насиља и злостављања условљава и предузимање одређених интервентних мера и активности.

На првом нивоу, по правилу, активности предузима самостално одељењски старешина, наставник, односно васпитач, у сарадњи са родитељем, у смислу појачаног васпитног рада са васпитном групом, одељењском заједницом, групом ученика и индивидуално.

Изузетно, ако се насилно понашање понавља, ако васпитни рад није био делотворан, ако су последице теже, ако је у питању насиље и злостављање од стране групе према појединцу или ако исто дете и ученик трпи поновљено насиље и злостављање за ситуације првог нивоа, установа интервенише активностима предвиђеним за други, односно трећи ниво.

На другом нивоу, по правилу, активности предузима одељењски старешина, односно васпитач, у сарадњи са педагогом, психологом, тимом за заштиту и директором, уз обавезно учешће родитеља, у смислу појачаног васпитног рада. Уколико појачани васпитни рад није делотворан, директор покреће васпитно-дисциплински поступак и изриче меру, у складу са Законом.

На трећем нивоу, активности предузима директор са тимом за заштиту, уз обавезно ангажовање родитеља и надлежних органа, организација и служби (центар за социјални рад, здравствена служба, полиција и друге организације и службе). Уколико присуство родитеља није у најбољем интересу ученика, тј. може да му штети, угрози његову безбедност или омета поступак у установи, директор обавештава центар за социјални рад, односно полицију.

На овом нивоу обавезни су васпитни рад који је у интензитету примерен потребама ученика, као и покретање васпитно-дисциплинског поступка и изрицање мере, у складу са Законом. Ако је за рад са учеником ангажована и друга организација или служба, установа остварује сарадњу са њом и међусобно усклађују активности.

Информације о насиљу, злостављању и занемаривању од ученика прикупља, по правилу, психолог, педагог, односно друго задужено лице у установи - одељењски старешина, васпитач групе или члан тима за заштиту.

Изјаву о насиљу, злостављању и занемаривању ученик даје директору у присуству психолога или педагога и родитеља, осим ако је родитељ спречен да присуствује.

Изузетно, ако постоји сумња или сазнање на насиље, злостављање и занемаривање детета и ученика у породици, директор обавештава центар за социјални рад и полицију, који обавештавају родитеља, у складу са законом.

Уколико се ради о догађају који захтева предузимање неодложних интервентних мера и активности, директор обавештава родитеља и у процес заштите укључује центар за социјални рад.

Ако постоји сумња да насилни догађај може да има елементе кривичног дела или прекршаја, директор обавештава родитеља и полицију.

Увек када је запослени починилац насиља, злостављања и занемаривања према детету и ученику у установи, директор предузима мере према запосленом, у складу са законом, а према детету и ученику мере за заштиту и подршку (план заштите) на основу Правилника о протоколу.

Када је родитељ починилац насиља и злостављања према запосленом, установа је дужна да одмах обавести полицију.

Када је ученик починилац насиља према запосленом, директор је дужан да обавести родитеља, а у зависности од случаја и полицију, односно центар за социјални рад; да покрене васпитно-дисциплински поступак и да изрекне васпитно-дисциплинску меру, у складу са Законом.

Уколико постоји сумња да је починилац насиља, злостављања и занемаривања треће одрасло лице (укључујући пунолетног ученика) према детету и ученику, директор је обавезан да истовремено обавести родитеља детета које је изложено насиљу, злостављању и занемаривању, надлежни центар за социјални рад и полицију.

Када се насиље и злостављање дешава у установи између одраслих лица (запослени - запослени; запослени - родитељ; запослени, родитељ - треће лице), директор предузима мере, у складу са законом.

У поступку заштите детета и ученика од насиља, злостављања и занемаривања установа је дужна да: поступак води ефикасно и економично; обезбеди заштиту и поверљивост података до којих дође пре и у току поступка; да ученика не излаже поновном и непотребном давању изјава.

Редослед поступања у интервенцији

1) Проверавање сумње или откривање насиља, злостављања и занемаривања обавља се прикупљањем информација - директно или индиректно.

Прикупљање информација има за циљ утврђивање релевантних чињеница на основу којих се потврђује или одбацује сумња на насиље, злостављање и занемаривање. Током прикупљања информација поштују се принципи утврђени Конвенцијом и правила која се примењују у поступцима у којима учествује малолетно лице - дете и ученик.

Установа проверава сваку информацију о могућем насиљу, злостављању и занемаривању. Врши се преглед видео записа уколико установа има електронски надзор над простором. Када родитељ пријави директору непримерено понашање запосленог према његовом детету, директор поступа у складу са Законом.

У случају неосноване сумње појачава се васпитни рад и прати понашање учесника. Када се потврди сумња, директор и тим за заштиту предузимају мере и активности за извршено насиље, злостављање и занемаривање.

2) Заустављање насиља и злостављања и смиривање учесника је обавеза свих запослених у установи, анарочито најближег присутног запосленог и дежурног наставника, односно васпитача да одлучно прекине све активности, раздвоји и смири учеснике у акту насиља. У случају да запослени процени да је сукоб високо ризичан и да не може сам да га заустави, одмах ће тражити помоћ.

3) Обавештавање родитеља и предузимање хитних акција по потреби (пружање прве помоћи, обезбеђивање лекарске помоћи, обавештавање полиције и центра за социјални рад) обавља се одмах након заустављања насиља и злостављања. Уколико родитељ није

доступан или његово обавештавање није у најбољем интересу детета и ученика, установа одмах обавештава центар за социјални рад.

4) Консултације у установи се врше ради: разјашњавања околности, анализирања чињеница на што објективнији начин, процене нивоа насиља и злостављања, нивоа ризика и предузимања одговарајућих мера и активности, избегавања конфузије и спречавања некоординисане акције. У консултације у установи укључују се: одељењски старешина, дежурни наставник, психолог, педагог, тим за заштиту, директор, ученички парламент. Уколико у току консултација у установи директор и тим за заштиту, услед сложених околности не могу са сигурношћу да процене ниво насиља, злостављања и занемаривања, као и да одреде мере и активности, у консултације укључују надлежне органе и друге организације и службе: Министарство просвете - школску управу, центар за социјални рад, полицију, здравствену службу и др.

5) Мере и активности предузимају се за све нивое насиља и злостављања. Оперативни план заштите (у даљем тексту: план заштите) сачињава се за конкретну ситуацију другог и трећег нивоа за сву децу и ученике - учеснике насиља и злостављања (оне који трпе, који чине и који су сведоци насиља и злостављања).

План заштите зависи од: врсте и тежине насилног чина, последица насиља по појединца и колектив, броја учесника и сл.

План заштите садржи: активности усмерене на промену понашања - појачан васпитни рад, рад са родитељем, рад са одељењском заједницом, укључивање ученичког парламента и савета родитеља, а по потреби и органа управљања; носиоце тих активности временску динамику; начине којима ће се обезбедити поновно укључивање свих учесника насиља, злостављања и занемаривања у заједницу. Мере и активности треба да буду предузете уз учешће детета и ученика и да буду у складу са његовим развојним могућностима. Када тим за заштиту процени да постоји потреба да се, осим појачаног васпитног рада или васпитног рада који у интензитету одговара потребама ученика, прилагоди и образовни рад, предложиће тиму за пружање додатне подршке ученицима припрему индивидуалног образовног плана.

План заштите сачињава тим за заштиту заједно са одељењским старешином, односно васпитачем, психологом, педагогом (уколико нису чланови тима за заштиту), директором и родитељем, а по потреби и са другим надлежним организацијама и службама. У припрему плана заштите, када год је могуће, установа ће укључити представнике одељењске заједнице, односно групе, ученичког парламента, као и ученике - учеснике у насиљу и злостављању.

План заштите укључује и информације о мерама и активностима које установа предузима самостално, у сарадњи са другим надлежним организацијама и службама и када друге надлежне организације и службе спроводе активности самостално. Када су у мере и активности укључене друге организације и службе, одређују се задаци, одговорна лица, динамика и начини међусобног извештавања.

За трећи ниво насиља и злостављања директор установе подноси пријаву надлежним органима, организацијама и службама и обавештава Министарство просвете, односно надлежну школску управу, у року од 24 сата. Пре пријаве обавља се разговор са родитељима, осим ако тим за заштиту, полиција или центар за социјални рад процене да тиме може да буде угрожен најбољи интерес детета и ученика.

Уколико је комуникација са медијима неопходна, одговоран је директор, осим ако је

директор учесник насиља, злостављања или занемаривања. У том случају комуникацију са медијима остварује председник органа управљања.

6) Ефекте предузетих мера и активности прати установа (одељењски старешина, васпитач, тим за заштиту, психолог и педагог) ради провере успешности, даљег планирања заштите и других активности установе. Установа прати понашање детета и ученика које је трпело и које је извршило насиље и злостављање, али и децали и деце и ученика који су индиректно били укључени (сведоци).

Прати се и укљученост родитеља и других надлежних органа, организација и служби. Ефекте предузетих мера прате и надлежне службе Министарства просвете.

Документација, анализа и извештавање

У спровођењу превентивних и интервентних мера и активности установа:

1) прати остваривање програма заштите установе;

2) евидентира случајеве насиља, злостављања и занемаривања другог и трећег нивоа;

3) прати остваривање конкретних планова заштите другог и трећег нивоа;

4) анализира стање и извештава.

Одељењски старешина, односно васпитач бележи насиље на првом нивоу; прати и процењује делотворност предузетих мера и активности; подноси извештај тиму за заштиту, у складу са динамиком предвиђеном програмом заштите.

О случајевима који захтевају укључивање тима за заштиту (други и трећи ниво) документацију (службене белешке и сви други облици евидентирања података о лицу, догађају, предузетим радњама и др.) води, чува и анализира за потребе установе педагог, а изузетно, други члан тима за заштиту кога је одредио директор. Тим подноси извештај директору два пута годишње. Директор извештава орган управљања, савет родитеља и ученички парламент.

Поступање установе у случају сумње на постојање дискриминаторног понашања и вређења угледа, части и достојанства личности

Редослед поступања у интервенцији:

1) Проверавање добијене информације

2) Заустављање ДП и смиривање учесника

3) Обавештавање и позивање родитеља

4) Прикупљање релевантних информација и консултације

5) Предузимање мера и активности

6) Праћење ефеката предузетих мера и активности прати установа

Поступање установе у случају утврђеног дискриминаторног понашања и вређања угледа, части и достојанства личности

Редослед поступања у интервенцији:

1) Заустављање дискриминаторног понашања – обавеза сваког лица које сазна за ДП, прекидање, позивање помоћи

2) Смиривање ситуације - обезбеђивање сигурности и подршке за учесника у образовању

3) Обавештавање и позивање родитеља – у најкраћем року обавештавање одељењског старешине/васпитача и позивање родитеља

4) Подношење пријаве директору установе – покретање дисциплинског поступка, тим за заштиту предузима мере и активности према дискриминисаном лицу

5) Консултације тима за заштиту - ради припреме плана заштите

6) Обавештавање МПНТР – надлежне ШУ- рок 24h

7) Праћење ефеката - континуирано

Директор одлучује о дозволи приступа документацији и подацима у поступку заштите детета и ученика, осим ако је на основу закона, а на захтев суда, односно другог надлежног органа обавезан да их достави. Коришћење документације у јавне сврхе мора бити у складу са законом.

На основу анализа стања, праћења дискриминације, насиља, злостављања и занемаривања, вредновања квалитета и ефикасности предузетих мера и активности у области превенције и интервенције, установа дефинише даљу политику заштите деце и ученика од дискриминације, насиља, злостављања и занемаривања.

Значај система образовања и васпитања у борби против трговине људима

У Републици Србији реализује се Стратегија превенције и сузбијања трговине људима, посебно женама и децом и заштите жртава за период од 2017. до 2022. године („Сл. гласник РС“, бр.77/2017) којом се обезбеђује свеобухватан и континуиран одговор друштва на трговину људима у складу са динамиком нових изазова, ризика и претњи, тако што ће се фокусирати на унапређивање система превенције, помоћи и заштите жртава и сузбијања

трговине људима, посебно женама и децом. Улога образовног система је у овом процесу веома значајна и процењује се као једна од кључних у превенцији трговине људима, пре свега трговине децом, односно ученицима.

Установе образовања и васпитања су у обавези да осигурају заштиту од свих облика, насиља, злостављања и занемаривања, без обзира да ли се насиље догађа у школи или установа има сазнања о томе да су ученици изложени некој врсти насиља и/или да се над њима врше кривична дела. Запослени у систему образовања и васпитања имају задатак да подрже ученике у развоју специфичних способности и животних вештина које су им неопходно за укључивање за живот у демократском друштву.

Појам трговине људима је уведен и дефинисан у Правилнику о протоколу поступања у установи у одговору на насиље, злостављање и занемаривање1 (у даљем тексту Правилник) изменама и допунама Правилника 2019. године. Правилником су ближе прописане процедуре поступања установа образовања и васпитања у случајевима свих облика насиља, злостављања и занемаривања, међу којима је и трговина људима. Поред тога, прописане су

и дужности установа да систематски и континуирано планирају активности превенције свих облика насиља и дискриминације.

Улога установа образовања и васпитања у борби против трговине људима огледа се у:

✓ реализацији превентивних активности ради јачања компетенција запослених у установама за препознавање феномена трговине људима, ризика и начина заштите;

✓ благовременом препознавању ризика од потенцијалног укључивања ученика/ца у ланац трговине људима;

✓ благовременој интервенцији ако је ученик/ца већ изложен неком облику трговине људима;

✓ обезбеђивању подршке ученику/ци у процесу реинтеграције, након што је био изложен неком од облика трговине људима.

Поступање у ситуацијама сумње или сазнања да је ученик укључен у било који облик трговине људима

Уколико постоји сумња или сазнање да је ученик укључен у било који облик трговине људима, школа је дужна да реагује у складу Правилником о протоколу поступања у установи у одговору на насиље, злостављање и занемаривање. Приликом процењивања ситуације важно је применити ревидирану Листу индикатора за прелиминарну идентификацију ученика који су потенцијалне жртве трговине људима, која може послужити као помоћно средство приликом поступања и предузимања даљих активности. Приликом примене листе индикатора, потребно је означити индикаторе за које се процени да се односе на ученика/цу и предузети даље мере и активности у складу са поменутим Правилником. У складу са Правилником, директор установе је у обавези да, уколико постоји сумња или сазнање да је ученик укључен у било који облик трговине људима, о томе обавести службу надлежну за идентификацију и подршку жртава трговине људима, односно Центар за заштиту жртава трговине људима, надлежни центар за социјални рад и

полицију.

О ситуацији и предузетим активностима установа образовања и васпитања обавештава Министарство просвете, науку и технолошког развоја, односно надлежну школску управу. Смернице за примену листе индикатора и за даље поступање:

✓ Уколико су идентификовани одређени фактори ризика и/или мањи број слабих индикатора у односу на целокупну листу, потребно је праћење и предузимање мера и активности у оквиру установе у складу са законском регулативом.

✓ Уколико се идентификује најмање три индикатора, без обзира на област и степен интензитета (слаб, умерен и/или јак индикатор), у односу на целокупну листу индикатора, потребне су консултације са Центром за заштиту жртава трговине људима ради предузимања даљих мера и активности.

✓ Уколико се идентификује најмање три индикатора у односу на целокупну листу индикатора (без обзира на област) од којих је један јак индикатор (3 – јак индикатор), потребно је да установа обавести Центар за заштиту жртава трговине људима8, надлежни центар за социјални рад и полицију.

*** Приликом пријаве сумње или сазнања о укљученост ученика у ланац трговине људима наведеним надлежним државним органима и институцијама потребно је доставити све неопходне податке (којима располажете или сте их прикупили у конкретном случају), како

би благовремено предузели мере из своје надлежности у складу са Законником о кривичном поступку („Службени гласник РС” бр. 72/2011, 101/2011, 121/2012, 32/2013, 45/2013,

55/2014, 35/2019,27/2021 - одлука УС и 62/2021 - одлука УС), Законом о социјалној заштити

(„Службени гласник РС“, бр. 24/2011), Породичним законом („Службени гласник РС“ бр.

18/2005, 72/2011 - др. закон и 6/2015), Законом о заштити података о личности („Службени гласник РС“, бр. 87/2018) и другим позитивноправним прописима релевантим за превенцију и заштиту деце од трговине људима.

Уколико запослени у установама образовања и васпитања имају сазнање или сумњу да је ученик укључен у ланац трговине људима, поступају са унапред датим смерницама, ситуација се пре свега пријављује Центру за заштиту жртава трговине људима (који врши формалну идентификацију да ли је тај ученик жртва трговине људима или није), надлежном центру за социјални рад и полицији. Уколико се утврди да је реч о трговини људима, Центар за заштиту жртава трговине људима одмах обавештава надлежног јавног тужиоца у Вишем јавном тужилаштву, који руководи предистражном фазом поступка и предузима радње из своје надлежности.

У случајевима када су живот или здравље детета/ученика непосредно угрожени или постоји могућност да услед непредузимања хитних мера заштите, могу бити непосредно озбиљно угрожени, било који представник система или грађанин ОДМАХ обавештава полицију која интервенише у циљу пружања безбедносне заштите ученику (и укључује здравствене службе ради указивања хитне

медицинске помоћи ученику, надлежни центар за социјални рад, ради пружања породично правне и социјалне заштите и Центар за заштиту жртава трговине људима који ће обавити разговор са учеником чим се процени од стране лекара да је у могућности). Даљи рад се наставља по наредбама или захтевима надлежног тужиоца који руководи процесом.

Важно је имати у виду и то да се у случајевима када ученик није непосредно животно угрожен, сумња или сазнање на трговину људима пријављује пре свега Центру за заштиту жртава трговине људима, надлежном центру за социјални рад и полицији, писменим или усменим путем. Уколико се пријава прво поднесе полицији, она ће пријаву примити и одмах доставити надлежном јавном тужиоцу на поступање

Пружање подршке ученицима/деци жртвама трговине људима

Приликом пружања подршке ученицима који су жртве трговине људима неопходно је поштовати и реаговати у складу са принципима заштите деце жртава трговине људима.

Основни принципи заштите деце жртава трговине људима9 полазе од уважавања основних права детета, а у складу са међународном Конвенцијом о правима детета.

Основни принципи заштите деце жртава трговине људима су:

- ✓ Поштовање поверљивости података и приватности
- ✓ Поступање у најбољем интересу детета
- ✓ Обезбеђивање сигурности детета
- ✓ Поштовање личности и достојанства детета
- ✓ Не наношење штете
- ✓ Учешће детета
- ✓ Праведност и антидискриминација

У свакој фази обезбеђивања подршке важна је интерсекторска сарадња, а координацију подршке детету врши надлежни центар за социјални рад. Након процене потреба детета центри у сарадњи са Центром за заштиту жртава трговине људима доносе индивидуални план заштите, који подразумева укључивање свих релевантних субјеката, међу којима су и установе образовања и васпитања.

Планирање, обезбеђивање и праћење мера подршке детету врше стручни радници Центра за заштиту жртава трговине људима, а установе образовања и васпитања треба да сарађују са њима као и са надлежним центром за социјални рад.

Подршка школе се превасходно односи на реинтеграцију детета у школску средину, наставак школовања и подршку учењу, укључивање у свет вршњака као и праћење детета и иницирање додатне стручне и других видова подршке, када је то потребно.

Важно је да установе образовања и васпитања:

✓ обезбеде психосоцијалну помоћ и подршку стручних сарадника - психолога и педагога;

✓ осигурају безбедност детета у школском окружењу;

✓ обезбеде емоционалну подршку-показивање емпатије, неосуђивање, прихватање, показивање разумевања, давање могућности да разговара о свом искуству колико и када оно жели да о томе говори;

✓ информишу дете о свим питањима која су значајна за њега као и за врсту подршке која може да му се обезбеди;

✓ обезбеде потребну образовну подршку;

✓ обезбеде подршку вршњака и укључивање у вршњачку групу; превенирају секундарну трауматизацију;

✓ обезбеде заштиту података и приватности детета (о самом догађају и детаљима догађаја не треба разговарати/препричавати га са запосленима и ученицима у школи);

✓ мапирају факторе рањивости и отпорности. Приликом пружања подршке, школе треба да:

✓ Дају родитељима/другим законским заступницима детета, прилику да кажу како се осећају и шта мисле о ситуацији;

✓ Информишу родитеља/другог законског заступника детета о томе како је њихово дете, а на основу разговора са њима, да размењују информације о напретку и развоју детета;

✓ Одговарају на питања родитеља/другог законског заступника, како да се они поставе, о томе шта би требало да раде;

✓ Укључују родитеље, односно другог законског заступника, у израду операционих планова у циљу пружања адекватне образовне и психолошке подршке детету.

У раду са децом, као и са члановима породице, школа може да обезбеди саветодавну подршку и да у зависности од контекста и ситуације учествује у пружању прве психолошке

помоћи тзв. интервенције у кризи. Важно је да запослени у школи препознају и уколико је детету и породици потребан други вид подршке која захтева интензивнији психолошки и психотерапијски третман упуте надлежним институцијама.

10.5. Програми превенције других облика ризичног понашања – малолетничка деликвенција

Основна полазишта програма превенције малолетничке деликвенције

Малолетничка деликвенција се може дефинисати као испољавање друштвено неприхватљивих облика понашања, односно свих атипичних понашања младих у оквиру друштвене заједнице. Јављање малолетничке деликвенције указује на чињеницу да друштво није реаговало на сигнале које је слала млада особа породици, школи, вршњацима.

Четири категорије малолетничке деликвенције су: радње деструктивно уперене против интегритета других личности, радње деструктивно уперене против власништва и материјалних добара других, радње повлачења и радње самоуништења.

Најчешћи облици ризичног социјалног понашања младих који су предуслов јављања малолетничке деликвенције:

- физичка агресивност
- вербална агресивност
- лагање
- крађа
- конзумирање никотина, алкохола и дрога
- немарност
- плашљивост, повученост
- инат

Социо-културни узроци деликвентног понашања младих. Социјални фактори чине битну компоненту међу узроцима малолетничке деликвенције. Међу социјалним факторима који утичу на деликвентно понашање истичу се тешке економске прилике, миграције, промене у породици, школа и средства масовне комуникације. Сиромаштво је један од узрока деликвентног понашања, те су посебне последице сиромаштва и необразованост, незапосленост и недовољни приходи, што се негативно одражава на статус породице. С обзиром на то да је савремена породица самостална и сама себи довољна, има све мање чланова, што указује да се много већа пажња посвећује васпитању, али и међусобним односима, разумевању. С друге стране, све је већи број разведених бракова, а један од главних узрока томе јесте неслагање партнера и економска независност. Због природе родитељских односа и зависности деце од родитељске бриге, могу се јавити различите тешкоће које се првенствено одражавају на децу.

Један од значајних социо-културних узрока деликвентног понашања јесте и неорганизовано провођење слободног времена од стране ученика. Непостојање осмишљеног слободног времена доводи најчешће до досаде, па млади, могу упражњавати различите видове преступничких активности. Данас млади широм света одрастају у окружењу где су неизбежни елементи свакодневног живота попут телевизије, штампе, интернета. Путем медија они добијају читав низ едукативних, информативних и забавних садржаја, међутим, поред низа позитивних страна, средства масовних комуникација, кроз презентацију садржаја који величају насиље, криминалитет, лагодан живот без рада и слично, могу вршити, и врше, негативан утицај на младе.

Насиље се са појавом савремених комуникационих технологија, пре свега инстант дописивања, друштвених мрежа и чет група (данас на сервисима као што су вајбер или ватсап) проширило и на овај домен. Од учесника у васпитном процесу се очекује праћење и реаговање на насиље које се јавља у овим облицима комуникације. Као и друге радње на овим сервисима, и насилно понашање често није видљиво као кад се оно одвија у„реалном“ животу, иако оно исто тако може бити присутно у време школе као и у било које друго време.

Циљ превенције малолетничке деликвенције: спречавање јављања будућих деликвената путем добро дефинисаних превентивних мера. Циљ ових мера се састоји у спречавању, онемогућавању, предупређењу девијација у понашању младих.

Временска динамика	Програмске активности	Носиоци активности	Начини остваривања	Исходи	Начин праћења	Мерљивост исхода
Током године	Континуирано праћење понашања ученика	Стручни сарадници, предметни наставници	Наставници, на часовима, прате понашање ученика, консултују стручну службу уколико постоји проблем	Понашање ученика је пропраћено и интервенисано уколико постоји одређени проблем	Вођење службених белешки	Предузете мере, службене белешке о ученицима
Током године	Предавања, радионице и трибине	Стручни сарадници, предметни наставници	Стручни сарадници и предметни наставници организују предавања, радионице и трибине на тему превенције девијантног понашања младих, обележавање тематских дана и недеља, учествовање ученика у дискусији, индивидуални разговори са ученицима на тему деликвентног понашања младих	Ученици су упознати са облицима деликвентног понашања, узроцима и последицама	Фотографије са радионица, предавања и трибина; ученички радови	Број ученика који су учествовали у радионицама
Током године, по потреби	Сарадња са Центром за социјални рад и ПУ Пирот	Директор, стручни сарадници	Успостављање сарадње са Центром за социјални рад и ПУ Пирот, уколико дође до случајева испољавања деликвентног понашања у школи	Уколико дође до случајева испољавања деликвентног понашања, поступање у складу са законским регулативама	Службене белешке	Праћење понашања ученика након успостављања законских процедура
Током године, по потреби	Сарадња са другим школама	Директор, стручни сарадници, предметни наставници	Успостављање сарадње са основном школом коју похађа ученик, уколико дође до испољавања деликвентног понашања, ради размене корисних информација о ученику за даље поступање	Размењене информације о ученику који исказује деликвентно понашање	Службене белешке	Праћење понашања ученика након спровођења законских процедура
По потреби	Сарадња са родитељима	Директор, стручни сарадници и предметни наставници	Саветодавни рад са родитељима, уколико код ученика дође до испољавања деликвентног понашања; заједничко праћење понашања ученика и поступање у складу са протоколом	Родитељи упознати са испољавањем деликвентног понашања код ученика, поступљено у складу са протоколом	Службене белешке са саветодавног рада са родитељима	Праћење понашања ученика након спровођења законских процедура
Током године	Сарадња са здравственим	Директор, стручни	Успостављање сарадње са локалним здравственим	Ученици су упознати са облицима деликвентног	Фотографије са радионица,	Број ученика који су се одазвали радионици,

	установама	сарадници, предметни наставници	установама, реализовање радионица и трибина на тему деликвентног понашања, скитничарења, наркоманије, злоупотребе алкохола, штетности дуванског дима, опасности неодговорног понашања која проузрокују ширење полно преносивих болести	понашања, узроцима настајања, последицама и начинима превенције; учешће ученика у дискусији; подела промотивних флајера и материјала, интернет презентације	трибина и предавања, промотивни флајери	дискусија са ученицима
Током године	Сарадња са ПУ Пирот	Директор, стручни сарадници, предметни наставници	Успостављање сарадње са ПУ Пирот, реализовање предавања и трибина на тему узрока, последица и превенције деликвентног понашања	Ученици су упознати са основним појмовима везаних за деликвентно понашање, учествују у дискусији, постављају питања	Фотографије са предавања и трибина	Број ученика који су се одазвали радионици, дискусија са ученицима
Током године	Радионице, активности, панои, разговори на тему другарства, заједништва, емпатије и толеранције	Наставници и стручни сарадници	Реализација креативних радионица и вођење дискусије о значају сарадње, пријатељства, емпатије и толеранције; корелација групне наставе са свакодневним животним ситуацијама и искуством ученика о међусобној сарадњи.	Ученици су упознати са значајем интеракције и успостављањем сарадње; ученици учествују у заједничким активностима, препознају потребе једни других, уважавају једни друге и јача се осећај припадности школи	Фотографије са радионица, концерата и јавних наступа; заједнички панои са ученичким радовима	Број ученика који учествују у активностима, извештаји са активности и фотографије

10.6.1. Програм превенције употребе дрога

Тим за заштиту ученика од насиља, злостављања и занемаривања саставио је у окиру програма здравствене заштите ученика, план којим су дефинисане мере превенције употребе дрога. План је сачињен на основу Протокола о поступању у ситуацијама коришћења дрога у васпитно-образовним институцијама, који је сачинило Министарство просвете, науке и технолошког развоја у сарадњи са Канцеларијом за борбу против дрога. Основни циљ програма јесте унапређивање квалитета живота деце/ученика применом следећих мера:

- за стварање безбедне средине за живот и рад деце/ученика;
- Интервенције у ситуацијама када се појави сумња на употребу дрога или сазнање о употреби дрога;
- јасно изражен негативан став према употреби дрога;

Поступање у ситуацијама сумње на употребу дрога или сазнање о употреби дрога

Чланом 83. став 3. тачка 4 Закона о основама система образовања и васпитања прописано је да је „ поседовање, подстрекивање, помагање, давање другом ученику и употреба алкохола, дувана, наркотичког средства или психоактивне супстанце“ тежа повреда обавеза ученика и у складу са тим установа је у обавези да води васпито-дисциплински поступак. У оквиру плана појачаног васпитног рада и сарадње са родитељем , установа може да иницира укључивање здравствених институција и стручњака из здравственог ситема. У току поступка који се води у установи, запослени су у обавези да обезбеде поверљивост података и да превенирају стигматизацију и етикетирање ученика.

У случају сумње на употребу дрога међу ученицима, могуће је организовање родитељских састанака. На оваквом родитељском састанку родитељима се даје информација о томе да је у школи, примећена могућност присуства употребе дрога или ризичног обрасца понашања, које би могло резултирати таквом злоупотребом.

Овако сазван родитељски састанак има за циљ да „ позове“ родитеље на повећан опрез, будност, те да их алармира да у својим породицама сталожено и смирено интензивирају разговоре на ову тему. Да би се могли спровести даљи кораци у школи, потребно је да родитељи претходно буду упознати и обавештени о могућности сазивања оваквих састанака.

Активности на превенцији употребе дрога код ученика у образовно-васпитној установи треба:

- ✓ да су добро планиране и осмишљене;
- ✓ да укључују сарадњу различитих тела и органа школе (наставничко веће, педагошки колегијум, одељенска већа, стручна већа тим за заштиту ученика од насиља, злостављања и занемаривања, савет родитеља, као и други тимови и стручни активи);
- ✓ да повезују наставне и ваннаставне активности;
- ✓ да се ослањају на ресурсе локалне заједнице и укључују међусекторску сарадњу;
- ✓ да поштују међународне стандарде превенције употребе дрога;

Временска динамика	Програмске активности	Носиоци активности	Начини остваривања	Исходи	Начин праћења	Мерљивост исхода
Током године	Сарадња са ПУ Пирот и локалним здравственим установама	Директор, стручни сарадници, предметни наставници	Успостављање сарадње ради реализације предавања и трибина на тему злоупотребе психоактивних супстанци, узрока и последица, као и превенције злоупотребе; подела промотивних флајера и постера	Ученици су упознати са опасностима које са собом носи злоупотреба психоактивних супстанци; учествовање у дискусији	Фотографије са предавања, извештаји са реализованих радионица	Број ученика који су учествовали на предавањима
По потреби	Сарадња са родитељима	Директор, стручни сарадници, предметни наставници	Успостављање сарадње са родитељима у случајевима да је идентификована злоупотреба психоактивних супстанци код ученика; саветодавни рад; упућивање на установе којима се треба обратити у случајевима злоупотребе психоактивних супстанци код ученика	Родитељи су информисани уколико је идентификована злоупотреба психоактивних супстанци, упућени на адекватне установе којима се треба обратити	Службене белешке са састанка са родитељима	Праћење понашања ученика након интервентног деловања
Током године	Радионице на тему злоупотребе психоактивних супстанци	Стручни сарадници и предметни наставници	Реализовање радионица са ученицима на тему злоупотребе психоактивних супстанци; неговање и подстицање сарадничког духа међу ученицима, са циљем усвајања нових знања; израда заједничких радова; групни рад	Ученици су упознати са узроцима и последицама коришћења психоактивних супстанци, са мерама заштите од злоупотребе психоактивних супстанци; учествују у дискусији и износе своје критичко мишљење	Фотографије са радионица, извештај на званичном сајту школе, Фејсбук и Инстаграм страници школе	Број ученика који учествује на радионицама

План превенције употребе дрога

Област	Активност	Време реализације	Носиоци активности
Активности са ученицима	- Садржаји у вези са превенцијом употребе дрога обрађиваће се у ОШ	Током школске године	Психолог
	- Реализација осталих ваннаставних активности и секција у ОШ		
Циљ ових активности			
Развијање одговорности за сопствено здравље; Рад на превенцији употреба дрога; Квалитетно провођење времена; Повећање резилијентности ученика у односу на развијање различитих поремећаја понашања;			
Активности наставника	Планирање стручног усавршавања запослених;	Септембар	Психолог Наставници
	Информисање запослених у вези са обавезама и процедурама реаговања у ситуацијама сумње или сазнања о употреби дрога;		
Циљ ових активности			
Развијање компетенција за превентивни рад са ученицима и родитељима;			
Активности родитеља	Трибине и радионице на теме: Улога родитеља у формирању самопоуздања деце;	Током школске године	Психолог Наставници
	Утицај васпитних стилова у формирању личности родитеља;		
Циљ ових активности			

Развијање родитељских компетенција; Освешћивање улоге и значаја који родитељи имају у развоју личности детета;

10.7. Програм социјалне заштите

Социјална заштита је организована друштвена делатност од јавног интереса, чији је задатак пружање помоћи и оснаживање за самосталан и продуктиван живот у друштву појединца и породице, као и спровођење настојања и отклањање последица социјалне искључености. Дете има право да, у складу са узрастом и зрелошћу, учествује и да слободно изрази своје мишљење у свим поступцима у којима се одлучује о његовим правима. Малолетно лице може да буде корисник права или услуга, између осталог, ако му је угрожено здравље, безбедност и развој.

Програм социјалне заштите подразумева пружање помоћи и оснаживање ученика за самосталан и продуктиван живот и регулисање питања социјалне искључености. Овим програмом се жели заштитити право сваког ученика на квалитетан живот и рад у школи и оспособити га за самостално и несметано укључивање у васпитно-образовни процес.

Циљ:

- Створити једнаке могућности за живот ученика у школи и подстицати социјалну укљученост;
- Свим ученицима обезбедити доступност услуга и остваривање права;
- Пружање помоћи ученицима у превазилажењу социјалних и животних тешкоћа;
- Сарадња Центра за социјалн рад и школе у пружању социјалне заштите ученика;
- Пружање помоћи ученицима с поремећајима у понашању;
- Пружање помоћи васпитно запуштеним или угроженим ученицима, ученицима који долазе из дефицијентних породица или породица с проблематичним односима (ризичне породице) – надзор над родитељским старањством;
- Утврђивање социо-економског статуса родитеља; упућивање родитеља на начине остварења права;

- Упућивање родитеља на извршење родитељских обавеза.

Носиоци активности:

- Стручни сарадници – педагог
- Директор школе
- Центар за социјални рад
- Ученици с поремећајима у понашању
- Ученици који долазе из породица са несређеним односима, као и ризичним породицама
- Родитељи

Наставници, одељењски старешина и стручни сарадници школе откривају и идентификују социјални проблем, информишу путем дописа или лично Центар за социјални рад. Идентификација ученика с одређеним соијалним проблемима се у школи одвија свакодневно. Школа предузима следеће кораке:

Идентификација - Одељењски старешина и стручни сарадници остварују прво сарадњу са родитељима (службеним позивима у школу и информативним разговорима). Уколико нема разултата, по потреби током школске године, шаљу дописе Центру за социјални рад те тиме укључују Центар за социјалну рад у решавање одређеног проблема. Пружање помоћи социјално угроженим ученицима, праћење њихових промена у понашању и уклањању социјално угрожавајућих и ризичних чинилаца из социјалне околине ученика (зависно од проблема).

Програм социјалне заштите школа остварује путем секција и трибина. Овај програм, такође, подразумева укључивање родитеља у читав процес превазилажења социјалних животних тешкоћа ученика.

Програм социјалне заштите представља добру основу за рано откривање и предупређивање тешкоћа са којима се млади сусрећу. Такође, окосница је продубљивања сарадње са родитељима и релевантним установама из локалне заједнице, као и међусобног повезивања ова два чиниоца васпитно- образовног рада (породице и институција из локалне заједнице).

Временска динамика	Програмске активности	Носиоци активности	Начини остваривања	Исходи	Начин праћења	Мерљивост исхода
Током године	Пружање помоћи осетљивим групама ученика	Директор, стручни сарадници и предметни наставници	Индивидуални саветодавни рад са ученицима из осетљивих група, покретање хуманитарних акција за материјалну помоћ ученика, пружање психо-социјалне подршке ученицима из осетљивих група; креирање ИОП-а	Ученицима из осетљивих група је пружена помоћ; ученици из осетљивих група су се успешно адаптирали	Вођење службених белешки о индивидуалном раду	Праћење понашања и адаптације ученика
Током године	Пружање подршке родитељима ученика из осетљивих група	Директор, стручни сарадници и предметни наставници	Саветодавни рад са родитељима ученика из осетљивих група, пружање материјалне и психосоцијалне подршке родитељима ученика који припадају осетљим групама	Родитељима ученика из осетљивих група је пружена психосоцијална подршка, родитељи су отворени за сарадњу	Вођење службених белешки о индивидуалном саветодавном раду	Праћење понашања и адаптације ученика
Током године	Радионице Центра за социјални рад	Дирекор, стручни сарадници и предметни наставници	Реализовање радионица од стране представника Центра за социјални рад на тему пружање социјалне подршке ученицима из осетљивих група, заштите ученика од дискриминације итд.	Ученици и запослени су упознати са могућностима пружања подршке ученицима из осетљивих група	Фотографије са радионице	Број ученика који су се одазвали радионици
По потреби	Сарадња са Центром за социјални рад и другим установама социјалне заштите	Дирекор, стручни сарадници и предметни наставници	Успостављање сарадње са Центром за социјални рад или другом установом социјалне заштите, по потреби, уколико је потребно пружање помоћи ученику из осетљиве групе	Школа и установе социјалне заштите су разменили информације о ученицима који припадају осетљивим групама	Службене белешке	Размењене информације о ученицима
По потреби	Организовање хуманитарних акција	Директор, стручни сарадници и предметни наставници	Организовање хуманитарних концерата за помоћ ученицима из осетљивих група	Код ученика су развијени осећај заједништва, толеранције, емпатије, тимског рада и предузетништва,	Извештај са концерата на званичној Фејсбук страници, Инстаграм	Број ученика који учествују на концерту

					страници и у медијима	
По потреби	Успостављање сарадње са осталим основним школама	Директор, стручни сарадници предметни наставници	Успостављање сарадње са другим основним школама, које похађају ученици из осетљивих група, са циљем размене битних информација, које би биле од помоћи приликом пружања психо-социјалне подршке ученицима	Размењене су информације о ученицима из осетљивих група	Службене белешке, досијеи ученика	Праћење адаптације ученика

10.8. Програм васпитног рада са ученицима

Програм васпитног рада Школе обухвата елементе који се односе на васпитно осмишљавање садржаја, облика и метода рада у настави, као и планирање и програмирање ваннаставних активности, културне и јавне делатности Школе, рада одељењског старешине, сарадње са родитељима, активности ученика у мањим групама и рада стручних органа, а све у циљу подстицања развоја ученика као здраве личности. Одељењска већа - На основу сагледавања структуре ученика и уочених проблема и потреба, Одељењска већа конкретно планирају васпитне задатке и остварују координацију рада наставника инструмента и солфеђа. Ова већа прате реализацију програма у свом домену, али се баве и појединачним проблемима ученика, као и проналажењем начина за развијање њихових уочених способности и склоности.

• Одељењске старешине - Одељењске старешине, као главни субјекти васпитног рада, програмирају, планирају и организују рад својих класа. Они прате резултате рада ученика у настави и другим активностима, непосредно сарађују са другим наставницима, стручним сарадницима, родитељима и помажу и подстичу рад класе и сваког појединца у њему. Управо одељењске старешине имају најзначајнију улогу уоткривању евентуалних проблема код ученика (њиховог дисфункционалног понашања, емоционалних или других криза), али и интересовања ученика, па су они иницијатори за предузимање одређених конкретних мера.

• Основну активност Школе остварују наставници. Они су најближи ученицима и могу највише да допринесу остваривању васпитног рада у Школи (остварујући конкретне задатке, иницирајући решавање проблема, предлажући решења и пре свега, радећи са ученицима). Њихови појединачни програми рада ће, поред образовне, обухватити и васпитну димензију.

• Педагог школе, кроз различите активности, сагледава целину васпитно-оразовног процеса, као и све битне чиниоце који утичу на остваривање васпитних задатака. Његова улога је нарочито значајна у раду са млађим колегама и раду са ученицима и родитељима.

• Директор – обезбеђује, координира и организује деловање свих носилаца васпитног рада у школи, укључујући и ученике. Тај задатак директор остварује годишњим планирањем и програмирањем васпитног рада, праћењем реализације предвиђених задатака и активности и предузимањем правовремених и примерених мера у одређеним ситуацијама.

Остваривање програма васпитног рада се обезбеђује на следеће начине:

• Програм васпитног рада Школе постаје саставни део Годишњег плана рада школе, а његова конкретизација се врши уграђивањем планираних активности у планове рада свих субјеката у школи.

• Кроз наставу и програме наставних предмета, преко програмских садржаја врши васпитни утицај на ученике. У припремама за час један од битних делова су и васпитни циљеви и задаци. Правилним планирањем ових циљева и задатака, њиховом реализацијом и анализом остваренога, сваки наставник може битно допринети изграђивању ученика као здраве и моралне личности.

• Остваривање циљева и задатака васпитног рада кроз ваннаставне активности. Школа планира према захтевима потављеним законом, при чему се поштује принцип добровољности у смислу самосталног опредељивања ученик за оне облике делатности које највише одговарају њиховим способностима, склоностима и испољеним интересовањима.

• У циљу остваривања овог облика рада остварује се сарадња Школе са родитељима ученика, локалном заједницом и другим институцијама.

Временска динамика	Програмске активности	Носиоци активности	Начини остваривања	Исходи	Начин праћења	Мерљивост исхода
Током године	Реализовање активности ради идентификовања способности и интересовања ученика у ваннаставним активностима	Класне старешине, стручни сарадници	Редовна настава, додатна настава, културна и јавна делатност	Ученици су одабрали ваннаставне активности и мотивисани су за учешће у њима.	Извештај и фотографије са радионица	Ангажовање ученика у акцијама у школи и друштвеној заједници
Током године	Изграђивање стваралачког односа према раду, материјалним и духовним добрима	Класне старешине, стручни сарадници	редовна настава, додатна настава, културна и јавна делатност	Ученици исказују интересовање за тимски рад и допринос заједници	Извештај и фотографије са радионица	Ангажовање ученика у акцијама у школи и друштвеној заједници
Током године	Укључивање ученика у културни живот заједнице	Класне старешине, стручни сарадници	редовна настава, културна и јавна делатност,	Ученици учествују у културним дешавањима у граду и округу	Извештај и фотографије са јавних наступа	Ангажовање ученика у акцијама у школи и друштвеној заједници
Током године	Оспособљавање за примену стечених знања и вештина	Класне старешине, стручни сарадници	редовна настава	Успешно се примењују стечена знања у пракси, на смотрама, интерним часовима и јавним наступима	Извештај са смотри, јавних наступа	Ангажовање ученика у акцијама у школи и друштвеној заједници
Током године	Иформисање о начинима правилног коришћења слободног времена	Класне старешине, стручни сарадници	културна и јавна делатност	Ученици су упознати са могућностима адекватног коришћења слободног времена путем радионица, које реализују класне старешине и стручни сарадници	Извештај и фотографије са радионица	Ангажовање ученика у акцијама у школи и друштвеној заједници
Током године	Развијање хуманости, истинољубљивости, патриотизма и других етичких својстава	Класне старешине, стручни сарадници	Редовни часови, радионице	Учешће у различитим акцијама у оквиру школе и друштвене заједнице	Извештај и фотографије са радионица	Ангажовање ученика у акцијама у школи и друштвеној заједници

Током године	Васпитање за хумане и културне односе међу људима, без обзира на пол, расу, веру, националност, уверење	Класне старешине, стручни сарадници	Редовни часови, радионице	Уважавање различитости	Извештај и фотографије са радионица	Ангажовање ученика у акцијама у школи и друштвеној заједници

10.9. Програм корективног рада са ученицима

Временска динамика	Програмске активности	Носиоци активности	Начини остваривања	Исходи	Начин праћења	Мерљивост исхода
Током године	Организовање допунске наставе	Предметни наставници	Сваке недеље, за ученике којима је потребна помоћ се организују допунски часови.	Ученик је савладао садржај који је предвиђен за све	Ученички досије и белешке о напредовању, оцењивање	Напредак ученика
Током године	Пружање подршке од стране стручне службе	Стручни сарадници	Успостављање сарадње са класним старешинама и ученицима, ради отклањања потешкоћа у учењу	Успостављена сарадња, ученик напредује	Ученички досије и службене белешке о сарадњи	Напредак ученика

Из образовно–васпитне праксе евидентно је да поједини ученици имају тешкоће при савладавању наставног градива. Неки ученици имају сметње у психичком физичком развоју и испољавају карактеристике које су последица тих сметњи. Узроци неуспеха и манифестоване сметње такве су природе да им није потребан третман у оквиру специјализоване установе. Тој групи деце је неопходан педагошки третман, тј. корективни педагошки рад. Задаци корективног рада су:

- максимално стимулисање потенцијалних снага ради ублажавања многих последица слабијег интелектуалног развоја;
- ублажавање и отклањање евентуалних телесних и психичких сметњи које могу неповољно утицати на развој ученика;
- обезбеђивање услова за дружење свих ученика и заједнички живот и рад са ученицима који имају тешкоће у развоју.

Стручни сарадник – педагог има обавезу да, на молбу наставника, позове родитеље и ученика коме је потребна посебна помоћ. Правовремено пружање помоћи овим ученицима утиче на побољшање успеха у настави, на промену односа ученика према себи, другим ученицима, наставницима и према школи и друшву у целини. У музичкој школи се корективно–педагошки рад углавном реализује кроз

допунске часове ученицима који имају проблема у савладавању одређених делова програма музичког образовања. Одељењски старешина сарађује са стручним сарадником – педагогом, као и са тимом за додатну подршку ученицима, у зависности од степена идентификованог проблема у раду.

10.10. Програм инклузивног образовања

Инклузија је процес или приступ у коме сегмент нечега или појединца у друштву посматрамо као део целине. Инклузивно образовање и васпитање стога подразумева активности појединца и друштва као процеса учења и поучавања у коме долази до релативно трајних и прогресивних промена појединца у условима подршке и социјалне укључености. Овај процес се не треба схватити искључиво као школски, иако се он у периоду одрастања фокусира на школске утицаје. Тај процес у себе укључује поред интенционалног васпитања и образовања, и далеко значајно спонтано учење и самоваспитање односно самообразовање. У складу са тим, инклузију не треба искључиво посматрати као процес укључивања деце са посебним потребама у редовне школе, јер је она шира и свеобухватнија. Такав вид посматрања представља најчешћи појмовни контекст схватања инклузије, али и најужи.

Да би инклузивно образовање остварило своју основну функцију, културни контекст у коме се оно покреће и одвија, треба да пружи услове који ће да га подрже. У затвореним културама које су неповерљиве према деци и људима са сметњама у развоју, које карактерише присуство предрасуда и стереотипа, где је снажна компетиција међу члановима заједнице итд., теже је говорити са смислом о инклузији и њеним добробитима за појединце. Потребно је радити на рекултурацији система заједнице у којој живимо, демистификацији уврежених мишљења и уверења. Култура у којој је значајно помагати другим људима, у коме се људи концентришу на потребе других, у коме су људи отворени, информисани, поверљиви, где се пружа подршка индивидуалним компетенцијама, плодно је тле за развој одговорности свих чланова заједнице за стварање услова у којима ће се појединци са сметњама у развоју лакше укључити у друштво у коме живе.

Општи циљ: Спровођење свих активности везаних за примену принципа инклузивног образовања утврђених законским и подзаконским актима.

Специфични циљеви:

- Информисање свих запослених о принципима инклузивног образовања
- Праћење потребе за едукацијом запослених у овој области
- Праћење и прикупљање информација о ученицима код којих се појави потреба за неким од облика пружања додатне подршке
- Координација и праћење рада тима за пружање додатне подршке ученицима
- Подизање осетљивости наставника, стручних сарадника и запослених за препознавање и прилагођавање рада у случајевима који потпадају под стандарде инклузивног образовања
- Сарадња са свим актерима који се баве инклузивним образовањем у локалној заједници и шире
- Укључивање школе у пројекте који су посвећени подизању квалитета инклузивног образовања

ИОП се израђује према образовно-васпитним потребама детета и ученика и може да буде заснован на:

1) прилагођавању начина рада, као и услова у којима се изводи образовно-васпитни рад (ИОП1)
2) прилагођавању и измени садржаја образовно-васпитног рада, исхода и стандарда постигнућа (ИОП2)
3) обогаћивању и проширивању садржаја образовно-васпитног рада за дете и ученика са изузетним способностима (ИОП3)

Доношењу ИОП-а 2, претходи доношење, примена и вредновање ИОП-а 1, као и прибављање мишљења интерресорне комисије за процену потреба за додатном образовном, здравственом и социјалном подршком детету и ученику.

Тим за инклузивно образовање радио је на предлогу обрасца за идентификовање ученика са изузетним способностима.

Индивидуални образовни планови ученика који се образују по ИОП-у, саставни су део Школског програма. Они се налазе у документацији Тима за инклузивно образовање, стручног сарадника-педагога и педагошкој документацији наставника индивидуалне и групне наставе.

Временска динамика	Програмске активности	Носиоци активности	Начини остваривања	Исходи	Начин праћења	Мерљивост исхода
Септембар	Формирање Тима за инклузивно образовање и подела задужења	Класне старешине, стручни сарадници	Одржан састанак Тима за инклузивно образовање, на коме су расподељена задужења члановима Тима и направљен је план рада	Чланови Тима су упознати са својим задужењима	Записници са састанка	Информисаност чланова Тима
Током године	Праћење и идентификација ученика којима је потребна додатна подршка	Класне старешине, стручни сарадници	Континуирано праћење постигнућа ученика и идентификација уколико постоји потреба за посебном подршком	Идентификовани ученици са којима је потребно радити по Индивидуално-образовном плану	Записници са састанака	Идентификовани ученици са ИОП-ом
По потреби	Израда Индивидуално-образовног плана	Класне старешине, стручни сарадници	Уколико су идентификовани ученици са којима је неопходно радити по Инидивидуално-образовном плану, израда обрасца ИОП-а, спровођење прописаних мера и евалуација напретка ученика	Са ученицима је примењен Индивидуално-образовни план, остварени су образовно-васпитни циљеви	Записници са састанака, службене белешке	Напредак ученика
По потреби	Израда плана рада убрзаног напредовања	Класне старешине, стручни сарадници	Идентификација ученика са којима је потребно радити по програму убрзаног напредовања, израда плана убрзаног напредовања и праћење напредовања ученика	Примењен програм убрзаног напредовања	Записници са састанака, службене белешке	Напредак ученика

10.11. Програм заштите животне средине

Систем заштите животне средине је систем којим се обезбеђује остваривање права човека на живот и развој у здравој животној средини и уравнотежен однос привредног развоја и животне средине у Републици Србији.

Школа предузима све мере заштите животне средине, у складу са законом.

Такође, као установа у области образовања, у оквиру своје делатности подстиче, усмерава и обезбеђује јачање свести о значају заштите животне средине.

Циљеви програма:

1. развијање еколошке и опште научне писмености ученика,
2. развијање способности, вештина и ставова корисних у свакодневном животу и раду,

3. развијање мотивације за учење уз примену концепта одрживог развоја, етичности и права будућих генерација на очувану животну средину.

Задаци програма:

- развијање позитивног односа према природи, као и природом и радом створеним вредностима
- изграђивање свести о природном односу човека према природи,,
- формирање и развијање културног понашања и опхођења, као и способности за заштиту естетских вредности
- стицање одговарајућих знања и формирање правилног односа према уређивању школе, школског дворишта, култивисању расада и неговању паркова,
- оплемењивање уже и шире средине, односно уређење школског дворишта и одржавањем спомен-обележја,
- развијање свести о важности здравља и практиковања здравих стилова живота,
- редовно дружење са вршњацима, међусобно помагање и одређено одрицање ради пружања могућности да се и други остваре и подрже заштиту животне средине,
- развијање потребе за учешћем у акцијама солидарности,
- развијање толерантног, хуманог понашања без обзира на религијске, полне и друге разлике међу људима,
- формирање здравих радних навика и одговорног односа према раду,
- прихватање чињенице да су очување природе и заштита животне средине, поштовање и чување националне и светске културне баштине, одговорно коришћење природних ресурса и заштита животиња њихови приоритетни задаци.

Акције у оквиру програма животне средине:

✓ Постављање еко кутија у школи у циљу подршке коришћењу рециклираног папира.

✓ Гашење рачунара и монитора преко прекидача за напајање чиме се „освежава“ електроника уређаја, исти се хладе, мање троше струју, а и безбедније је, јер представља облик превенције од пожара, оштећења уређаја од превисоког напона и уједно смањења емисије зрачења.

✓ Увођење штедљивих сијалица са ЛЕД дијодама у просторијама школе.

✓ Укључивање ученика у израђивање зидних паноа са материјалом који има за циљ промовисање заштите животне средине и здравих стилова живота.

10.12. Програм активности којима се развијају способности за решавање проблема, комуникација, тимски рад, самоиницијатива и подстицање међупредметне компетенције у предузетничког духа

Временска динамика	Програмске активности	Носиоци активности	Начини остваривања	Исходи	Начин праћења	Мерљивост исхода
Током године	Подстицање способности за решавање проблема	Класне старешине, стручни сарадници	Реализација радионица и активности са циљем подстицања давања креативних решења проблема, самосталности и самоиницијативе	Ученик зна да препозна проблем, да га дефинише, да креира и процени могућа решења	Извештај са радионице, фотографије	Број ученика који учествују у дискусији, евалуациони листићи, дискусија са ученицима
Током године	Подстицање развоја способности употребе асертивне комуникације	Класне старешине, стручни сарадници	Разговор са ученицима на тему асертивности, радионице на дату тему	Ученик је упознат са појмом асертивна комуникација и могућностима примене асертивне комуникације, као одговора на насиље и непријатне ситуације	Извештај са радионице, фотографије	Број ученика који учествују у дискусији, евалуациони листићи, дискусија са ученицима
Током године	Развој осећаја за тимски рад	Класне старешине, стручни сарадници	Примена групних активности које подстичу тимски дух и осећај за сарадњу	Ученик има способност тимског рада, развија се тимски дух, емпатија и уважавање туђих мишљења	Извештај са радионице, фотографије	Број ученика који учествују у дискусији, евалуациони листићи, дискусија са ученицима
Током године	Подстицање самоиницијативе код ученика	Класне старешине, стручни сарадници	Подстицање ученика да самостално доносе закључке, добију нове идеје и реализују их, на редовним часовима и радионицама	Код ученика је развијена жеља да самостално доноси креативна решења	Извештај са радионице, фотографије	Број ученика који учествују у дискусији, евалуациони листићи, дискусија са ученицима
Током године	Подстицање међупредметних компетенција	Класне старешине, стручни сарадници	Подстицање ученика на редовним часовима и радионицама да препознају своје компетенције које му	Ученик самостално зна да примени своје компетенције за процес учења	Извештај са радионице, фотографије	Број ученика који учествују у дискусији, евалуациони листићи, дискусија са ученицима

			помажу да управља процесом учења			

10.13.Програм сарадње са друштвеном средином

Временска динамика	Програмске активности	Носиоци активности	Начини остваривања	Исходи	Начин праћења	Мерљивост исхода
Током године	Успостављање сарадње са другим школама у земљи и иностранству	Директор, класне старешине, стручни сарадници	Размена ученика, студијске посете, заједнички наступи и концерти, одржавање заједничких мастер класова	Ученици су упознати са културом других градова и земаља, размењена су искуства значајна за даље напредовање, подстакнут је тимски дух; развијају се сарадднички дух и емпатија	Извештаји и фотографије са реализованих посета	Број ученика који учествују, дискусија са ученицима о стеченим искуствима
Током године	Сарадња са Галеријом Чедомир Крстић Пирот	Директор, класне старешине, стручни сарадници	Наступ на отварањима ликовних изложби	Код ученика је развијен осећај доприноса друштвеној заједници, као и културолошке компетенције и предузетничке компетенције	Фотографије и снимци са догађаја	Број ученика који су се одазвали да наступају на отварању
Током године	Сарадња са Народном библиотеком Пирот	Директор, класне старешине, стручни сарадници	Наступ на манифестацијама и догађајима у организацији Народне библиотеке Пирот	Код ученика је развијен осећај доприноса друштвеној заједници, као и културолошке компетенције и предузетничке компетенције	Фотографије и снимци са догађаја	Број ученика који су се одазвали да наступају на отварању
Током године	Сарадња са вртићима и основним школама	Директор, класне старешине, стручни сарадници	Успостављање сарадње са основним школама, организација заједничких активности, размена информација о ученицима, посете ученика са циљем реализације културно-уметничких активности	Реализоване посете и заједничких активности, са циљем развоја осећаја сарадње међу ученицима; реализоване радионице и друге активности које су од значаја за развој ученика	Фотографије и снимци са догађаја	Број ученика који учествују у активностима
Током године	Сарадња са Локалном самоуправом	Директор, класне старешине, стручни сарадници	Израда финансијског плана, израда и реализација пројеката и заједничка организација јавних културних догађаја	Израђен финансијски план, реализовани пројекти и организовани јавни догађаји	Финансијски план, изештај о реализованим пројектима	Учешће ученика, учесталост реализације јавних догађаја
Током године	Сарадња са ПУ Пирот и здравственим установама	Директор, класне старешине, стручни сарадници	Организовање предавања и трибине за ученике и наставнике	Ученици присуствују предавањима која се тичу безбедности, здравља итд. Упознати су са потенцијалним опасностима и могућностима заштите	Фотографије са догађаја	Учешће ученика, дискусија са ученицима

10.14.Програм сарадње са породицом

Временска динамика	Програмске активности	Носиоци активности	Начини остваривања	Исходи	Начин праћења	Мерљивост исхода
Септембар	Формирање Тима за сарадњу са родитељима	Класне старешине, предметни наставници	Одржавање састанака и вођење записника о успостављеној сарадњи са родитељима	Одређен начин, облици, садржај и динамика сарадње са родитељима	Записници и извештаји о раду Тима	Учесталост сарадње са родитељима
Септембар	Прикупљање података о социо-економском статусу ученика	Класне старешине, стручни сарадници	Спроведене анкете о социо-економском статусу ученике	Класне старешине и стручни сарадници су упознати са структуром ученика и њиховим социо-економским статусом	Табела у Годишњем плану и програму	Добијени резултати анкета
Током године	Родитељски састанци	Класне старешине	Редовно одржавање родитељских састанака	Родитељи су упознати са напредовањем ученика, добијају све битне информације	Записници са родитељских састанака	Информисање родитеља
Током године	Састанци Савета родитеља	Директор, класне старешине	Одржавање састанака Савета родитеља	Пренос битних информација Савету родитеља, доношење одлука које су битне за рад школе и постигнућа ученика; представљање докумената школе; успостављање сарадње засноване на поверењу; учешће у поступку избора уџбеника	Записници са састанака Савета родитеља, годишњи извештај о раду Савета родитеља	Учешће родитеља у раду Савета родитеља
По потреби	Индивидуални рад са родитељима чија деца исказују проблеме у понашању	Класне старешине, стручни сарадници	Обављање индивидуалног саветодавног рада са родитељима чија деца исказују проблеме у понашању	Родитељи су информисани о понашању ученика; предложене мере за отклањање непожељних понашања	Службене белешке са индивидуалних разговора са родитељима	Праћење понашања ученика
Током године	Успостављање заједничке сарадње са родитељима	Класне старешине	Организовање заједничких активности за родитеље, ученике и наставнике	Реализоване активности јачају осећај припадности школи, подстичу осећај заједништва, сарадње, толеранције и емпатије, успоставља се боља комуникација са	Фотографије и снимци са заједничких активности	Учесталост сарадње са родитељима, одзив родитеља да се прикључе акцијама

				родитељима, значајна за посматрање напредовања ученика		

10.15. **Програм безбедности и здравља на раду**

Безбедност и здравље на раду представља обезбеђивање таквих услова на раду којима се у највећој мери смањују повреде на раду, професионална обољења и обољења у вези сарадом. Обухвата заједничке активности школе, родитеља односно старатеља и јединице локалне самоуправе усмерене на развој свести за спровођење и унапређење како безбедноститако и здравља на раду.

Интерес друштва, свих субјеката и сваког појединца је да се оствари највиши ниво безбедности и здравља на раду, да се нежељене последице као што су повреде на раду, професионалне болести и болести у вези са радом сведу на најмању могућу меру, односно да се остваре услови рада у којима би запослени имао осећај задовољства при обављању својих професионалних задатака. За остваривање оваквог циља неопходан је систематски приступ у превентивном деловању.

Изласком Закона о безбедности и здрављу на раду (Сл. гласник РС бр. 101/05 и 91/2015) запослени су добили шансу да се изборе за безбедно радно место и да током рада сачувају своје здравље. Закон је, пре свега, написан уз поштовање Директива Европске Уније (ЕУ) и Међународне организације рада (МОР), из области безбедности и здравља на раду.

Безбедност и заштита здравља на раду једно је од основних права сваког човека, јер једино безбедан рад, здрава и безбедна радна средина омогућавају продуктиван рад и живот.

Безбедност и здравље на раду јесте обезбеђивање таквих услова на раду којима се, у највећој могућој мери, смањују повреде на раду, професионална обољења и обољења у вези са радом и који претежно стварају претпоставку за пуно физичко, психичко и социјално благостање запослених (члан 4. тачка 4.).

Значај безбедности и здравља на раду

Значај безбедности и здравља на раду се сагледава са хуманог, социјалног и економског становишта.

Рад у хуманим условима представља задовољство за сваког појединца, али и успех и понос за организатора, послодавца и за друштво у целини.

Социјални значај БЗР у највећој мери се изражава кроз велики број запослених који се повреде или изгубе живот на радном месту, оболе од професионалних болести и других болести у вези са радом о којима, а често и о њиховим породицама, преузима бригу друштво.

И трећа, економска димензија БЗР сагледава се преко последица повреда на раду, професионалних и других болести и исказује се одређеним финансијским показатељима који зависе од броја и тежине таквих случајева. Наиме, повреде на раду и професионалне болести, често су праћене хаваријама, одсуством са рада чиме се стварају трошкови и издаци због тога што радник не ради, због застоја који настаје у производњи и што се знатна средства издвајају за лечење радника, надокнаду његове зараде и других трошкова и издатака који падају на терет послодавца и фондова социјалног осигурања. То значи да безбедност и здравље на раду утичу на продуктивност и економичност пословања у предузећу, као и на квалитет и конкурентност производа на тржишту, те да послодавац има непосредни интерес да она буде што ефикаснија. Зато је свако улагање у мере заштите за послодавца корисна инвестиција. Од степена безбедности

зависи здравствена и радна способност запослених а тиме и продуктивност у оквиру предузећа, која се на националном нивоу одражава на висину националног дохотка. Истовремено бољом заштитом здравља на раду и смањењем броја

повреда на раду, професионалних и других болести, смањује се оптерећење фондова социјалног осигурања што се непосредно одражава на висину издвајања ових средстава по основу доприноса и из националног буџета. Дакле, од степена безбедности зависи здравствена и радна способност запослених а тиме и продуктивност у предузећу али и способност радне популације на националног нивоу што у крајњем утиче на национални доходак и стандард свих грађана.

Правни оквир за безбедност и здравље на раду

Уставом Републике Србије (члан 38. став 2. и члан 72. став 1. тачка 4.), утврђено је право запослених на безбедност и здравље на раду. У складу са Уставом донет је Закон о заштити на раду, који је важио од 1991. године до 2005. године, када је ступио на снагу нови Закон о безбедности и здрављу на раду.

У односу на Закон о заштити на раду, Закон о безбедности и здрављу на раду (Сл. глсасник РС 101/05 и 91/2015) доноси одређен број квалитетних новина, пре свега:

• обавезу послодавца да донесе акт о процени ризика свих радних места, као и управљање ризиком
• обавезу формирања Одбора за безбедност и здравље на раду у Предузећу (као тело које има представнике запослених)
• обавезу послодавца да утврди права, обавезе и одговорности у области безбедности и здравља на раду општим актом, односно колективним уговором (уколико предузеће има до десет запослених, послодавац по Закону може уредити обавезе, права и одговорности уговором о раду)
• прецизније прописане превентивне мере

Унапређење безбедности и здравља на раду

Унапређење безбедности и здравља на раду се може посматрати са више аспеката: кроз активности на различитим друштвеним нивоима (држава, привредни субјекти, појединци) и применом савремених алата – софтверских решења која олакшавају рад у области БЗР.

Савремени алати, софтверска решења која олакшавају рад у области БЗР, стручном лицу за БЗР треба да омогуће праћење стања на што једноставнији начин, без пуно папирологије. Такви програми, тј. софтверска решења треба да омогуће, поред остваривања законског минимума, могућност развоја и креирања додатних аналитичких и статистичких извештаја у циљу унапређења безбедности и здравља на раду. На основу поменутих извештаја, стручно лице за БЗР и сам послодавац могу да добију јаснију и свеобухватнију слику о тренутном стању БЗР у свом предузећу као и корисне информације и податке о могућем унапређењу БЗР.

Једно од таквих решења је и ОХСИС – програм за вођење послова БЗР. ОХСИС нуди стручном лицу, да води законом прописане евиденције, развој и генерисање додатних статистичких извештаја који треба да допринесу унапређењу безбедности и здравља на раду код послодавца, а самим тим и широј друштвеној заједници. ОХСИС, поред поменутих предности у односу на класично вођење послова БЗР применом гломазне папирологије и стандардних канцеларијских апликација (као што су нпр. МС Ворд, МС Ехцел и сл.), стручном лицу за БЗР скраћује време потребно за обављање административних послова у

области БЗР, а самим тим му пружа више времена за суштинско бављење пословима БЗР и могућност ангажовања на унапређењу стања БЗР код послодавца.

У оквиру Програма безбедности и здравља на раду, орган управљања у школи је у складу са Законом о основама система образовања и васпитања, донео два општа правна акта која уређују тематику везану за безбедност и здравље на раду запослених и ученика. То су Правилник о безбедности и здрављу на раду и Правилник о мерама, начину и поступку заштите и безбедности ученика за време боравка у школи и свих активности које организује школа за основно образовање.

Правилником о безбедности и здрављу на раду се у складу са Законом о безбедности и здрављу на раду уређује спровођење безбедности и здравља на раду запослених у школи, у циљу стварања безбедних услова рада, заштите живота, здравља и радне способности запослених.

Право на безбедност и здравље на раду имају: запослени, ученици и лица која се затекну у радној околини ради обављања одређених послова ако је школа, односно директор
упознат о њиховом присуству.
Школа обезбеђује спровођење безбедности и здравља на раду у складу са техничко-технолошким потребама.

Мере које се могу предузети у програму су свакако у почетку превентивне (чије сепредузимање планира) и оне се обезбеђују применом савремених, техничких, здравствених,образовних, социјалних и других мера и средстава за отклањање ризика од повређивања иоштећења здравља запослених или њихово свођење на најмању могућу меру, у поступкупројектовања, изградње, коришћења и одржавања објекта, технолошких процеса, опреме за рад, коришћење средстава и опреме за личну заштиту на раду, образовања, васпитања.

Мере се базирају на одређеним начелима и то:

1. Избегавање ризика
2. Процена ризика која се не може избећи на радном месту
3. Отклањање ризика на њиховом извору применом савремених техничких решења
4. Прилагођавање рада и радног места запосленог (избором опреме за рад, метод рада и избором технолошког процеса да би се избегла монотонија у раду у циљусмањења њиховог утицаја на здравље запосленог)
5. Замена опасних технолошких процеса мање опасним
6. Давање предности колективним над појединачним мерама безбедности на раду
7. Одговарајуће оспособљавање запослених за безбедан и здрав рад и издавање упутстава за рад на сигуран начин
8. Прилагођавања техничком напретку
9. Развијања кохерентне целокупне политике превенције

Директор је дужан да донесе акт о процени ризика у писменој форми за сва радна места у радној околини и утврди начин и мере за њихово отклањање, као и лице задужено за безбедност и здравље на раду. Акт о процени ризика јесте акт који садржи опис процеса рада са проценом ризика од повреда и оштећења здравља на радном месту у радној околини и мере за отклањање или смањивање ризика у циљу побољшања безбедности и здравља на раду.

Лице за безбедност и здравље на раду је лице које обавља послове безбедности и здравља на раду, има положен стручни испит о практичној оспособљености.

Програм безбедности подразумева да је директор дужан да:

1) актом у писменој форми одреди лице за безбедност и здравље на раду

2) запосленом одреди обављање послова на којима су спроведене мере безбедности и здравља на раду
3) обавештава запослене о увођењу нових технологија и средстава за рад, као и о опасностима од повреда и оштећења здравља који настају њиховим увођењем, односно да у таквим случајевима донесе одговарајућа упутства за безбедан рад
4) оспособљава запослене за безбедан и здрав рад
5) обезбеди запосленима коришћење средстава и опреме за личну заштиту на раду
6) обезбеди одржавање средстава за рад и средстава и опреме за личну заштиту на раду у исправном стању
7) ангажује правно лице са лиценцом ради спровођења превентивних и периодичних прегледа и испитивања опреме за рад, као и превентивних и периодичних испитивања услова радне околине
8) обезбеди на основу акта о процени ризика и оцене службе медицине рада прописане лекарске прегледе запослених
9) обезбеди пружање прве помоћи, као и да оспособи одговарајући број запослених за пружање прве помоћи, спасавање и евакуацију у случају опасности
10) заустави сваку врсту рада који представља непосредну опасност за живот или здравље запослених
11) обезбеди мере заштите од пожара, спасавање и евакуацију у складу са посебним законом.

Школа је дужна да води и чува евиденције о повредама на раду, професионалним обољењима и болестима у вези са радом, извршеним испитивањем радне околине, извршеним прегледима и испитивањем опреме за рад и средства и опреме личне заштите, пријавама поднетим инспекцији рада о индивидуалним, колективним, лаким и тешким повредама на раду.

Школа је дужна да запослене осигура од повреда на раду, професионалних обољења или обољења у вези са радом ради обезбеђења накнаде штете.

Запослени има право:
1) да послодавцу даје предлоге, примедбе и обавештења о питањима безбедности и здравља на раду;
2) да контролише своје здравље према ризицима радног места, у складу са прописима о здравственој заштити.

Запослени који ради на радном месту са повећаним ризиком, има право и обавезу да обави лекарски преглед на који га упућује послодавац.

Запослени има право и обавезу да се пре почетка рада упозна са мерама безбедности и здравља на раду на пословима или на радном месту на које је одређен, као и да се оспособљава за њихово спровођење.

Запослени има право да одбије да ради:
1) ако му прети непосредна опасност по живот и здравље због тога што нису
спроведене прописане мере за безбедност и здравље на радном месту на које је одређен, све док се те мере не обезбеде
2) ако му послодавац није обезбедио прописани лекарски преглед или ако се на лекарском прегледу утврди да не испуњава прописане здравствене услове
3) ако у току оспособљавања за безбедан и здрав рад није упознат са свим врстама ризика и мерама за њихово отклањање
4) дуже од пуног радног времена, односно ноћу ако би, према оцени службе медицине рада, такав рад могао да погорша његово здравствено стање

5) на средству за рад на којем нису примењене прописане мере за безбедност и здравље на раду

Запослен је дужан:

Запослени је дужан да пре почетка рада прегледа своје радно место укључујући и средства за рад која користи, као и средства и опрему за личну заштиту на раду, и да у случају уочених недостатака извести послодавца или друго овлашћено лице.

Пре напуштања радног места запослени је дужан да радно место и средства за рад остави у стању да не угрожавају друге запослене

Запослени је дужан да, у складу са својим сазнањима, одмах обавести послодавца о неправилностима, штетностима, опасностима или другој појави која би на радном месту могла да угрози његову безбедност и здравље или безбедност и здравље других запослених.

Запослени је дужан да ради на радном месту са повећаним ризиком, на основу извештаја службе медицине рада, којим се утврђује да је здравствено способан за рад на том радном месту.

Активности и мере	**Носиоци активности**	**Временска динамика**
- Преглед и провера исправности средстава за рад - Провера опреме за рад у складу са техничким прописима и одређеним стандардима (средства и опрема за рад, музички инструменти, електричне инсталације, грејање...)	Лица са одговарајућом лиценцом	Периодично
- Утврђивање да ли радна средина одговара условима за продуктиван рад и здравље	Запослени у установи	Континуирано
- Промоција културе превенције, примера добре праксе у области безбедности и здравља на раду	Стручна и одговорна лица у области безбедности здравља на раду	Периодично

Временска динамика	Програмске активности	Носиоци активности	Начини остваривања	Исходи	Начин праћења	Мерљивост исхода
Септембар	Формирање Тима за обезбеђивање квалитета и развоја установе	Директор, стручни сарадници и предметни наставници	На седници Наставничког већа прочитани нови чланови и нови координатор Тима, направљен је план рада Тима	Чланови Тима су упознати са својим задужењима	Записник са седнице Наставничког већа	Записник са седнице Наставничког већа и записник са састанка Тима
Током године	Обезбеђивање и унапређивање квалитета образовно-васпитног рада установе	Директор, стручни сарадници, предметни наставници	Реализовање наставних и ваннаставних активности, у оквиру Годишњег плана рада школе (реализација часова у складу са планом, учешће на такмичењима, јавним наступима...)	Ученици су, поред реализације редовне наставе, укључени у ваннаставне активности, учествују на јавним наступима	Фотографије и снимци са јавних наступа	Број ученика који се одазивају учешћу, извештаји, фотографије и снимци са јавних наступа
Током године	Праћење остваривања школског програма	Чланови Тима	Сазивање састанака Тима и читање и анализирање извештаја о реализованим активностима и постигнућима ученика и наставника	Наставницима су представљене све активности које су реализоване у одређеном периоду, врши се анализа истих и дају предлози мера побољшања квалитета рада	Записници са састанка Тима	Записници са састанка Тима, полугодишњи и годишњи извештај о раду
Током године	Развој компетенција код ученика	Чланови Тима	Реализацијом наставних и ваннаставних активности се подстиче развој компетенција код ученика	Ученици су, укључивањем у различите активности, попут јавних наступа и манифестација, на такмичењима и сл., мотивисани да препознају своје компетенције и да их додатно развијају	Записници са састанка Тима	Записници са састанка Тима, полугодишњи и годишњи извештај о раду
Током године	Вредновање резултата рада наставника и стручних сарадника	Чланови Тима	Упознавање чланова Тима и Наставничког већа са постигнућима наставника	Члановима Тима су представљене активности наставника, постигнућа на такмичењима и у другим активностима; стручног усавршавања и сл., да би се разменила искуства и утврдио квалитет рада школе	Записници са састанка Тима	Записници са састанка Тима, полугодишњи и годишњи извештај о раду
Током године	Праћење и утврђивање резултата рада ученика	Чланови Тима	Представљање члановима Тима списак активности у којима су учествовали	Чланови Тима су упознати са постигнућима ученика у току класификациних	Записници са састанка Тима	Записници са састанка Тима, полугодишњи и годишњи извештај о

			ученици	периода и полугодишта и предложене су мере за побољшање квалитета рада		раду
Током године	Анализа резултата самовредновања и давање предлога за израду акционог плана	Чланови Тима	Представљање резултата самовредновања за текућу школску годину од стране чланова Тима за самовредновање	Чланови Тима за самовредновање су презентовали резултате самовредновања за текућу годину, вођена је дискусија о резултатима и предложене су мере за израду акционог плана за побољшање квалитета	Записници са састанка Тима	Записници са састанка Тима, полугодишњи и годишњи извештај о раду

10.17. **Програм школског маркетинга**

У циљу боље презентације и маркетинга школе основан је Тим за промоцију и сарадњу са медијима.

Музичка школа у току једне школске године има огроман број наступа, такмичења и многих других активности које презентује на сајту школе и фејсбук страници школе.

Школа има и свој сајт (www.muzickaskolapirot.edu.rs) путем кога обавештава све заинтересоване о догађањима у школи, могућностима уписа и похађању школе, кадру, смеровима, школској документацији..

Школа има одличну комуникацију са бројним медијима у Београду и наравно медијима у оквиру општине Гроцка. Путем разних новинских прилога, ТВ и радио емисија школа се труди да прикаже јавности све информације о дешавањима у школи, постигнутим резултатима ученика и наставника, сарадњи са осталим установама, и тд., трудећи се да промовише културу и уметност, презентујући себе.

Школа редовно сарађује са медијима како на локалном нивоу тако и на националном и међународном нивоу: РТС, ТВ Пирот, ТВ Пи канал, Портал Плус радио 010, Пиротске вести портал, Портал ФАР, РТ Цариброд, Бабушница инфо сервис.

11. НАЧИН ОСТВАРИВАЊА ДРУГИХ ОБЛАСТИ РАЗВОЈНОГ ПЛАНА ШКОЛЕ КОЈИ УТИЧУ НА ОБРАЗОВНО-ВАСПИТНИ РАД

Развојно планирање је стратешки и стваралачки процес који је основа за остваривање промена у школама у свим њеним сегментима. Представља стратегију развоја компетенција наставника и ученика и пут ка аутономији школа. У процесу развојног планирања обавезују се сви партнери ка достизању заједничке визије.

Укључивањем свих партнера у стратешко планирање обезбеђује се већа доступност и објективност у праћењу квалитета образовно-васпитног процеса, спремност за преузимање одговорности и отвореност ка променама. Развојни планови школа пружају јаснију слику школе, пожељно стање у будућности (визија), разрађен план активности (циљеви, задаци, активности) кроз дефинисане методе и поступке остваривања циљева.

Праћење реализације остваривања плана треба да буде олакшано дефинисаним критеријумима евалуације, инструментима вредновања, временским роковима и носиоцима активности.

11.1. Мере унапређивања образовно-васпитног рада на основу анализе резултата ученика на завршном испиту

На основу анализе резултата ученика на завршном испиту, примењиваће се све мере за унапређивању образовно-васпитног процеса које су дате у оквиру приоритетне области Настава и учење. Посебно ће се обратити пажња на унапређивање самог процеса наставе тако да она води ка остваривању исхода учења и развоју међупредметних компетенција код ученика.

Неке од тих мера су:

- ✓ тематско планирање и интегрисана настава
- ✓ примена активних и интерактивних метода рада
- ✓ истраживачки рад и пројектна настава
- ✓ учење ученика техникама учења
- ✓ учење ученика да постављају себи циљеве у учењу

Циљеви:

✓ Унапређивање учења и квалитета наставе праћењем напредовања ученика кроз заједничке, јасне, дефинисане и свима доступне критеријуме оцењивања усаглашеним са исходима постигнућа

- ✓ унапређење учења и постигнућа ученика на завршном испиту
- ✓ усвајање трајних и примењивих знања

Поред овога, и даље ће се водити рачуна о квалитету припремне наставе за полагање завршног испита, као и о професиноналној оријентацији ученика, информисању ученика и родитеља о полагању завршног испита, акционом плану за полагање завршног испита за ученике из осетљивих група.

11.2. Мере за унапређивање доступности одговарајућих облика подршке и разумних прилагођавања и квалитета образовања и васпитања за децу и ученике којима је потребна додатна подршка

Циљ:

✓ Подршка ученицима, наставницима и родитељима у превазилажењу тешкоћа у учењу и социјализацији и развијање ИОП-а 1,2 и 3.

Задаци:

✓ стручно усавршавање наставника у циљу оснаживања за рад са ученицима којима је потребна додатна подршка, ученицима који су даровити, семинари који подржавају инклузивнообразовање;

✓ развијање и јачање партнерских односа са родитељима кроз тимски рад стручних сарадника, родитеља и наставника;

План рада са посебно талентованим и надареним ученицима

Даровитост је високо развијена способност, било општа, било нека специфична, која омогућава надпросечна постигнућа у одређеном конкретном подручју.

Таленат је даровитост у једном ужем подручју (ученици наше школе имају изражен музички таленат).

Обзиром на то да надарена деца уче брже и лакше од просечног детета, потребан им је шири распон активности од уобичајеног. Због тога је потребно осигурати праве подстицаје, који ће бити разнолики, али који ће и охрабривати учење, осигурати адекватне материјале за учење, пружити ученику могућност да учи по моделу, те осигурати што више искустава, вежби, јер је све то пресудно за каснији развој високих способности. При свему томе, потребно је на нивоу школе, а свакако код сваког наставника подстицати ауторитет који се гради на знању, а не на позицији моћи, као и развијати код ученика доживљај да се његове способности виде, цене и подржавају, као и прилику да комуницира са својим интелектуалним вршњацима. Наставник треба да омогући ученику релативно самостално и самоиницијативно учење усклађено са друштвеним и општим задацима наставе и да подстиче сопствено стваралачко мишљење и оргиналност његове личности.

Рад са посебно талентованим и надареним ученицима се одвија кроз следеће етапе:

Ид ен ти фик ац и ја

Нашу школу похађају деца која већ поседују посебан таленат, положе пријемни испит и напредују у зависности од изражајности талента - често убрзавањем школовања. У нашој школи је заступљен већи број ученика који показују изразит таленат у области музичког извођења. Прво је потребно да наставник препозна таквог ученика и сигнализира другим наставницима, директору, педагогу, родитељу, Стручном тиму заинклузивно образовање.

Обр азовна р ешењ а

Обогаћивање програма и диференцијација курикулума - било кроз индивидуализацију, било кроз ИОП 3. Када се изврши идентификација надарених/талентованих ученика и одреди се степен/ниво на коме ће се радити са њима, планиране активности могу бити следеће, зависно од конкретног случаја.

У р ед овн ој настави

✓ Коришћење напреднијих уџбеника/музичке литературе (нотног материјала)

✓ Прилика да брже прође кроз базично градиво

✓ Самосталан рад

✓ Сложенији задаци, виши нивои знања, висока индивидуализација
✓ Задаци који су блиски ономе што заиста раде стручњаци из датог домена
✓ Дивергентни задаци, они који омогућавају различите приступе и различита решења
✓ Коришћење аудио-визуелних и других стимулативних материјала у настави
✓ Флексибилни временско-просторни услови за рад
✓ Посете различитим институцијама
✓ Гостујући предавачи, уметници

Вannредовне наставе

✓ додатна настава из појединих предмета
✓ слободне активности (новинарска секција, активности из пројекта „Обогаћени једносменски рад)
✓ семинари, летњи кампови и слично

Начин праћења напредовања посебно талентованих ученика

Напредовање посебно надарених ученика потребно је пратити кроз различите аспекте који могу утицати на њихов развој и напредак
✓ начин на који учи,
✓ ставове према школи и учењу,
✓ самосталност у раду,
✓ како окружење утиче на њихов рад и учење,
✓ њихове социјалне вештине – опхођење према вршњацима и одраслима, поштовање правила и реаговање у различитим ситуацијама;
✓ комуникацијске вештине, као и идентификовање приоритета за напредовање уеника.

Мотивисање посебно талентованих

✓ Могућност афирмације ученика кроз јавне наступе;
✓ Добијање одређених повластица (кроз оцену или други облик награде) за резултате на такмичењима, или изузетне резултате у неком другом облику активности;
✓ Јавно похваљивање, на седници Наставничког већа, на сајту школе или у школском часопису, другим медијима;
✓ Укључивање у презентацију школе;
✓ Вршњачка едукација - постављање талентованих у улогу оних који и сами едукују друге ученике;
✓ Вођење часа;

12.3. Програм заштите од дискриминације, насиља, злостављања и занемаривања и трговине људима

Програм заштите ученика сачињен је на основу Посебног протокола за заштиту деце од дискриминације, насиља, злостављања и занемаривања у образовним и васпитним установама који је сачинила Влада Републике Србије и Министарство просвете.

На основу општег циља Посебног протокола сачињен је програм који подразумева следеће:
✓ Мере превенције за стварање безбедне средине за живот и рад деце / ученика;
✓ Мере интервенције у случајевима када се јавља дискриминација, насиље, злостављање и занемаривање.

Сам програм је дефинисан у оквиру Школског програма кроз активности Тима за заштиту ученика од дискриминације, насиља, злостављања и занемаривања. Овај програм садржи следеће мере и активности и спроводи се током читаве школске године:

✓ Образовно-васпитни процес као део програма заштите ученика од насиља; нарочита пажња овом питању посвећена је у оквиру секција и активности које су обухваћене пројектом „Обогаћени једносменски рад“;
✓ Сарадња са институцијама у општини Гроцка граду Београду – центром за социјални рад, полицијском управом и тужилаштвом, у виду предавања за родитеље чија су деца под ризиком да врше насиље или на други начин долазе у сукоб са законом.
✓ Едукација наставника и стручних сарадника о компетенцијама које се тичу превенције насиља, све у оквиру стручног усавршавања.

Да би се кораци који су предвиђени процедуром заштите деце од насиља доследно примењивали, свака васпитно-образовна установа је дужна да формира Унутрашњу мрежу заштите, односно Тим за заштиту деце од насиља, занемаривања и злостављања. Унутрашњу мрежу заштите чине управа школе, Тим за заштиту од дискриминације, насиља, злостављања и занемаривања и помоћно особље. Главна улога чланова Тима јесте да буду први корак у спречавању насилног понашања и пруже главну подршку деци која се на било који начин нађу у улози жртве, која доживе неки вид насиља или злостављања. У циљу што ефикаснијег пружања подршке чланови овог тима, поред међусобне координације, сарађују са запосленима у установи, родитељима, ученицима, обраћају се релевантним установама, планирају, организују и управљају свим активностима које се тичу насиља. Један од првих задатака чланова тима за заштиту деце од насиља и занемаривања јесте да благовремено планира мере које ће током године спроводити у циљу превенције ове појаве. Оно што је најбитније, јесте да према Правилнику о протоколу поступања у установи у случају насиља, злостављања и занемаривања, Тим чини све оне мере и активности којима се у установи ствара сигурно и подстицајно окружење, негује атмосфера сарадње, уважавања и конструктивне комуникације.

У циљу превенције и заштите од вршњачког насиља, али и у борби против насиља према свим запосленима у установама образовања, направљена је Национална платформа „ЧУВАМ ТЕ“, под покровитељством Владе Републике Србије, а намењена је деци, ученицима, родитељима, просветним радницима. Платформа садржи информативни материјал, обуке за ученике, родитеље, запослене, као и сегменте који се односе на информисање и едукацију.

Мере превенције насиља и повећања сарадње међу ученицима, наставницима и родитељима

Циљ:

✓ Превенција насиља у нашој школи има троструки циљ: унапређивање безбедности ученика, повећање квалитета рада у установи ,и дугорочно, стицање вештина неопходних за конструктиван и ненасилан начин решавања будућих животних проблема. Повећавањем сарадње међу ученицима, наставницима и родитељима доприноси се квалитетнијем васпитању и образовању ученика.

Задаци:

✓ Задатак Тима за превенцију насиља, злостављања, занемаривања и препознавање свих облика дискриминације је да, у сарадњи са запосленима у школи, родитељима, децом и локалном заједницом обезбеди спровођење Посебног протокола и Програма заштите. Тим планира, организује и управља активностима у школи ради превенције насиља.

Програм превенције дискриминаторног понашања

Програм се утврђује на основу анализе стања у остваривању равноправности, распрострањености различитих облика нетолеранције и дискриминације, сагледавања потреба за додатном подршком, специфичности установе и резултата самовредновања и вредновања квалитета њеног рада и њиме се одређују мере и активности превенције дискриминације.

Програм пружа оквир за превентивне активности и дефинише процедуре и кораке у поступању установе у случају дискриминаторног понашања учесника у образовању и обавезујући је за сва лица која учествују у раду и животу образовно-васпитне установе.

Принципи на којима се заснива Програм превенције дискриминаторног понашања односе се на:

✓ право на живот, опстанак и развој;
✓ уважавање и поштовање личности и националног, полног, верског, родног, сексуалног и других аспеката идентитета учесника у образовању, родитеља и запослених;
✓ поштовање правила установе која се односе на забрану дискриминације;
✓ обезбеђивање услова у школи за оптималан развој и рад ученика;
✓ обухватање свих ученика Програмом превенције дискриминаторног понашања.

Општи циљ програма превенције дискриминаторног понашања је подизање нивоа свести и повећање осетљивости свих укључених у живот и рад школе за препознавање случајева дискриминаторног понашања.

Задаци Програма превенције дискриминаторног понашања:

✓ анализа стања у установи у циљу процене заштите - истраживање;
✓ планирање превентивних и интервентних активности и праћење њихове реализације;
✓ промовисање примера добре праксе у реализацији превентивних активности;
✓ информисање ученика и родитеља о садржајима који су важни за безбедност и активности образовно - васпитне установе на плану превенције

12.4. Мере превенције осипања ученика

Проблем основних музичких школа, је томе што се она похађа паралелно са основном школом. Услед тога, ученици се често жале на преоптерећеност обавезама у редовним основним школама па им због тога не остаје много времена да се повете континуираном вежбању и активностима у музичкој школи, што је неопходан услов за постизање задовољавајућег успеха. То најчешће буде и разлог за напуштање школовања у основној музичкој школи. На ове околности музичка школа не може да утиче у великој мери. Оно што школа ради да задржи ученике јесте пружање квалитетног образовања, подршке у учењу и функционисању у музичкој школи, неговање толеранције и инклузије, као и промовисање успеха њених ученика.

12.5. Друге мере усмерене на достизање циљева образовања и васпитања који превазилазе садржаје појединих наставних предмета

Тим за културну и јавну делатност прати, усмерава и координира културне делатности у школи. Својом активношћу доприноси остваривању циљева и задатака школе. Низом концерата, интерних, јавних часова и културних манифестација ученицима се пружа могућност да упознају културне, моралне и етичке вредности и добију прилику да своје знање и умеће јавно прикажу.

Циљеви:

✓ успоставити и организовати сарадњу са породицом и свим чиниоцима друштвене средине ради јединственог деловања на васпитање и културни развој деце и омладине;

✓ предлагање и унапређивање програма културних и друштвених активности као метода повезивања школе и друштвене средине;

✓ омогућити утицај уже и шире друштвене средине (учешће културних и других институција-позоришта- извођење опера, балета.., концертне дворане библиотеке, галерије, музеји и др.) на остваривање програма образовно- васпитног рада;

✓ стални доприноси развијању потреба за културним садржајима и интересовања за активно упознавање културних манифестација;

✓ обезбеди учешће ученика, наставника и школе као целине у културном и друштвеном животу средине у још већој мери;

✓ развијање позитивног односа према културним вредностима и развијање основних појмова о културном окружењу;

✓ подстицање радозналости ученика, развијање љубави према музици, културним остварењима, подстицање, неговање код ученика да самостално креира културне догађаје и вреднује их;

✓ остваривање школског партнерства кроз сарадњу са школама у земљи и иностранству;

Задаци:

✓ предлагање и унапређивање програма културних и друштвених активности и метода повезивања школе и друштвене средине

✓ обезбеђивање учешћа ученика, наставника и школе као целине у културном и друштвеном животу средини

12.6. Припреме за испите којима се завршава одређени ниво и врста образовања-завршни испити

За завршни испит ученици се припремају читаве школске године, на редовној настави. Поред редовне наставе, организује се и додана настава из солфеђа и инструмента. Додатну наставу похађају сви заинтересовани ученици, без обзира на ниво знања.

Завршни испит се састоји из полагања писменог и усменог дела из солфеђа и теорије музике. Писмени део из солфеђа подразумева писмени мелодијски диктат, а усмени део извођење мелодијске вежбе и ритмичке вежбе. Писмени део из теорије музике обухвата тест из теорије музике, а усмени део одговор на питања постављена од стране комисије. Завршни испит из инструмента представља извођење лествица и напамет научених композиција (етида, полифона композиција, први став сонате и комад). Комисију чине три члана.

12.7. Укључивање школе у националне и међународне развојне пројекте

Узимајући у обзир претходна искуства школе и наставника, њихово учешће у различитим пројектним активностима (од школских до међународних), а са циљем унапређења квалитета образовно-васпитног рада, Школа планира укључивање у пројекте који ће задовољити следеће потребе:

✓ повећање мотивације свих учесника школског живота (ученика, родитеља и наставника)
✓ модернизација средстава за рад и наставног процеса (примена ИКТ у настави и нових наставних метода)
✓ локално и међународно умрежавање школе уз примену претходних искустава (подизање свести и разумевање других култура);
✓ подршка и унапређење потребних знања, вештина и вредносних ставова наставника;
✓ пружање додатне подршке ученицима из осетљивих друштвених група, талентованим ученицима и ученицима са тешкоћама у развоју, да остваре образовне и васпитне потенцијале у складу са сопственим могућностима

12.8. Стручно усавршавање наставника, стручних сарадника и директора

Стручно усавршавање наставника према члану 151. Закона о основама система образовања и васпитања, наставници и стручни сарадници су дужни да се стално усавршавају ради успешнијег остваривања и унапређивања образовно-васпитног рада и стицања компетенција потребних за рад, у складу са општим принципима и за постизање циљева образовања и стандарда постигнућа. Стручно усавршавање наставника- приправника, које ће припремати ментори именовани од стране директора школе у складу са потребама, остаје и даље део интегралног стручног усавршавања. У складу са одредбама Правилника о сталном стручном усавршавању и стицању звања наставника, васпитача и стручних сарадника (Сл. гласник РС, бр. 81/2017, 109/2021), сви наставници и стручни сарадници би требало да имају израђен лични план професионалног развоја. Тим за стручно усавршавање је сачинио документ о вредновању стручног усавршавања наставника и стручних сарадника у оквиру развојних активности које предузима установа. Наиме, према члану 23. Правилника о сталном стручном усавршавању и стицању звања наставника, васпитача и стручних сарадника (Сл. гласник РС, бр. 81/2017, 109/2021) у оквиру пуног радног времена, наставник, васпитач и стручни сарадник има 64 сата годишње стручног усавршавања, од чега је 20 сати право на плаћено одсуство из установе ради похађања одобрених програма и стручних скупова, а 44 сата стручног усавршавања које предузима установа у оквиру својих развојних активности. Стручно усавршавање наставника и стручних сарадника Музичка школа „Др Драгутин Гостушки“ Пирот планира у складу са потребама и приоритетима образовања и васпитања, приоритетним областимана основу сагледавања нивоа развијености свих компетенција за професију наставникаи стручног сарадника у установи.

На основу индикатора вредновања, утврђено је да ће се стручно усавршавање одвијати у правцу који одговара већини наставника то јест, наставници ће развијати компетенције које су до сада биле слабост школе. То се нарочито односи на комуникацију, израду индивидуализованих планова за надарене ученике и ученике који заостају са учењем, корелације, примену савремених мултимедијалних средстава у настави, комуникацију унутар школе и комуникација са раодитељима, развијање мреже за превенцију насиља, и подстицање ученика на самооцењивање и

самостално проналажење одговора на питања, као и поступност у постављању задатака од стране наставника.

12.9. Мере за увођење иновативних метода наставе, учења и оцењивања ученика

Иновативне методе односе се највише на примену информационо-комуникационих технологија:

✓ информисање ученика, запослених и родитеља о планираним активностима имогућностима тражења подршке и помоћи;

✓ учествовање у обукама и пројектима за развијање компетенција наставногособља потребних за увођење ИКТ-а у наставу;

✓ праћење и процењивање ефекте предузетих мера за увођење ИКТ-а ;

✓ сарађивање са стручњацима из других надлежних органа, организација,служби и медија;

✓ осмишљавање друштвених игара којима би се долазило до музичких знања

12.10. Напредовање и стицање звања наставника и стручних сарадника

Основна музичка школа „Др Драгутин Гостушки“ константно ради на подизању квалитета рада школе сталним подстицањем наставника и стручних сарадника на напредовање и стицање нових знања и вештина из области образовања и васпитања. Школа до сада броји 5 наставника који су напредовали у звања педагошког саветника.

12.11. План укључивања родитеља/старатеља у рад школе

Сарадња школе са родитељима/законским заступницима се одвија кроз:

✓ **Групну сарадњу у виду родитељских састанака**

Одржаће се четири обавезна родитељска састанка на крају сваког класификационог периода, а по потреби и чешће, накојима ће се разговарати о успеху и дисциплини ученика, условима рада у школи и радиће се на подизању нивоа њиховог педагошког и психолошког образовања.

✓ **Индивидуалне контакте родитеља са одељењским старешином и по потреби са стручним сарадницима и директором**

Са родитељима ученика који показују извесне тешкоће у савладавању градива или који имају проблеме у понашању, ће се обављати индивидуални саветодавни рад током целе године.

✓ **Кроз састанке Савета родитеља**

Ово тело се састоји од представника родитеља ученика основне музичке школе (Пирот и издвојена одељења). Савет родитеља бира председника, а три родитеља из Савета су и чланови Школског одбора. Постојање Савета родитеља у велико олакшава и унапређује сарадњу школе са родитељима, а истовремено омогућује значајну партиципацију родитеља у доношењу одлука од значаја за рад и управљање школом. У току наредних четири године Савет родитеља ће на својим састанцима разматрати следећа питања:

- Предлагање представника родитеља за Школски одбор
- Предлагање мера за осигурање квалитета и унапређивање образовно-васпитног рада (по потреби)
- Разматра мере за унапређење учења и владања и услова рада школе (по потреби)

- Разматра услове за рад установе (по потреби)
- Разматрање и других питања предвиђених Статутом школе

12.12. Сарадња и умрежавање са другим школама и установама

Циљ: обезбеђивање учешћа ученика, наставника и школе као целине у културном идруштвеном животу средине- подстицање сарадње, уважавања и вршњачке едукације.

Нека од поља сарадње су:

✓ Информисање о новим сазнањима у одговарајућем подручју рада;
✓ Организовање семинара у циљу стручног усавршавања ученика и наставника;
✓ Организација концерата гостујућих уметника;
✓ Организација наступа ученика и наставника;
✓ Израда стручних материјала

Школа сарађује са осталим школама у Пироту, основним и средњим, током целе године и у складу са потребама наше и осталих образовно-васпитних установа.

Нека од поља сарадње су:

✓ Сарадња стручног сарадника са осталим сарадницима по питању проблематике везане за ученике;
✓ Учешће у хуманитарним акцијама;
✓ Организација градских манифестација.

Школа, такође, током целе године и по потреби **сарађује са следећим установама и институцијама:**

Школска управа
Ниш
Галерија
„Чедомир
Крстић“
Народна
библиотека
Пирот

12.13. Друга питања од значаја за развој школе

Маркетинг школе

Школски маркетинг има за циљ промоцију рада школе и успеха ученика и наставника. У циљу унапређења ове области школа планира и даље да спроводи активности које већ реализује, редовно ажурирање школског сајта, инстаграм и фејсбук странице.

О важним догађајима у школи јавност ће бити обавештавана путем школског сајта, друштвених мрежа, телевизије и новина.

13. НАЧИН ПРАЋЕЊА ОСТВАРИВАЊА ШКОЛСКОГ ПРОГРАМА

Праћење остваривања Школског програма вршиће се на следеће начине:

- Кроз редовне састанке Стручног актива за развој школског програма. Чланови стручног актива периодично ће пратити остваривање програма и о томе извештавати директора школе, наставничко веће, школски одбор, савет родитеља.
- Анализом реализације Наставног плана и програма кроз редовну, додатну и допунску наставу.
- Кроз самовредновање рада школе, односно редовне састанке и периодичне извештаје Тима за самовредновање.
- Кроз анализу успеха ученика – периодично, на састанцима стручних већа, Педагошког колегијума и Наставничког већа.
- Кроз анализу свих облика образовно-васпитног рада.
- Кроз рад осталих стручних тимова и актива.

Програми обавезних предмета у основној школи дефинисани су:

1) Правилником о плану и програму наставе и учења за основно музичко образовање и васпитање – Сл. Гласник РС- Просветни гласник број: 5 од 27.05.2019. године
2) Приликом израде глобалних и оперативних планова, наставници прилагођавају програме специфичностима групе, а нарочито индивидуалним карактеристикама ученика, када је у питању настава главног предмета – инструмента.

14. ПРИЛОЗИ

Годишњи планови наставних предмета групне и индивидуалне наставе се налазе у Школском програму у виду прилога.

Предлог Школског програма сачинио је Стручни актив за развој школског програма.

Директор школе

_____